

БІБЛІОТЕКА
ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО
КОМІТЕТУ

ДМИТРО
КРЕМІНЬ

ВИБРАНІ ТВОРИ

Bill K. Curtis

БІБЛІОТЕКА ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО КОМІТЕТУ

ДМИТРО
КРЕМІНЬ

ВИБРАНІ ТВОРИ

Вступна стаття
Ю. І. Коваліва

ОДЕСА
«МАЯК»
2007

ББК-84(4Укр)63-4/5

К 592

УДК 821.161.2'06-4/3

До книги вибраного Дмитра Кременя – відомого українського поета, лауреата Національної премії України ім.Т.Г.Шевченка, премій ім.В.Чумака та М.Аркаса увійшли кращі вірші та симфонії, які демонструють історіософську глибину, світовий рівень мислення і творення. Окремий розділ складають філософські хроніки-есеї.

Вступна стаття *Ю. І. Коваліва*, доктора філологічних наук,
професора, лауреата Шевченківської премії

Упорядкування *Т. Д. Кременя*, кандидата філологічних наук, доцента

**ВИДАВНИЧА РАДА
«БІБЛІОТЕКИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО КОМІТЕТУ»:**

П. А. Загребельний (голова видавничої Ради)

І. М. Дзюба

**Р. М. Лубківський (голова Комітету з Національної
премії України імені Тараса Шевченка)**

В. О. Базилевський (заступник голови видавничої Ради)

М. В. Матіос (заступник голови видавничої Ради)

Л. І. Андрієвський

С. А. Гальченко

Я. П. Гоян

Ф. М. Гуменюк

В. Р. Коломієць

І. А. Мельник

Д. В. Павличко

В. Є. Панченко

Є. Ф. Станкович

Л. М. Талалай

В. Г. Шевченко

*Випущено на замовлення Державного комітету
телебачення і радіомовлення України за Національною
програмою «Українська книга».*

К 4702640202-04 Без оголош. © Д. Д. Кремінь, 2007.
217—2007 © Ю. І. Ковалів,

вступна стаття, 2007.

© Т. Д. Кремінь,

упорядкування, 2007.

© Видавництво «Маяк», 2007.

ISBN 966-01-0320-4 (серія)

ISBN 966-587-136-6

ЛІТОПИСНА ІСТОРІОСОФІЯ ДМИТРА КРЕМЕНЯ

Здається, крім представників «Празької школи» в історії українського письменства не спостерігалось ущільненого заповнення його простору художньою історіософією, яка спорадично з'являлася у доробку того чи того автора, як, принаймні, «Скіфська легенда» Ліни Костенко. Ближчим до них у порівнянні з іншими поетами видається Дмитро Кремень. Щоправда, інтертекстуальних повівів, зведених до брязкоту мечів чи стилізації суворого дружинного епосу в душі Є.Маланюка або Ю.Дарагана, у його ліриці не густо, козацькі мотиви значно пом'якшені. Натомість досить виразною сприймається колористика античного і скіфського світу, загострене чуття циркумпонтійного (власне, чорноморсько-середземноморного) ареалу, органічним складником якого здавен було українство. Однак мовиться не про тяглість історії, не про відносний взаємозв'язок епох, які здебільшого постають фрагментарно, у розірваному вигляді, дарма що силоміць у науковій практиці втискаються у схеми періодизацій, йдеться швидше про зміщення часових площин, коли давні віки зазнають посутнього ввираження, ввижаються сьогоденними, а сучасність втрачає свої чіткі риси та приваби, немовби витискається у минувшину.

Гнучка зміна перспективи вигнутих часових векторів, антитетична круглому чи лінійному часоуявленню, набула у «пражан» концептуального значення. Аналогічна тенденція виявляється і в ліриці Д.Кременя, відображає специфіку його ідіостилю, сприяє структуруванню власного поетичного світоладу з ненастанними слідами ремінісценцій історичної та етногенетичної пам'яті, спроможного протистояти навальним хвилям хаосу, спрямовуватися у простір іманентного самоствердження. Ліричний суб'єкт, якого сповиває «сріберний еллінський вітер», зі-

знається: «я в століттях живу», йому знайомі триреми та реактивні літаки, ріка Гіпаніс упізнається у Кінній Ріці («Дорога на Ольвію»), він глибоко розуміє горе скам'янілої від розпуки скіфської жінки, приреченої бовваніти віками у доконечно збайдужілому світі, бо прочитав в її трагічній долі долю українських жінок, відтак зважується на рішучий крок: «Камінь серця зламаю./ Або стану камінно-бетонним і я» («Скіфська сага»). Далекі скіфи йому такі ж близькі, як і сучасники, вони, минаючи вікові дистанції, знаходять спільне комунікативне поле, зустрівшись на пекторалі («Літанія до пекторалі»). У поетичному світі Д.Кременя сприймаються за рівновеликі давньогрецька амфора, скіфська підкова, козацькі списи («Інгульська містерія»), вони – незнищенні, допоки фіксуються пам'яттю, що наголошується у вірші «Археолог в урочищі Дідова Хата». Тому автор небезпідставно означив назву свого вибраного: «Літопис». Він, як і його ліричний герой, який немовби переймає на себе функції наратора, відчуває на собі велику відповідальність за оприянювану художню інформацію, за її достеменну вартість, йому неприйнятний досвід офіційного хроніста («хронічного алкоголіка») Римської імперії на кшталт Вергілія (диптих «Овідій»), швидше спирається на досвід Граб'янки, який поспішав зберегти історію свого народу для нащадків, немовби передчуваючи незабарне знищення Запорозької Січі і тотальне поруйнування України («Козацький літописець Граб'янка під Очаковом»), перетвореної на землю втрачених можливостей, однак «Зяє череп. Козак регоче./ Пан отаман знов на коні?/ Що козак козакові хоче,/ Череп черепу – в поліні/ Розказати?». Поет намагається внутрішнім слухом почути його думку, його прокляття, страждання, волю і також передати все це оглухлим, денационалізованим сучасникам та майбутнім поколінням. Відтак будь-який текст у вигляді кургану чи травини, злочину чи добродієства тощо мусить бути адекватно прочитаним, доведеним до

розуміння та потлумачення, інший шлях може спровести лише до прірви небуття, бо «Спалити рукопис. Довести, / Що нас й на світі не було». Тому Д.Кремінь «самопроголошується» «хроністом двадцять першого століття», збентежений як минушиною, так і майбуттям: «Що нас чекає завтра?» («Постскриптум до літопису»).

За основні складники авторського космотворення Д.Кременя правлять правічні, в даному разі індивідуалізовані архетипи степу і моря, тісно пов'язані з базовими підвалинами українського менталітету. Так, етнологи засвідчили неабияку залежність степовика від далекоюсяжних, розлогих краєвидів, від високих небес, що зумовлюють його спроквільну, меланхолійну вдачу, схильність до філософування. Морські обрії викликали бажання освоювати їх, водночас змагатися з його стихією, що неодноразово демонстрували лоцмани киеворуської чи козацької доби.

Кременів ліричний персонаж не лише степовик та моряк, він водночас і гуцул, бо сам поет – родом із Закарпаття, з героїчної Срібної Землі («Після потопу», напр.), він спромігся поєднати у собі горду душу горянина з долею надчорноморця. Часто герой будь-якого твору може мати риси свого автора, іноді навіть артикулювати його думки, особливо у переважно монологічній поезії, однак він ніколи не набуває постави *alter ego* свого творця, який живе своїм приватним життям, має свої проблеми, хоч здатен відбутися й у вірогідному, віртуальному, іншому існуванні, віддаючи його ліричному суб'єкту, знаючи, що їхні шляхи від порога публікації можуть розминутися, хоч їх постійно об'єднуюватиме спільний «Літопис», спільне світоуявлення, за яким степ вважається рідною домівкою, а не Диким Полем, що століттями розривало національний організм українства нестримними потоками ординців і тому осуджувалося «пражанами», за яким море видається перспективою віднаходження Атлантиди, тобто самого себе у собі, за яким антична сут-

ність проголошеної ще Є.Маланюком «Степової Еллади» збагачується кардіоцентричним еством, де замість геометрично прокресленої статуарності вимальовуються порив до вічного божественного Духу. Переакцентація семантичного поля зумовлює зрушення у пропорціях естетичних категорій, коли самозамкнена на собі антична краса розривається жагою піднесеного, знову ж надається перевага вертикалі, яка, проходячи крізь людське серце, наближається до Бога. Відтак історіософський часопростір оприявнюється у своїх дедалі виразніших онтологічних та екзистенційних засновках.

Помежів'я відмінного статичного і динамічного простору, перехід широких горизонтальних координат у вертикальні, різноспрямованих до морських (земних) глибин і небесних висот, формувало характер пасіонарія, здатного не лише до мрійливості, до вишуканого естетизму та прагнення жити у злагоді з багатою природою, а й до рішучих дій в екстремальних умовах, яких було достатньо у бурхливій українській історії. Мотиви Ольвії, Скіфії тут не випадкові, як і мотив Трої, можливо, стриженевий у «Літописі», адже Україна неодноразово асоціювалася із поруйнованим ахейцями Іліоном, принаймні, про це мовиться у латиномовних поетів, зокрема у «Дніпрових каменах» Я.Домбровського, в «Енеїді» І.Котляревського, де проводиться трагічна паралель між знищеною чужинцями Запорозькою Січчю та малоазійським містом. І коли у поезіях Д.Кременя також трапляється взаємонакладання семантики, зокрема понять Троя та Україна («В Україні ми, немов у Трої»), то такий прийом цілком виправданий. Використовуваний письменством *текст як світ*, коли у художній знаковій системі відображаються національні катастрофи, перетворені на невиліковні, невідплатні рани («З якого року й віку стоїмо / Німотно на троянським попелищі»), на неможливість отримати очікувану відповідь при «переплутаних» історичних орієнтирах («...п'ємо в своїм шатрі вино / На тризні України? Чи Еллади?»), на заціпеніле у невимовному горі риторичне питання, озвучене в «Елегії троянського вина».

Історія постійно повторюється, людство подосі не видлюдніло, але часто намагається переписати минувшину, видаючи вже *світ як текст*, вигідний для тих чи тих ідеологемних кон'юнктур, які врешті-решт призводять таку аморальну, байдужу до реального горя практику до гри задля гри, до *тексту як тексту*, що було завжди і з не меншим завзяттям запроваджується на теренах постмодернізму. Д.Кремінь не сприймає таких аргументацій, тому що вельми перейнятий чуттям історизму, його історіософія закорінена у підсоння вічних моральних цінностей, тому для нього важливий міметичний, не деформований ідеологічними матрицями *текст як світ*, якщо навіть йдеться про руїну, якої він ніколи не дозволить собі прикрашати, проте, прочитуючи її такою, якою вона лишається, намагатиметься відродити втрачене, пробуджувати приспану, деградовану свідомість до її оновлення у божественному естві. «Час повертати із Трої», наголошується у вірші «Одіссей у пустелі», де Гомерів мандрівник, як ліроепічний персонаж Є.Плужника («Галілей») чи Улісс з однойменного роману Дж.Джойса, заблукав у сучасному мегаполісі, велелюдному і водночас порожньому, чужому достеменній культурі. Але оновлення неможливе на абсолютно новому ґрунті, тому що надто глибокі сліди полишає історична пам'ять, щоразу вимагаючи: «Верніть мені мою печальну Трою». Марно шукати тут суперечливості, коли цілком очевидна амбівалентність споневіреної душі, яка щомиті повертається до гіркотних уроків минувшини, аби не повторилося аналогічної трагедії у майбутньому, бодай у вигляді чорнобильського жаху («ридає моя українська душа / У суцільній чорнобильській зоні відчуження»), що пропik гіркотним лейтмотивом чимало поезій «Літопису», та безвідповідальних, цинічних експериментів комуністичного режиму. Відтак будь-який текст має неперепутне значення для поетичної історіософії Д.Кременя, позбавленої пасеїстичних ознак, що приховують у собі небезпеку перетворити її в соляний стовп. Вона виводиться із приголомшливого стану усвідомлення світу як абсурду на екзистенційну перспективу його подолання.

Для поета цілком очевидна минушість позірної дійсності, що, попри свій гучний прогрес, лишалася на рівні здичавіння (недарма, споглядаючи фантоми, власне жахиття цивілізації, поет запитує: «Ми люди з неоліту?»), закоріненого у темних надрах позасвідомого, спроможного щомиті прорватися у вигляді смертоносного танатосу. Тому слід ненастанно повертатися до першооснов буття, минаючи стовпи Геракла, занурюючись у всепоглинальні води Геракліта, що можуть наразі стати водами Стікса, де незмінний Харон спроваджує душі до потойбіччя. Д.Кремін, звертаючись до таких мотивів, намагається віднайти семантично антитетичний чинник, виповнений життєвою енергією, здатний утверджувати світолад при збереженні його духовних першооснов, як, принаймні, у вірші «Льодовиковий апокаліпсис», де архетипові лісу як втіленню хаосу, звідки надходить небезпека («стрільці і собаки»), протиставлено символ землі - надійного захисту споневірених душ, які ототожнюють з нею («забудь своє справжнє ім'я./ Ми земля уже всі./ Ми вже тільки земля»), аби невдовзі відродитися у креативній глині («Акрополі з глини, глиняні піраміди Хеопсенка, древнього скіфа./ І солома./ Трава і дерева»), або прагліні («Може, справжня людина/ В прагліні ще спить?» поки «править бал сатана»), ідентифікованій зі прасловом («Створення Адама»). Поет у своєму філософуванні спирається на розуміння вічного перевтілення душі, відомого як у язичницькій («Хто ти, дерево? Птах? Ріка?/ Хрест на Голготі, чи тінь літака?»), так і християнській редакціях, що набувають сподіваного згармонювання. Достеменний світ завше буває мінливим у своїх формах, потребує уважного ставлення до них, уміння розрізняти справжні, можливо, зовні не завжди привабливі, від фальшивих, часто принадних, яскраво оздоблених. Вони адекватно впізнавані крізь кардіоцентричну призму, в осередді якої міститься Бог («Яке це щастя - є на світі Бог»), водночас присутній скрізь, у кожному окремому прояві дійсності. Відтак «на світі немає провінцій/ І є іще космос душі» («Це ти мандрівецький філософ...»), що відомо філософам, як-от Григорію Сковороді, та поетам такого рівня, як Т.Шевченко.

Історіософська модель Кременевого космосу засвідчує єдність через розмаїття і – навпаки. Тут існує свій духовний центр, довкола якого органічно зливаються інші духотвірні складники, що подаються у системі різних натяків, ремінісценцій, алюзій, символів. Така модель потребує особливого ключа прочитання, де найвідповіднішим вважалася музика, що potwierдили свого часу Р.Вагнер, ранні модерністи, зокрема символісти, П.Тичина, переконані в її можливостях точніше запізнати сутнісні основи світу, ніж наука, схильна до схематизації, спрощення знань. Інтуїція Д.Кременя була непомильною, коли він удався до інтерсеміотичного прийому, звернувшись до жанру симфонії у двох циклах – «Золота ліхтарня» і «Сад», маючи на увазі не лише музичний твір з однієї чи кількох частин, призначений для симфонічного оркестру, а й гармонійне, синестезійне сполучення звуків, барв тощо цілісного явища. Кожна з мікропоем має свою композиційну структуру. Коли перша відразу розпочинається навальним розвитком дії (*Allegro giocoso*), переходячи у напружену кульмінацію, аби розрядити катартичну енергію у патетичному фіналі (*Grave*), то друга розгортає ліричні події з перемінним темпоритмом – від молитовного, супокійно-зосередженого (*Andante*) до урочистого, пришвидшеного і знову повільного, що нагадує літургійний спів, водночас вона має геометрично прокреслену архітектоніку, розподіляється на дванадцять частин, що вказують на число сакрального змісту.

У першому циклі мовиться про екстатичне джерело життя, що не сприймається цивілізаційною «епохою божевілля» з її страшними канцеляріями, «римськими когортами», гулагами та смершами, «фотогенічними вождями вузьколобими» та «люмпеном оскіфленим», асоціюється, як гіркотно зазначає поет, з «мамутом». На цьому потворному тлі проступають світлі постаті жертв тоталітарних містерій, зокрема Лесь Курбас та О.Влизько, які перегукуються із жертвами інших, не менш трагічних віків: «Ми пройшли. Ми були. Наші древні кургани доокіл». Зорові монохромні, графічно прокреслені образи

набувають дедалі потужнішого звукового наповнення, що переростає у багатоголосся: «у ліхтарнях всесвітнього міста/ ростуть голоси», пронизуючи камінь і вогонь, архангельську трубу Армстронга, вихлюпуючись у панораму «зоряного муравлиська», де ліричний персонаж, за яким вгадується автор, зміщуючи часові площини, знаходить спільне комунікативне поле з Г.Чубаєм, М.Рябчуком, О.Лишегою, П.Скунцем, І.Чендеєм, знаючи, що дехто з них, І.Чендей і Г.Чубай, вже «на березі неба», тому діалог набуває подвійного смислу. Фантазмагоричне видіння з падінням «двотактного Левіафана» та цигарки, уподібненої до зірки, поступово набуває густого іронічного забарвлення, відчуття «алкогольного чаду» вигнанців на маргінеси дегуманізованого життя, власне інтелектуального андеграунду, що не втратили жаги творчості, дарма що змушені існувати у розірваному, позбавленому глуму світі: «Боги на Олімпі співають?/ Співаються». Вже вдруге у тексті з'являється примарний Фавст, проте ще невідомо, чи він здатен на впокорення осоружного часопростору, на віднаходження істини. Космос розпався, але ще не втрачений його центр, тобто Бог, до якого зверне на молитва про порятунок України, ліричний персонаж потрапляє нарешті до того осереддя, ототожнюючись із золотою ліхтарнею, відчуваючи, як «космічний пил торкнувся моїх скронь». Тобто він зливається із першосутністю буття, засвідчує ще раз нову грань історіософської моделі світоладу, де панує одна із чотирьох стихій – вогонь, що символізує трансформацію, очищення життя, його силу та оборону. Власне, йдеться про ініціаційне хрещення, завдяки чому відбувається перехід від безперспективного хаосу до ствердження у світлому просторі достеменної екзистенції.

Друга мікропоема видається набагато складнішою, більш закодованою, ніж попередня. Поет звернувся тут до архетипу, що виявляє у собі символ ирїю, едему, раю, землю блаженних, оселю праведних душ. Однак Кременів сад на початку твору вражає своєю безлюдністю, самотністю, уподібненою до «правічної античності» і до

вертепу «без ляльок», без цезаря та синедріону. Він не втратив критерію еллінської краси і водночас набув ознак піднесеного, приховуючи у собі алюзію на Різдво Христове, тому «всесвітня ріка», порушуючи земний плин та Гераклітові формулювання, потекла вгору, до божественних небес. Повільна, мінорна тональність «Аве, Марія...» на тлі тривожного чорного краєвиду з чорнопери ми серафимами обривається чотирма голосами маєстатичних сатурналій, де кожен виконує свою партію, досить несумірно. Коли першому ввижалися «вічні сліпці», злиття обох рід в одну, а «голова оберталася довкола своєї осі, як глобус», з якої проступали вітрильники та собори, то другий апелював до пророка Ісайї, він реалізував у собі прозріння, бачив крізь шереги співучих свічок, асоційованих із собором, вже інший сад – сад Гетсиманський, іронічно поймає назву «пантеоном любові», після якого розгорталася «вічна Голгота». Натомість третій голос засвідчував безпосереднє пізнання Бога як вищої істини, до якої дозволено наблизитися, але не володіти, тому він відкривається лише смиренним: «Уночі до мене прийшов Бог, сяючий, як сад. У білому, як собор. Я не смів і глянути йому у вічі». Четвертий голос поглинався тишею, схожою на «блюз», де ще не вистачало голосу Господнього, пісень над піснями. Всі чотири партії цього шляхетного хору засвідчували різні етапи осягнення Бога через витончену символіку саду, в якому прочитувалася розмаїта знакова система, що вказувала на Матір Божу, на свічку як божественне світло у пільмі, як преображеного Ісуса Христа та духовну радість, на собор як оселю Господа, водночас вони взаємонакладалися, витворюючи симультанну конфігурацію осяяної душі: «О саде душі моєї, соборе!». Д.Кремінь звернувся тут до барокової традиції, до тих духовних вертоградів, що виповнювали творчий доробок Симеона Полоцького, Митрофана Довгалевського чи Григорія Сковороди.

Шлях до вищої істини прокладається через духовний подвиг, відображений у багатьох сюжетах агіографічної

літератури. Яскравий приклад такого подвигу продемонструвала мученицька постать пустельника св.Себастьяна, всесвітня тінь якого «виростає з Господнього голосу», вбирає в себе «легіон голосів» таких же подвижників. Картина розстрілу великомученика переростає у потужний славень, що заповнює соборну площу, яка наразі у перспективі історіософічного бачення сприймається за Софіївський майдан у Києві, набуваючи іншого локального змісту і водночас всесвітнього узагальнення, де вже жертвою постає Україна – «цей спалений сад хрущовими, а не хрущами». Гіркотна алюзія на іконічний образок Т.Шевченка «Садок вишневий коло хати», виповнений глибокою тугою за втраченим українцями раєм, нагло обривається муляжними псевдо-«птахами» у понівеченому національному просторі, які підмінюють його природні якості, розривають його лінійні структури задля нелінійних, де панують хіба що розпановані симулякри. Вдаючись до стилістики постмодернізму, Д.Кремінь не знаджується на принади децентрації та профанації сакральних цінностей, утримує ледве вловну нитку з осереддям вічного космосу, продираючись крізь синтагматичні нарощення дезорієнтованого сьогодення: «тінь пустелі голос волаючого у пустелі пустеля голосу». У тій глибоко застережній «пустелі голосу», яку може почути лише внутрішній слух, вчувається обнадійлива «флейта Сковооди», що вказує на серце як на поріг до Бога.

Втрата символіки саду обертається втратою смислу життя, особливо коли його покидає янгол-охоронець, так само коли загублено його семантичне значення, відображене у сьомій частині – Grave, де розгортається жажна метафора весілля з містичними сімома потопельницями, вимальовується «на тарілці відрубана голова» на тлі порубаних дерев: «постинали дерева... стовпи... сповпи...». Тут годі шукати сюрреалістичних ремінісценцій, йдеться ж бо про *текст як світ*, у якому похазяйнували цілком реальні руйнівні сили, наділені енергією інфернального щодо українства потойбіччя, у даному разі більшовицького. Вони, проте, неспроможні зупинити тенденцій від-

родження того саду, його «пісні пісень», він «не онімів», «не остовпів», він приречений на смерть та воскресіння («на небесах – колиска і труна»), здатен розгортати своє невичерпне семантичне поле у різних багатозначних наповненнях, не втрачаючи своєї смислової цілісності, бути водночас «підвішеним мостом» між небом і землею, «маленькою людиною», «віддзеркаленим люстром», оселею «потопельників і бунтарів», навіть «садом маркіза де Сада», «собором без вікон і дверей», а головне – забезпечувати невичерпність етноментальної пам'яті, коли ліричний персонаж, виповнений чуттям високої національної гідності, усвідомлює, що його не купить «ні стамбульський гарем, ні московський кабак», бо він – пасіонарій, асоційований з епічним Байдою: «Я Байда, я сад, а не пуста суха».

Феєричне дійство завершується білим криком зимового саду, плачем за ним і сподіванням, що нарешті «розчиняться брами останньої драми». Воно позостається нефінальним на відміну від «Золотої ліхтарні» і тим самим поглиблює трагізм, який розігрується без очікування на благополучну розв'язку. У цих двох творах Д.Кремінь якнайповніше виявив необарокові ознаки свого синкретичного ідіостилю, які притлумили його ранні романтичні пориви та пізніші неореалістичні та неоекспресіоністські вподобання.

Д.Кремінь як поет еволюціонував не тільки у стильовому аспекті, поступово змінювався його художній світ од одновимірної площини до стереоскопічної структури, набував вигляду історіософічної моделі. Задля цього автор подав вірші попередніх збірок, починаючи з перших («Травнева арка», 1978; «Південне сяйво», 1982; «Танок вогню», 1983) до пізніших, де поволі зникали сліди учнівства та наслідування («Бурштиновий журавель», 1987; «Шлях по зорях», 1990), сягаючи врешті того рівня, коли поетичний голос почав звучати природно, невимушено, коли сформувалася концепція власного світоуявлення та манера письма, власне, те, що поймається Кременевим ідіостилем, засвідченим напрочуд цілісними поліфонічними збірками «Пектораль» (1997) та «Елегія

троянського вина» (2001). Ліричний персонаж Д.Кременя вільно відчувається у різних часопросторах, як на рідних кресах, лишаючись міцно закоріненим у свої українські ґрунти циркумпонтійського та срібноземного ареалів.

Автор мав рацію, даючи змогу вірогідному реципієнту простежити етапи своєї творчості, хоч цим дещо послабив загальне враження вибраного, до якого потрапили прямолінійна публіцистична риторика, чисто емоційна рефлексія, ілюстративні начерки, екологічні сентименти, принагідні віршування. Такі часто неприховано заангажовані елементи, іноді відверто міметичні відзеркалення компенсувалися непідробною щирістю ліричного героя-романтика («Романтико!/ Поклич мене в поети»), який прагнув, за прикладом горьківського Данко, вийняти серце з грудей, «щоб вам засвітити - гори!», зізнавався, що в ньому «вирує і бунтує світ», «волає тисяча галактик». Площинний дискурс зазнав першого розламу в «Південному сьайві», коли Д.Кремінь устами свого персонажа міг у лоба декларувати цілком правильні формули («Ніколи ворогу й падлюці/ Ти землю цю не віддаси»), наївно шкодувати про минулий час Ромео і Джульєт, вдаватися до театральних жестів на кшталт акторського життя чи сільського «рококо», однак його душа вже була позначена першими смугами закономірного розчарування, прагненням справжньої глибини, на яку ще треба зважитися: «І все ж беру найглибшу глибину,/ Та тільки б не забракнуло б повітря!»

Горизонтальні координати спроквола доповнюються вертикальними, але поет ще залежний від довкілля, від поетизмів, дидактичних настанов, версифікаційних стереотипів. Творче зростання Д.Кременя стало присутнім у збірці «Бурштиновий журавель», де такі поезії, як «Вечір і чумаки», «Під колом осіннього місяця...», «Сніданок на траві» тощо не могли не привернути увагу читача високою культурою поетичного мовлення, несподіваними поворотами думки, а також мотивами проминального часу,

першими історіософічними мотивами, які ще слабо пролунали у вірші «Пора помирання каменя» (зб. «Південне сьайво»). У ліричному суб'єкті вже важко впізнати вчорашнього романтика, він значно помужнів, виявив нахил до філософічних медитацій. Видання «Пектораль» та «Елегія троянського коня», які слід вважати за подію літературного життя на помежів'ї ХХ - ХХІ ст., не стали завершальним етапом у творчій еволюції Д.Кременя, у чому можна пересвідчитися, знайомлячись із його пізнішими добірками, опублікованими на сторінках періодики, та, власне, новими поезіями, поданими до «Літопису». Тут пульсує інтелектуальний пафос, далекий від книжної рецепції, бо він закорінений у ліричний текст етногенетичної пам'яті, в історичну дійсність, де письмо органічно поєднується із конкретними драматичними, часто трагічними фабулами самого життя, які поет не переписує, а живе ними.

Окремої розмови потребує «чиста» лірика Д.Кременя, яка немовби виходить за межі загальної тональності «літописця», зосереджується на притишеному голосі поета, насправді вона, як у краплині роси, скорше відбиває присутні ознаки концепції історіософічного гатунку, шляхетну культуру ідіостилю, ніж загострені інвективи:

*Запахла смородина чорна
Між сивих кущів лободи...
Ще є вона, мить неповторна,
Ще є вони, цвіт і плоди.
Пора золотих зорепадів
І сьайво згорілих комет.
Я тут свою молодість надив
На чорну смородину й мед.
В чеканні небесного горна
Вона постає з небуття,
Де пахне смородина чорна,
Як наше пропаще життя.*

Якщо розглядати постать Д.Кременя у сьогочасній ліриці, позначеній розмаїтими тенденціями від залюблення у ретро, нео-авангардистськими віяннями - до постмодерністських експериментів, то поет сприймається немовби на перехресті всіляких тенденцій, вбираючи в себе їх досвід, проте за своїм ідіостилем, в основу якого покладено історіософічну домінанту, видається окремішнім у структуруванні власної художньої моделі, що вбирає у себе незнищенну пам'ять античного світу, з яким одвіку був тісно пов'язаний український світ, скіфського світоуявлення, барокової культури, музи Т.Шевченка, культури модернізму, тому витворюється особливий Кременевий космос, здатний протистояти хвилям хаосу, збагачуючи сьогочасну українську літературу. Поет знайшов свою, тверду відповідь на невблаганний виклик дегуманізованої дійсності.

Юрій КОВАЛІВ – лауреат Шевченківської премії, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка

ПЕКТОРАЛЬ

Державна премія України
імені Тараса Шевченка
1999

Скіфське золото

ЗАГУБЛЕНИЙ МАНУСКРИПТ

Київську бібліотеку спалиш,
Не Александрійську, – то й простять...
 А чорний сніг, а біла галич –
 Уже з Чорнобиля летять.
Київ, Київ, Київ – не Афіни.
Але й тут могол і сарацин.
 І чорний попіл України,
 І дим із Дантових терцин.
Сніг у Кончі. Бранець волі й чести
Плаче, в тузі похилив чоло...
 Спалити рукопис. Довести,
 Що нас на світі й не було.
У яку гірку халепу влип ти,
І про все історія змовчить.
А вже палають манускрипти
І сніг з Чорнобиля летить.
А Галя сіє чорнобривці
Посеред лютої зими,
І плачуть птахи-самовбивці,
Щоб ми zostалися. Людьми...

* * *

Асфальтівка звертає на Седнів.
На такий молодесенький Седнів.
На такий замальований Седнів, –
На картини нема полотна...
Проминули часи золотії,
Відкричали народні витії,
Але б'ється у мене під серцем,
Що Шевченкова липа – одна.

Я на трон поетичний не сяду,
А тим більш не від'їду в Канаду.

Та й мені, та й мені з зорепаду
Крихта зірки упала вночі...
Я запродав би душу і чорту
За стихійну любов до офорту,
Як луна золотого акорду –
Молоденький поет при свічі.

Ні, нелегко і жив, і писав я.
Що тепер мені слава, безслав'я?
Чи Осія мені, чи Ісайя, –
Все одно мені, ох, все одно.
Повінчався навек з чужиною,
Налюбився з чужою жоною,
Але ти обійшла стороною,
Біла горлице, рідна княжно!

Асфальтівка на Седнів звертає.
Чорний ворон у небі кружляє,
Чи у Господа милість така є,
Як вечірня пречиста зоря?

І навпіл розламалися гори.
І ревуть реактивні мотори.
І свіча, що горіла учора,
Догоряє уже, догоря.

Я караюсь, і мучусь, і каюсь,
Мов гарячої ватри торкаюсь.
Зрікся я золотих істуканів,
І востаннє відбилось в очах:
Асфальтівка звертає на Седнів,
І ніколи – із Седнева в Канів.
І свіча догоряє під серцем,
І згоряє, мов серце, свіча...

БЕНЕФІС НА ГОЛГОТІ

Притча перша

Яке це щастя, – є на світі Бог.
Яке нещастя – розп'яли обох...
Поетові,
гульвісі,
ночоброду,
Мені знайдеться місце і в раю...
Історію біблійного народу
Мій син вивчає...
А коли – свою?
Рівнятися із Господом – негоже;
Я тіль Твоя,
І я в твоїм сліду...
Як Ти молився, як Ти плакав, Боже,
У темнім Гетсиманському саду!
В верховній раді, в тім синедріоні,
Коміція по гласности одна
Сиділа ще...

Легіонерські коні
Іржали десь. Дзвеніли стремена.
І зовсім поряд озивалась варта.
...Іешуа, Га-Ноцрі, бита карта
Твоя – се Твій останній бенефіс
У ролі Бога...
– Що він, раб ідеї? –
В парламенті ридали іудеї,
В синедріоні...
– Високо заліз!
Склепали постанову і, безсонні,
До персональних осликів пішли.
...Підвівся Ти.
Легіонерські коні
Вже зовсім поряд люто захропли.
І поцілунок учня упізнав Ти...
Не бійсь. Голгота – то не Єверест.
У когось, кажеш, персональні авта?
У Тебе буде персональний хрест.
Тебе розпнуть, у Тебе будуть вірить...
На тому світі (Ти і це затям)
Один лиш у долоні плеще Ірод:
Месію вбити мислив ще дитям.
Петро, ще треті півні не співали,
Вже зрікся (принциповий чоловік).
Горілку з перцем, галушки давали
Пилатові на вишитий рушник.
А там – фінал. Іуда лічить гроші.
Комонівці когось там привели...
Він так просив у римської сторожі,
Аби його за Бога розп'яли.
І... розп'яли.

.....
Розп'яття над землею,
І на хрестах воскреслі імена.
Лиш я, проїздом через Галілею,
Писав ці богорівні письмена.

ОЛЬВІЙСЬКА ПРОСОДІЯ

Переболіло. Перетліло літом,
Де наших літ берегові огні...
Як буду я прощатися зі світом,
Що наостанку скажеш ти мені?
Можливо, друзі. А можливо, вразі.
Але шумить, шумить Евксинський Понт.
Надія спить. У чорнім саркофазі.
Тут Ольвія. Еллада. Гелеспонт.
Літаній легка лань од сліз намокла.
Громів грімкий огром із висоти...
Якийсь Ахілл якогось там Патрокла
Іще безжально відомстить. А ти?
Літа летять. Літам немає впину.
Нема закону їм – такий закон...
Безжальних літ безпашпортну дитину
На борт човна «Аїд» бере Харон.
Бери, Хароне. І вертай, Хароне,
Здмухнувши прах камінної сльози.
На другий берег, що в проваллі тоне,
Перевези мене, перевези.
Перевези!
Зірки пригаслі бліді –
Понад проваллям вигаслих болінь.
А що в Аїді? Як там, ув Аїді?
Там тінь тіней, і ще там буде тінь.
Де тінь тіней – сон снів мені наснитися,
І та, що долюбити не дала:
Жорстоких літ безжальна колісниця.
І в серці – не камінному! – стріла...

ВЕЖА

Розпалив серед степу багаття,
У багаття підкинув курай...
Як ватагою кинутий тать я,
Та не тать я. За це і карай.

Я ішов до ранкового моря.
Та не море зорю вдалині:
Велетенську вежу стомов'я
І безмов'я вежі скляні.

Там, де стежі тернові злодійські,
Череп кінський регоче з трави.
І чертоги, і храми ольвійські
Наші предки взяли на хліви.

А в фіналі ольвійської драми
«Бог з машини» одне повелів:
Із каміння возводити храми.
І взялись. І возводимо...
хлів.

Але люди, змордовані й ниці,
Перед богом не падають ниць.
І белькочуть продажні язиці
З вавилонів, з вертепів столиць.

І горить у всесвітнім безмежжі,
Мов папірус, торішня трава.
І від веж вавилонської вежі
Відбивається контур хліва.

АМФОРА ЦАРЯ СКІЛА

Амфора лежить, ущент розбита
У гіркім ольвійськім долині...
Гупають і б'ють кінські копита
Й тихо завмирають вдалині.
Гіпаніс-ріка тече у прірву.
Скапує сльоза моя в траву...
Господи, а я ніяк не вирву
Із грудей отруєну стрілу.
Український, скіфський, рідний краю,
Як мені болить буття твоє!
Я пливу з Еллади.
Я не знаю
Те, що рідний брат мене уб'є.
Хто я? Що я? Кров –
Як піт солоний...
Ми ж були красиві парубки.
Гнали ми своїх скажених коней
До своєї Кінної Ріки.
Вчора, ізвечора ще з Еллади
Плив я під вітрилами домів.
Мила, я не ждав твоєї зради
Під покровом голубих димів.
Я в Атенах надивився любок,
Але ти в душі моїй одна...
Я везу для тебе грецький кубок
Для страшного скіфського вина.
Я пливу, пливу, не знаю зради,
Вітер лопотить у мій хітон.
Я везу для тебе із Еллади
Золотом оздоблений ритон.
Був я цар. А мусив так пропасти,
Та любив не тільки свій лиман...
А тебе уб'ють, аби покласти
До царя убитого в курган...

ЧОРНИЙ ПТАХ ІЗ ЧОРНОЮ МІТКОЮ

кіноваріація

Іванові Миколайчуку – вічному

Жінка пропонує на базарі:

– Візьміть лелеку.

Не продаю – віддаю.

Я стара, й хата моя згоріла...

Людина хоче знати те, що й Бог.
А я, людина, Господа оплакую...
Іване вічний, на межі епох
Ти – білий птах із чорною ознакою.
Летить лелека, лепет лип летить
Удалину, мов заповітна мрія...
А наша доля, чорна птаха, спить,
В гнізді лелечім висидівши змія.
Карайсь і мучся, світове село!
Лелека бідний не спізнав підміни.
І скринькою Пандори заревло
Та засичало небо України.
«Іду на ви», – казав великий князь.
«Іду на ти!» – волає брат до брата.
І ти, лелеча мамо, не знялась
На крила, до гнізда свого прип'ята.
І звіт безгукий – що там дзигарі?
Безгукі ми, безгубі, чорний світку...
Змінили, мов стражденні Звонарі,
Свою судьбу, свою жалобну мітку.
Та як би там, потойбік, не було,
Життя одне, в гнізді душі і тіла,
Де біла птаха впала на крило,
Де ми ще ми, де хата не згоріла...

БОГОМАТІР МАРІЯ ОРАНТА

Софія Київська. XI ст.

Не вигадлива й хтива,
драбанта
мікробідна фантазійка, ні, —
Богоматір Марія Оранта
На святої Софії стіні.

Божа Мати, чи ти нас врятуєш,
Чи скараєш за рабство і кров?
Ти нові нам покрови готуєш,
Ми для тебе — терновий покров.
Проминули віки віковії.
Те ж із нами — і золото, й синь...

А рушає до храму Софії
Твій, розп'ятий за нас уже, син...

ОВІДІЙ

1

Сумна зоря над степом рано-вранці,
І хрип легіонерського коня...
Овідію, промов своїй обранці
Досвітнє слово муки й вигнання.

О ні, не в Римі й не хмільній вакханці,
Що наче тінь різьблена в світлі дня,
Твоє любовне слово і дання,
Бо ж їй чужі поети і вигнанці.

Зоря — неначе рана полум'яна.
Зоря у небесах — вакханка п'яна,
Байдужа до поетових таїн...
О юносте, далека й полум'яна!
Гримить похмурий сміх Октавіана
Над степом цим і над чолом твоїм.

Хронічний алкоголік був хроністом
 Імперських хронік римського ЦК.
 Назон, Овідій Публій, комуністом
 Не був, не став... Шуміла Тигр-ріка,
 І з розмахом державним павіана
 Імперія зростала, мов трава...

Там геній і можуть Октавіана,
 Там августійша велич божества.
 Вергілія там епос епохальний,
 І злота дзвін, лиш тільки не проспир.
 Овідій був сумний, тож – аморальний,
 Тому його і загнано в степи.
 І старцювати то вина, то хліба
 Йшов по начальству сей аристократ.
 А дім – холодна хижка, чи колиба...

Його прогнав з приймальної солдат,
 Омонівець комонний із когорти,
 Яких на білім світі легіон.
 Пройшли віки. Гомункули з реторти
 Забрали нашу пам'ять у полон.
 Але поету сняться одаліски,
 П'янке вино, але й любов палка...

Внесіть мене у проскрипційні списки,-
 Я тінь тіней, і голос, і ріка.
 І не шукайте дорогу могилу,
 І віллу не шукайте межі хат.
 Новий хроніст оспівує кобилу:
 Калігула в'їжджає у сенат...

ВАТЕРЛОО

Знімається фільм «Ватерлоо»
Сергія Бондарчука...
Опісля побійща злого –
Кармінної крові ріка.
Лиха імператору карта!
І я, перейшовши межу,
Убитий солдат Бонапарта,
В кривавому житі лежу.
Бо що там робити статисту
Під грім імператорських драм?
А грим артистичного хисту –
Це Австерліц наш і Ваграм.
І що там робити солдату
Убитому – в громі гармат?
А ми, хлоп'яки з інтернату,
Ми в ролі французьких солдат.
Шепоче столочене жито,
Його не шкода для кіна...
Шепчу, хоч мене уже вбито,
Що Франція в світі одна.
Без неї – чого вона варта,
Ця кров з молоденьких аорт?
...Род Стайгер. Сюртук Бонапарта.
Виходить. На тенісний корт.
Над ним і тополі, і клени,
І небо карпатське живе.
Мов острів святої Єлени,
Заблукана хмара пливе.
А я найнещасніший в світі.
А там – імператор, село...
І плачу в кривавому житі,
В Середньому, під Ватерлоо...

СЕКС-ШОП НА СЛАВНІЙ УКРАЇНІ...

Минувся час космічних гороскопів,
І чарів Ігнатенка й Чумака.
Все ті зірки, і небо, і ріка,
Та над привиддям корабельних доків
Мене своїм плюмажем дотика
Продажна діва курінних секс-шопів...

Звідкіль, яскине, ти взялась така?
Ти божий дар з яечнею й вином,
Піпетка, попка, пипка, Гапка з пивом,
Де всі заснули летаргійним сном,
Де всі в екстазі з літургійним співом.
В кубло зміїне, в тлум продажних фей,
І я сюди спускаюсь, мов Орфей.
І ти, жаги і пристрасті поетка,
В секс-шопівськiм вишневому краю. (
І стежить кокаїнова піпетка,
Як я страждаю, як я гірко п'ю.
Зім'ята хіть, зіжмакана серветка...

Ну, от ми й залишилися одні,
Ти нас настигла, пристрасте шалена.
А жінка жде, далека і вогненна,
Богиня, королева, наречена, –
На рубенсівськiм древнiм полотні.
Любов шаліє. Плаче, стогне, кличе...
І віддає нам пам'ять і пiтьма
Те раювання дивно-таємниче,
Продажна хіть над нами обома:
Здобудь мене! Забудь мене! І швидше!

Пропашої любові іменини.
Пропаших слів розгорнутий сувій.
Твої квітки спрагли пелюстини
Цілує невтоленний пагін мій.
І в стумі жінка – наче квітка Бога,
В жазі і тузі золотих годин.
І ллється ніагарами волога
В таємні нетрі нуртів і глибин.
Олімп і трон мій, і моя дорога.

Найвищі ставки ставлю я давно
В проклятім малоруськім казино.
Не уявлю, – це млосний зір кокетки?
Найголовніше – це зробити крок,
Туди, у далеч, ближче до зірок.
Закони офіцерської рулетки –
Пан чи пропав, а тисни на курок!
Та спогадаймо: й не таке було...
Та спогадаймо: не таке бувало.
І бачу я крізь сльози, мов крізь скло,
Прекрасне, юне, молоде чоло,
Й дівча, яке уперше цілувало...

Усе минуло. Згинуло. Проїшло.
Але – було...
Прекрасні очі карі,
І світ, який тепер не віднайти.
Чи так давно, – на Флотському бульварі
В одиннях білосніжних – я і ти?
Ми з юною коханою в театрі.
На вулиці. Внизу гучить ріка.
Ми вдвох на зачарованім фіакрі,
І ми в полоні часу-візника.

А се? Хто се у горах сіно косить?
Я бачу відображення своє,
У сиві нетрі час мене відносить,
У сивих снах видіння розтає.
Секс-шопе, храме скурвленої ери,
Ми тільки тінь забутої ріки,
Де франтуваті флотські офіцери
Припалюють об зорі цигарки.
Доживемо до другого потопу?
Хто нас врятує – Дант, Орфей, Адам?
Мадонно з українського секс-шопу,
Кому тебе, не зрадивши, віддам?

Але було, – вітри, і дощ, і грози,
І ми ішли, мов діти, по росі...
А ці твої, такі солодкі сльози,
Невже ти їх не виплакала всі?

СУВІЙ

Життя моє, ти минаєш, ти згасло, як зірка в сузір'ї.
Птахи у надвечір'ї
Мовчки ладнаються на ніч.
Життя моє, чай із цикутою, тебе вже не спити й не жити.
Як солодко юним грішити,
Як тяжко безвинність спокутую!
Далеко шляхи розпростерто, дороги і розпачу й гніву.
О де ти, співуче братерство,
Свята академіє співу?
Німуємо. Страйки і стреси, і стрільбища, й кволі ці марші.
Минули і Гонти, й Коклеси,
Минули часи патріарші.
І спалені (скоро до суду?) каштанові київські свічі.
А я вже ніколи не буду.

А я не відбуду вже двічі.
Німуй же, співацький мій жереб, мої пантеони й гулаги.
Розтрощать козацький цей череп
Неситі потьомкінські краги.
А друзі, і ближні, і дальні, згоріли в вечірньому пломені.

Життя моє, ти заплело мене
У кільця свої орбітальні.
Забаглося іншого мати, щоб серце – як лагідний песик.
Забаглося душу перснем,
Не палець, окільцювати.
Тому, як у древнім повір'ї, крізь тишу і крізь
Безлунність, –
Кричить моя спалена юність
Птахом у надвечір'ї...

ПОВІСТЬ НАШИХ ЛІТ

Я народився ще в імперії,
Хоч і не знав, що це – вона,
Де правлять сталіни і берії,
Де гітлер, голод і війна.
Я знав – про флот у Севастополі,
Про мавзолей, вождя в Кремлі...

Чому ж ми плачемо на попелі
Своєї рідної землі?
Так раб жалкує за хазяїном,
А за поміщиком кріпак?
І побивається за Каїном
Убитий Авель, чи не так?
Усе збувається, збувається,
Усе збувається, як міт.
І тільки серце розбивається
О пам'ять, наче о граніт.

Я все життя живу в імперії,
Де малоруські хутори.
Де при радянській владі мерії,
А в них червоні прапори.
Де білі дні зістали чорними.
Де глад і мор, як у війну...
Та, з барабанами і горнами,
Тебе, епохо, не клену.
Бо все збувається, збувається,
Усе збувається, як міт.
Останній цвяшок забивається
О гріб печальних наших літ.
Бо легше, мабуть, утопитися,
Ніж обманути власну плоть.
Тому що двічі народитися
Не міг (ви знаєте?) й Господь.
І я не знаю, як там завтра ми,
І як позбудемось журби.
Тому що всі ми – люди з таврами
Позавчорашньої доби.
Народні слуги, що не злічені,
Кричать з парламентів і рад.
Вони гадають, ми лиш мічені,
А їм і чорт уже не брат.
Вони спогорда попадають ще
На бидло мічене згори.
Та в їхніх чолах – потрясаючі
Ті ж інвентарні номери.
Я народився в тій імперії,
Де й ти, любов моя, жила.
Де української Етерії
Нас поглинали ніч і мла.

Де кагановичі, як мамути,
Де поганяє раб раба,
Де в нас пропали не лиш грамоти,
А й наша воля і судьба.

Сад Гетсиманський. Коло хати
Хрущі травневі не гудуть.
А ждуть: коли вже розпинати
Того месію поведуть?
І білий хліб.
І біла хата.
І серп, і молот... Прапори!
Синедріону і Пилата
Отецькі погляди згори.
Не соловейки, а ворони,
Де на Голготу хресна путь.
А там синки-центуріони:
Такі вже точно розіпнуть.
Солом'яні мої мадонни,
Їх матері вечерять ждуть...

Невже й тепер, попід Стожарами,
І ми заплачемо самі
За скотодвором і кошарами,
Немов раби оті німі?
А все збувається, збувається,
Немов Шевченків заповіт.
І лиш травою забивається
Печальна повість наших літ.
А я – поет. Живу скорботою.
Я ні на кого не плюю...
Серпом?
Зорею?
Під Голготою
Уже розіп'ятий стою...

СОБОР ПОСЕРЕДИНІ ВСЕСВІТУ

Голови на храмі, – сповнені безуму, шалу і пристрасті,
Голови на храмі.
Безбожний Мамай, закуривши люльку, з кобзою всівся
На хмарі.
Ще до Полтави й Батурина червоні очі людських голів
Дивляться так незмигну з чорноти небесної глини.
Трагедійні голови. Хто б їх безголів'я гоїв,
Той зрозумів би велич, нищість і страх людини.
Неіснуючі руки й тіла сповнені безуму,
А трагічні обличчя – вогню небесного.
Небо голубе. А під неба врочистим склепом –
Сонму трав голубий напівангельський лепет.

І сон як примара. Й примарні ці маски-обличчя.
Кричати їм німо в космос понад чужими полками.
Святкує чужинець вікторію. Пропало наше величчя.
Цар вип'є мальвазію і закусить ніжинськими огірками.

Оживіть неживих! Нашліть ятагани, шаблі і мортири!
Не на Лобному місці, бо вже їм не бояться смерті.
Патріархи солодкогорлі обрали московські сортири,
А Русь-Україна – се тільки фрески соборні стерті.
...Про віщо ти граєш, Мамаю?
Про віщо співаєш, безбожний Мамаю?
Уламок собору, крихта свободи, зоряна високосність...
А я, наче голову власну, гіпсову маску з землі піднімаю:
Немає соборності духу, собор відлітає у космос.

.....
Зелені кущі. Співучі дерева. Зі стін промовляють
улесливі змії.

І на розп'ятті руки. Й мотузка ляна на виї.

ВЕСЕЛИЙ ТЕСТАМЕНТ

У часи, що гіркіш од цикути,
У краю перелітніх гусей, –
Я не хочу похований бути
Ув одній із мішковських траншей.
Смертний холод на мене чигає
І затруєна куля давно...
Та на мене, панове, чекає
Молоденьке ольвійське вино.
Солоспів материнської мови!
О, тобі я не зрадив ніде.
Ще за мною заплаче, панове,
Златокосе дівча молоде.
Я іще з молодецьким загаром
На розпечений став тротуар.
І проходжу я Флотським бульваром
В білосніжнім вбранні незадар.
І мені що загар, що засмага,
І що південь, що північ - одно...
І перо, і шаблюка, і шпага,
І з троянд молоденьке вино.
Наді мною збираються хмари,
Підо мною – волення трави...
Козаки й демонічні гусари,
Наді мною ще схилитесь ви.
Павутиння вплелось у волосся,
По сліду моїм стелиться дим...
Як би нам у житті не велося,
Ви мене пам'ятайте таким.
Кожен – бранець і обранець долі.
Але п'ю за любов і талант.
І не кров на білесенькій льолі,
А вино з молоденьких троянд.

ЗОЛОТА БРАМА

У притвір храму – брама золота...
За молитовні дорогі вуста,
За першу зморшку біля вуст твоїх
Молюсь тобі – й не відмолю свій гріх.
Мадонна ти. Та пеклом – у мені.
Зовеш туди, де темний притвір храму...
І падають богове кам'яні...
Як увійду в цю предковічну браму?
Твій чистий лик і твій гріховний рот.
Але на тебе тугою небесною
З захмарних, із захмарених висот
Дощ не проллється манною небесною.
Лоліто, Ледо, Ледонько, Лебідко!
Улещена й відмолена стократ,
Кого тобі у час екстазу видко
Біля прощальних, біля царських врат?
І молитовний лик,
І молитовні лики.
І молитовний спів – без краю і кінця...
Як є ти, Боже праведний, великий,
Дай і мені тернового вінця.
І треба так – із вічністю проститись.
І треба так – у вічність перейти,
Аби хвостами почали хреститись
Біля вогню геєнного й чорти...

КУПАЛЬСЬКА НІЧ

Пропаша ця земля!
Але в купальську ніч
Любитиму тебе, моя прощальна Ладо.
І спалахне в очу мільйон воскових свіч.
І місяць в небесі – як золоте свічадо.
Пропаша ця любов!

Кривава каламуть
Впливає у ріку із голубих туманів.
Куди, куди тепер віночки попливуть,
І дівич-сни прийдуть з невольничих майданів?
Пропаша ця пора!
Та й інших не було
Від гридниць княжих – до
Гаремів і сералів...
Гірка твоя любов!
Круїзне ремесло
Марій і Маріанн із мильних серіалів.
Я розгорну тебе, мов спалений сувій,
І в серце ти проб'єшся попелом Клааса...
Міняй же український прапор свій
На безпрапор'я папуаса.
Ти в цю купальську ніч згориш, як махаон,
Чорнобильськими вкриєшся дощами,
Де соловейки п'ють вишневий самогон
Й закусують травневими хрущами.
Пропаша ця любов – такою не була.
Пропаша ця любов на Йвана на Купала,
Коли ми знову йдем під чорну тінь орла,
Де Січ уже горить, де грамота пропала...

КАМІННА ДУША

Не такого ти, мамко, любила,
Щоб у зорі склянїм гультя
Відбивались і степ, і могила,
І на білому конику – я.
І далеко від рідного краю,
Між гірких полинів і камінь
Я на білім коні пропливаю
І посмертну відкидую тінь.

Гамазеї, крамниці, їдальні
Пропливають, неначе сп'яна.
А часи, золоті й ідеальні, –
Тільки молодість, тільки вона.
Лиш натомлені очі заплющу
І мене доконає біда,
Бачу молодість, злу і цілющу,
Як весняна дзвонкова вода.
Відгоріла вона, відпалала,
Відійшла між камінних людей...
Не такого ти, мамко, чекала
Для своїх веселкових дітей.
Ти стара, і заплакана, й сива,
На іконі, в іконнім вікні, –
Виглядаєш забутого сина
На гусарському білім коні.
Та лиш небо нічне заговорить
Міриадами вічних зірок, (
Де нувориш – немов змієборець,
Лжемесія, лжедух, лжепророк.
Не такого ти, мамко, любила.
Це обличчя – камінне й чуже.
А за мною – і степ, і могила,
І мій коник ірже...

* * *

Минуле не клени.
Немудро це і вбого.
Ми в Храмі-на-Крові молились – я і ти.
Минуле, вічний мрець, хапатиме живого
Через літа й віки, і спалені мости.
Усе це так і є. І нащо нам деталі?

Пройшов імперський вік, тепер не ті меню...
Та кораблі пливли, і літаки літали,
І ждала ти мене із попелу й вогню.
Я чисту воду пив у зорянім колодязі,
І зоряна мені співала течія.
І як забуду я, що в місячному одязі
Мені сказала ти уперше:
– Я – твоя...

АВТОПОРТРЕТ-75

Пугар слив'янки на столі.
І – «сюр»: портрети, натюрморти,
Лилики, коні, мотилі...
І чорним чортиком з реторти
Там Ференц Семан за столом,
І за мольбербом – Ичі Семан,
Мов птах з пораненим крилом...
За ним палає дальній Седнів.
Альтанка збігла за ріку
Біля Шевченкової липи.
Мов у слив'янку прегірку,
Ми у гірку епоху влипли.
Вона волами у ярмі
По душах топчеться державно.
Вона воланням у тюрмі,
Де вже і Стус, і Параджанов.
Цей сімдесят проклятий рік –
Ні оминути, ні забути.
Кінець століття він пропік
Огнем сваволі і спокути.
Гірчить слив'янка прегірка,
Та не лякає оковита:

Твоя рука, моя рука
Вже до хреста давно прибита.
Мольберти. Пензлі. Олівці.
І чорний день. І біла птаха.
А слід кривавий на руці –
Немов іржавий слід од цвяха...

СКЛЯНИЙ ДОЩ

Запам'ятаю –
В кожнім жесті,
І в кожнім слові втямлю теж...
О, як ідеш ти, як ідеш ти
До цих, дощу скляного веж!
О, як зненацька заспівали,
Від пожадання ледь живі,
Мов зорі, вправлені в овали,
Хвилинні краплі дощові.
Ще мить –
І я тебе зустрину,
Легеньку, трепетну, живу.
І цілуватиму краплину,
Забивши подих солов'ю.
Цих уст
Не випити до решти.
Ростуть перлини дощові...
О, як зітхнеш ти, як зітхнеш ти,
Як легко скрикнеш у траві.
Ти - вітерцем, легкою ланню
Над ці огроми, ці дими...
Солодкогорлому воланню
Безмовно вклонимось і ми.
І, мов стіною, мов стіною
Огорне дощ сліпий. Стіна.

Поміж тобою і між мною
Стіна, прозора і скляна.
Якої дивної одміни
Ми дочекалися й коли?
Які скляні між нами стіни
Та нездоланні, пролягли.
І як знайду тебе? І де ти?
Чи мало юної журби
І в стані трепетнім трепети,
І в сивім пагіллі верби?
За відгорілими літами
Не пам'ятай про мене зла.
Над нами - літепло літаве
І дощик юний, мов із скла.
Скляні ці дні. Скляні ці ночі.
Скляні дзвіниці та хрести.
В скляних дощів холодні очі.
Скляна ця грань, де я і ти.
У кожнім жесті, кожнім слові
Скляне, прозоре забуття, –
Немов загублені любові,
Немов загублені життя...

СУЗІР'Я КОНЯ

Зачарований кінь
Ступив у студені трави,
Поставивши все на кін, –
Од підків до буйної гриви.
Не знати йому, овва,
Чом птаха над ним співала,
Про віщо йому трава
В залізних підковах шептала.

Любовне йому дання
При яворі, при берестечку...
І той, хто сідлав коня,
Зняв і сідло, й вуздечку.
Зняв золоте сідло
І вудила залізні.
Подаленіло село
І луги сінокісні.
До високих зірок
Кінь злетіти хотів.
Тільки цок,
Тільки цок,
Тільки цокіт підків.
Серед ночі та дня,
Як свобода невбита,
У Сузір'ї Коня
Задзвеніли копита.
Огорнув його теплий дим.
Посхилялися зорі над ним яснолиці.
Тільки плакало літо за ним
Іржанням сумним кобилиці.

* * *

Запахла смородина чорна
Між сивих кущів лободи...
Ще є вона, мить неповторна,
Ще є вони, цвіт і плоди.
Пора золотих зорепадів
І сяйво згорілих комет...

Я тут свою молодість надив
На чорну смородину й мед.
В чеканні небесного горна
Вона постає з небуття,
Де пахне смородина чорна,
Як наше пропаще життя...

* * *

Темні знаки на таємнім пружі,
Темні надвечірні береги.
І буває так: уже не друзі,
Вже не друзі, ще не вороги.

Помандруй, де наші зорі спалені,
Перейди...
Зірки без вороття
Перейшли у корисні копалини
У копальні смерти і життя.
А чи так це бачилось уранці?
Ми були красиві, як боги.
А під вечір... Навіть не коханці,
Вже не друзі, ще не вороги...

ШОПЕН. ВАЛЬС МЕЛАНХОЛІЙНИЙ...

Знаю –
все повертається
Як не до нас – проти нас...
Листя у вальсі кружляє вже.
Меланхолійний вальс.

Знаю –
зістали коні
В машинному віці смішними.
Знаю –
ми всі, безборонні,
відходимо разом із ними,
де Грей Доріан на портреті,
де регіт осінніх нірван...

Так починається
третій –
меланхолійний вальс.
Це травень забутий, а в грудні
за ним шкодувати не варт.
Б'є нам прибоєм у груди
меланхолійний вальс.
Там, у забутому літі, (
я загубив тебе...
Вальс меланхолійний.
Шопен.
Жити – весь вік спішити.
Згадаєш – немов і не жив.
А інколи вмerti, щоб жити
Під траурний цей мотив.
Ще він розвидніється й смеркне,
В костелі варшавським мотив.
І стану я в притворі Смерти,
Де серце Шопен схоронив.
Озветься з-за Вісли сирена,
Що дівою щастя була.
Заб'ється ще серце Шопена
В костелі, з-за чорного скла...

НОКТЮРН

За мотивом картини

Ендрю Вайєса «Чекання»

Довгонога,
Тонконога
Герла,
Скрипка Бога,
В стумі неумерла.
Білопінні
Створи пеньюара.
Білокінні –
Вершник, небо, хмара.
Герло
Під зорею золотою,
Вмерло
Під святою наготою
Все, що пахло
Медом і нектаром...
Перса –
Мов сніги Кіліманджаро.
Золоте,
І чорне,
І гаряче...
Довго-довго.
Кінь ковбоя
Скаче...

СОЛО

Лягла горілиць у траві:
– Займи мене, любий, займи.
Лягла у високій траві,
Сказала:
– Тобі я належу...
Як солодко пахне полин!

Як солодко пахнемо ми!
Як зорі полинули
На зеленого полум'я вежу.
Там спогади наші горять,
Неначе осіння трава.
В твої солов'їні слова
Впиваються пазури орлі.
Ти – музика. Ти – горілиць.
І лебедем чорним – брова.
І музика злих солов'їв –
На цім лебединому горлі...

ПОВЕРНЕННЯ БУЙ-ТУРА

Тепер не ті часи,
Тепер – не та ріка.
І ліс не так шумить. І – світова зажура.
Та з заповідних пуц – мелодія гірка.
Ієрихонський плач.
Повернення буй-тура!
Розсунувши ряди розлючених собак,
Здомашнених вовків, що з крові подуріли,
Це він іде, буй-тур!
Не геральдичний знак
Знак волі дикої іде на самостріли.
Ламай же і троци трухляві пні досад.
Рушай на це страшне, криваве бойовище.
Цей сатанинський ліс – не світанковий сад,
Тут куля солов'єм і тьохкає, і свище.
Є у свободи вибір – і на смерть іти,
Коли така ця доля занапашена,
Коли встають з могил і кам'яні хрести
Супроти смороду хліва й хлібів здомашнення.

Повернення буй-тура!
Геральдичний знак,
І віщий знак невмерлої свободи.
Нам воскресати – так,
Нам повертатись – так,
Де ще зірки горять і плачуть тихі води.
І троекратно впасти у росі,
Кривавий слід лишивши за собою...

Ви чуєте? – і нас позвав на небесі
Буй-тур ієрихонською трубою!

КОЧУБЕЇВНА

У Кочубеївни, у Мотрі,
Іще не втрачені роки.
Щоніч од сліз гарячих мокрі
Її шовкові подушки.
Мов піраміди – древні склепи,
Скелет гарцює на коні.
І місяць, мовби лик Мазепи,
Застиг незрушно у вікні.
Поганська ніч з її неславою.
Дідівська піч, малим-мала...
Чужинські коні під Полтавою
Гризуть залізні вудила.
Чи зрана звіється омана,
Яка терзала дотепер?..
Сміється мертвий кінь гетьмана
Десь на околиці Бендер.
А може, знову, може, вкотре
Гряде Невольничий Майдан?

І над тобою, бідна Мотре,
Сміється місяць-молодан.
Любов. Інтриги. Контрибуції.
Нові гетьмани на коні...
Вони ще впишуть конституції
У тої Мотрі на спині!

* * *

А єзуїт показує стигмати.
Фініта ля комедія. Кінець.
І нас не порятує божа мати.
Бог-син, Бог-дух і навіть Бог-отець.

Останній, потаємний, повечеряй -
І спати йди, ти вже заснув, мабуть. (
А над тобою – небо. Небо – вчора,
Вечеря – нині. Завтра – розіпнуть.
Останній, потаємний, ти не сердься.
Голгота. Хрест. З розбійниками вмри.
Заходить сонце, мов заходить серце
В ці чорні, інфернальні вечори.

Останній, потаємний, і в зневірі
Найлегше – це упасти і заснуть.
Але по нас повзуть вечірні звірі.
По нас вечірні сутінки ідуть.

Марія. Магдалина. Божа мати.
Неправди колізеї золоті.
А єзуїт показує стигмати.
Ісус Христос – конає на хресті.

* * *

Моцарт – геній.
Та у спільній ямі
І тепер без черепа лежить.
Божий лик його в багетній рамі
Вічного прозектора смішить,
Лічать зуби в черепі без мозку.
Справді, де та флейта чарівна?

Моцарт – геній. І душа не з воску.
Не прийде в прозекторську вона.
В савані не сяде при роялі,
Щоб зіграти реквієм чи кант...

Українські генії вмирили,
Та ховали їх і їх талант.
Українські генії творили
На виду імперії тайком.
Українських геніїв морили
Голодом і табірним пайком.
Божу душу, легку, мов пір'інку,
Не вправляли в грізний антураж.
Раз уже талант, – ану під стінку
Або в Колиму навічно ляж!
Як же вам тепер на Україні,
Генії з божественним чолом?
Знову при хазяйському коліні?
Знов перо, поєднане з кайлом?
Тим – новітні шийються мундири,
Хто в душі лакей і фарисей.
Але тінь кривавої сокири
Не здадуть ніколи у музей.

* * *

У старовинному сувої
Це буде вписано...
Але
Із віт акації сухої
Вже ллється листячко мале.
Все той же світ, який обдурить...
А доля генія гірка –
Не в позолоті палітурок,
А в захальвності рядка.

ЕЛЕГІЙНИЙ ДИСТИХ

Я прокляв би цю землю на схилах Дніпра.
Але шкода й себе, молодого Дмитра,
Молоду мою матір і юну жону,
І синочка, й дочасну свою сивину,
Ранню паморозь наших курганів, могил,
І між древніх могил – молоденький ковил.
Скільки в них пекторалей, і золота, й зрад...

Віфлеємська звізда, Вавилон і Цар-град.
Ти – боління моє, ти – нещастя моє...
Досі з княжого черепа ворог мій п'є,
І вожді гречкосіїв з тавром на чолі
Славлять зайд і запроданців неба й землі.
Та вдягають жупани, шаблі, кунтуші
В малоруських колегіях серця й душі.
Молодесенький місяцю, братку, світи...

Мені легше навіки у землю лягти,
І упасти у сніг, і сконати в снігу,
Ніж клести мою землю, таку дорогу.
Я клянуся своїм многогрішним ім'ям:
Я топтати цю землю нікому не дам!
Увостанне цілую її, не клену.
Відчуваю свою і біду, і вину,
Що криваве сузір'я в очах моїх є,
Ще із княжого черепа ворог мій п'є.
Забагато було мені в світі дано:
Молоденькі жінки, молоденьке вино.
І рулади, і трелі щасливих жінок,
Й молоденької слави терновий вінок.
І коли я впаду, і коли я умру,
Поклоніться землі, Україні, Дніпру.
Все уперше й востанне, і раз на віку...

Я вже в чорну ввійшов вавилонську ріку.
Як я жити хотів серед золота й руж!
Знав я іншу ріку. Річка звалася Уж...

* * *

...І мислю:
А що за одна
Веде безкінечна дорога
Від цього балкону й вікна,
Від цього порога?
Така в ній страшна таїна,
Така безкінечна і строга...
І хто нас там жде?

Сатана
Чи знаки від Бога?
Та чую: на грані епох,
У млі ожеледиць, –
Малої й Великої, –
Двох
Ридання Ведмедиць.
А звідав я мор і війну,
І сонячну даль комунізму.
А вздрів я лише сатану
Крізь зоряну призму.
І знову дорога одна
Веде до чужого порога.
Дорога, де жде сатана.
А йшли ми - до Бога...

* * *

Голоси неславетних поетів, –
Кіммерійців, шумерів і хетів
У українському слові звучать.
Тут, на нашій пропашій півкулі,
Нам ячать соловейки втонулі,
Звідти,
З dna соловецьких свічад.

Третій янгол

ЗОЛОТА ЛІХТАРНЯ

симфонія

* * *

У ліхтарні всесвітнього міста
ростуть голоси
як липи на еспланадах кав'ярень
хаос камінь
огонь і померла зоря

у ліхтарні всесвітнього міста

.....

300 000 літ

од початку

ALLEGRO GIOCO SO

А по тисячі літ за мавпами,
Після смерти і після погонь, —
воз'явився,
як мамут,
на наших мапах
золотої ліхтарні вогонь.
Вогонь блукаючий бідний!
Він хоча й омине, та майне...
Як ми плакали, як ми бігли
за блукаючим бідним огнем.
За свою безпросвітність дику
вічним страхом платили пеню.

Бо ж немає, немає диму
Без блукаючого

вогню!

Я конав од скаженої хіті,
А торкався жіночих долонь,
як сумний і далекий хіппі –
Золотої Ліхтарні вогонь.
В танці тіл божевільних жіночих,
в дикім танці оголених ню
бачив я, бачив я всенощний
екстатичний танець вогню.
Там бували такі одчайдухи,
що згоряли самі згаряча...
Був я свідком такої задухи,
що вмирала не тільки свіча.
Нас, дітей, не жаліли нітрохи,
накидали на душу оброть...
Був я свідком такої епохи,
де на попіл – і душі, і плоть. (

Мов нічних мотилів у гербарій,
безтілесна збирала рука
потаємних
страшних канцелярій, –
всіх, од старчика до юнака.
Цебеніла там кров із аорти,
шили юдам нові кунтуші...
І топтались, мов римські когорти, –
по душі,
по душі,
по душі!
І могил безіменними маками
нас манив потойбічний едем.
...А по тисячі літ за мавпами, –
хто ми й що ми, й куди ми ідем?
І в зимову, без огника, безвість
йде зимовий холодний звір...

Хтось виходить на білий берег
і клянеться, що вбивця – не він.
І клянеться, що він – безіменний
вік утечі од вовчих погонь...

Там, на березі, там безсмертний
Золотої Ліхтарні вогонь.
Але – мертвий огонь із реторти,
і вже іншого нам не дано...
І ступають чужинські когорти
на пречистих снігів полотно.
А клялись. А приймали присягу.
А з'омонились, наче в гостях.
Тіні СМЕРШу і тіні ГУЛАГу
впали кров'ю людською на стяг.
Впали кров'ю на телеекрани.
Від землі й до безводних хмар
відлітали вогні.
І грали
їм услід тріумфальний марш.

GRAVE ТРІУМФАЛЬНИЙ МАРШ

Загорілися букви в небесній книзі,
наче знаки волхвів віфлеємських...
Загорілися небо й земля.
Мої оркестранти, вчорашні і нинішні,
нехай вас осяє моя зоря.
Міністри, поети, актори, фізики
грають марш тріумфальний –
і несть їм числа...
Тільки я, тільки я примушений відповісти
за померлі зірки і сліпі дзеркала.

Гіркі мої дні!
Шекспіре, Данте!
Крім світла померлої вчора зорі,
крім світла зорі, що померла сьогодні, –
кого мені взяти в поводири?
Кого мені взяти у секунданти?
Із ким – у дорогу? З ким – на дуелі?
Я пережив свій богемний транс...
В людей Мікеланджело і Рафаелі,
а де він, розстріляний наш ренесанс?
Один репресанс, –
і вже хочуть нового.
Когорти стають під кривавий кумач...
Дивися, небоже!
Дивися, небого!
Вони воскресають, – не вий і не плач:
генералісімус Йосиф Віссаріонович Сталін,
маршал Лаврентій Павлович Берія...

Скільки лягло нас під їх п'єдестали!
Де там республіка!
Що там – імперія!
А ми – коліщатка всесвітньої драми.
А гвинтики досі надійно живі.
І доки нам сняться відроджені храми,
їм сниться відроджений Спас-на-Крові.

Їм сниться: провістям новітньої ери
оркестри у Тушині грають туш.
А ніччю зникають прості інженери
разом з інженерами людських душ...

Голова Мейерхольда в заплаві нужника.
Вселюдська піраміда, від крові слизька.
Вам мало, що вбили і Курбаса, й Плужника?
А як убивали Косинку й Влизька!
Поверховодили на трибунах.
Поверховодили у серцях.

...Скільки ж то їх, і красивих, і юних,
хресний пройшли нескінченний свій шлях!
Не удостоєні, поза маршами,
навіть простецьких отецьких могил.
Поети й наркоми, селяни і маршали,
снігом зав'язаний табірний пил.
Та крізь літа у колимській обителі
знову приходять до нас, як тоді,
вождь у своїм білосніжному кителі
і в габардинових френчах вожді.
Бронзові й гіпсові, кожен у власній подобі,
сходять до нас із небесних орбіт
фотогенічні вожді вузьколобі, –
ллються криваві струмки з-під чобіт.
Люмпен оскіфлений, знову за капище ратуй,
доки земля без дощів і без крові суха.
В світі, що став наче парк заборонених статуй,
зводиться чорне дерево болю й гріха...

* * *

Ми пройшли. Ми були. Наші древні кургани доокіл.
Наші коні пасуться... Двигтять попід нами земля.
Я згорів, як огонь. По мені промовлятиме попіл.
Але образ вогню нам ввижатися буде здаля.

.....
Зарізані трави й квіти. І губи зарізані сміхом.
І милі засипані снігом. І пам'ять засипана снігом.
Де ви, друзі мої? Хто оплаче любов пресвітлу?
Зарізані квіти...
Зарізані мої губи. І як вас покликати, як?

О крик опівночі! І камінь, і лист, і світляк.
І наче уперше, в очах ваших туга і страх
Штурмують високе небо золотою ордою мурах
У ваших зіницях...

Десь похорон почався.
Плаче кортеж оркестровий –
Барабан, і труба, і бубон.
І як мені мертвому бути?
Де ви, друзі мої?
Як ви плакали, коли із труни висувалась порожня рука
мерця.
І – музика похоронна. Музика без кінця.
Зарізані трави й квіти. Зарізана квітів ніжність.
І ця потойбічна засніженість, і цвинтарні солов'ї...
Де ви, друзі мої?
Я ще зустріну вас – не мерцями, а свідками.

І я себе зустріну – квітами.
І буде Фауст. Буде вогонь до хмар.
Будуть поети й по мені. Будуть поети нині.
Тому тріумфально, під похоронний марш
Загорілися зорі в небесній книзі.

.....
І все – таки пройде пекельне літо,
Пекельне літо геніїв, нездар...
Огнем зістане те вино
Столітнє,
Що вчора видавалось за нектар...

ALLEGRO

У ліхтарні всесвітнього міста
ростуть голоси
як липи на еспланадах кав'ярень

Хаос камінь огонь
і над усім –
архангельська труба
Армстронга

Язичеське древнє тубільське вбрання
вривається в душу неначе нектар
щоб спалити себе
насправді

тільки в літньому небі
старий двомоторний літак
зависнув на крилах і падає
а над ним –
архангельська труба
Армстронга
двадцять років пройде
наче двадцять століть
я усіх пригадаю на ймення

там я п'ю із живими вино
із Грицьком Чубаєм закарпатське вино
адже Ужгород все ж не Париж

андеграунд зі Львова –
Микола Рябчук
і Олежко Лишега –

не зречуся ніколи тієї пори
коли всі ми були як богове
не зречуся

що такий молодий ювілей у Скунця
тридцять три –
і вже він на Голготі
і живий і воскреслий Іван Каламар
денно й нічно випитує час каяття
у тезка ув Івана Чендея

і Василь Басараб у блукальських огнях
геніальній дитині на хліб подає –
і не гасне вогонь у винарні

я прочитую зорі вже спалених літ
і мені з небесі вже махає рукою
вже за мене молодший Грицько

але там угорі
там річка небесна тече
над рікою ростуть голоси
як росли голоси над гірською рікою
там Грицько і Галина
Тарасик малий Соломія
там на березі неба і я
але в небі
двомоторний Левіафан
зависнув на крилах
і падає

мурашиний король
розкопав муравлисько зірок
і відкрився такий краєвид
ув очу

я сиджу у винарні
з краєвидом на муравлисько
і кидаю цигарку в вікно
що летить по параболі
й гасне десь наче зоря

у зорянім муравлиську
задихається
дюралевий Левіафан
а над ним —
валторни і труби і скрипки й гобої
п'ють небесний нектар
щоб спалити себе насправді

світлі духи алкоголю
вибухають фонтанами лип
і згоряють насправді

ALLEGRETTO

Незвичайний небесний концерт
починає в мені оживати.
Знавіснілий і хтивий концерт –
Наче дух алкогольний крилатий.

Ти горів. Ти палав.
Не вписався в систему...
Вік жорстокий тебе записав
У жорстоку богему.

Тобі сісти ошую дано,
А тобі – одесную...
Як я п'ю із живими вино!
Як я милу цілую!

Я і демон, і бог...
Твої перса, і очі, й коліна...
Загубилось між зір і епох
І моє покоління.

Ще настане мій час,
і вже нас не поглине геенна.
Прилетить і по нас
наша птиця вогненна.

Лиш тебе я не стріну ніде.
Але нині я відаю, де ти...
Впала зірка в вино молоде, –
Пийте, браття-поети!

Ми ще справді орли,
ми зчиняємо галас:
Україну не ми пропили,
а така нам дісталась.

Згоримо у пекельнім огні?
Так на те наші чаші богемні.
Як нам быть тверезими, – в вині
відбиваються мури тюремні?

В алкогольнім чаду, в алкогольнім диму
як я буду гріховно любити...
Люди – глина співуча.
Я знаю, кому
їх людьми і належить ліпити...

ANDANTE

«Люди – глина співуча...» Отак одчайдушно ходять
за мною слова.

Кому ж я співатиму, кому я озвуся? Кому розповім ці дива?
І йду між дівчат, між білявих, між бестій-блондинок.
І зве мене на поєдинок
мій космос, заселений творчою глиною...

А ми навіть бога зробили людиною.
Наплювали в епоху нам, наче у душу.
І до чого тут одяг у стилі «модерн»?
Як мені вберегти своє тіло і душу? З ким любитися мушу –
в понеділок, найперший день?

Я іду як герой марсіанської хроніки. Я іду по планеті людей.
Але я захлинаюся власною пам'яттю в понеділок,
найперший день.

В перший день...

В перший день ми ще юні богове.
В день останній – усе ще не смерть...
Не клени, не клени молодій любови,
не клени цей любовний концерт!

RISOLUTO
SCENES PATHETIQUES

Боги на Олімпі співають?
Співаються, –
Так тяжко, що їм і пісні не співаються.
А мариться край занебесний незвіданий,
Та з атеїзму минулий урок...
І, може, зробили з поетів ідолів, –
Ідолів роблять із кінозірок.
Віче мій змавлений, як нам прожити,
Як пережити нас нашим літам?
Можна мене і забути, і вбити, -
Я вже ніколи цих літ не віддам.

... І буде Фауст...
І буде огонь ...

Вік, а чи крик люджерної хроніки?
Літо пекельне. Вино і вогонь.
Навіть в парламенті наче у схроні ти,
Як цих пекельних думок не відгонь.

*Червоне сяйво в синім небі зблідло,
Немов на небо хтось пролляв вино...
І все - таки пройшло пекельне літо,
І вже повік не вернеться воно...*

Понад вертепи шикованих готик
Стільки захмарної стало екзотики.
Ходить між нас учорашній сексотик,
Але між нас і сьогодні сексотики.
Вічно вони – секуни і секухи...
Але процокали в серці секунди.
Десь ти, любове, далека, сама.
Десь тебе вбила космічна зима.
Зимно пророкам нового Союзу.
Армстронгу зимно вже з власного блюзу.
Тямлю естрадників. Тямлю зрадників.
Тямлю й себе – був міся естрадником.
І не міся, предтеча, пророк,
Став я співцем віфлеємських зірок.
Став на коліна в молитві, у трембі.
Боже, як ще не покинув нас ти,
На українському вічному небі (
Божому сину зорю засвіти!

GRAVE

У ліхтарні всесвітнього міста
ростуть голоси
золоті й злогогорлі

а далеко отам на горі
соло вечора наших літ –
голос гобоя

там далеко на горі
кричать стадіони і площі кричать
переповнені в'язнями серця

і б'ють чемпіони
омонівських лав
кийками по серцю
неначе по м'ячику

а я відлітаю у зоряну ніч
мов привид огню
і сам я неначе ліхтарня
і тисяча тисяч сумних цвіркунів
ударять смичками по скрипках журби
на дні Золотої Ліхтарні

бо тоді коли птах надвечір'я летить
відлітає ліхтарня неначе життя
та не гасне вогонь у ліхтарні

Post scriptum

*Немов вино, у небі літ розлите,
Космічний пил моїх торкнувся скронь.
І все життя пройшло. Пройшло, як літо.
І я промовив: «Так, це був огонь».*

*І плакав я, що дні згубив безхмарні,
Що розгубив і друзів, і рідню.*

*І серце розірвалося в ліхтарні,
Щоб стало більше світла і вогню...*

САД

симфонія

**I
МОТТО**

Коли вже нема вороття,
Ні дому немає, ні саду,
Невже не зіграє життя
Маленьку нічну серенаду?

...Сад стоїть у небес на виду,
небо топиться в тому саду.

Над літами самої землі,
Над садами, де ми – всесамі,
Усесвітній пустельник один
Над пустельністю наших годин.
Над хвилиністю наших імен.
І над плинністю уст і рамен.
Понад пусткою наших бездонь,
Над плачем бунтарів і мадонн...

О, прости нам цю пустку!
Прости,
Сад розлуки і сад самоти...
Твій гіркий, твій золочений плід
Б'ється в землю, неначе болід.
Як правічна античність –
Земля.
Ця самітня земля – замала
Для далеких біблійних зірниць,
Та близька для таємних темниць.
Стоїмо у всесвітній ріці,
Стоїмо – як всесвітні сліпці.
У ріці, що угору тече...

Де віднайдемо братнє плече?
Стоїмо у всесвітній ріці,
Безголові пророки, сліпці,
Що учора позбулись очей
У ріці, що угору тече,
І чужим вже не вірять очам,
І не ждуть, і не відають чар.
І не вірять у власні пісні...
Так сади, ці сади навісні
У моєму самотнім вікні
І в ріці всесамотній, на дні.
В моїх вікон немає очей,
Але річка угору тече,
То й силкуюся жить...
А проте
Вмерло сяйво моє золоте.
Тільки знову крізь кров і крізь леп
Просяває мій сад, мій вертеп.
І — без ляльок вертеп. А коли
Вже всі ролі у нім роздали,
Хай ти Цезар чи дяк-пиворіз,
А на сцену глобальну — не лізь!
Інші ролі там, інші вожді.
І нові там криваві вертепи...
І живими вмуровані в склепи
Учорашні пророки бліді.
Так і буде вовіки віків:
Голоси понад нами іржаві...
І задушені ми у державі,
І замислені тільки в бажанні
Наших немічних бідних батьків...
Усесвітня печаль немала
Вже всі ролі свої роздала,
Тим і встигла зіграти — свсю...

Але знову дерева в саду
Видираються й німо кричать
Із небес, із посмертних свічад...
Так посмертний звучить вокаліз, —
Із надії, із мороку й сліз.
Я кидаю авто у віраж,
А влітаю в соборний вітраж.

Де ти, юносте, біль мій і мрія?
Задихається
«Аве Марія...»

II ANDANTE «АВЕ, МАРІЯ...»

Я загубився у чорному лісі,
Поміж деревами і світляками.
А ліс — у чорнім,
А ліс — без листя,
А в небі місяць — мов чорний камінь...
В чорній траві котиться камінь.
В чорній траві череп біліє...

І застеляю обличчя руками:
— Аве, Маріє!
Аве, Маріє!
Аве, Марієчко, — понад містами,
І понад мертвими, і над живими.
Вже й понад нами, уже й понад нами
Летять чорнопері страшні серафими.
Небо палає...
Небо — як пуста.
Попіл на варті заступить горіння...
Вмерти б, — а хто нам гріхи відпустить?
Аве, Маріє...
Всі перейдемо в загробні долини,
В чорні ліси самогубств на руїні...

Хто там співає «Аве, Регіна»?
Аве, Маріє...
Ніч проминає, день зазоріє,
Сонце всміхається звіру і птаху.
О, донеси і від мене, Маріє,
Пригоршу праху,
Пригоршу праху:
 мертві
 нікого
 повік не засудять, –
 ні ката в туніці, ні в тозі жерця...

Тільки в печах крематорію
люди
співають,
хапаючись за серця...

III
ANDANTE
МАЄСТАТИЧНІ САТУРНАЛІЇ

Перший голос

Другий голос

Третій голос

Четвертий голос

А тепер – тільки сад, як непам'ять, у всесвітньому домі твоїм.
Сад садити – як дім запалити, тож одвічний свій сад запалім.
Дім – як сад твій, і що тобі треба – поразки?
У соборі літанія лине твоя...
У божественнім храмі молилась не раз ти,
Але змила молитву із лику віків течія.
Наслухай, наслухай же маленьку нічну серенаду,
Наслухай, наслухай же вітальну божественну ніч.
Двоє ніжних дерев із померлого саду.
Сяйво свіч.

ПЕРШИЙ ГОЛОС.

Поночі він схопився і заплакав. Йому ввижались вічні сліпці, які простують у вічність із своїми сліпими поводирями. Вічні сліпці, транзитні.

Дві ріки злилися водно й завирували довкола.

Голова оберталася довкола своєї осі, як глобус...

На синьому тлі глобуса застигали вітрильники, простували сходинками паперті до неба білосніжні собори із золотими глобусами бань.

О саде душі моєї, соборе!

ДРУГИЙ ГОЛОС.

А соборні свічки співають – «Ісайя!»

Забутому саду, соборному саду – «Ісайя!»

Собор, наче свічка соборна, горить і згасає.

Ісайя!

І білість зимова – як викрита змова.

І стан твій, і голос, молитва і мова.

Як викрита змова – зима злotosяйна...

Ісайя!

Соборні свічки розгоряються й гаснуть...

Закінчуйте вчасно!

Та б'ється ріка в білий берег зимовий.

І на плащаниці твій лик пурпуровий,

А ми потонули в невірі, зневірі.

В саду, в П'антеоні Любові дерева стинають.

Це вічна Голгота, наш сад Гетсиманський, кого розпинають?

ТРЕТІЙ ГОЛОС.

Уночі до мене прийшов бог – сяючий, як сад. У білому,

Як собор. Я не смів і глянути йому у вічі.

Прийшов до мене бог, а може, то був усесвітній нічник.

Сад упав на коліна.

І я на коліна упав, наче сад.

ЧЕТВЕРТИЙ ГОЛОС.

У саду – тиша. У саду – тихий блюз од початку світа.

Як початок од стін.

І тоді я збагнув, кого мені не вистачало все життя.

Пустелі?

Ні.

Не вистачало голосу Господнього – для

всесвітнього нічника, і голосу голосів, і пісні пісень.

Опівдні віку, в полуденний скін саду св. Себастьяна...

IV

ALLEGRO GIOCO SO

ПОЛУДЕННИЙ СКІН СВЯТОГО СЕБАСТЯНА

на зеленім стовпі серед площі – очі мої на стовпі
самота обкладає даниною всіх – стіл і стілець
вікно на площу і вікно всередину будинку
вікно в сад із намальованими деревами птахами квітами

оддалік гейби в затінку райського саду сиве подвір'я як сиве
повір'я

повір'я про середину світа а отже середину площі
середину дня

співати співати співати

співати – полуденному світу і полуденному сонцю
і волаючому в пустелі і волаючій пустелі – співати
співати співати співати

співати – маршовим колонам стрільців що ростуть од
собору

як од маєтного осередку днів нашої пам'яті пам'яті наших
днів співати

соборна площа як усесвітня пустеля

і сонце над головою

тільки вікна тюрми що навпроти здогадуються про прихід
пустельника його нашествия і сонця над головою

августійшого білого дня зачинає звучати соборна площа
і сонце над головою
його пресвітлість «се людина» Ніцше – і сонце над головою
його пресвітлість у багатьох августійших які на колінах
стоять
собор мовчить але в магнітофоні виростає мій голос –
і сонце над головою
виростає мій голос із спогадів пана імператора і пана слуги
голос імператора що ставить народ на коліна
голос божий який піднімає народ із колін а отже слугує
народу
коліна пустельників згинаються і розгинаються за повелін-
ням
господнього голосу
легіон голосів устає над пустелею із сонцем над головою
мовби глас волаючого в пустелі всесвітнього пустельника
легіон голосів а отже один виростає з господнього голосу
тінь усесвітнього пустельника виростає з господнього голосу
виростає зсередини всесвіту але й світу давно вже нема
тільки стріли летять до розп'ятого стрілами Себастьяна
який і не думає стати святим і тим паче на дереві
і немає пустельника і немає міражного саду поза овидом сад
а міраж видається садом і стадом яке іде до води але до
стіни
доходить
до стіни «се людина» Ніцше і сонця над головою

в непам'яті нашій змія води і луна води
старовинний автомобіль катафалк із невизнаним генієм
всесвітній пустельник іде до води
заспіває пустеля «Радуйся» – даю тобі плин води
в окулярі бінокля
радуйся радуйся радуйся
крилатий зелений коник день у день скаче по дзвінкому
люстерку

автострадою наших літ усе скаче й стрибає дурна сарана
із патентом людського імення
як сотворення світу – першого дня настає передчуття всіх
семи
а дурна сарана вже стрибає в палаці генсека президента
прем'єра
скаче коник-колібри за маршрутом «непам'ять вітчизни –
стовп на
Соборній площі»
голос господа лине до всесвітнього Себастьяна що стріл
дочекавсь
на стовпі

співати співати співати
за осанною плину води зачинається правий берег – як берег
свободи
а людину уже розіп'ято на площі старій на стовпі
скаче коник-колібри комонний омонівець смерть на стовпі
і на площі святої Софії
так це наша земля Україна цей спалений сад із хрущовими а
не хру-
щами
навіть пташка мала каганович і пташка кравчук і двоглавий
орлище
кучма –
як відлуння води ув оазі а до нього прямує зачумлене стадо
потоптавши пророка свого на стовпі

не пішли ви побігли на вас уже сталін не гляне
замуруйте хруща в мавзолей
тінь моя виростає ізсередини площі але мене ще немає
із самітнього саду крадеться дівчак як лилик і самотній
нічник
навздогін дівчаку

на соборній на площі очі вовків на стовпі
полудення
ясного того полудення тінь усесвітнього нічника
обертається в стовп усередині всесвіту площі майдану

із землі еси в землю й повернешся

все йде по колу то й коло довкола нас іде
все йде по колу – собори і дзвони і очі вовків на стовпі
тінь пустелі голос волаючого в пустелі пустеля голосу
наче флейта Сковороди
флейта співає співає
та до нас не летить уже голуб із оливою в дзьобі
і немає стрільця що голубку убив і голуба вбив у саду та у
лузі
і летить потаємна стріла в моє серце
і розстріляно вже св. Себастьяна
а крилатий коник а коник усе ще скаче один по дзвінкій
автостраді
та стріла що летить до стріли й на межі золотого свічада
зустрічає спасених смертників що по колу ідуть
і стрічає розтринькану волю свободу води
для пустельника

Я – пустеля
всесвітній пустельник що зрікся людської хвали задля
відлуння води
і відлуння води посередині всесвіту

Я – стадо іду за відлунням води та від мене тікає міраж
і міражна оаза у звіра в очу
радуйся
радуйся саде часу гетсиманського плодоносіння
радуйся радуйся радуйся
співати співати співати

V

МОТОТЕКСТ ПРО МОТТО

Які ці скрипкові жалі!
Стоїть при душі костюмаха...
Не вбий!
Дай пожить на землі,
Де дівчинка гратиме Баха,
І Моцарта флейта, і гра
Життя, що і шкінії рада...
Яка молоденька, –
Стара
Маленька нічна серенада!

VI

RISOLUTO
СОБОРСАДУ

У притворі собору –
крипти спалених стін.
Заспіває соборна свіча,
І навіки:
Білі стіни біліють прабілістю тіл,
І співають осанну невисохлі ріки.
Отче наш на землі і на небі...
Назад
Вже мені вороття – повороту немає.
Вийде янгол із саду. Навколішки – сад.
І палають свічки у тунелях свічад.
І мале янголятко мене обіймає!
Я виходжу із храму, заходжу до саду,
Наді мною пратемні літа – мов сичі.
Я віддав за маленьку нічну серенаду
Світоч моцартіанства, мов сяйво свічі.

А собор
Соборує на площі великого міста.
А собор прозирає віки золотії...
Слався,
Слався вовік,
Українська гірка реконкіста,
Повивальнице духу,
Побивальнице людства на паперті храму
Софії!

А на вулиці плаче жебрак,
У фракці й манишці,
Біля ніг його – чорний футляр,
І скрипка в футлярі, і смик...

В якій це країні?
В якій прочитаємо книжці?
В якій се тональності плаче
старий чоловік?
А дівчинка поряд не плаче.
А дівчинка грає на скрипці.
І сонце гаряче
Горить на незайманій пипці.
І зринає під пальцями:
– Ти – ли – ли, ти – ли – ли, ти – ли – ли...
Жебраками й блукальцями
І в господа ми не були.
Жебрак ув обмотках,
Ув обносках аристократ...
А скарби Полуботка?
А злото Карпат?
Це Софія, це Київ – і Зміїв, і Віїв.
Це чекання касогів, чекання Батиїв.
Ця кварцяна сволота, омонище п'яне
Б'є усіх навманя...

Придивись, придивись, придивися, Богдане, –
Ти немарно пришпорив коня!
Не якась там Італія –
Журавлі українські над нами ячать.
І Карпенка Віталія
Вчити музику часу омонівці вчать.
І, ментівським кийком поціляючи в очі,
На відьомські поклавши кийок весілля, –
Б'ють мою Україну,
Яка проти ночі
Є дружиною друга мого Василя!
А були ми не кури – орли,
А бажали добра ми народу...
– Ти – ли – ли, ти – ли – ли, ти – ли – ли, –
З підземного переходу.
А було...
Солов'їне пили ми тоді молоко,
І, господнє зневаживши око, –
Поставало для нас над усі рококо –
Українське бароко!
...Брама сяяла золота.
Дзвони бамкали мідні.
Українське бароко.
Літа
Магдебурзького права у Відні
І хренбурзького права в Москві,
І такого – в степах України...
Досі, досі в іржавій траві
Лебедіють соборні ці стіни.

Коні царські. І рейвах, і швах.
Голоси самовбивчі...
І під регента впевнений змах –
Заливаються півчі.
А тепер, після мук і одмін,
Солов'ям не озватись.

Прозирає з розтерзаних стін
Візантійськими ликами святість.
Прозирати і нам довелось
У безодню неволі і чести,
Де хреста український Христос
На Голготу не може донести.

Але чую на древнім валу
І в печерному склепі
Не анатему, а похвалу
Іоанну Мазепі!
Пролітають літа.
Проминає неслава і слава...
А конаємо обіч хреста,
Як Варава і Сава.
Але там, вдалині,
Ти з'явилась, дорогого...
І горять на стіні
Грізні очі святого!

VII

GRAVE

СЦЕНА ВЕСІЛЛЯ В САДУ

Над сади і сліди мої сад-пантеон.
І ромашки гадають – півспалах, півтон:
– Любить...не любить...
Лю...

Над сади і сліди, над сліди і сади
Білі янголи вийшли з нічної води...
Любить? Не любить?
Лю...?

Сім утоплениць білих по саду ішли.
Скатертями застелені білі столи...
Любить...не любить...
Лю...

А в країні далекій – степи, степи...
Постинали дерева...Стовпи... Стовпи...
Любить? Не любить?
Лю?..

Закричав білий янгол: з'явилась жива
На тарілці відрубана голова.
І спитала усміхнена голова:
– Ти жива, моя мила? Ти все ще жива?
Суламіф, Соломія, вода і трава...
.....
Любить... не любить...
Лю?..

VIII
ALLEGRETTO
ПІСНЯ ПІСЕНЬ САДУ

Ти знову озиваєшся мені,
І знову не накликаєш мене...
Чи не тому твій голос посумнів,
Що й він невічно, що і він мине?
Я не забуду...
Як тобі самій,
Коли в тобі мій голос оживе?

Над білим садом дівич-голос твій,
Як птах співучий, молодість позве.
Нас лодія непам'яті несе,
Де дівич-голос твій і голос мій...
А сад співає, наче с а д п і с е н ь,
Співає сад, бо ще не онімів.
Співає сад, бо ще не остовпів,
Як я – в полоні горя і біди...
З Гераклових стовпів серед степів
Мені вже сяє вічність. Назавжди.

Води живої, грішного вина
Подай мені – за всі гіркі літа.
Хай буде так: і бог, і сатана.
У небесах – колиска і труна,
І тільки ти навіки золота.
Візьми мене за руку й поведи...
За овидом блудних синів, за ним
Зістаємо стовпом трави й води.
І добре ще, коли не соляним.
А за тобою остигає й слід.
Вже ти по той бік суетності йдеш,
І ти до наших золотих праліт
І далі вже, і ближче не стаєш.
Ти говори до мене, говори.
Нехай і не про мене – все одно.
Твій білий сад приходить до води,
І йде, і опускається на дно.
Мене любила жінка не одна,
Та всі чекали золота й руна,
Яке таке ж і справді золоте.
Руна немає. Тільки сад цвіте.
Не вибираю між явою й сном.
Не вибираю тліну і зела.
Забутий сад квітує за селом.
Але стежина терням поросла.
Мої герольди, городи і гради,
І річка Геракліта, й суховій..
Маленької нічної серенади
Відлуння у гіркій душі моїй.
Та понад садом, понад нашим раєм,
Як небуття і як буття твоє, –
Пресвітлий голос твій мене карає,
Ні жити, ані вмерти не дає...

ІХ
ALLEGRETTO
САД – ПАНТЕОН

- САД між землею і небом ніби міст підвісний
ніби міст підвісний провисає між небом і
 долом земним
- САД наче міст на землі не зосталось
а сад уже спалено
не посаджений – спалений сад
- САД як маленька людина загублена в антисвіті
- САД над садочками гетсиманськими і над ночами
які почалися з колін
- САД або віддзеркалене люстро в яким
віддзеркалені
вічні дерева приходу
- САД і в нім збунтувались дерева і спалені і
забуті
і бунтують сади ще неспалені і бунтують
однайдені в бунті
- САД як сад потопельників і воскреслих дерев і
людей
- САД –
сад маркіза де Сада зниклого
нам у сад одчиняються вікна
і встає у вікні як фантом
сад божественний
сад-пантеон
із печалі горить ніби хмиз
сад
із сонцем що впало наниз
і кидає мов птах висоту

спотикаємось о пустоту
сад мій спалено сонцем дотла
та довкола – дерева тіла
невідомих таємних людей
і соборів без вікон дверей
і горять на останній межі
вітражі
вітражі
вітражі.

Х

ALLEGRO GIOCO SO САД УСЕСВІТНЬОГО НІЧНИКА

І всесвітнє вікно, що прочинене в сад.
І солодке цвітіння, й гіркий його плід...
Золота моя юносте, я тобі рад. ()
І – осанна вікну, що прочинене в сад.
Ах, як жінка кричала!
І чулося:
– Ні!
Не давалася жінка – я брав силоміць.
І вона – заспівала! Собі і мені.
І відкрила вікно для страшних таємниць.
І прикликала звіра, що в кожному з нас
Причаївся і жде, що прийде його час.
І той звір причаївся у кожному вікні.
І ніколи, ніколи цього не забудь.
Шепчуть губи гріховні розпачливе:
– Ні!
Але перса, і лоно, і очі:
– Здобудь!

І гнучка, мов ліана, й гінка, мов змія,
Каже «ні» її мука...

А пристрасть:

– Твоя!..

Ти очам, ти вустам, а не слову повір.

Кожна жінка чекає – прийде її звір.

І настигне її, і здобуде її,

Заведе ув екстазу шалений танок...

Навіть звіру співають тоді солов'ї,

Коли нам odkриваються лона жінок.

Там і сяйво зорі, і відлуння води.

Ніч любовного шалу, молитви, гріха...

Там за ніч розцвітають і в'януть сади.

Там зелена оаза й пустеля суха.

Але якось до тебе прийде чоловік...

Чорний бог самоти!

Усесвітній нічник!

І тоді вже не кайся, не плач і не клич:

Бог розплати приходить у зоряну ніч.

І налякані тіні великих дерев.

І страхітливий плач пересохлих дверей.

За гріховну цю плоть, за гріховну цю хіть, –

Чорний,

Чорний нічник на порозі стоїть.

Усесвітній нічник – це покара і мста

За гріховну любов, за гріховні літа.

За пропащу любов і гріховну любов

Чорний, чорний нічник і до мене прийшов!

Ти до слави й жінок, і до радості звик?

А тебе вже чекає страшний чоловік.

...Стало жахно мені, як опівдні сові.

Він промовив:

– Ти генія вбив у собі.

У гріховній любові, у грішнім вині.
І належав ти Богу, а будеш – мені.
Я сказав:
– Я до тону такого не звик.
Що він хоче від мене, страшний чоловік?
Він сказав:
– Недаремно знайшов тебе я,
Це тебе загубила гординя твоя.
Я не раз, і не два подавав тобі знак,
Бо ж, убивши себе, ти стількох повторив...
Пам'ятаєш, і плакав ти, наче дівчак,
Як уперше до тебе я заговорив?
– Усесвітній нічнику, – я мовив йому, –
Йшли в доношки друзі, я йшов у корчму.
Натомивсь од утрат, натомився від зрад.
Але я посадив – і не дерево, сад.
Є країна у мене, і сад мій, і син...

І схопив свою голову в руки.
Один!
Я зажився на світі? Прости мені, вік.
Був я Богом, а ти мені крила попик.
Прощавай, моя Ольвіє!
Бачиш в очу,
Як смиренно я крила свої волочу.
Але те, що люблю тебе дуже давно,
Винуватий не я, а ольвійське вино.
Я зажився на світі?
Та в час-часолет
Сходить профіль твій гордий із древніх монет.
Мов жебрак, що продав і пропив таїну,
За старою копійкою крила тягну.

Але те, що люблю тебе дуже давно,
Винуватий не я, а ольвійське вино.
Вороги на кургані?
Нога в стремено!
Та мене повалило на землю вино.
Це воно чарувало лиманські вали.
Це воно продавало чумацькі воли.
Це воно марнувало високе чоло,
Аж не стало України, немов не було,
Як не стало вже й Ольвії в цьому краю,
Де на власних кістках півзотлілий стою...
Та мене вже не купить, бо я не дїтвак,
Ні стамбульський гарем, ні московський кабак.
І ніяка метіль уже нас не змете.
Байда я усесвітній, але без гріха...

Пригортаю волосся її золоте,
Бо ж я Байда, я сад, а не пустка суха.
І не плачу, хоч рани не раз заболять:
Досі вражі гаки із-під ребер стримлять.
Не за гріх, не за грїш, не за підлу хвалу
Я страждаю, та я добуваю стрілу:
а як стрілю – царя вцілю,
а царицю – в потилицю,
їхню доньку – в головоньку...

Та й подамся додомоньку.
І за Байдину покару
Привезу домів товару.
І повернуся назад, –
У всесвітнє вікно, що прочинене в сад.

І цвіте мені сад мій упродовж століть.
І всесвітній нічник на порозі стоїть.

XII
GRAVE
ОСТАННЯ ПІСНЯ ЗИМОВОГО САДУ

Голоси із того світа
Перейшли у білий крик...
І прийшла зима без літа.
А здалося – льодовик.
Відболіли і відбігли
Дні на горе і біду...
Всі дерева білі-білі
У зимовому саду.
Полетіла з вітром лютим
Неприкаяність сама.
І над білим-білим літом
Насміхалася зима...
І від крику білих коней,
І від неба до землі

Закрутилось біле коло,
Біле колесо зими.
Льодолюди, льодолюди,
Стріну їх – і пропаду...

І ходив по селах лютий,
І в оселі, і в саду.
І за вітром, як за мітом
Наші білі імена...
І була зима всесвітня,
Біла-біла, як стіна.
І дерева, як на старість,
Йшли до іншої землі...
Йшли дерева...
Та й zostались
Вікувати у зимі.
Чи чогось у полі вбило,
Чи про сад свій хто забув...
І тепер у світі біло,
Як у вічному саду...

XII
ANDANTE
ПЛАЧ ЗА САДОМ

У ніч літургійну, соборну, причинну –
Ввійду до собору і браму причиню.
Без гніву й печалі, й трагічного жесту, –
Радію відходу,
Відходу-пришестю.
Мій боже верховний, рятуй нас од мору,
Осанна, осанна соборному хору!
А ти, моя мила, стрічаєш немило.
Свічок не потрібно...
Життя догоріло.
Тебе не украли, мене не украли...

Засвітяться вікна, як телеекрани.
І вдарять органно два зболені храми,
Розчиняться брами останньої драми,
І ніч пересвітлять, і болесті сплять...

Вічна пам'ять!

Ми підем: у тернах душа, а не нозі –
Соборної ночі, соборної ночі.
А день не навіки, а ніч – не навіки...
Божественний сад
Починається з вікон.
І, просячи моці
Пресвітлому богу,
Чотири самотні
Ідуть од порогу.
І поки не звикнемо
Бути навіки, –
Зачинені вікна.
Зачинені вікна!

Літанії літ

КАМЕНІ МИГІЇ

Ця земля! Невже у ній – іржаві,
Гонтою освячені ножі?
В Коліївській живемо державі,
Та в Мигії – рідні, не чужі.
Гайдамацька бачиться рука мені
Над старезні верби і млини...
Але ти Мигію не клени:
Рідні ці степи і рідні камені,
Рідні українські полини.
Ця земля Залізняка і Гонти,
І свободи незорілий плід...
Але знову мариш про вогонь ти,
Що ізнов цю землю спопелить.
І тому такі похмурі ранки,
І життя між геніїв-нездар...
Привидом махновської тачанки
Возики прямують на базар.
Президент красується на знімку,
А його держава ледь жива...
Обіймав би Райку Першу, німку, –
Тобто Катерину номер Два, –
Ті були б полегли, ті – підлегли,
Гумові носили постולי.
До Малоросійської колегії
Знову б малороси доросли.
Кобзарі кобзарили б і нині.

Та колись, на цій таки землі,
Народився б хлопчик в Україні –
Не з тавром, зорею на чолі.
Грушівський його б хрестив ігумен
Або із Мигії п'яний дяк, –
Він повстав би! І пішли б на Умань
Із Мигії Гонта й Залізник.
Але, видно, вже така судьба мені.
Видно, це такий у нас прогрес...
Німо плачуть у Мигії камені,
Янголи ці, скинуті з небес.

* * *

Україна – в Азії Європа.
А в Європі Азія – ми всі...

Віфлеємська зірка Бейла-Хоппа,
Що ти загубила в небесі?
І від чого плавиться комета? –
Не життя між половицьких юрт...
Українець – сам собі планета.
Малорос – він сам собі манкурт.
За космічним дощиком незримим
Не тепер до неба доростеш.
Вічно третя, а не третім Римом,
І не перша, і не друга все ж...
І в садках вишневих телескопи
Ждуть і ждуть беззоряних систем.
Нам чужі і Азії, й Європи,
І якесь містечко – Віфлеєм...

ДОРОГА НА ОЛЬВІЮ

Схарапуджений кінь не почує під боком острогу.
Схарапуджений кінь – і над коником грай вороння...
І виносить мене на стару, на ольвійську дорогу
Молодецький «Ікарус». А ставив же я – на коня!
І гаряча накопиться хвиля – шалена й гаряча.
Раптом серце заб'ється, й зупиниться кров згаряча.
...Понад царством Боспорським давно уже ворон
не криче,
І з Ольвійської хори просяє жертвна свіча.
Я просвітлений днем. Але всі осіянні ми стали.
Котить Гіпаніс хвилі, який аніколи не вмере.
Чую голос віків: це іржуть аж із Тендри мустанги,
І жертвні вогні городище спалили старе.
Я в століттях живу. Відчуваю: і я молодію.
Доки гордих вітрил цих на обрії – я не мину.⁽
Не забуду вовік – як журбу і як вічну надію –
Це ольвійське вино, і любові манливу ману.
Ця любов народилась у днів схарапудженім гулі.
Ця любов прокльовалась у мрій золотому гнізді.
Як жага, як мана, – так минали любові минулі,
І трієри розлук потопали в лиманській воді.
До Ольвійської хори, любов, до Ольвійської хори.
До вакхічного дійства, любове, де золото й синь...
Дикі коні іржуть, і ревуть реактивні мотори,
І зчиняється танець вакхічних, трагічних богинь.
Я лечу крізь віки. Попіл віку – він стукає в скроні.
І в космічному серці моїм прокльовались віки.
...Плине Кінна Ріка, – і це Буг, і це коні,
І це коні мої п'ють небесну блакить із ріки!

ЛЬОТНИЙ ЧАС ЛІТА

Літаками, в авто, кораблями
Здоганяв я тебе, здоганяв,
Мов на сонці я місячні плями
Голіруч, голідуш обійняв.
Я не слухався слів медоустих,
І губив, і знаходив тебе...
І пливли літаки, як медузи,
В голубому морі небес.
І були небеса голубими,
Небеса голубими були.
І знаходили очі, й губили
Простір неба, що очі знайшли.
І літак понад всесвітом - дзвоном,
Із аеровіхами в такт.
Був він срібним, а став похоронним,
Став небесним Хароном літак.
І летить, і летить він над нами,
А за ним пливуть кораблі...
І неоновим світлом незнаним
Світять ночі земні на землі.
Я живу суетою земною.
Я збирався у небі літати.
Але крила мої за спиною
На прощальному сонці горять.
Відлітають літа, відлітають.
Відлітають літа, як і ти.
І як мамути, авта вмирають,
І кричать, як падають, літаки.
І навіщо й чому поза снами
І літак, і зоря, і дитя?
Чи для того, аби й понад нами
Прошуміла трава забуття?

* * *

Русалками повняться води
Іще не сплюндрованих рік.
Невже це чуття несвободи
Мене вже не кине вовік?
Я бачу од відчаю п'яних,
Я бачу зі зла тверезих...
А я у приморських цих панях,
Які воскресять й неживих.
Трагічне русалля Калки
Бачиться знову мені.
Та знову співають русалки
На Бузі і древній Десні.
І з часу прадавніх набігів
В поганську, русальську цю мить
Мені золотіє Чернігів
І душу мені золотить.
Я плоть незманіжену теплу (
Вчуваю в любовнім диму.
А я поклоняюся степу,
І Чорному морю, й тому
Русалки морські незахланні
Співають мені крізь туман.
Коли й крізь чернігівські бані
Мені голубіє лиман...

ЗОРЯ ЗМІЄЛОВА

Я. Васильєву

Спинись мені. Помовч. Ні слова.
Я й так стомився від обмов.
Це ліпше – зірка змієлова.
Це як посада: мрієлов.

Тепер – живу. Потому – зникну.
Не в цьому сенс, не в цьому суть.
...Ти розгорни Червону Книгу, –
Колись і нас туди внесуть.
Раби доби, лоби дубові
Сичать довкола в множині.
Ти тямиш – Дерево Любові,
Там, при мигіївським млині?
А ми?
В якій ми, брате, ніші?
Чи нам воістину каюк?
Уже й дерева розумніші,
А що й казати про зміюк.
Минає все – любов і зваба,
І тіло, й голос, і ім'я.
І скам'яніла скіфська баба,
Й тобою зловлена змія.
Мене огорне безнадія...
Та в чорнім мороці, здаля,
До мене горнеться Мигія, –
Моя земля, моя земля...
Минає все у поединку
Життя, і миру, і війни...
Мою ти долю, як сторінку,
Перегорни, перегорни.
Вона – стожальна, чи стожильна?
Де світ? Де вік? Де ми? Де я?
...В траві
Згубилася стежина
І в'ється, в'ється, мов змія...

ПРОСТО ЖИТТЯ

Так от що то молодість, браття!
Високе-високе багаття,
А ми тільки попіл полін...
Я сам це збагнув лиш недавно:
Ішов гордовито і славно
Зі мною по вулиці син.
Я йшов гордовито і строго.
Та вздрів: це на віч його синь
І вже не на мене – на нього
Ці зори прекрасних богинь
Дивились, неначе на диво...
І тут я подумав ревниво:
Це добре, як гарні сини...
А ми що? Життя змарнували?
Колись же й мені продавали
Троянди в третину ціни.
І ми колись, випнувши груди,
Йшли в світ і виходили в люди.
Була в тім висока ціна.
Захоплені зори ловили...
Й мене ці богині любили,
Але полонила – одна...
Та марно кричу у полоні: –
– Спиніться, синове і доні,
Огляньтеся, доні й сини.
Не все в цім житті продається.
...А те, що лиш Богом дається,
Собі ж і не знає ціни.

САГА ТОРІШНЬОГО СНІГУ

Сніг різдвяний – білий, заозерний.
Спогадом тепер мене не бий.
Срібний сніг у Стебнику.
Сріберний.
Але сміх у жінки – золотий.
Як вона горіла! Як сміялась!
Відступала мука, як жива.
Як нам непорочно обіймалось
У вертепній драмі торжества.
Сміху срібний стеб у срібнім Стебнику.
Віфлеємська зірка, чи зізда, –
Не шукай ні в біблійі, ні в требнику,
Це вже не розкаже й коляда.
Зірка богородична пригасла.
Срібний сніг і срібна ця зима.
Сніг Різдва – не віфлеємські ясла,
Молока ослиць у нім нема.
Так зі мною доля ця лукавила,
Душу мою змучила і кров.
Ти мій храм, собор Петра і Павла.
Загашу свічу. І це – любов.
На вітрах поезія захрипла.
Та завжди поезія жива...
Ти подай, подай нам, Боже, срібла, –
Срібла снігу, щастя і різдва...

АВТОПОРТРЕТ ЗІ СВІЧКОЮ

І картина ця уже остання...
Душу відпусти на покаяння!
Що я знаю? Славу? Слава – дим.
Я ж стояти хочу над водою,

Щоб завжди була ти молодою
І щоб завжди був я молодим.
Крізь віки, мов крізь тюремні стіни,
Я прибув із іншої країни
В малорусько-руський цей Прованс...
Як Шевченко, бережу понині
Спогад богорівної княгині, –
Я, княгине, думаю про вас.
Ми удвох виходили до річки.
І була любов, мов племінь свічки.
Тільки погасили – і нема...
Я тебе кохав – єдину, люблю,
І мені передрікала згубу
На близькому обрії тюрма.
Землячки доносили і злились.
Ну, а в Миколаєві хвалились:
Тут з тюрми й Котовський не утік...
І стояли вдвох ми над водою. (

Ти була такою молодою,
Як тепер пробудеш ти вовік.
І сльоза в очах, од болю темних.
Привид канцелярій потаємних,
Ти, в хітоні з голови до п'ят...
Де любив тебе, собі на згубу,
Не було ще й шахового клубу,
Де Миколка Шелест ставить мат.
І під миколаївським платаном
Пахло то гріхом, то океаном.
На ріці – і яхти, й кораблі.
Перейшли літа, і весни, й зими.
Але ми не станемо чужими
На своїй окраденій землі.
Я живу і не боюся смерти.
І мене на порошок не стерти.

Не зігнути в райдугу-дугу...
Ліпше вже, мов свічечки, загиньмо;
Автами, і літаками, й кіньми
Я тебе шукаю, дорогу.
Ти мені й по смерті будеш мила.
Ти мені всю душу полонила,
Жінко із очима божества.
А вода в ріці не прибуває.
А кохання тільки раз буває.
І по нас потрудиться трава...

ЩОДНЯ

Ні елліна, ні іудея, –
Який священний заповіт!
Але печінку в Прометея
Клює орел вже стільки літ...
Його піт придворний славить,
І хто не чув сивушних рим?
Константинопольський двоглавець
Перелетів на третій Рим.
А що Ісус? –
За словом велім
Пора настала – ого-го!
А хто кричав на площі, – еллін?! –
– Розпни його! Розпни його!
І я б сказав Вараві й Саві
Слова біблійні, та прості:
Чи ми соратники по славі?
Чи ми сусіди на хресті?
Ні елліна, ні іудея,
І ні хохла, ні москаля...
Крізь кров проклянуться ідея:

Людині –
Небо і земля!
І там, де днесь орли двоглаві,
Відкрийте правду золоту,
Чи ми соратники по славі,
Чи ми сусіди по хресту?
Надходить час земного лона,
І небо падає в ріку.
Паде сльоза моя солона
В турецьку каву прегірку.
Немов когорти римські, ямби...
А в млі чорнобильських ночей, –
Не нам би, Господи, не нам би
Іще й освенцімських печей.
Тримайсь, мій синку, мій козаче!
Я світ собою весь люблю,
Аби краватка од Версаче
Тобі не стала за петлю...

ЗОЛОТИЙ ГОМІН

Я чомусь клену себе щоднини
За життя, мов непростенний гріх.
І за те, що став рядок Тичини
Поетичним святом для усіх.
А було...
Під бронзовим Шевченком,
Під його нахмуреним чолом
Ми дали свободу лелеченькам –
Жити над чорнобильським селом.
Невзабарі, мила, невзабарі.
Буде річка, човен і весло...

Як же нас, таких коханих, в парі
Знову до Харона занесло?
Милою, коханою рукою
Помахай мені, мое дитя...
Все стає тепер мені рікою.
Все стає рікою забуття.
І кого pozwу тепер на свято?
І кого позвати, і коли?
Нам було даровано багато...
Продали. Проїли. Пропили.
Україно-Лето, древню річку
Знов мені виносить древній міт.
І згадаю. І поставлю свічку
Пам'яті печальних наших літ.
Все мое життя тепер – як спомин.
І не повернеш, хоч вовком вий.
Все життя минуло... тільки гомін...
Тільки гомін... тільки золотий...

ВІЗІЯ НА КІНБУРНІ

Козацькі голови... і макові.
І стільки болю та жалю.

На тиху вуличку в Очакові
Цієї осені ступлю.
У корчмі цій, «Дельфін», накурено,
Та нам звучить сумний ноктюрн...
Нас за століття бриг «Меркуріо»
Промчить і вимчить на Кінбурн.
Нема гріха в бутті цім грішному, –
Ми діти болю і гріха.
Але не крепом – цвітом вишень нам
Пустеля стелиться суха.
І як у юності, під соснами
Упадемо на цей пісок...

Устами, в стумі пересохлими,
Я розв'яжу твій поясок.
Не стане болю, ані жалості,
Любовний усміх із-під вій...
Немарно море увижалося
Мені у юності моїй.
До крику, шепоту, до лепету, –
Не говори, не говори...
Печаль на Бейкуші далекому,
І з Чорноморки дмуть вітри.
Я запалю козацьку люлечку,
Вдихну гіркий гріховний дим.
Я полюблю кінбурнську тюлечку
З вином ольвійським золотим.
І буде риба вчитись плавати,
А гуси плакати з імлі...

А в перший раз моєю стала ти,
В Покровці вишні зацвіли.
Немає вишень. Тільки сосни ці.
Коса Кінбурнська золота.
І все до осені, до осені,
І все до осені – літа...

ІЗ ДОСЬЄ

Молодим українським поетом
Був на ярмарку слави і я...
Шапку в землю, і хвіст пістолетом, –
Починалась епоха моя.
Та епоха навіки розпалась,
Хоч були мені всі ці літа
Під соломою хатка – як палац,
А солома – лише золота.
Я згоряю...
І я ще не вдома.

Та ввижається знову мені:
Догоряє і хата, й солома
На вогні, на пекельнім огні.
І не відаю, як пережити
Це мовчання епох кам'яне.
Може, будуть на старості вчити,
Хоч і пізно вже вчити мене:
– Спершу вивчи езопівську мову,
А затим українську,
Аби
Не вертатися пам'яттю знову
У часи молододі журби.
Там такі комсомольські богині.
Там вареники спільні смачні...
Та не тим мені пахне однині
Людодський шашлик із Чечні.
І нема мені юного снігу,
Я збагнув ці нехитрі ази.
Але я допишу свою книгу
І в оптичнім прицілі сльози!

ДІАЛОГ УПРОДОВЖ ДОЛІ

- Я тебе обіймаю.
– Ти мене обіймаєш.
- Гірше од хана Мамая
Ти мою душу краєш.
- Як я сюди вернуся?
– Як я сюди вернусь?
- ...Сива стара бабуся.
Сивий старий дідусь...

ЕЛЕГІЙНЕ ПОСЛАННЯ БРАТОВІ

Іванкові

Старію, братику, старію...
А так не хочеться старіть.
Мою журбу, мою замрію
Ти зміг єдиний зрозуміть.
Коли вітрила підіймає –
Праснігу білого –
Зима,
А сивини іще немає,
Вона заявиться й сама,
Коли мене розносять авта,
Коли возносять літаки, –
Неправда, братику, неправда,
Що всі вже втрачено роки.
Ми стали пасинками часу?
Та ти Іван, і ти – народ.
А я восходжу до Парнасу,
Мов на Голготу й ешафот.
Але настане воскресіння,
День України настає...
Я не забув своє коріння,
І знаю сам я, хто я є.
І ми ще стрінемося знову,
Без муки, мороку і сліз,
Щоб на далеку Ясенову
Раненько йти на сінокіс.
І – добрий день, мої сестрички,
День добрий, братики мої...
І хай не плачуть коло річки
Мої прощальні солов'ї!

САГА

Запорозькі хрести кам'яні
Прохромили непам'ять мені,
Та багато сказати не встигли.
І не знають ні люди, ні бог,
Що ховає розпечений мох:
Та невже там ні коми, ні титли?

Покидаючи рідний свій край,
Нащо їде козак за Дунай?
Що шукає козак за Дунаєм?

Тільки посвист стріли – і навznak
Упаде серед степу козак,
Мертво звисне рука із нагаєм.
Задалеко та лицарська Січ.
Задалеко з коханою ніч.
Задалеко Європа, козаче...
Серед степу – убитий козак.
Поскакала орда на Буджак,
Так і скаче донині, і скаче.
Над хрестами – не співи пташок:
Евразійський суворий божок
Прозирає з сибірського снігу...
Ми були на щиті й під щитом,
А тепер лежимо під хрестом:
Хто розтопить непам'яті кригу?

ХОЛЕРА В МИКОЛАЄВІ

Прощайте! – картинам і книгам.
А в сяйві каштанових свіч –
Як пахнеш ти зорями й снігом
У цю миколаївську ніч.
Коханці пропащої ери,
Востанне налюбимось ми...
Банкети о часі холери.
Банкети о часі чуми.

Прощайте! – богине, княгине,
І мамине фото під склом.
Прощальне «курли» журавлине
Овіє нас вічним крилом.
То половці, то печеніги,
Розбійники, вбивці, ханиги,
Нардеп із лицем холоуя...
Кому я писав свої книги?
Прощайте! Будь проклят і я.
Прощайте! – хай інтер-гетерам
Прибуде самців у момент.
А мерам, а віце-прем'ерам
Спасибі за їхній презент.
Що нас обманули – спасибі.
А ми проживем і самі
На гуманітарному хлібі,
На гуманітарній чумі.
Ранковим лікуймося бігом.
Он мерія. Площа. Ілліч.
Навік нас засипало снігом
І зорями в чорну цю ніч!

ШОВКОВИЙ ШЛЯХ

Тут і Будда, і навіть Аллах
На Шовковий задивлені шлях.
Тут боги возлетіли на хмари.
Під уранішні зорі бліді
У лиманській, купальській воді
Пропливає китайський ліхтарик.
Запливи на Волоську косу,
Збивши першу з билинок росу.
У твоїм волоссі –
Золотий і кривавий мій вік.
І, мов камінь святий, сердолик,
Очеса твої, – грецькі, волоські?

* * *

Гадяцький полковник, а чи з Умані
Сотник – то історія сама...
Літописи наші непридумані,
Але інших – Господи! – нема.

І не в нас П'ємонти і Вермонти.
Захлеснула нас кривава твань
Од часів Залізняка і Гонти,
Од часів лихих четвертувань.

Меншиков. Батурин. Чорні жерла
Тих гармат, що п'яні без вина...
І співати мало: «Ще не вмерла...»
І радіти мало, що не вмерла.

Треба жити, щоб жила – вона...

ЛЬДОВИКОВИЙ АПОКАЛІПСИС

Мотто

І життя – це легке натискання на клавіші,
І цей трепетний вогник
Малої свічі

І болюча ця думка:
були ж і ласкавіші.
І диявольські видива ночі – вночі.
Ностальгія була,
Ця тужба за Вітчизною,
Це – людина вмирає у тузі за ню...
Що весіллям було –
Обертається тризною,
Льодовий апокаліпсис
Бога вогню...

ТЕКСТ

Зі стрілецького бору виходять стрільці і собаки.
...За доцільністю муки – вірогідність смерти.
Троє нас навперейми болю: кожного по одному й
ждного з нас.
На гульвіс і героїв, а ще на іуд поділив нас окрадений час.
...А вже з бору стрілецького вийшли стрільці і собаки.
Вийшла блакитна смерть
Тугосплетивом тіл в передсмертній агонії...
А може, льодовиковій?
Передльодовиковій?
На орбітах очей наші душі сумні.
Та міняється усміх на сум, скоріше розтриньканий, аніж
віднайдений.
Починається смерть очей...
А може, це йде льодовик?
А рамена кричать, і очі кричать,
Відбившись у крипті свічад!
А вже там нема і свічад?
Ми люди часів неоліту? Льодовикові люди?
Бранці й барди космічних чужих одіссей, а коли вже
надійде
І наше в свої небеса вознесіння?

МОТТО

Мила, в шкурі з лавсану, забудь своє справжнє ім'я.
Ми земля вже усі.
Ми вже тільки земля.
І стовпове Геракла й ріка Геракліта – це я,
Мовби тіло астральне. Приймаю у себе здаля
Чорний крик передсмертний, зворотність стежок
До печер.
І свічада очей, дорогих, неймовірних очей.
...А вже з темного бору виходять стрільці і собаки.

ТЕКСТ

Але ти не збагнула, стопринадна моя, стоіменна тіла
мого:
Ми земля. І не більше.
Акрополі з глини, глиняні піраміди Хеопсенка, древньо-
го скіфа.

І солома. Трава і земля. І лід у вогні, і вогонь
льодовиковий.
О богине саду, луна лісова понад чорним бескеттям!
А від мене й до тебе – моя рука.
Хто ти, дерево? Птах? Ріка?
Мій сезонний полон божевільного літа?
Хто ти? Хрест на Голготі, чи тінь літака?
Бористен чи Гіпаніс? Ріка Геракліта?
По тобі й по мені – тільки помах руки,
Льодові наші днини, і роки, й віки.
Одіссей не віднайде Ітаки...
Коли рідного слова у світі нема,
Хай навік нас поглине безмежна зима...
І вже вийшли на лови стрільці і собаки.

* * *

Асфальт приморського бульвару,
А того моря – де-не-де...
На вічну пам'ять, на покару –
Солоне, синє і бліде.
А день мов та розбита урна.
День Чорномор'я помалів.
І тільки з моря, з-за Кінбурна
Солодкі трени журавлів.
Яка журба у їхнім леті!
Який стоїть над морем гул, –
Понад собори і мечеті,
Понад Очаків і Стамбул.
Над білі вежі й білі арки
Летить прощальний солоспів,
Де муедзини й патріархи,
Але немає Соловків.
Хтось до грудей тебе пригорне...
Але мене вже тут не жди,
Де нас оплаче море Чорне
І змиє пам'ять. І сліди...

ЛІТАНІЯ ЛІТ

...А вранці це зостанеться в альбомі,
Мине мана гріховного вина,
Кохана,
Ти одна в панельнім домі,
Ти в світі цім панельному одна,
Я вилущив тебе з троянди, милу.
І був комети смертної приліт,
А ця комета – тільки з льоду й пилу.
Все прах і тлін.
Але розтане лід.

Це голос колумбарію, де урна
Із прахом, і захмарний глас:
– Ходім.
І перснями, мов кільцями Сатурна,
Не поєднати цей панельний дім.
Олтар олжі. Кадильну кадь охмарюю.
Охмарено і душу, і чоло.
І тільки дестю праху з колумбарію
Постане те, що юністю було.
Я меморійну плитку віддираю
В миттевому панельному раю.
Відкинуто бетонну плиту раю,
Та я коло безодні постою,
Де ти в сльозах,
Де твій панельний палац,
Де у вікні навек завмерла ти.
Де все життя, що тільки починалось,
І вишні тільки думали цвісти...

ЕЛЕГІЯ ЕЛЕГІЙ

Зелений місяць впливе з-за обрію.
Зелений місяць хмари рознесуть...
Ну от і все.

За оргією оргію
Справляє сум свою незмовчну суть.
І все ж приймаю наболілим серцем
Прощальний цей вокзал і цей перон.
...Далека юність.
Літо.
Місяць серпень.
На чорнім тлі – такий блакитний тон.
Земля летіла, наче колісниця,
Важка од бурі, аж тріщала вісь.
Невже мені це місто тільки сниться, –
Поетів, фантазерів і гульвіс?
Бувало все. Бувала й чарка зайва.
Та істина – ми знали – не в вині.
Та в днях тих стільки золотого сяйва,
Що й досі сяйво те живе в мені.
А там пасія юних літ і школи,
Передчуття цих феєричних трас,
Де більше ми не стрінемося ніколи,
Окрадені й обдурені не раз.
Коли рвонув чорнобильський реактор,
Один занадто мудрий чоловік
Мені сказав:
– А я ще не редактор,
Про це в газеті я не дам повік.
Помічено: на мудрого не капа.
Він непричетний до утрат і зрад...
Але в цей час одна Партійна Шляпа
Приймала в місті Києві парад.

Ішов народ – на повний зріст і виріст,
Аплодував дурилу досхочу...
А став народ народом, коли виріс
У кожного реактор ув очу.
І я там був. І в тій колоні брів я,
Як покоління все брело моє,
Задушене добою малокрів'я,
Малоозоння, а таки – моє.
Ми не брели, немов сумирні вівці,
Хоча ревли, немов дурні воли.
Так от і ми, майбутні малокрівці,
Які життя легенді віддали.
Від кого ти,

любов моя,

народиш?

Ти пронесеш роковану любов
Від Кия до Чернобила й Народич,
І ти продовжиш нашу білу кров.
Переживеш парламенти й режими.
Пережувеш і муки, і жалі
На цій землі, де ми були чужими,
Де є чужими на своїй землі.
У юності я був занадто гордим.
І ніжним був, – о, хто ще був ніжніш?
І голос мій відлунював у горах,
І ніч була – як величальна ніч.
Ровесники ставали інженерами,
І гналися колеги за кар'єрами,
Спрямованим був чітко їхній біг...
Моє життя, мій вічний біг з бар'єрами.
І все ж я біг, хоч я упасти міг.
Бартери поставали, наче стіни,
І фініш був – і фініш, як у сні...
Чому ж тепер трибуни опустіли
І лиш безтямно аплодує сніг?
Ви, спогади, мене не тяжко раньте.

Прости мені, невинносте - вино,
Мене ізнов стрічають оркестранти,
Що проводжали – і не так давно.
І вигнеться саксофоніст дугою,
Він інструмент і звук – немає вуст...
І ще: далеким голосом гобоя,
Як елегійним дистихом, озвусь.
А там, а там, де зірка спалахнула,
Згубилася дорога не одна.
О радосте!
Твоя пора минула!
О вічносте!
Ладнай свого човна!

ЛІТАНІЯ ДО ПЕКТОРАЛІ

Не уявлю, – пливе звіддалеки
Тривожно-перестиглий спів ріки
І тоне в прибережному тумані.
І нам являються не цар, не бог.

Дві постаті, немов це ми удвох
На скіфськiм, на розкопанiм курганi.
Затям цю мить.
Відгонь журбу тяжку.
Нехай нас порятує випадковiсть,
Як археолог скіфському божку
Безмовному, – поклониться у пояс.
Я ж сам собі царем, і сам собі рабом,
Я сам собі погоничем і мулом...
Звідчого ж перемерлу вже любов
Вкриває час пiтьмою і намулом?
Сивію сам, багатий, наче Крез...
Невже не треба нам ні черт, ні рез,
І нам судилось у безмов'ї скніти?
І нам судивсь неперebutній час:
За сто століть, як викопають нас,
Ми будемо тихенькі, наче скіфи.

З кургану бачу золоту зорю,
Що скіфському судилась кобзарю,
І бачу вас, конаючи на палі...
Батий і Порта, голод і війна...
І де ми є? І де ті письмена
На золотій, на скіфській пекторалі?
Яке тяжке це золоте вбрання!
А за рікою бачу я коня, –
Гарячого, тривожного, баского...

Не уявлю: це тихий плач ріки,
А чи до нас озвалися віки
В тонкій мембрані голосу людського?
Не окроплю минулого слізьми.
Минає все – минаються аврали...
За сто століть зустрінемось і ми
На золотій, на скіфській пекторалі!

ЛІТАНІЯ ЕКСТАЗУ

I

У вогких лабіринтах екстазу де пахне печерою й кров'ю розбурхане сім'я струмує як пісок в піщаному годиннику напливають зелені ноктюрни дощу і стрижуть дощовий живопліт
Чорна земля чорна земля
І от атакують вітри нас од надміру порожнечі розбурхане сім'я струмує од надміру порожнечі в ньому Цезар і Ганнібал і печальний Овідій на березі Чорного моря мить за миттю відлічує час
аби вийти й згубитись у піхвах інстинкту
чорна земля чорна

Але часто приходиться до мене чорне дерево всохле
Але часто приходиться до мене колодязь що всохнув
чорна земля
чорна земля
велика посуха вуст камінь без уст глина без уст

II

Але камінь відкриє вуста і глина відкриє вуста
і знов я читатиму пригорщу праху з очей кісток і слів
камінь без уст глина без уст Адамова земля
до народження світу

III

Сутінкові стрільці з надвечірнього лісу
цілять із чорних луків у своїх солов'їв
коли тичинки личинки маточки летять услід метеликам
і стіни намоклі тужать не про дах і парасолі (
а вигинаються в хула-хуп
аби опинитись на міському звалищі
отакий вам соц-арт

IV

Душа натомилася бути одна здрібнівши до атома
вона обирає для серця свого найтемніше вікно
найтемніше око
чорна земля чорна земля без уст
О велика посуха вуст в день недільний коли
пошта шукає землю без уст камінь без уст глину без уст
від одного вікна до іншого від одного до іншого міста
недільні листи летять розсипаючи попіл слів
на зелене гілля на чорне гілля
на дерева без листя
Чорна земля чорна земля без уст

V

Цвіркунами електробритв починається ранок
двоногих звірів світляками електроламп день
двоногих звірів закінчиться

душе зловім сю велику птаху
вбиймо побачимо в криллі судому
душе зміняймо два ока жаху
на велетенське очище сорому

VI

У бувальщиннім лісі котиться мудрий лис
від одного до іншого лігва із чашами й квітами
о хто ти хто що маєш очі такі невидючі
о хто ти без імені й зору
ти вже бачиш
над чашами піднятими догори
народилось маленьке сузір'я
маленьке як макове зернятко
і котиться котиться з неба до овиду

Але що бачать інші влівока
І прийдуть із чашами
прийдуть із терезами
і побачать що голуби й діти в траві

О не плачте не плачте не плачте
засвітить ізсередини світ

чорна земля
чорна земля
без уст

ЛІТАНІЯ – У МІСЯЧНІЙ ПРОЕКЦІЇ

С.Мадарашу

Немов легкі моцартіанські ноти –
Летючі дні, розтрачені слова...
Та я романтик, і мій друг напроти
Для мене як історія жива.
Уранці знову палить на балконі
Цей велет, у житті своїм мастак...
Невже йому ізнов карпатські коні
Привиділись раптово, чи не так?
Карпатські коні в місячнім тумані,
І мавка-любка в хвацькій тій крисані
У китицях... І коні – через плай.
Любов велика навіть без весілля.
Тепер кусай хоч губи од безсилля,
Та спогадів і коней не шукай.
Усе було таким хвилиним дивом...
Ти похлинувся сигаретним димом,
Або запраг ольвійського вина?
А тіні, тіні в місячій тумані.
А після всього мились в колобані,
Й любистком пахла солодко вона.
Так пахне гріх у щемну мить далеку.
Згадаеш: полонину і смереку,
Зім'яті едельвейси у руці...
Зелені трави. Ягоди червоні.
Як довго-довго-довго паслись коні,
І пструг скидався у гірській ріці.
Назло світам! Назло чужому місту
Ти вів у гори молоду невісту,
Украдену (опришок!) з-під вінця...
Нам треба мало – лиш вина і хліба,
А ще, – аби світилася колиба
І казка ця тривала без кінця.

Але в часи продажності й обману
Дві срібні тіні вийдуть із туману,
Закохані дві тіні, не мерці.
Шовкові трави. Ягоди червоні.
А зовсім поряд все пасуться коні
Й форель гуляє у гірській ріці...

* * *

Навіщо минає життя,
Так швидко і так безбожно?
Навіщо минає душа,
І в темряву сходить вона?
Ти дивишся в очі мої, —
І зблискують зорі тривожно.
І зблискують сльози тривожно:
Ще ти перебудеш одна.

Навіщо минає життя?

Мелодія траурна лине...
Навіщо минаємо ми,
Немов нас повік не було.
І траурний подих в очу
Тобі, ясночола богине,
І як наостанку врятую
І душу твою, і чоло?

Навіщо минуло життя?
А думав: не вмерем, не поляжем...
Збираються траурні хмари,
І б'є сигнатурка у ніч.
І траурні коні бредуть
Під траурним чорним плюмажем,
І траурні зорі зринають
У небі проплаканих віч.

ЛІТАНІЯ ДО МІФУ

Сотворення Адама...

Перше слово. Найперше – це глина була.
Та вже суджено так, що людина –
Тільки глина, що спалена в тиглі дотла,
Мука вічна і погодинна.
Та відвіку в тій глині була, мов тотем,
Та рука, що напише божественну книгу.
Та рука, коли ще і не звідав Едем
Ні первісного зла, ні первісного снігу.
...Ах, навіщо ти, боже, мене сотворив?
Люди – глина й богове, царі і раби,
І відлуння гріха, і гріховний порив,
Інfernальна долина життя й боротьби, –
Бути власне, а не взагалі.
...З яблуневого лона землі,
Із огненного лона землі
Видиралось звірине лице.
Боже, знав це і бачив ти це!
Та в звіриній подобі
Праянгол твій був,
Твій прообраз і образ, і янгольський бунт.
Загалом же я, Боже, тепер, з висоти вознесіння –
Не прагну вже диспут вести
І ховатись у міт, як у скит...
Може, справжня людина
В праглині ще спить?
Пролітають віки. Править бал сатана.
Та справіку в праглині – людина, вона.
...Як з'являться вона почала,
Біла смута рамен і чола,
Райських притч, райських снів, спрограмованих дій
(після інкубації в глині – програма гріхопадінь) –
З яблуневого лона землі,
Не сконавши в огні та золі, –
Видиралося людське лице.

Ти, творителю, відав і це.
І тоді, і тоді, і тоді
Просіяла земля ця жива.
Як пішов він по суші й воді
Із колиски, із рук божества,
І засяло коло ясне,
І осіяло божественну плоть.
...Хто ж у мене ще дух свій вдихне?
Ув очу сатана і господь...

ПАСТОРАЛЬ

Вибрали могилу співаку
Золотому, – із сільського хору...
І не буде більше на віку
І співання бідного, й повтору
Барв на китайчанім полотні,
Нащо й сподіватися мені!
Чорний попіл опадає з віт.
Може, написати заповіт?
Нам свободу в пелюшках дано,
Та їдять стобіди стонеситії.
На столі не те вже полотно,
Та сидять все ті ж у тій президії...

ЛІТАНІЯ ДО ГІПСОВОГО ЯНГОЛА

На крутому ольвійському березі
Я стою – і сумний, і тверез.
Надто знадні в лиманській безвісті
І гіркі, мов полин, стріп-герлз.
Срібна хвиля тут – не потонеш.
Хвиля винесе і сама,
Сам гукаєш себе на поміч,
Аби виплисти жартома.

Надто гарні, принадні та гарні
Ці богині в гіркім кураї...
У вітражній ольвійській винарні
Доп'ємо ми чарки свої.
Як я в Ольвію поривався!
Мов у вічність летів!
А тепер –
І чужим, і чужинським зістався,
Як той гіпсовий піонер.
Мої коні тепер – мустанги.
Мої рани тепер болять...
Видивляю, гранітний янгол,
Своїх гіпсових немовлят.
Поміж мурів, плакатних літер, –
О, які там богове, глядіть!
І сріберний еллінський вітер
Огортає їх млою століть.
Та за млу цю, і зоряну нічку,
Доки край сей вакхічний не вмер, –
Буду ставити богові свічку,
А любити – богинь і гетер.
Але, дітям нової ери,
Як їм сей ритуал прийнять, –
Там, де гіпсові піонери
Так прощально і довго сурмлять?

ЛЮЛЬКА МИРУ

Цей вік – не вік, а знак біди.
Прощальним лебедем – людина.
І лебедина – лободи
Прощальна пісня. Лебедина.
І самосад – як самосуд
У цім селі напівживому...
Прощальні дзвони донесуть
Не благовіст, а смертну втому.

Як меч дамоклів – божий перст.
Як солоспів на фоні хору.
Голодокрай. Голодохрест.
Холодний знак Голодомору.
Та ще не вечір, не кінець,
Кричу у телефонну трубку...
Спасибі вам за тютюнець,
За цю прощальну самокрутку.
За цей прощальний літній сад,
Де туга й біль – лише деталі.
Де цей солодкий самосад –
Мов самосуд гіркій печалі...

КРАЯНИ

Заплакана скрипка циганська
Знов чардаш награв мені.
Заплатана торба краянська
Майне у чужій стороні.
І стану в задумі, й згадаю
Моє смерекове село.
З якого далекого краю?
Куди ти із торбою, хло?
Куди ви з торбинками, хлопи,
Краяни мої і брати?
На всіх перехрестях Європи
Бесаги й крисані знайти.
Мов щойно віднайдене плем'я,
Мов негрів іще не було...
І я опечалюся, лем я
Почую забуте вже: хло?
А може, це божа провина?
А може, вина поколінь.

Що знову встає Україна
І встати не може з колін?
І хочеться знову жандарма
І пендрика (мало було!)
Торби з постолами і ярма,
Й сибіри чекають тя, хло!
І замість Канад і Гамерик,
І замість валььяжних Европ,
І замість плачів та істерик! –
(Проциндрив історію хлоп!)
І знов забуттям покарають,
Зженуть, як худобу, в хліви...
Ти глянь: наші душі палають,
Немов дерев'яні церкви...

ПІОНЕРСЬКА ЕЛЕГІЯ

В люті й печалі, в кривавім диму
Давню ховаємо еру...
Лиш не обламайте руки йому,
Гіпсовому піонеру.

Із барабанів, і труб, і валторн
Ближчає давнє шокроку,
О, не подув би у гіпсовий горн
Жах тридцять сьомого року!

Бачу: пришпилює час на конверт
Ще есесерівську марку...
Гіпсові хлопчики. Гіпсова смерть
Крадеться в гіпсовім парку.
Друже мій давній, не згадуймо зло.
Так і мені ти говориш.
Тільки отам, де «товариш» було,
Знову воскресло – «нувориш».

Чом ти, учительський сину, мовчиш,
Стиснувши руки на карку?
Дивиться з «Волги» Хлопчиш-Кибальчиш:
Всівся Плохиш в іномарку.

В дальньому парку погасли вогні.
Зорі – немов сталактити.
Вмру я – і нікому буде мені
В гіпсовий горн просурмити!

ТАВРО

Рабиня зачинає від раба...
Хто б розродився вільною людиною?
Тому така руїна і журба,
І вовче сонце знов над Україною.
Лайливий лемент лине із трибун.
А рабська плоть і до кінця вже звикла...
Гряде, гряде невольничий табун,
І вовчі зграї точать хижі ікла.
О, рабська плоть сподіваних зачать!
Мов танець Вігта – божевільний танець.
Уже познято шкури із зайчат,
А з пашпортом овечки – сіроманець.
Раби рабів наплодили рабів,
Рабів прогресу, смердів авангарду...
І між отецьких спалених гробів
Блазнюк приміряв крадену кокарду.
І я рабом. І я бреду в майбутть,
І все, як є, покірливо приймаю.
І щоб княжат, дорослих вже, обуть,
І власну шкуру сам собі знімаю.
І я судомлю ув одчаї рот,
І я зрікаюсь і хліва, і дому...
Благословен і рідний мій народ,
Його месія – гицель із райкому...

ПАРУБОЦЬКА МЕМОРІЯ

У благословенний цей вівторок,
У благословенний цей четвер
Я прокинусь...

А мені вже сорок.

Як я справді змолоду не вмер?

І тепер я молодість не кличу,

І нікому я не зичу зла...

Маю строгу гордість чоловічу:

Знаю, знаю, молодість – була.

Божа милість і людська немилість,

Боретесь усе ще ви в мені.

Не заплачу. Це мені судились

Щастя планетарного вогні.

І вінки лаврові і тернові,

Грім естрад і племінь балюстрад. (

Наче нозі, серце збив до крові,

Та життю, моїй Голготі, рад.

А коли б умер я, то потому

Ви б шукали метеорний слід

Десь отам, у віці золотому,

За яким і плакати не слід.

Там життя конем ранковим скаче

У прекрасні зоряні світи.

Там вона іще від щастя плаче,

Та, найкраща в світі, з-під фати.

Там іще і я вергаю гори.

Повертаю ріки крижані.

...Золотого віку метеори

Залітають в наші чорні дні.

РЕКВІЄМ ПО АН-2

Мовлено всі промови. Мовлено всі слова.
Дайте хвилину мовчання! – Реквієм по АН-2!
Хай же небесний Ріхтер і Родіон Щедрін
Музику сотворять йому. Ту, що наміряв він.
Чи перкалеву душу досі не мучив встид?
Замість небесної манни він розсипав гербіцид.
Льотчик Петро Іванович, льотчик Іван Петрович
Дустром підобрював фрукт, дустром підобрював овоч.
Після його польотів не зеленіла й трава...
Дайте хвилину мовчання! Реквієм по АН-2.
Дайте хвилину спогаду! Хай же ні пари з уст, –
Щось нам заціпило душі значно міцніше, ніж дуст.
І реактивний піжончик, котрий реве, як стій,
Рветься із ретязя спогаду в той золотий застій.
Лицарю авіації, сам ти, а не мотор
Ручку мотора заводив, наче відводив затвор.
Господи мій перкалевий, іже на небесі!
Ще ми не відліталися, не відліталися всі.
Мовчки стоять у траурі біля літакосховищ
Льотчик Петро Іванович, льотчик Іван Петрович.
Їм уже не допоможуть крила старі піднять
Ані японський робот, ані япономать...

ЧОРНОБИЛЬСЬКА МОЛИТВА

Він помре. В дванадцятій палаті
(В Чехова палата номер 6...)
Плаче мати. В білому халаті.
А дружина тут не частий гість.

Він помре. Останні спазми тіла
Там, де смерть веде свої права.
Голова матусі біла-біла.
Сива-сива в сина голова.

Він помре. А мариться матусі:
Їх ще не торкнулася біда,
І в хлоп'яти кучерики русі,
І вона – красива й молода.

Напливає видиво нестерпне.
Як без них – і літо, і зима?
Пощади їх, пощади їх, смерте! –
Я кричу, та голосу нема.

Стрілка на старому циферблаті
Гнеться бадиліною, овва.
Буде мати чоло цілувати,
Вдавано журитися – вдова.

Буде пам'ять – як гора Поклінна...
У якому хочете краю
Матері покласти на коліна
Голову вмираючу свою?

За життя, яке промчало мимо,
Обма... обминуло рідний край,
Я кричу лише до мами німо,
Мертвими губами: – Не вмирай...

ПОРА ПОМИРАННЯ КАМЕНЯ

Цей світ – як стара газета...

А вдвох ми зі світом – нас троє.
Чомусь призабулися правила давньої гри...
Нас троє, кохана. Ми в спаленій Трої.
Помирає вже й камінь, дочекавшись такої пори...
На високій горі камінь горить.

Вже спалено Трою. І от сіромаха-бурлака
Зі зграєю ланців шукає новітніх дідон.
Ось він в Карфагені.
А щось по-українськи балака.
А це ж не Одеса, а це застряничний Херсон,
На чорне і біле рожеві світи розкололись,
І суть помаранчеву як розпізнати умить?
Ми в спаленій Трої. Достоту тобі мегаполіс.
Де плавиться скло і бетон, але й камінь горить,
І блідими цятами зорі горять угорі.

Камінь горить на високій горі.

Ми в спаленій Трої. Над нами гудуть бомбовози.
І сніг од кульбаби на рам'я паде, на чоло.
І плаче каміння. Камінні й гіркі мої сльози,
Бо я ще Енеєм – у Трої, де нас не було...

МИТТЄВА ЛІТАНІЯ

Такі ми є. Свої в своїй подобі.
Свої садки вишневі і хрущі.
На Україні, в цій пустелі Гобі,
Чорнобильські прогнози і дощі.

І ми ще є! І поряд ходять люди!
Весна та осінь, літо і зима...
В пустелі Гобі журяться верблюди:
У них цьому пояснення нема...

ЛІТОПИС

Себе самого перебуду,
Згорю самотньо між комет...
Я пережив Христа і Будду,
Мені чужий і Магомет,
І вавилонські теплі ріки
Мені прощально не шумлять.
В крові похлинувшись навіки,
Ізнову рать іде на рать.
І чорне воїнство готове
Вогню молитися й мечу,
І не рятують нас богове,
Немов осліплу саранчу.
А що врятує?
Що врятує?
Молюсь тобі до забуття,
Тебе не згадуючи всує,
Свята поезіє життя.
І я б не жив, і я помер би,
І я сконав би у вогні,
Але тополі, клени й верби

Стоять незрушно при мені,
Стоїть життя моє шалене,
І правда – вічна, без прикрас,
А ще – кохана, що з-за мене
Так гірко плакала не раз.
І зірка в чорному тумані.
І комашня. І мурашва.
І скіфська баба на кургані,
І Мати, – Господи! – жива!

Дмитро КРЕМІНЬ

* * *

Я любив цю божественну жінку,
Я возносив її до зірок...
Недописану мною сторінку
Засипає безжальний пісок.

ЛІТАНІЯ НАОСТАНКУ

Я хочу, аби ти мене любила,
А ти мене не любиш, і зате
Між нами то колиска, то могила,
Але й твоє волосся. Золоте!

Я жив як жив. Нічого не далось.
Ні величі, ні слави...
А проте
Було в моїм житті твоє волосся...
Кохане. Рідне. Миле. Золоте!

Просодія

ТРАВНЕВА АРКА

1978

БДЖОЛИНА ЕЛЕГІЯ

Літа блукань, сумні і марні,
Вони були – мов не були.

...В приморській сонячній кав'ярні
Ми золоте вино пили.
А дні осінні починались...
В солодкий час, гріховний час
Просвічувало сонце наскрізь
І осявало сонце нас.
Але тоді, як згусток світла,
Як згусток сонця і тепла,
Немов зорі мала крихітка,
До нас прилинула бджола.
А бджілка квіточки шукала
В тісній кав'ярні на столі,
Як вигин срібного лекала,
На бідній, рідній цій землі.
Бджола упала на коліна...

Подумалося: от кіно!
А чи зоря, а чи одміна,
То все одно, то все одно.
Коли приліт і зліт з нізвідки,
Стожальний жаль тебе пройме.
Але бджола шукає квітки,
А квітка – поле це німе.
Стодухо вибухає зелень,
І завмирає зелень ця...
А я прошу бджолі приземлення,
Щоб все спочатку й до кінця.
Спочатку й без кінця...

ГОТЕЛЬ

У білому готелі опівнічнім,
За вікнами заштореними, за
Твоїм ім'ям і тілом твоїм ніжним,
Немов ясна зоря – твоя сльоза.
Готель...

Сюди прибув ти, звідси – вибув.

Ні епохальних мук, ані епох.

А я таки боюся: буде вибух

Між нас обох, і спопелить обох.

Та що там дні і душі спопелілі,

Та що там суєслівна суєта,

Коли любов живе в твоєму тілі,

Транзитна і минуща, та свята.

Реальність мрій?

Приїзди і від'їзди.

І провінційних півнів голоси. (

І ця дилема –

бажане і дійсне.

І незбагненна надранкова синь.

А я до мрії, не до тебе горнись,

Бо вже ти в мене увійшла, як міф,

Напівзабутим воркуванням горлиць

І вигаслим болінням уст німих.

Але якби – опісля злої зваби –

Тебе я повернув із зим і літ,

О, я й сліди твої зацілував би:

В твоїх слідах – моєї долі слід.

Та ці дива спливуть, і їх не спиниш.

Життєве коло не спинити нам.

...Готель зоріє. І горить опівніч

Твоїм сузір'ям і твоїм ім'ям.

КАРПАТСЬКА РАПСОДІЯ

О театре дерев!

Запалали софіти,

Але див не стрічаю – дорослішим став.

Та навчився я мову дерев розуміти

І життя розуміти не тільки з вистав.

Над Карпатами осінь – як птах у польоті,

Поминає останню серпневу межу...

Ой, яка у нас осінь – вся в щедрому золоті,

Ну бокшаївська осінь, я так вам скажу.

І в осінній красі, по-осінньому ярій,

І в осінній журбі, що гірка, мов полин,

Нахиляється тихо засмучений явір

Над червоно-кармінною кров'ю калин.

Не печалься, що осінь, мій яворе, братку,

Не настане весна для одних лише пнів.

Я здійму свою молодість яру, як бартку,

Тільки б ти не згасав, тільки б ти зеленів.

Я обходжу міста, і нові, й новочасні,

Але я за тобою журби не зборов.

І в зеленого листя зеленому щасті

Ти мені промовляєш, як перша любов.

Полетіли над світом листки яворові.

І вітри світові понад нами гудуть...

Здрастуй, яворе!

Ти – в моїй першій любові,

І тебе, як і першу любов, – не забудь!

ТАРАСОВА ВЕРБА

...А вночі понад Кос-Аралом
линуть згуки у млі сирій.
І кривавиться обрій помалу,
Мов проводять тебе крізь стрій.
Не заснеш...
І спогадуєш панщину,
І не гасне у серці бунт.
Це не сон...
Бо судьбу закріпачену
Хижі спогади різками б'ють.
Світлим спогадом серце карають,
Світлим сном золотої пори.
І не обрій –

шинель Миколая,

Мовби хмара, звисає згори.
Ну, а унтерські спогади куці.
Крізь шпіцрутени – уперед!
Та минаються екзакуції –
Крізь шпіцрутени
йде

поет.

І підходить Тарас пригнічений,
Хоч не час для поетових мук.
І шпіцрутен він, кров'ю мічений,
У задумі бере до рук.
Не журися, Шевченку, не треба.
З цього прутика бути вербі.
І під клаптем пустельного неба
Хай сяйне її зелень тобі.
Бо поетова воля –

простити

хоч замучену, та судьбу...

ТРАВНЕВИЙ ДОЩ

Ми падаємо у травневу зливу.
А парасоля – наче парашут.
За світлу мить у травні, мить щасливу,
Засудять нас, і все ж не в цьому суть.

Ми запізнілі квіти обриваєм,
Але над нами безмір висоти.

За опівнічним голосним трамваєм
Невже мені не обізвишся ти?

О вічний світе! Є у тебе небо,
А в небі угорі Чумацький Віз...
Ти ошасливив нас дощиком травневим,
Аби не бачить запізнілих сліз!

ЕЛЕГІЯ НА СМЕРТЬ ОЛЕНЯТКА

Я читаю цю дивну хроніку,
Я пригадую це щодня.
На узліссі, залите кров'ю,
Бистроноге лежить оленя.
Хто ходив, хто красу тут нищив?
Хто мале оленятко вбив?
На красу цю, підстрелену нишком,
Хтось націлив тупий об'єктив.
Не наснитесь таке, не наснитесь,
Та болить у мені і живе,
Як у лісі старім олениця
Трубним гласом дитятко зве.

За туманами перевали.
Звізди падають у траву...
Тут мене, як оленя, вбивали.
Промахнулися. Я живу.
Та природа не може простити,
І природа повік не простить
І струнке оленятко убите,
І крилату розстріляну мить.

* * *

Мої горизонти,
Знов птахи над вами ячать.
А сонце, а сонце
Згубилось у сьайві свічад.
І над головою –
В ній лебеда гордість сумна,
І над голубою
Світінню озерного дна,
За чорним, за синім,
Ставав горизонт голубим...
Та будучи й сильним,
Як часто я заздрих слабим.
Я слабістю славивсь?
І сила, і слабкість – як сон.
Одна моя слабкість –
Закоханий мій горизонт.
Його відшукають ...
Вже він перед нами встає...

А птахи злітають
у небо вечірне твоє...

ДОРОГА

Часи вини, часи безвинності
І молодії сивини...

Переоцінюються цінності,
Та є, чому нема ціни.
Ажурні сни, мої і ваші,
Вони пройшли – і не дарма.
І те, чим надто легковажив,
Тепер ціни йому нема.

І цей південний теплий місяць,
Мов докір, висне в вишині.
І на землі немає місця
Моїй вині, моїй вині.

В чужих домівках, на вокзалах
Я все ж вину свою беріг.
Моя вина – мій вічний спалах,
Трудна поезія доріг.
Мое життя в трудах і веснах...
А той, кому нема ціни,
Юнак, солдат і мій ровесник,
Приходить пам'яттю з війни.
І горизонт мій зовсім близько.
І горизонти у вогні –
Понад хрестом іobelіском,
І все – по ньому й по мені...

ОКТАВИ СОЛОДКОГО ЛІТА

Із міста, де витає дух кав'ярень
І де парфумів млосний дух витав,
Іди в поля, мій смутку дум і марень,
До трав зелених, золотих отав.
Нехай свічадо золотих ліхтарень
Засвітиться прощанням, як ти ждав.
І все довкола наче дивний сон.
Співає квітка. Тане горизонт.

Цей горизонт – навпроти, а не проти.
Цей горизонт і знахідка, і суть.
А ми тепер, чим далі від природи,
Собі природу хочемо вернуть.
На ясні зорі і на тихі води
Стелись мені до горизонту, путь.
І хай рожевий, наче мрія, птах,
Мені співає в золотих житах.
Співає все – і сонячне проміння,
Що в лад музичний з травами лягло.
Відро співає, впавши на цямриння,
Вода співає і п'янке зело.
Мое життя, моє палке уміння
Шукати найчистіше джерело.
Шукати й знати, що його знайдеш.
І меж немає нам. Немає меж.

Опівдні. Як гуде бджола над полем.
Немов орган – суремний гул бджоли.
Солодке безгоміння понад болем
І спокоем – боли мені, боли!
Не дай заснуть моїй душі ніколи,
Співай і плач над тінню ковили,
Де спів бджоли немов найвищий лік,
Солодкий лік у цей буремний вік...

Але мені кохана каже:
– Митре!
Ти чуеш, любий, олені сурмлять!
Так, олені сурмлять. Сурмлять Карпати.
Уперше я замислився і сам,
Що нікуди природі відступати,
Що нікуди вже відступати нам.
Відстрілу мить, іще ти не минула,
Любові мить...
Вона в природі є.
Крізь браконьєрства, крізь рушничні дула
Природа людям руку подає.
А олені кохають, як і люди.
Вони шукають не словесних втіх.
Сурмлять осінні олені, бо люблять,
І нам іти ще до любові їх.
Я розумію, мила: був я гордим.
Ти розумієш, як тебе люблю...

Сурмлять осінні олені у горах,
А я – прощання з оленем сурмлю!

МОРЯНА

У парках міських розгулялася мода.
В ній штучне усе – від перук до очей...
А справжнє – це запах солоного моря
І сонце південне, і кратер ночей.

І тужно летить понад спеку і втому
Таке невимовне прощання лелек.
І гіпсовий Бахус у парку міському
На землю вино пожадання пролле.

А десь кораблі зачекалися рейсу...
На березі цьому один постою.
І я задивлюся на невидь небесну.
І я задивлюся на долю свою.

Життя неповторне, та вічні повтори.
Ще бачу я твій силует на стіні.
Я думав про море, кидаючи гори,
Та плаче зелена смерека в мені.

Хай кривить парсуну безжалісна мода.
Я думаю, знаю: жадані не ці.
...А бризки, а бризки солоного моря
Застигли як сльози на мокрій щоці!

СВІТАННЯ

Під ранок сни і світлі, і крилаті.
Прекрасні сни в передранковий час.
Під ранок нам не треба відкривати
Ті острови, які відкрито в нас.
Але не сплять у світі катастрофи,
І в серці біль посіяли вони.
Мої печальні, безпритульні строфи
Тривожно прориваються у сни.
У них солодкий спогад про Ай-Петрі,
І полиновий – далей степових...

Під ранок сни заплутані, як нетрі,
І дуже легко заблукати в них.
Романтико!

Поклич мене в поети!
Лиш ти, допоки я не відгорів,

ВИБРАНІ ТВОРИ

Ми на Ай-Петрі сходили, бувало,
І на верхи карпатських сивих гір.

Моя любове,
Ми пройшли немало,
Гей, під гітари мрійний перебір.
Були палкі стрічання і розстання,
І сива ніч пливла назустріч дню.
Були юнацькі думи і світання
Удвох

біля купальського вогню.

Нас кликав світ.
Нас кликали простори.
Еллада нам ввижалася давно.
Нас кликав степ, і нас гукало море
Пливти у світ по золоте руно.
Вже я нажився у космічній віці.
Душа моя холодна і німа.
Пропала любка.
Повмирили віці.
І змовкнула трембіта. І нема.
Не полонила тимчасова мода,
Вітрильник на вітрах не застарів.
І знов на поклик голубого моря
Мій корабель зривався з якорів.

Я знаю – ми навчилися багато:
Степ оросить, міняти русла рік...
А пам'ять кличе нас, бо й так занадто
Ми списували на космічний вік.
Жив-був юнак. А був не вельми практик.
Чи не згубив душі і серця він?
...В мені волає тисяча галактик.
Мені говорить мій космічний вік.

Дмитро КРЕМІНЬ

Доносить друг.
Оратор суесловить.
Але нащо нам тисяча доріг,
Коли до мене мати не промовить
І любка не прийде на оборіг?

І нащо сни – і світлі, і крилаті,
І нащо, нащо молодість мені,
Як я прокинусь у студеній хаті,
І я вернусь додому у труні?
Над степ,
Над світ
(О, пам'яті лиш вірте!)
Кричить травинка кожна й деревце.
І б'є в лице палкий гарячий вітер.
Та до вітрів обернене лице!

ПІВДЕННЕ СЯЙВО

1982

ОКЕАНСЬКИЙ ФАРВАТЕР

Ми запливли у вранішній лиман,
В п'янкій воді відчувши, як, нарешті,
На березі зостався і туман,
І прибережні жарти недоречні.
Позаду нас, де піщана коса,
Сюрчав, мов коник, рятувальний катер...
– Поглянь туди, – товариш мій сказав,
Там океанський проляга фарватер.
Тому й пильнуй, допоки мілина.
Не всім дано, – а що того лиману? –
Пірнувши у лиман, сягнути дна.
А що казати про смугу океану?
Там океанські лайнери пливуть,
Повільно й гордо, наче на параді.
«Чи не міленькі істини живуть,
О друже мій, у цій твоїй пораді?» –
Так легковажно думалось мені.
І я рвонув вперед, на поклик суті...

Яким святим він здався на глибині,
Далекий неймовірно клаптик суші!
І я рвонув, рвонувся догори,
Із глибини, із темряви, та марно...
Як неймовірно молодо горить
Ранкове сонце в небі над лиманом.
Хитнулась і наблизилась земля,
І стало в світі тихо та врочисто...
Товариш мій бурчав:
– Та ти ж хлопчисько!
Я теж пірнув... А що, коли б не я?

Так величально приходять до тебе
Птиці і риби, зорі і стебла,
В краплі роси, в краплі води.
Світ – не вистава.
В дні щастя й біди
Я не купивсь на фальшиві міраклі.
Я собі світ odkриваю до краплі:
В краплі роси, в краплі води.
Може, це все невеликий прогрес? –
Ранковий горніст розлучився із горном.
І з солов'їним, не людським горлом
Я в світовий увиходжу оркестр?
Ген чумаки в небесах, угорі,
Розсипали сіль, і їдуть без ляку...
Досі та сіль із Чумацького Шляху
В краплі моєї малої зорі.
Мамо-природо, ти нам прости,
Доки візьмеш у праматірне лоно.
Бо й перед нами – море солоне,
В краплі води, в краплі роси.
Час нам рахунок веде до межі.
Час не спокусить солодким обманом...

Дім над лиманом встає за туманом
Над одчайдушне світання душі.
Там, над лиманом, гучать голоси...
Ти принеси мені, чаєчко, птаху,
Дрібку зорі із Чумацького Шляху,
В краплі води, в краплі роси...

ЛЬОТНА БАЛАДА

Пілоти марили польотами.
І навзаєм, і навпаки
сміялось небо над пілотами
захмарно так: відставники!
Не кпинь, хто в небі, хто zostався
і там продовжує політ.
Бо кпин
 з пілотів у відставці –
цей реактивний димний слід.
...Ти під платанами чи в'язами
сидиш, а зором – угорі.
Та руки – наче крила зв'язані,
об тій журі, об тій порі...
Проклін умовностям та узам!
По крилах зв'язана,
а все ж
В тобі звучить польоту музика,
яку з-між тисяч пізнаєш.
Сто тисяч музик!
Сто обвалів!
І все ж отямся, як на те.
Так несумісне із штурвалом
трикляте це «аліготе».
Ти п'єш, із осінню у парі.
А саркастичний босий дід,
бог Саваоф, сидить на хмарі
І мов запрошує в політ.
І реактивний грім – як сальва.
І літачок немов Ікар...
Південний степ встає, як сяйво,
і піднімається до хмар.

О, не судім старих пілотів!
Он місто. Площа. Міст. Ріка.
Бо юність завжди у польоті,
І ми – не тінь од літака!

* * *

Живуть мислителі й оратори,
Звідколи світ – сто тисяч літ.
А треба сіяти й орати,
А ще й збирати чесний хліб.
А там, де зерна, є й полова.
Та на поверхню вирина
Не пил словес, а мука слова
в мить перед сходженням зерна.

ОЛЬВІЙСЬКА БАЛАДА

Коли настане, за межею тиші,
Дерев ліхтарня, і засяє нам,
Сюди не залетять не тільки птиці,
Сюди не долетіти й літакам.
І не тому ліхтарням відпалати,
Що в небі, як і в морі, повний штиль.
Всі ті, що тут, не прагнули Еллади,
Корінфський там чи іонійський стиль.
Та що сказати тим каріатидам,
Що на руках тримають голубінь,
І зелені, яка ридає ридма,
На білий світ гайнувши з-під камінь?
Вони стоять – раїни і руїни.
Але людського шалу тут нема.

Гучання моря. І ячання ріні.
І чайки скрик. І тиша стоніма.
Ані людини в цьому городищі.
Та все на відкуп людським іменам,
Коли постане за межею тиші
Дерев ліхтарня і засяє нам.
Ми тут удвох.
І мрамур враз поблідне,
Сягне осліплім зором до узвиш,
За все життя, і грішне, й заповідне.
За всю ту землю, на якій стоїш.
Спливає день. І вік. І в світі двоє.
Предвічно юні і такі старі.
І тільки чайка плаче удовою
На цьому допотопнім пустирі...

СТАРОВИННА МЕЛОДІЯ

Коли нас підхопить і понесе веремія
житейського виру, і шалу, і шквалу – не плач.
Тобі обізветься – як згадка, і казка, і мрія
органом соборним транзисторний ветхий приймач.
Це потім, ах, потім ціну нам платити потрійну,
ще й кров'ю із горла – за віру, надію, любов.
А поки крути умикач і знайди собі хвилю потрібну,
щоб я у журбу твою й долю на хвилюк прийшов.
Бо в тім солоспіві така далина й таїна є,
що здатна піти в небуття предковічна зима.
Транзистор ввімкни. Хай під небом мій голос лунає,
бо він не зо мною, і з ним мене зовсім нема.
І пам'ять пробачить, бо в неї себе не украв я,
і мука пробачить, що ти перед нею стоїш,
коли із мембрани проб'ється малинова крапля,
малинова крапля розплати. А це вже страшніш.

О, це голосне умирання й ридання любові!
Усе вже розтрачено – прах мій і попіл мій зник.
Але як накрутить мій голос транзистор убогий,
в твоїм узголів'ї присяде веселий двійник.

* * *

Які чудні ці старовинні фото!

Дядьки й тітки застигли при столі,
Немов на мент застигнула робота,
Немов на мить поснули мозолі.
Я уявлю, як челядь позувала, –
Мов не було на світі більших див,
Як те, що диво-пташка вилітала
Й ховалася за мить ув об'єктив.
Як залишить себе у спадок їм би! (

Ці люди – від землі і на землі –
Немов святі. Хіба що замість німбів –
Хустинки, та намітки, та брилі.
А як старавсь райцентрівський маестро,
Цей фотонестор похорон, весіль...

Це все минеться. Стиль назветься – ретро.
Реліктом стане й допотопний стіл.
Дядьки й тітки... А ви помандрували
У невідь-світ, за обрій, аж туди,
Де жодні птахи ще не діставали
Живої ані мертвої води.
По вас не раз замислиться скорбота.
До вас – вузьенька стежка від рідні...
Які чудні ці старовинні фото.

І все ж болючі більше, ніж чудні.
Я бачу в них і молодість, і старість,
Що в спадок нам залишили вони.
Зостались фото.
А чи в нас зосталось
Чуття їх правоти і їх вини?
Жили-були. Були людей не гірші.
З трибун кричали хвацько про майбутть...
А наші фото? Врешті, наші вірші
Хоч на сільських розкопках однайдуть?
Які чудні ці старовинні фото!
Обличчя рідні – і нема рідні.

...Двадцятий вік. Прощальна позолота
Призахідного сонця на стіні.

ВИСОКІ ДЕРЕВА

Далеке крайнебо, пропахле пригаслими зорями,
і стиглими зорями, й степом, де колос і цвіт.
Чому ж ти, крайнебо, такими плугами пооране,
такими громами, якими поорано світ?
Ти меншаєш, меншаєш в світі, занадто модерновім,
придатне для вжитку, та надто відкрите жалю...
Чому ж твої птиці змовкають на кожному дереві
і зойкає кожна стежина, куди не ступлю?

Підвладне ти часу, як часові зорі підвладні,
як надто підвладні і птиці, й дерева, і ми.
Аларми і марші. Розкоти громів канонадні.
Звідколи це? З часу, відколи назвались людьми?
Але учорашнім не жити. Це істина дrevня.
А жити сьогоднішнім тільки – не вище трави...

Та що з вами буде, що буде, високі дерева,
коли висоту свою втратите раптом і ви?
Бо як поєднати правічну красу і потребу,
І марші бравурні, і тихі акорди жалю?..
І як поклоняться все меншому й меншому небу,
що схоже все більше і більш на блакитну ріллю?
Все мусить родити – простори небесні та водні,
але щонайбільше – земна неупокорена віть.
Краса не для ситих. Не приймуть її і голодні.
Високі дерева, тому про високе шуміть!
Гаї телевеж. Автострад гомінкі блискавиці.
Усе те доречне, усе те до часу, і все ж
лиши мені, світку, дерева, і трави, і птиці.
Лиши мені, світку, зірки на шпильях телевеж.
Хай не плодоносим, та думку високо підносим.
І я не останній у тебе, а все ж упаду...
Та поки ще я не літак, не зоря, не чорнозем –
зі мною дерева, найвищі в земному саду. (

СІНОКІС

Бездонна синь –
неначе плин
хвилин, як тихе зір згасання...
Ти не згасай мені, остання
траво моя, траво полин.
Ти не згасай мені, зоря,
коли заглядиш косаря
над рядом скошеним травиці.
Ще поза ним не скоро тїнь,
а вже відлинули в глибїнь
небес ранкових ранні птиці.

Ах, і у плині юних літ
нам би не збитися з орбіти.
Не всім нам суджено летіти,
та всім нам суджено політ.
Нам зірка в очі загляда,
до нас, до нас дзюрчить вода,
неначе музика весільна.
Сурмлять ранкові голуби:
– Життя люби і не губи
трави, захланний лицар сіна.
Я знаю... Там, де я стою,
Співає пташка у гаю
і зірка сяє надо мною...
Та що скажу, життя моє,
як сіна дух гарячий б'є,
що вчора ще було травною?

* * *

Та криниця не висохла ще.
Вона поїть заржавілі відра.
І до неї злітають три вітра,
на цямринні zostавивши щем.
І зітхає тривожна вода,
ця пречиста вода – як святиня.
Та до неї не йде господиня,
до криниці повзе лобода.
Лобода від покинутих хат,
лобода від причілка й городу.
І ніхто не приходить по воду.
І заржавілі відра стоять.

Заціпивши солоні уста,
в синій обрій вдивляються відра.
...Ця історія дуже нехитра,
до криниці ще дійдуть міста.
Ідилічне, сільське рококо,
мій далекий покинутий світку!
Об пластмасову пірамідку
глухо хлюпає молоко.

* * *

Доріг, тривога, журби, несамовиття,
каскад надій, подій, тривога, халеп
Заводять друзів на фамільний цвинтар.
А пам'ять наша – не фамільний склеп.
Ти пригадай: ота рука зотліла ()
не візьметься за пензель чи кермо.
Та не земля – висока нота тіла
гримить, де ми з тобою стоїмо.
Барвінку лепет і троянд очища –
немов сторожа, не посмертна тінь.
І яблуня, і яблуня пречиста
у величі нетраурних одінь.
Ми з яблунь тих плодів повік не рвали,
нехай би плодоносили віки.
Тримають мент спокою нетривалий
тут мармурові траурні жінки.
Жінки пребілі, і мужі зотлілі,
і мармурове плачуче дитя.
І мармурові птиці на пагіллі.
А далі починається життя.

ВРАНІШНЯ КОЛИСКОВА

Безгоміння ранкове...

І де голоси

Птахів – повмирали а чи поховались?
В безгоміння ранкове благословляю часи,
Коли вранці, як птахові, легко співалось.
Де ти, пташе?

Та ж досі воно при вікні, –
Найкрислатіше і найспівучіше дерево...
А натомість хрипить, день при дні, день при дні,
Безгоміння людське, сторозмножене в стерео.
Часе мій!

Ти – і степ, і правічний Дніпро...
І раїни, що впали в солодку знемогу.
І – комета з небес, мов жарптичне крило, –
Пролітає між чорними крилами смогу.
Але дякую птицям, забутим, як сон,
За колисанку-пісню малому Тарасу.

Я вмикаю для сина магнітофон.
Він пташиної пісні не чув ані разу.

ЗИМОВИЙ МАЛЮНОК

Нам пам'ятати це довіку.
Нам не забути на віку.
Зимовий вітер хилить вільху
На скуту кригою ріку.
Її то вигини, то злами
Тамують біль і ніжну суть...
Але далеко криголами –
Вони вже в Арктиці пливуть.

Село зійшлося над рікою.
Схилилось небо до ріки...
Здається так: сягни рукою, –
І задзвенять у ній зірки.
І, мов органна суть собору,
Землі співання неземне.
Воно єднає із собою
Мене й тебе, тебе й мене.
Нам пам'ятати це довіку,
Нам не забути на віку
Цей вечір, і село, і вільху,
Цю музику і цю ріку.
І мить зимова не лякає
У мить осяяння гірку.
І жінка стомлена лягає
Тобі на стомлену щоку.

МАЙСТЕРНЯ

Переболів я, перебунтував.
Я ранні рани перебинтував.
Та, наче кров, моя любове, ти
Усоте проступаєш крізь бинти.
Але на грані осені й зими,
Але на грані осені і літа
До нас приходить час, мов строгий лікар,
Що прихистку шукали в нього ми.
Ах, нащо він, – в благословенній тиші
Цієї ночі з снігу та золи,
Де гомони людські, де хриплі зойки птичі
Давно вже в безгоміння перейшли?
А деревам печально й безголосо.
Комоні не іржуть.
Застигнув час.

Лише
Замислився над столиком філософ,
Старий філософ із пап'є-маше...

Над ним зоря – неначе наречена,
Та завше зором долу... А вгорі –
Там дихає на пальчики антена,
І пальчики замерзли у зорі.
А ніч така, а ніч така – як палац,
І в ніч таку з дороги не зіб'юсь.
...У краплі, що від серця відірвалась,
Ще довго-довго не змовкає пульс.

* * *

Древні міста, під водою й румовищем ваше минуле.
Диха язичеським страхом древня покора і мста.
Древні міста, ви давно, вже давно потонули.
Як ми в вас не втонули, древні забуті міста?
Очі морських мандрівців – немов Аладдінові лампи.
Інструментарій потопу, світла й пільми.
Марно, ой марно чекають на нас акваланги,
Там бо, на дні морському, вже не побачимось ми.
Пільма й намул – предковічне румовище часу...
Тіні ж блукають морем, над ними не владний час.
Он бородатий воїн. Он, схопивши чашу,
Чи то пак, амфору повну, – в поклоні троянське дівча.
Там, по коліна в глеї, амфітеатри й алеї.
Там тріумфальні арки мовчазно стоять у воді.
З Трої вони чи з Ольвії, а може, з Пантікапею, –
Древні міста, прощайте! Прощай, о виставо видінь!
Впливу на узбережжя... впаду я на груди морю.
Заплачу – то й випрошу в моря солону сльозу, не
пісну.
Вік реактивний над нами... І все-таки, все-таки марю
Слідом Еллади на жовтогарячій піску...

ЛІНІЯ ЖИТТЯ

Тепер мені про це не говорити:
про тихе це рай-дерево, про без.
Вони в вікні – немов дереворити
під вечоровим шатрищем небес.
Минулося... І в серці – смужка поля,
і стежка, і стежки в усі кінці.
І мати з поля йде, неначе доля,
з серпом, як юний місяць, у руці.
Вертайся, мамо...
Ти в зелі і в глеї.

А в мене в серці (істина гірка!)
тендітна ручка милої моєї,
але й твоя вмоzolена рука.
Вертайся... На вечірній оболоні
давно поснули коники й жита.
Неначе стежка –
на твоїй долоні
печальна зморшка –
лінія життя.

Дивіться, лжепророки й хіроманти,
охочі все скидати на прогрес.
Так, змінне все, але незмінна мати
під вечоровим шатрищем небес.
Учений хлопче, ця скептична міна
у вас намарне на блідім лиці.
Пряма і чесна, і в житті незмінна
ця лінія на маминій руці.
Ах, скільки нас вони із мандрів ждали!
Ах, скільки нас вони із мандрів ждуть...
Чий могили заросли житами?
Чії стежки травною поростуть?

І я відкрию цю пекельну тайну,
бо й я до неї долею доріс...
Частіше, ой частіше повертаймось
до рідних оберегів і доріг.
І хай ніколи нас не зрадить доля.

Все в долі тій – і поле, і жита.
І материнська пісня серед поля.
І поле це, як лінія життя...

ПРОЩАННЯ З МАТЕРИНКОЮ

Я знову тут – у милій Материнці.
І що собі нараю, що повім
за стільки літ з собою наодинці
у древньому містечку степовім?
Не захлинуся пам'яттю гіркою,
її, мов річку, перейшовши вблід...
Все той же дім старенький над рікою.
Все той же зойк старесеньких воріт.
Ця тиша елегійна – не принада,
нема ні журавля, ні солов'я.
Ні милої... Любов моя і лада
печальна й безпричальна, як і я.
Мені минуле дивиться у вічі.
А я в минуле, бо і я мину.
Чому ж ловлю в індустріальнім віці
прощальний дух терпкого полину?
Чом хата ця покинута? І зразу
Все при мені, що мав і розгубив?
Я надто часто дорікав за зраду
комусь... А сам вважав, лиш розлюбив
усе, що мав у юному політті.

«Коли річка ця скресне?..»

...Мені снилось – я риба...

– 40 за Цельсієм.

Замерзаю,

та щось обриває мій сон.

Наді мною вгорі, антисвітом і антивсесвітом,

наче тисяча сонць,

мов комети, що сходять із власних орбіт:

«Коли річка ця скресне і рушиться лід?»

Ви промовте, волхви, –

це явився місяч чи геній?

Чи звізда віфлеємська просяяла нині й мені.

Бо фатально,

неначе в розв'язках античних трагедій,

як на сцені,

під льодом спалахують срібні вогні.

Може, в чистій сльозі моїй,

може, в долі безжальній,

що під льодом як риба замерзла пливе,

насміхається лід

потойбічних дзвінких сатурналій,

дотикаючись криллям дзвінких безорбітних планет?

Як планети – поети...

Так само і сходять з орбіт.

«Коли річка ця скресне і рушиться лід?»

Кораблі паперові собі пошукають причали.

Я відчалив за овид зимової сеї землі.

Може б ми і до себе безмовно колись докричались,

та між нами –

стіною китайською –

лід!

Люди можуть багато. Люди летять на Місяць

і приносять із Місяця крихітки земної руди.

У беззоряний час. У беззоряне місто.
А між нами – сніги. А над нами – льоди.
О невже ви, невже ви, о люди, посліпли?
О невже вам не видно, що йде льодовик?
Поки нас не змели ще сніги тисячлітні,
не забувши про мертвих, рятуймо живих.
Та допоки в льодах не згубився світ,
доки серце шукає помірний пояс,
із північним південний ісходиться полюс,
щоб майбутній зимі бути тисячу літ...

*Коли річка ця скресне
і рушиться лід?*

ПЕРЕВТІЛЕННЯ

дидактичне

Вже так справіку – блазні й королі...
І зла – ліси і хащі непролазні.
Добро і зло, і генії, і блазні
Однаково проходять по землі.
А з-за куліс пильнує біль віків.
І лиш коли покинемо куліси,
Вмираючи, мов дикі звірі в лісі,
То шкода нам зацькованих вовків.
...Той вовк життя сконанню заповів.
Він слід кривавий поволік землею,
І в пащі вовка повно крові й глею,
І стільки муки в погляді живім.
Над ним мисливський молодецький свист.
Над ним зоря в своїй печалі карій.

Ну от і все... Розіграно сценарій,
І сумнів геть безмовний, мов статист...
Зриває Лір корону з голови,
Й біжить у безум, в закулісний присмерк.
А може, це лише трагічний присмак
Хтось ув екстазі зречення вловив?
Королю, ваша тінь росте без меж,
Та цілиться в нас логіка залізна,
Як за ніщо, бо треба, віддаєш
Півслави, півжиття, півкоролівства!
Мій віку, мій неспокою, дівчаче!
Твоя печаль у нашій долі є.
Підняв рушницю – і півзалу плаче.
А другу – перша половина вб'є...

ПІВДЕНЬ

пейзаж

Це спечне літо – чорне від смаги,
Як і моє під бриликом волосся.
Це дивне літо.

З ним ми не змогли
Позбутися дзвінкого безголосся.
Але співає щиглик –
На руці
І в лісі, де зелені комірці
Дерев, що знов їх спекою прим'ято.
Це південь. Це палкого літа свято.
І хай йому віддався ти не весь,
А південь весь – в опівдні, не в світанні,
Де серце, мов старенький соловей,
У щемнім захлинулося риданні...

ПТАХИ

Птахи із неба падали й кричали.
І з ними небо падало наниз,
Як небо їх пташиної печалі
Над самотністю порожніх гнізд.
Птахи набрались у польоті моці...
І крик їх – наче поклик далини.
Та, летячи і падаючи мовчки,
Вже мовби небом зістають вони.
А понад нами – їхній крик вознісся.
І вже щоразу ближчає луна:
То кличуть нас ячанням вітру гнізда,
Немов неопалима купина.

* * *

Арбітри спрограмованого болю,
Не величайте нас і не судіть.
Ну що нам полишити за собою?
Ну що нам затаїти у собі?
Та як озветься, на палючій вітрі,
Простоволоса, істиною, ніч, –
Судіть мене, літа, судіть, арбітри
Середньоліть моїх, середньоліть...

СПОГАД ПРО ОСІНЬ У КИЄВІ

Жар-птиця й літак у небі летять – і це все не для жарту
кіно, а все так воно в світі бувало, бувало і є...
Облишмо журитись, є жарт детективного жанру,
з любов'ю і пістолетами, кіномарення тихе моє...
Там скачуть на конях на диво хоробрі ковбої.
Там зрада торгує чеснотами, там зрада торгує ім'ям.

А є – сантименти... А є – чистий овид любові.
Прости нам, любове... Ще ти нас покличеш. А нам –
любов нерозділена – диво...
О як я не тямився зрадою!
З аеродрому біг до неї – ну як вона зрадила, як?
Написали портрет мій... Я на ньому, як сфінкс, щось
розгадую,
або, може, загадую, де жар-птиця, а де – літак.
...Узвіз Боричів. А далі – Золоті Ворота й Хрещатик.
Там із усенького світу надії, із спогадів, марень і снів.
Там крізь асфальтову кору пробивався барвінок
хрещатий,
а в селі у нас, пам'ятаю, він пробивався крізь сніг.
Скрипка весільна грала, коли той барвін зрізали,
і молода сумувала у барвінковім вінку...
Все це давно минуло, і що б ви там не казали,
більше весіль не буде таких у нас на віку.

Отже, любов і барвінок... Провінціал, зітхнете.
Ну що тобі той барвінок і туга твоя за селом?
Пішли до ЕОМів поети, ЕОМи пішли в поети,
й давно у лікарні жар-птиця твоя з перебитим крилом.

Жар-птице моя, ти знаєш, ув осені цій осіянній
грає святково такий неосінній оркестр.

А я самотнім стаю, немов марсіанин,
чи мешканець, може, сузір'я Південний Хрест.

Одспівали поети футбол і літак,
і складено гімни доктору Споку...
А я не знайду, не знайду ніяк
осіннього, чи марсіанського спокою.
В погоні за спокоєм олімпійським.
Його не знаходжу ніколи й ніде.
Моїх перемог рокованих військо
мого кониченька з бою без мене веде.

Кінь гривоньку хиле в надзахід іронії.
А я не іронії в долі молю,
А літнього поля, де ходять жінки і коні,
І губиться в травах квітка осіння «люблю».
Словом, цей вірш про те, що зламалось перо мені.
А жар-птиче згубилось у сутінках пам'яті.
І про те, що ростуть крізь долоні осінні промені,
і на сонці осіннім горять мої пальці.

Осінні гаї порожні. Я їх уявляв не такими.
Мандрую осіннім світом. Осінньою тугою впивсь.
Жар-птиці летять у світі в погоні за літаками...
І хто із нас, хто зрозуміє повернення пізні жар-птиць?

КАРПАТСЬКИЙ ЕТЮД

Зима у Рахові, зима. А ви, можливо, і не чули
Про сніг у Рахові, про гори, та о зимовій цій порі
Отут, на вулицях брукованих, ідуть усміхнені гуцули.
Як пир'я птахів екзотичних, горять гуцульські киптарі.
Говерла.

Сніг.

Підйом і спуск.

Але йдемо – і нам не важко.

Туристи. Бітники. Поети. Ідуть крізь зоряну югу.
...Тут жив у Рахові художник. Він малював
блакитну пташку.
Але тепер за ним заплаче лиш чорний ворон на снігу.
А ми із милою йдемо. Наш світ блакитний і безхмарний.
Лижва. Підйоми. А під вечір – у синіх зорях білий сніг.
І старовинний передзвін церков. І музика винарень.
Мотивом юності й любові співає скрипка у півсні.
Як ми кружляємо удвох у старовинних ритмах танцю,
Немовби Тиса полишила свої високі береги.

Та очамріння промине, і я один, один зостанусь,
І з тебе й мене посміються солодкоусті вороги.
І голос мій завмре і вмре в засніжених високих горах.
І твій високий – про надію, а їй повернення нема...
Ще ворогом зістане друг, і стане другом вірний ворог.
І все ж нам зараз не до того. Тому що в Рахові – зима.
Бо й той художник мудрим був... Він марив
краєм невідомим,
І скриком птахів екзотичних, і гомоном тропічних рік.
Тому він гори полишив, вони йому не стали домом.
До них він із далеких мандрів уже не вернеться вовік.
Тому і птаха голуба сідає на чуже подвір'я.
Поети. Бітники. Туристи. Ідуть крізь зоряну югу.
А білий птах зими летить, летить і ронить біле пір'я.
І знов і знов танцює й плаче цей чорний ворон на
снігу.
Щось ви до мене кричите, мої усміхнені гуцули.
Годинник на старенькій ратуші повільно відбиває такт.

Ми вдвох із милою у Рахові. А ви, можливо, і не чули.
Тепер – ні юності, ні любки.
...Летить і падає літак.

* * *

Поночі, коли в усьому світі
Денний шум і крик давно затих,
Так ці зорі хочу я любити,
Ніби увостанне бачу їх.
Поночі, а може, з опівночі –
Відгомін: старовини? Війни?
І в сльозах мого кохання очі,
Ніби увостанне і вони.

О жорстокий віче! Ти не руш їх!
Кулю, що для них, в собі ношу.
Кулею поцілений поручик,
Не встигаю вийти на Машук.
Переживши всі свої дуелі,
Смерть галантну не спізнавши, ні, —
Все ж у взятій під обріз шинелі
Доведеться впасти і мені
Там, де, покидавши древні сідла,
Мчать шалені коні гаряче,
Небо захлинається од світла,
Річка не спиняється — тече...

ЛІТО ДЛЯ ДВОХ

Кохана,

літо

осіянне

над снами, над сумними снами,
де ми лиш раз побути встигли...
Там сплять сумні слова, як тигри.
Там ролі, загнані у титри.
І в їх печальнім умиранні —
обліт герані, цвіт герані.
Кохана, ми сумні і ранні.
Я чую тихий плач герані
Там, над міськими гаражами.
Кохана,

літо з міражами.

А наші коні відіржали,
де плач герані й поклик хіті.

І наші дні несамовиті –
у невимовнім, спечнім літі.
А де мені тебе зустріти?
В завії світу ураганній
чи в тихій музиці органній?
Але ж у тебе під ногами –
герань, обвіяна снігами.
Десь поїзди в блакитній рані.
Десь кораблі ув океані.
І, наче згадки окаянні,
ясна геральдика герані,
й світання це –
як сіль на рані.
У Первомісті цім, кохана,
Моя Помпея не дримає.
І це життя мого екзамен.
Пробач,
 труднішого немає.
О Первоміст, пробач нам квітку.
Цей квіт герані на балконі.
Розвій цю тишу без'язику,
коли іржуть козацькі коні
Ну геть не з атомного віку.
Журавлик марить далиною.
Приїдь, кохана, неодмінно,
де наш двокрил із України
тримає небо України
і наше небо над собою.
Кохана...

* * *

Як білий сніг весь білий світ огорне
І розпочне зима свої жнива,
Знов оживає гайвороння чорне,
На аркуші зимовім ожива.
І я почую вигадку сорочу
Про солов'їний спів серед зими...
Гей, соловейку!

Що я напророчу?

Коли зимова хуга б'є крильми,
Хай буде – пісня! Солов'їна! Взимку!
Нехай мороз лютує, мов Прокруст.
А ти ж одягнеш шапку-невидимку,
Зірвавши пісню із судомних уст.
І кличе далина. І тане іній.
І треба в світ рушати, врешті-решт.
І йти. І ти в печалі, хай пташиній,
Поете солов'їний, не помреш.
А білий світ хитає хитавиця.
І що там соловейкові жалі.
І відлітає золота жар-птиця
Пісень

з-між коронованих шулік.

Нащо тій пісні вигадки сорочі
Й ворон пророче каркання в імлу?
В пречистій, наче перший сніг, сорочці,
Зимовий сад воздасть тобі хвалу.
Хвала простить. Хвала гріхи замолить.
Хула відніме славу та ім'я.
...Дедалі більше розумію молодь.
І жаль бере, що вже не юний – я.
Та на орбіту знов виносить віра
І не спиня на енному витку.

А ще зима. І пісня солов'їна,
Немов дитина, спить у сповитку.

* * *

Я зрозуміти рано встиг:
Не всі на світі друзів мають.
Але, мені на жаль і встид,
У мене друзів віднімають.
Відходять друзі із душі,
Їх голоси в мені змовкають,
Такі далекі і чужі,
Немов транзистор вимикають.
Та вибухає мікросвіт,
Що нами створений в оселі.
...Чому ти, друже мій, поблід
У цім столичному готелі?
Ти ж красень був, ти красень є,
Ти був, ти є від мене дужчим.
Як серце сплакалось твоє
За проминулим і минушим!
Все і тепер, як і колись,
Як у минулому сторіччі...
І нам, зустрівшись, розійтись
Так, як розходяться зустрічні.
Я вслід тобі не посміюсь.
Гіркий мій сміх з моїх ілюзій.

І я з тобою розстаюсь.
І я іду шукати друзів.
Але немає давніх втіх.
І щось із пам'яттю стається.
Я в пам'яті шукаю їх,
Та їх і там не застається,
Коли приходиш і стоїш
У дверях, часе розуміння,
Як навіть друзям не простиш

Їх тихого зоднаковіння.
Музейна тиша цих годин,
Як раниш ти новітнім смислом!

...Один
стою над зламаним нарцисом.

КОЛИСКОВА ДЛЯ КОХАНОЇ

Ользі

Любов моя!
Цей світ – огром.
А ми такі малі в огромі.
Гримить огром аеродромів.
Весь світ – немов аеродром.
Кортеж дерев пригне борвій.
А ці дерева – наші діти.
Куди нам суджено летіти
На цій планеті віковій?
Десь є, десь є вогненний смерч.
А ми ввійшли в хистку опівніч,
Де тиша з тиш, де піють півні
І слова жодного про смерть.
Від кого ми себе сховали
В любові, в спогаді, в зелі.
...Ще бджоли сплять і мотилі
І жайворонки не співали.
Злетить у небо голубе
Журби козацької могила,
Отам, де я любив тебе,
Отам, де ти мене любила.
О, світлий час любовних мук,
Зелений цвіт плодів і листя.
І шепіт уст, і мова рук,
Що в ніч оту переплелися...

* * *

Ти мене не гукай і не клич, Катерино.
Забагато лягло поміж нами доріг.
Десь причини живуть і регочуть причинно.
А причин, а причин я збагнути не міг.

Нас учила епоха бадьорого маршу,
Тож і ти мені квітів сумних не принось.
Полюбив я задуму степів патріаршу
І не вірю, не вірю в похмурий прогноз.

Я востаю в чорнозем. І мука даремна,
Як зміняв ти на степ комунальний едем.
Та щоночі до мене приходять дерева,
І тому ми до неба із ними ростем.

Десь обличчя твоє, молоде і натхненне.
Скільки знав я облич, молодих і ясних...
Всі дороги життя починалися з мене,
А тому, а тому починавсь я із них.

І були мандрівці, і були – подорожні.
Розгубив я немало їх, ніжних натур.
А тепер мої зали концертні порожні,
І вже ти не зіграєш для мене ноктюрн.

Раз народжені ми, а не раз умирили
Й воскресали, щоб стати під прапор добра.
...Катерино, а все ж не в ходячій моралі
і мозолистий степ мій, і хвилі Дніпра.

Хай нам бурі віщує похмурий синоптик,
Хай обличчя у місяця – кволе й бліде,
Я впізнаю цю землю на доторк, на дотик,
І листок подорожника в ноги впаде.

Одіссея моя! В Одіссеї – світає.
І розкраяли небо травневі громи.
І світлішої миті у світі немає,
Як світання землі, де любилися – ми!

СТАНЦІЯ МАТЕРІ

Чому, дійшовши середини віку,
До Дантових ми ближче й ближче кіл?
Чому любов, омріяну й велику,
Все рідше й рідше бачимо навкіл?
Невічні ми, а чи земля невічна? –
Пекельними питаннями горю,
Коли сльоза, скупа і чоловіча,
Все менше й менше схожа на зорю?
А час летить, – все швидше, швидше, швидше,
Змагаючись із швидкістю ракет.
І все частіш на тихе кладовище
Прощкує тихий траурний оркестр.
Куди ви, люди?
Чорних переселень
Закономірність, – ти була, ти є...
Чому ми тлінні, а нетлінна зелень
У свого дзвона нам на сполох б'є?
І нам з оркестром тим не розминутись.
І нам колись... навіки... за селом.
І нам колись до світу повернутись
Пташиною, травою, джерелом.

Коли це буде? В січні, травні, червні?
Ще рано, рано думати, однак
Нам важливіше вистояти в черзі,
Купить квитка на потяг чи літак.
А десь, за літнім сонцем і громами,
Дитинство наше, босоніж в траві.
...Є станції. Нас там чекають мами.
Вони чекають нас. Вони – живі.
Вони не в модне, далебі, убрані.
І від чекання ноги їм болять.
Застигнувши в тужливому чеканні,
Мов сиві тіні, матері стоять.
І сивий місяць їм сміється в вічі.
І їх сльоза у місячнім промінні.
...Моя любов була не Беатріче,
і навіть не Франческа да Ріміні.
А де вона, утрачена й далека,
Несе печаль, велику, неокраю?
На приступках до Дантового пекла?
На приступках до Дантового раю?
Журбу дівочу і журбу жіночу
Я відчуваю в мороці й тумані.
І я печаль утрат і зрад приношу
Не на жертovníк – незрадливій мамі.
До ніг її – громи й слова епохи,
Тривожної не тільки на словах.
Їм розбивати міць і твердь опоки
Тополею у наших головах.
До отчої, до маминої хати
На стежці – хай не виросте трава.

...Є станція. Нас тут чекає Мати.
Не забуваймо...
Мати ще жива...

* * *

Та мить була, і вже не буде миттю,
Прозора мить твоїх дівочих губ.
Нас обдає іржею, наче міддю,
Вона іржава із іржавих труб.
Та мить була, й була вода іржава.
Але сьогодні, завтра і колись
І є, і буде сонячна держава
Дзвінких потоків і струнких ялиць.
Та мить була, жило в мені допоки
Далеке й тужне мамине:
– Приїдь!

...А ви дзвеніть, дзвеніть, дзвеніть потоки.
А ви, смереки, ви – шуміть, шуміть!

* * *

Я знов у цьому закутку землі.
Живуть тут жінка, чоловік і діти.
І в жінки очі стомлені й незлі,
Та навчені прощати й розуміти.

Опівніч сипле зорі з рукава
На сині гори і на сиві доли.
Свої, я знаю, в юності права.
Та вже вона не вернеться ніколи.

Опівноче! Прости її таку,
Яка дітей на щастя народила.
...Сміється з фото дівчина в вінку.
Та дівчина колись мене любила.

ПАСТОРАЛЬ

Дивні щосезонні оперетки
до сердець торують свій маршрут.
Он, мовляв, отак любились предки.
І коса, й вишиванка – все тут.
Від землі не відривались надто.
Що могли Марія та Іван?
Що могли про нас і час наш знати
давні люди без чинів та звань?
Тільки й знали – сіяли, орали...
Цілувались тільки через тин.
Може, й так...
А все ж розв'язка драми –
час-Іван, і вік-Іван, і син...
Часе мій, у щасті та у горі
знали Марії та Івани
не пиху гендлярських бутафорій,
знали пісню – і про нас – вони.
Може, їх співання несучасне,
та рожденне у недолі злій.
Невблаганний, невмолимий часе:
ти і їх, як часто нас, жалій.
Пожалій Марійку та Іванка!
Часе мій, ми всі – вперед, вперед...

Ах, невже коса і вишиванка
тільки для сезонних оперет?

ПРОВІНЦІЙНА БАЛАДА

Тій дівчині, що зрадила мене,
Так весело було з чужого болю.
Та дівчина і дівич-стан мине,
Та спогад обертається в неволю.
І так неволить душу мука та,
І так неволить запах м'яти-рути,
Що лиш любов, одвічна і свята,
підкаже нам нові й гіркі маршрути.
А ті маршрути...
Молоді роки
Вже виринули з муки голубої.

Не старцювати серця і руки
Ми підемо маршрутами любові.
...Мені гірка поразка заболить,
Як опівнічна мить болить тобою.
І місяць опівнічний мій поблід
Понад печаллю серця світовою.
Мені стіни глухої не зламати.
Що давні дні твої, і дні мої?

В районнім телефоні-автоматі
Мені озвались нині солов'ї.
Озвалась ти, і промінець ажурний
Мені на серце веселково ліг.
Твій голос є.
Твій – роблено-безжурний.
Але між нами сотні зим і літ.
Із давніх-давен озовися, пам'ять.
Розвій жалі, любов моя, мені...

Ой, дві зорі з височини упали,
А третя зірка – у височині.
Ти голос пізнаєш, і в мить останню
Все вірити не хочеш:
– Ти? Невже?

Ну, як живеш, моє гірке кохання,
Коханнячко єдине, та чуже?
Я тут, я є, і горизонт мій – синій.
Чому ж ця трубка змовкнула, німа?
Та я дзвоню, дзвоню чужій дружині,
Що вже тобі повернення нема.
Чи воскресає так любов, умерши?
І світ – сльозу народжує, не сміх...
Я розумію. І здаюся вперше
На милість запізнілих сліз твоїх.
Ти не моя... Ах, не страшна це хиба.
Ну, що в цей мент печальний відповіш?
Коли любов – як старцювання хліба,
То що у час любові жахливіш?

МОТИВ

Але таке було, було ж! –
Богині – як музичні гами,
Дівчатка з босими ногами,
Які стоять на деках площ.
Я цих дівчаток не любив,
Таїла виклик їхня мова,
І дратувала їхня мода,
Неначе вицвілий мотив.
Та в надвечір'я, у безмовне,
Злітав тендітний голосок...

А далі – море, Чорне море
Горнуло хвилі на пісок.
Я йшов до моря, світ за очі,
Де пляж вечірній затихав,
Де малювався стан дівочий
І синій обрій мій хитав.
Вечірня зірка серед літа,
І кораблі удалині...

Немов із піни Афродіта,
Вона явилася мені.
І ця південна тепла злива,
Ця тепла злива і вода...
«Прощай, стихіє горделива...» –
читала Пушкіна вона.
І я завмер, і я не знаю,
Чом поєднала ти умить
Журбу й поезію безкраю,
Де Чорне море гомонить?

* * *

Хтось напише про білі квіти ці.
Ну, а я – про світло в вікні.
От ізнову воно засвітиться,
а світитиме не мені.
Та в осяяних вікон квадратах
оживає чужа таїна.
Літо, осінь, зима у Карпатах.
І весна... Та без мене вона.
І приходить, неначе повір'я,
надвечір'я, самотне й сумне.
Я люблю це сумне надвечір'я.

Я люблю... Зрозумійте мене!
А закохані з гри вибувають,
це встановлено дуже давно.
Під ногами у них вибухають
ті стежки, що вели під вікно.
О навіщо, навіщо, навіщо
в вік ракет – традиційний букет,
як минувся той вік навечно,
вік Ромео і вік Джульєтт?
Так, минувсь. І не будь катастрофі.
І ви надто мене не судіть.

Але чий то задумливий профіль
у вікні непорушно стоїть?

РОМАНС

Чи спека, чи мороз, чи дощ а чи зав'юга,
Коли планета вся з морозу чи з тепла, –
Люби мене завжди, незаймана і юна,
Якою ти була, якою ти була.

Люби мене, і хай лиману хвилі ніжні
Змивають із піску печалі та роки,
Коли відгомонять трамваї опівнічні,
І танкери в порту, і в небі – літаки.

Це ж саме ти могла печаль і фальш карати,
І стан свій, і вінець піднести з суєти.
А жінка, що любов поділить на карати,
Немов коштовний дар, – не ти, не ти, не ти!

Од щастя й доброти, коли ми вдвох, поплачмо.
Посміємось із брехні, що суетна й пуста.
Високим лячно бути? Ну, а лелекам – лячно,
Що в їхньої душі висока висота?

Пребудь мені навик моїм коханням першим.
А жінка та пройде в сльозу, туман і дим.
І зрадою сяйне у неї срібен перстень.
А був він золотим, а був він золотим...

* * *

Нічні сновидіння у лоні сновідання... Сни!
Вже птах опівночі обертає на чорне зелень.
Сновідання ночі – неначе весна восени.
Лети, моя мила... Щасливих тобі приземлень!
Взаємносте жінки і ночі, як вас вберегти (
від імені й долі жаданої ладоньки-лади?

Таж мила, й далека, і зовсім фатальна ти,
неначе прекрасна Єлена із «Іліади».
А я старомодний такий, як і ти, і як ми...
Не знаю, чому розтаєш за димком сигарети.
Таж всі вітчизняні і зарубіжні уми
вже збилися з ритму: о, де ти, любове, о, де ти?
І мудрий суб'єкт новочасний ніяк не збагне,
чом ходить любов попід місяцем в льолі білій...
А місячне озеро манить і манить мене
п'янкими тілами сп'янілих од щастя лілій.
А ти відлітаєш до сну... Ти спокійно живеш,
якщо не з твоєї вини запалала Троя.
Ти спи, моя мила... Таж світ запалає увесь,
тоді, як нас буде троє...

МАДОННА ЛІТТА

Така вона, мадонна Літта,
З дитям, усміхнена й незла.
Ще того літа, того літа
Вона поїхала з села.
І десь, дівоча і невміла,
Її любов підстерегла.
...Ну, як ти, дівчинко, посміла?
Ну, як ти, дівчинко, змогла?
Така ця славонька лукава,
І мука – геть не по роках.
Але твій син, твоя неслава,
Твоя кровинка – на руках.
Я твою гордість розумію:
Вона від гордої землі.
І все ж на хвилюку занімію,
Коли побачу у селі:
Така вона, мадонна Літта,
Вчорашня дівчинка з села.

...Сльоза да Вінчі серед літа
Твоє обличчя обпекла!

* * *

Коли не стане сил і моці
від цих будення вічних пут,
хрипкі вокзальні гучномовці
нам прокричать новий маршрут.
А поки –
як це перебути,
мій дню з охмареним чолом,
коли співає дощ омути
за голубим віконним склом?

Прогляне день, мов з чорних рамок,
за білим днем надійде ніч...
Але й засмучений мій ранок
не буде вечора смутніш.
Мій дню новий, моя ти правдо,
в тяжкій осмуді не вини.

Ізнов, немов зелений прапор,
горить огонь озимини.

* * *

І де вона тепер, твоя рука?
Ти – вершниця жалю мого і суму.
Виводиш голубого літака
На злітну смугу, ой на злітну смугу.
От він розправив крила, твій літак.
От він майнув у небо тінню лані.
В несамовитих закрутивсь витках
І плаче журавлем авіалайнер.
Так довго ми польотами жили.
Так довго готувались до відльоту.
Он стрій смerek зелених...
А коли
Роняє гай осінню позолоту,
То золото осінне – на добро...
І тішусь наперед новою роллю,
Рятую тишу голосних дібров
І власне серце тишею неволю.
А там, а там немає літака,
Там тіні мерехтливі й незугарні...
І де вона тепер, твоя рука,
Перебира листочки календарні?
От фото. Свідок прагнень і тривог.
Спали його, віддай вогню, як другу.
Бо ми ще є. Ми біжимо удвох
На злітну смугу, ой на злітну смугу.

ЛЮБОВ АКТОРА

Театральний сезон у розпалі.
Театральний сезон...
А квитки
подаровані,
продані,
роздані...
Глядачі у шаленому розпачі.
І зійшли театральні зірки
на вітринах і на екранах.
Зістають вони в зоряних ранах,
наче зоряні материки.
Тільки надто печалють і ранять
ці чужі пережиті роки.
І нехай нас усоте ославлять,
ти пробач мені, ти прости...

Що в Москві на Таганці ставлять?
Вознесенський.
«Антисвіти».
Ну й поет! Заварили кашу,
іронічно-ліричний пасат.
Як же мружить од нього букашкіних,
академіків і писак.
Але ми не в театрі, до речі.
Театрали невдалі ми.
Здогадалися бути, нарешті,
не акторами,
 просто людьми.
Як співають чуття шалені!
Звідкіля почалися, коли?
Як це добре – життя, таж на сцені
ми б зіграти себе не змогли.

Рожевіє, чорніє, сивіє
тетральна любов нежива,
де жінки неймовірно красиві,
неймовірно красиві слова.
Та сприймаю любов як основу,
скільки б я не блукав по світах...
Дай спочити моему слову
на твоїх незрадливих устах.
Тобі спомини знову озвуться,
заполонить минула гра...

А коли я іду по вулицях,
Твої вікна криком горять!

РОЗЛУКА

Стомилися двері співати.

Спинився годинник.

Коли заспівають? Прокинеться будень коли?
Ми так натомились од вичахлих огнищ родинних.
Ми надто поспішно від огнищ палючих втекли.
Та – навстіж ті двері!

Прочинені двері – на щастя.

Спинився годинник? Прислухайсь: годинник не змовк.
Хоча сповідає мораль вузьколоба міщанська
Биття його ревне, щоб потім узять на замок.
Співає розлука. Розлука в полон мене візьме.
А потім відпустить, а потім відпустить вона.
І буде співання, і тіло коханої ніжне.
І наша надія. І пристрасть. І вічна вина.
Чийсь глас оркестровий і нам нагадає про вірність.
Та я берегтиму ту вірність, і ти збережеш...

Хай нашому сину пошито сорочку на виріст,
А нам не пошито, та ми виростаєм з одерж.
Ми вирости з себе.

Розлуки, – ми вирости з ними.
І нас не здивує це літо самотнє й зима.
...Лиш двері співають так німо, так німо, так німо,
мов зболена пам'ять до нас промовляє, німа.

* * *

Цей сон опівночі... Запалено зірку від ватри.
В саду опівнічним поснули дерева. До завтра!

До завтра, до завтра! – давно відгукали трамваї.
До завтра, до завтра, печалі мої нетривалі.

О жінко далека, вколисана сном опівнічним!
З одним нареченою стала, а зваблена іншим.

Ну що ти промовиш ранковому чоловіку?
І зваба, і зрада, – усе те бувало справіку.

О, тверді б земної! Землі б доторкнутись ногами.
Бо ти наче річка, ріка між двома берегами.

Що перший – немилий (у справах, турботах, паперах).
А другий – незнаний (і все ж він високий, мов берег).

Тебе він гукає – далеку, утрачену, милу,
І тулить до серця твою незамулену хвилю.

І солодко спиш ти. І він тебе в сні обіймає.
І в світі, крім вас, анікого-нікого немає.

СКРИПКА

балада

Моя надія
Крепом не укрита.
Моя судьба живе, як добра вість...
Моїй надії яворова скрипка
Свою тривожну повість оповість.

Світанок знов на небі зорі вижне...
Та всоте візьме у полон мене
Твоє нічне волосся дивовижне,
Й жіночий голос скрипку розітне.
Вже гонор мій – як і краса зів'яла...

А білі стіни – білі, наче дні.
...Тут біль німів, і жінка раювала.
А скрипка... скрипка грала й на стіні.
Я був як скрипка на стіні розп'ятим.
Але вона жила в моїх ночах.
І пахла жінка яблуком і садом.
І припадала скрипка до плеча.
Я в скрипці жив. А в скрипці сто мелодій.
Сто раювань, немов ласкаве тло.
Із жінки, з музики, із раювання плоті
Гінке, співуче дерево зросло.
І от вона не тямиться від крику.
І от вона вже деревом росте.
І от вона вже зрубана на скрипку.
Ой, чи вона одна затямить те?

Моя любове...
Я повік не клявся.
Моя кохана...
Я розвіяв сум.

Дмитро КРЕМІНЬ

До тебе інші добирались плазом.
Благослови їх. Най собі повзуть.
Я знаю: за твоїм співучим тілом
Знетямилася скрипка од ридань.
О чорні ночі наших перевтілень!
О білі ночі наших сподівань!
Вони звучать, зриваються до крику
По жінці, по собі і по мені.

А вечір все ж бере у руки скрипку.
А скрипка все ж – як величальна ніч!

ТАНОК ВОГНЮ

1983

ЖУРАВЛИНА АБЕТКА

Ночі місячно-голубої
Отака вона, наша земля, –
Злітна смуга добра і любові,
Злітна –

лайнера і журавля.

Десь вони під пронизливим місяцем,
Журавель і суворий пілот.
Хто кому з них поступиться місцем,
Плоть залізна, чи трепетна плоть?
Хто з них виживе в цьому огромі
У безмежжя задивлених міст?
Чи роздолля аеродромів,
Чи мізерність пташиних гнізд?
Світом атомним, полем полинним
Марширує невтомний прогрес.
Так чому ж за крилом журавлиним
Затужило безмежжя небес?
Води й трави озвалися хором,
Розбудивши небесний причал:
– Не заглушуйте, люди, мотором
Журавлину небесну печаль...
І розкраяно темінь безкраю,
Ніч пташиної самоти...
Літаки не чекають, журавлю.
Літаки – зачекають... Лети!

РАЇНИ ТАВРІЇ

Раїни Таврії...
Над вами
Пора прощальна – падолист.
І за прощальними словами
Прощальних сліз урочий блиск.

А хмари, бородаті, мов пророки,
над суетою всіх пророкувань.
І на долоні матері-природи
суворий час кладе холодну длань.
Футбольні матчі і ракетні бурі.
А їх, мабуть, прогнози не присплять...
Стартують знов ракети в Байконурі,
в колисках побудивши немовлят.

ПТАХИ НА ГОБЕЛЕНІ

Весела варіація на сумну тему

I

Птахи на гобелені не співали.
Вони були як живі, ці птахи на гобелені,
І все ж не співали.
Не летіли в zenіт вони, хоч не боялись,
Що крила обпалять
Об птахів огненних,
Тих, що зоряний пил клюють.
Проминали літа, і століття минали.
Вже й ракети у небі літали.
Але ще і тоді птахи не співали.
Помиралі майстри, і майстрині вмирали.
Але навіть тоді птахи не співали.

II

А однієї дивної-предивної ночі
До гобелена птах прилетів живий.
І намальований птах відчув:
Він полетить!

Від одних і до інших крил,
Від одних і до інших очей
Прокотився пташиний крик
І збудив безмов'я ночей.
Птахи сходили з гобелена
І летіли співати в гаї...

Прапервісний вітер зелений
Їх у криллі своєму таїв...

У криллі таїв.

ЗАПИС НА МАГНІТОФОНІ

Ескіз

І трав шелестіння, і погуки лісу.
І вранішнє сонце з-за хмар просяйне...
І ці невимовні жалі вокалізу
Пронизують, наче проміння, мене.

Ще ждатиму світла, ще ждатиму чуда,
І наче примариться зоряна вись...
Та як мені чути, ах, як мені чути
Дзвінкі голоси неіснуючих птиць?

* * *

Я полем був, а став – гудроном.
Торкнись мене, шасі,
І пролети аеродромом,
Хоча верталися не всі,
Літаче, пташе занебсся...
І хай по пам'яті – зола.

Та твій приліт – неначе меса,
Як пісня колеса й крила.
Мене обійме безголосся...
Та ми ж тому і мовчимо,
Щоб заспівав гудрон під колесом,
Яке покотиться само...

ДЕКАБРИСТ

Поети помирають без сенсацій.
І все ж крізь блиск придворних еполет
з покреслених цензурою абзаців
людське обличчя просяйне: поет.
Судьба жорстока,
муза – надто строга.
Ну що ж, не геній ти, нехай і так.
Але чому ця стежка – до острога,
а поза нею ще й сибірський тракт?
І знов слова встають із крові й плоті
й на руки серце спалене беруть.

Б'ють барабани на Сенатській площі.
Горить свіча у млі сибірських руд.

БАЛАДА ПРО НІЧНИЙ РЕЙС

Дні бігли, і дні відбігли,
і їх не спинити нічим.
...На білому
автомобілі
ми їхали степом нічним.
Лягала задумлива сутінь
на неба беззоряне тло.

Зникала і ніч,
і навала
моїх опівнічних видінь.
А серця музична гама
звучала...
І з серцем, із ним
сміялась і плакала Галя.

Ми їхали степом нічним.

* * *

Твій образ
до мене летить,
мов стріла.
З тривожного саду, забутого саду...
А я оглядаюся – що там, позаду?
То вітер по саду, чи спогад крила?
Ну як мені жити, як спалено сад?
Ну як мені жити з чужими і звиклими?
А жінка у білім сміється під вікнами,
під вікнами саду, що в небі висять.
Над сивою пам'яттю пам'ятних місць,
кохана, не сивій, кохана, не смійся.
Нехай понад нами розгубленість місяця, –
кохана, не сивій, кохана, не смійсь.
І очі, і руки в людській течії.
Згубитись востаннє, згубити останнє.
...Я – біла ворона, що в сні прилітає
до себе самого, й питає, в чій...

* * *

Біле поле – як білі сни.
В річку кидає перли коштовні
Повновидий цей місяць уповні...
Щире злото проміння, дзвени!
Щезне ніч за промінням ранковим.
Сонце ранку високе зійде.
І само, над гніздов'ям шовковим,
Заспіває пташа молоде.
І перейняті думою чола
Подолають вчорашню межу.
І все те, що не мовлено вчора,
Неодмінно сьогодні скажу.
Дню мій, дню, ти – розкільчена парость,
І світліших за тебе нема.
Хай за молодістю – старість, (
І за старістю – вічність сама.

СОСНОВИЙ БІР

Як часто, за суетністю і болем,
Із пір недавніх і з далеких пір
Так сумував я за сосновим бором,
Що рідним став мені сосновий бір.

Та все ж сюди приходив я нечасто.
Але, коли не міг я не прийти,
То сонце, як бурштинове свічадо,
Поглянуло на мене з висоти.
Сосновий бір!

Ти казка ідилічна!
Смола на землю скапує, як віск.
І ця сосна, і ця земля – невічна,
І в глибині Землі планетна вісь.
Та я дивлюсь на світ, мов увостанне.
Бо ця Земля красива і мала.
І ця смола бурштином не зістане.
Не встигне... В землю скапує смола...

МАЛИЙ РЕКВІЄМ

Віктору Завізіону

*– Ласкавий зайчик вибігає з гаю...
Чи – білий кінь... А поза ними – тигр.
І порятунку вже не я благаю,
Сама природа... Далі йтиме – титр.
Знімайте, бо знімаєте природу.
Вона ще є. Вона ще – ера з ер.*

Він замовкав і пив холодну воду,
Кульгавий бог наш, телережисер.
І, рідний брат майбутній катастрофі,
Він мучився од світових скорбот.
І гордовитий байронічний профіль.

І в посмішці, мов у Мефіста, – рот.
І так він тяжко походжав за кадром,
Аж під ногами угинався степ.
І сьомим потом сходив оператор.
І лаявся скажено асистент.

А світ не ждав ні таїни, ні тайни.
Були жнива. Косило хліб село.
Були машини. Трактори. Комбайни.
А білого, гнідого – не було.
І зайчик не дрімав у лісосмузі...
Він залишився в тім веснянім дні,
Коли сконав під лемешем у плузі,
Та так і залишився в борозні.
А режисер... Відомо – режисери
Свій власний світ відкриють навмання.
– Ви що за люди, вашу? Що за хери?
Та я плював на ваші ентеери!
Нема зайчиська? Знімемо коня!
...Нас «газик» мчав. Вітрилила дорога,
мов океанська хвиля нас несла.
І лінія лягла, чітка і строга,
На лінію високого чола.
Стовпи вусібіч розбігались, бігли.
Мовляв, куди вас, хлопці, занесе...

І раптом – біле, біле, біле, біле
У чорнім кадрі чорного шосе.
*(... Нащо ти, коню, конику? Навіщо?
Пощо іржання жалібне твоє?
Нам так усім присуджено навічно:
Дорога в люди й виведе, і вб'є.
Ми на шосе однакі – й кінь, і вершник.
Армада авт. Епоха автоер...)*

І він схилився. Він сплакнув уперше,
Культявий бог наш, телережисер.
Народжений у пущі, в Білорусі,
У спалахах, у крові, у війні,
Він на її біленькому обрусі
Промчав, немов на білому коні.

(... Тебе, мій коню, одридати мало.

Ти не вмирай, хоч сто раз помирав.

О, як тебе нам, коню, не стачало,

Як я собою по війні орав.

Засіяли землю міни й кулі.

Крізь бідні сходи проростала сталь.

Ще й менший братік на гарматнім дулі,

В колиці полотняній виростав.

Скалічені твої біленькі ноги.

Не тих шукав ти, коню мій, доріг...).

Кінь розумів. І підіймався до нього.

І падав. І підвестися не міг.

В очах стояли сльози, не водиця.

Був день як день. Не в пеклі, не в раю...

І мовив хтось:

– А в мене є рушниця.

Давайте, хлопці, я його доб'ю.

Хто дорікне, що ми його убили?

Відбігався, відмучився – і все.

...Зойк гальм.

І режисер.

Червоне й біле

У чорнім кадрі чорного шосе.

* * *

Обважніло, як під осінь селезень,
Підлітаю до твоїх світил.
Лебедине крається під серцем.
Лебедино десь під серцем ти.
Лебединий, золотий початок!
Нам його довіку берегти,
І по лебединому ячати,
Вкривши пір'ям білі береги!

ЛЕВ – СУЗІР'Я СЕРПНЕВЕ

Нестерпно, – гине гай у серпні.
Серпневі дні такі нестерпні,
та в серпні спалахнув і згас
серпневий гай,

серпневий гай...

Серпневі дні мене карають.
То літаками відлітають,
то сняться,

сняться,

й сниться сад,

немов серпневий зорепад.

... Мені нічого не сказала
ця дивна жінка, і нехай.

Вона у пам'яті згасала,
неначе гай, серпневий гай.

І застелялася руками,
робила крок убік, лиш крок,
і застелялася роками,
немов руками – від зірок.

І величальну позолоту
губив неждано голос мій.
Тужив за втраченою плоттю
в любові Лева неземній.
А в синім небі, як сузір'я,
летів, летів серпневий гай,
і голос,
голос, що сузір'ям
у серці спалахнув – і згас.

МУЗИКА

...А десь пропливала музична ріка,
пропливала музична ріка з берегами.
І літала над нею крилата рука,
і під криллям руки звучали органи.
Береги пропливали під нею фата-
морганно...

А річка музична пливла.
І згоряли одіння наші, немов саркофаги,
та з них виростали наші тіла.
Я все вірші писав.

Ти – концертувати мусила...
Ти пробач мені, мила... Ти надто слаба.
Але в пальцях твоїх затаїлася музика,
стихія то чорна, то голуба.
Люди сходяться просто, а все ж не навіки.
Люди звикли приймати хулу і хвалу.
Але їх затопили музичні ріки,
і по них кораблі музичні пливуть.
Кораблі пливуть по морях, по океанах.

Звіздарі закликають світло зорі.
І ніяк не позбутись нам цих окаянних,
цих музичних,

невічних,

безводних рік.

Вони в людях і звірах, у павах Брема...
Я ж зриваю троянду в твоїм квітнику.
А коли засинаю —

бачу піщаний берег,

і сліди, мовби квіти ходять, як ми, по піску.

Ти пробач мені, мила. Ти — фата-моргана.

Тільки надто далеко твоя рука.

І злітає вона над двома берегами,

і тече попід нею музика, не ріка...

* * *

Чому, скажи, чому і ти одна?

Таки, мабуть, закохані — щасливі...

Чому ти досі у моєму сніві?

Чому весела ти, чому сумна?

Моя любове, мій солодкий гріх,

вже опівнічні зорі вигасають,

і в грі очей, у полюбовній грі

вони, як люди, спокою не знають.

А ти сама крізь білу заметіль

ідеш і йдеш...

Невже тобі не спиться?

А чи тебе гукає біла птиця,

Що й досі не вернулася звідтіля?

Що й досі не вернула звідтіля,

Ах, той голос, неначе дихання у горлиць:
– Ти у світі єдиний!

– Ти в світі одна!

Ми тоді ще не знали: лише заговориш,
І пощезне любов, і її таїна.
Та єдналося небо в пориві з землею,
І в пориві із небом – земля...

Ми щасливі були. Чим? Любов'ю своєю.
Вже ракета була. Але й грім солов'я.
Все підвладне часу –
і любов, і людина.

Хай упала на скроні мої сивина,
Я до тебе іду: ти для мене єдина.
Я до тебе прийду: ти у світі одна...

* * *

За наші солодкі літа,
За наші солоні розлуки
Заплатять кохані уста,
І очі заплатять, і руки.
Не всі ми сказали слова.
Не все на прощання сказали.
Та нас підхопили, овва,
Вокзали – причали – вокзали.
Чужі заповонять міста...
Коли ж крізь смертельні розлуки
Озвуться кохані уста,
І очі, і руки?

* * *

У мить опівнічну, у мить опівнічну жадану,
Далека кохана, чи ти спогадаєш мене?
В тобі оживу я, в тобі невмолимо розтану,
Осяяний сонцем поет у червонім кашне.
У чорному светрі, в кривавому світі, я знаю,
Не раз мені квітка любові твоєї сяйне...
Та нині, коли я так часто себе забуваю,
Любове, любове, чи ти не забула мене?

МІСЯЧНА СОНАТА

Усміх твій –

загадка твоя,
але стала звіздуо небесною...
Перекреслили? Перекреслюю
таїну цю без роду й ім'я.
І моїм, і моїм зістає
стосамотне мовчання твоє.
Та під сонцем гарячої Таврії
я співаю про очі карії.
Ти далеко...
А я пригадаю,
засумую під давній мотив.
Хай відкриється даль за даллю.
хай відбудеться диво із див.
Ти і я. І журба опівнічна.
І пресвітла місячна ніч.
Молодесенька піаністка,
величальне волосся до пліч.

Як обличчя опівночі міниться!
І хотілось гукнути мені:
– Мила дівчино!
Дівчино місячна,
ти згориш на цім срібнім огні!

А проте – ще далеко утрати.
Ми жили на високій зорі.
Крила

«Місячної сонати»
понад нами ширяли вгорі.
І топились у місячнім плесі
болю, радості, щастя, жалю
такі місячно-безтілесні
трое слів –
«Я тебе люблю».
І вже ми попливли до безкраю
над усім, що було і що є.
І співало, як згуки роялю,
августійше волосся твоє.
Ми пливли над морями й містами,
і летіли очі до віч.
А розлуки вітри освістали
нашу срібну сонатну ніч.
Я від'їхав...
Минулися строки
неймовірних побачень і див.
Та шкода мені юності трохи,
що за неї тебе полюбив.
А чи сум той мене?
Як знати...
Коли спогад далекий майне,
крила «Місячної сонати»
б'ють по серцю мене!

Забуваю я місячні ночі,
але в цім лиш собі признаюсь.
Десь твої заціловані очі
срібний смуток дарують комусь.
Горе й радість – вони нерозлучні.
І не треба чуттів напоказ.
Будуть нашої юності учні
цілувати й любити за нас.
Будуть втрати у них, і сонати,
бо ж любов не живе з самоти.
І стартують увись космонавти,
щоб Планету Любові знайти.
Хай у серці невітшені болі.
Знаю правило, мудре й просте,
що велика Планета Любові
у маленькому серці росте.
Але я допливу до безкраю,
звідки ти погукаеш мені.
І горю, і горю, і згоряю
на сонатнім...

на срібнім...

огні...

СТРОФА

У вечірнього лісу пагіллі,
Птахо щастя, ти завше сама,
Мов єдина струна Паганіні
Понад світом лунає, сумна...

Дмитро КРЕМІНЬ

* * *

І тїнь трави, що падає у ноги,
і трави, що виприскують з-під нїг,
перейдені і пройдені дороги
вкриває білий і веселий сніг.
Собі легкого щастя не бажаймо,
Допоки є ми в світлій цій порі...

А смуток наш хай висміють безжально
Хоч ці оптимістичні снігурі.
Та повесні...
Тоді без остороги
Землі вклонись, а квітку – не зірви.

І тїнь трави впаде тобі у ноги.
І тїнь твоя впаде до нїг трави.

БУРШТИНОВИЙ
ЖУРАВЕЛЬ

1987

TERRA INCOGNITA

Ти – моя. І тебе я відстою і вистою
у тривогах часу, у тривожних віків.
Ти – моя. І тебе молодою невістою
я люблю, і з тернових звільняю вінків.

Це в зіницях твоєї трави воскресали ми.
Ми є ми. Нас ще рано здавати в музей.
Хоч ракети у небі шугають корсарами,
доки Йвасик-Телесик гукає гусей.

Але сниться мені – і не вперше це сниться мені:
я дивлюся на Землю свою з висоти.
Ти ж кричиш під своїми німими дзвіницями,
гориш у пекельному полум'ї – ти.

Як могла ти так жити, смертями обплетена,
ув екстазі трагічно замислених драм,
Щоб літали у небі шматочки Манхеттена,
і Софія, й Василій Блаженний, Нотр-Дам?..

Ти – моя. І мені, не пекельному практику,
не співцеві едему, – немає життя.
Може, ти залетіла в незнану галактику
й до Чумацького Шляху нема вороття?

І тепер, скільки вже не гукай, не повернеться,
те життя, що було і пройшло, як мана...
І застигла в чеканні Велика Ведмедиця,
і, припавши до неба, ридає Мала...

ПОРТРЕТ З УЯВИ

Анатолієві Завгородньому

Намалюй, художнику, актора –
Молодим, безмежно молодим.
Хай блазенська бісівська контора
Скине капелюха перед ним.
Ти постав його на вічні чати
Правди, бо спізнав її одну.
Тільки не примусь його мовчати,
Коли він і справді на кону.
Ти прости йому його повтори.
Віднайди у нім високу суть...
З чого починаються актори?
З того, що не грають, а живуть.

З чого починається планета,
Що жива

і нам життя дала...

Намалюй, художнику, поета
У розкриллі юного чола.
Намалюй, які йому судились
Муки самоти і суєти.
Намалюй те щастя, що спізнилось,
А не забарилося прийти.
Вибухають квіти на асфальті,
А вода скипає в джерелі...
Намалюй художнику: із фальші
Ми росли до істини й землі.
І в магічній вздрієш враз імлі ти
Сиве відображення своє.
І тоді збагнеш ти, що зміліти
Ні душі, ні серцю не дає.

Хоч пекельні зодчі повмирили,
та від них навчилися живі
зводить на кістках меморіали,
будувати храми на крові.

І на танку пертися в Європу...
А свою надію і судьбу
бачимо з-за бруствера окопу,
виглядаєм – в стереотрубю.

Піднеси увись свою палітру
над сум'яттям наших бід і літ...

Деревом, похиленим од вітру,
йде меморіалом інвалід.
А за ним, з меморіалу пам'яті,
йдуть усі, полегли та живі.
І болять, немов одтяті пальці,
як рука в порожнім рукаві.
Театральний світиться юпітер,
у двобої бог і сатана...
Овіває нас кривавий вітер
і в очах – кривава пелена.
Ти озвись, художнику, озвися,
до усіх, що кличуть з небуття...

От і піднімається завіса.
От і починається життя.
От і та трава, яка учора
зойкнути не встигла з-під коліс...

Намалюй, художнику, актора –
ми з тобою вийшли з-за куліс!

АСФАЛЬТ

У маскараднім одязі богині,
минаючи і кленучи мене,
бульварна тля слова свої негідні
Жбурляє,
та собі ж їх і верне.
Яка ганьба!
Вчорашній друг – як покруч.
А ситий досвід молиться:
– Не руш!
Дві мої долі йдуть зі мною поруч,
але ідуть по світу обіруч.
І все ж не зважусь називатись обром
і плямувати чистоту лелек...
Цей біль минущий...
І під вічним обрієм
народиться розгніване «але». ()
Нехай, нехай на всіх реєстрах фальші
серпневий день високе небо тне.

Два голуби на мокрому асфальті,
дві долі
дожидаються
мене!

ЛЕВИ МИКОЛИ АРКАСА

Є в цьому місті скверик. Театральний.
Цей скверик Театральний – просто гральний.
Пенсіонери гатять в доміно.
Студенти ждуть сеансу у кіно.
Розлучені й закохані у сквері.
Уперся впрілий дядько у папери.

Дженджурик всоте поправля краватку.
Дитина в мами просить шоколадку.
Шумлять платани, клени буйнолисто.
Від спеки мліє це південне місто.

Лиш мармурові леви, як пропащі,
застигнули у сквері назавжди.
І леви роззявляють спраглі пащі,
а їм ніхто не подає води.
Про них забули. Ані сном, ні духом
не відають. Гучить веселий сміх.
І забиває тополиним пухом
горлянки левів, рик німотний їх.

А я спинюся. Це таки не казка.
Нема й століття, як він тут ходив.
І лащилися леви до Аркаса,
обидва в німбах мармурових див.
Вернись до нас, о пам'яте зотліла!
Минуле наше – боротьба, не гра...

В ці вечори з минулого століття
Аркасів повертається рояль.
І корнет-а-пістон,
і скрипка,
контрабас і гобой, –
то волянням одчаю,
то скриком
про окрадену паном любов.
Десь на вулиці – окарина.
А отут, поміж смертю й
життям,
на пюпітрі снігів –
Катерина
із нещасним дитям.

А небо – передгрозяне, сталеве,
мов лютий позір господа з-під брів...
Пощо ридав ти, мармуровий леве,
над долями нещасних матерів?
Життя мине.

Майне нове, мов казка.

Але душа понишкне, мов німа,
бо гордимосся

левами Аркаса...

Аркасової музики – нема?

І нам орел двоглавий нагундосив
страху із тих охранок та безпек...

Та духу України –
малоросів

невже не вчив,

невже не вивчив грек?

Сприймаю світ без пудри і без гриму.

Звучить, звучить Аркасів вокаліз. (

А діти гладять мармурову гриву,
і пащу лева, й очі, повні сліз...

* * *

Побережім!

Тобі й мені

дерева ці на узбережжі,

цих скель високих древні вежі

Вже не архаїка, о ні!

Залиш екзотику чужим,

які тут не бували зроду.

А ми цей степ, цю землю й воду,

цей зірний світ – побережім.

Побережім, допоки є
те, що справіку тут бувало.
Бо нам зосталось ой як мало,
бо нині ой як мало є.
У нашій осені, зимі
хай не живуть модерні дурні.
Вони в позиченім культурні,
вони ж архаїка самі.
Що їм печалі і роки,
у кого замість серця гвинтик...
А з нас і світ болючий виник,
і з нами зникне на віки.

Побережім!
Цей часоліт
і тополиний дрібен листик...
Хтось відкопає скіфський списик,
і цим возрадується світ.
Ми – скіфи? Ми – ества земні.
А десь – пророк... Але, до речі,
все, що не мовили предтечі,
нащадки мовлять і самі...

МОСТИ

Зникають істини новітні.
Щезають істини старі...
Та залишаються на світі
Над блиском істин – мостарі.
І міст – як зміст людського дому,
І в нім відбилися, як ніде:
На дальнім березі гіркому
Нас дім чекає, радість жде.

Війна в поношеній шинелі
Не відпускає нас ніяк.
Встає посмертно Лев Карелі:
Кацо, спасибі за коньяк.
Кацо, пощезли герострати,
Пізнавши вічність умлівіч.
...Широке лезо автостради
протнуло ніч, темнющу ніч.
Ти не доїхав, не доїхав
Сюди, де нині стоїмо.
Мотор машини важко дихав,
І ти схилився на кермо.
З машини вийшов. І надворі
Сказав, сягнувши висоти:
– А все ж які високі зорі!
А все ж які важкі мости!
Ти говорив про переправи,
І про мости, і про війну,
Де берег лівий, берег правий
Упали в чорну глибину.
Ревли мільйонні динаміти,
Де натрудились мостарі.
Кружляли чорні «мессершмітти»,
Мов чорні круки, угорі.
І не поглянути угору,
Як мовчки дивишся тепер.
Там, за підпору і опору,
На смерть уражений сапер.
Ми гать гатили. Палі били
В мульке, грузьке, зрадливе дно.
Ми ремесло своє любили,
І ти не вбила нас, війно!
Пливли натруджені понтони,
Де дальній берег заяснів...

О фронтові мої Патони!
О взводні Жукови мостів!
...Бетонний велет важко дихав,
Він ліг над річкою навскіс.
А ти моста не переїхав.
І був це твій останній міст.
Мов зграї птахів срібноперих,
Летіли зорі напролом.
І марно кликав дальній берег,
Що починався за мостом...

ГОЛОС ІЗ ГЛИБИНИ

Я ізнову цю землю цілую –
Дорога мені твердь всеземна.
Ну а ти, марновірний холую?
Де Вітчизна твоя? Де вона?
На земних всепланетних вокзалах
Пасажири всеможних епох...
Чи ж одна пуповина в'язала
Із гіркою землею обох?
Хто герой із нас, хто – самовбивця?
Нам однаково сонце сія.
Я розбився, а ти – оступився....
Та невже в цьому істина вся?
Полюбив я цю твердь всеземную,
Щоб проглянути в ній висоту...
От і знов я цю землю цілую,
І барвінком – крізь землю – расту.
Хто із нас народився, хто виник, –
Неможливо це знати ніяк...

Зовсім поряд – будяк і барвінок.
Так одвіку – барвінок, будяк...

Треба брати за віхою віху
і не ждати собі нагород.
Бо сміється над страхами віку
незнищений мій, вічний народ.
Ні чини, ні звання, ні посади
хай повік не стоять над пером.

Треба жити
і треба писати
степом,
небом високим,
Дніпром...

І в епоху ракетного сопла
нам судилася вічність, не мить,
бо Шевченкова липа не всохла,
бо Шевченкова липа –
шумить!

ЗОРЯНИЙ ВЕЛОСИПЕД *(з іронічного зошита)*

Десь там, поміж сузір'їв і комет,
Там зоряний летить велосипед.

І мчить хтось між розпечених заліз,
Аж бризкають сузір'я з-під коліс.

Кому не знадобилася земля?
Чи модернізувавсь пророк Ілля,

Атеїстичні збурює уми,
В сто децибелів вергає громи?

Над овидом Землі, земних осель
Двигтить, дзвенить шалена карусель.

Змовкають – і ракети, й солов'ї
У зоряній скаженій крутії.

На Місяці – панічна темінь, мла,
І Каїн гордо вила відставля...

Хто там колеса крутить жартома?
А в цьому дивовижного нема.

Суворий Хронос – тож йому хвала! –
На зиму вже правує вудила.

І кінь ірже, серпневий кінь живий,
Обернений на транспорт гужовий.

І час на велогонках здоганя
То скрип чумацьких маж, то плач коня...

ВОГНІ НА БОЛОТІ

Не згадаю, – а що ще було там,
там, за лісом, а ще й за болотом?
Ми йдемо в лісовій гущині...
Всі ми з нервів, із крові і плоті.
Але що це?

Вогні на болоті?

А звідкіль на болоті вогні?
На болоті! Ці вогники! Ніччю!
Як стрибають вони по обличчю!
А не палять. Вогонь із боліт –

це не те, що серпнева зірниця,
і не те, що померла жар-птиця,
та пригасла пташина – болід.
Як ми йшли між вогні потойбічних,
ми, ровесники стартів космічних,
рідні діти космічних братів.
Ми росли. Їли хліб з отрубками.
Ми ходили у ліс, і з грибами,
не з огнем – повертались домів.
Нам казали: збираються війни.
Нам казали: якісь там покійники
відкривають потрухлі гроби.
Вони ходять світами – без плоті,
ось тому і вогні на болоті
І так рясно вродили гриби.
Видно, Богові баглося жертви.
Бігли злякані люди до церкви,
босоніж, по колючій стерні...
Панотець – комуніст а чи юда,
але людям забаглося чуда:
Божа Мати стоїть у вікні!
...Я старію. Душі не розраю.
Я давно вже грибів не збираю.
Моя риба втекла з ятерів.
Я живу в самоті та в зажурі,
але в лампі моїй, в абажурі –
Сяйво тих, хто давно відгорів.
Збив я душу і серце до крові,
Божа Мати, візьми під покрови
не мене, а забуте село...
Полонини торкаються хмари,
а свої... Вже б там угри й татари,
то не так би на серці було.
Може, й я між поденного хмизу?

Ллється світло тривожне ізнизу,
Ллється світло тривожне згори...
Від глибин – лиш замір ехолота.
І давно осушили болота,
і розорюють їх трактори.
Розорали уже! Розорили!
Сяють, сяють ночами могили,
дзвони б'ють у чеканні біди...
Бог чекає великої жертви,
та болотні вогні коло церкви,
що її будували діди...

МЕДОЗБІР

Бджола заповзято гарує.
Бджола не потопче траву...

Не згадуй ім'я моє всує,
не згадуй, бо я ще живу.
Нехай нас не кинуть ніколи
надія і поклик мети...

Приносять до вуликів бджоли
гіркого поліття меди.
А ти, при щоденній потребі,
свої не присмачуй жалі...

Літають у синьому небі
забуті дідівські брилі.
І десь над високим собором
літають його куполи...
Звучить над усім медозбором
немовкнуче соло бджоли.

І літо в стрімкому польоті,
над вежами наших болінь.
Над смертною чорною плоттю
небесна встає голубінь.
І неба душею торкаюсь,
де бджоли, і жала жалю...

Немов НЛО, я вклоняюсь
дідівському диво-брилю!

* * *

На границі поезії й прози
Пролетять наші юні роки.

Але знов слобідські віртуози
каніфоллю власкавлять смички.

Музиканти,
пророки й провидці,
зачаруйте мене від біди,
як давно,

ще в матроській слобідці,
наші прадіди, наші діди.

У веснянім томлінні скипаю,
і душа відійшла від зими...

Не соромся, мій брате скрипалю,
в руки скрипочку, скрипку візьми.
Ти, яскине, лелітко, княгине,
запросити до танцю дозволь...

Як ця музика, господи, лине,
як звучить золота каніфоль!

Мовкне птах на вечірнім пагіллі.
Мовкне птах у вечірнім гіллі.
І в лимані власкавлені хвилі.
І в порту голубі кораблі.
Ти, музико, все грай і надійся:
нам ще жити, і жити добру...

Я хотів би, щоб скрипка дідівська
мені грала, коли я помру.

УЧИТЕЛЬ МУЗИКИ

Я живу в степовому райцентрі.
Тут життя без помітних змін.
Лиш вітрів степових концерти
звичній класиці навзамін.
Тут життя до життя – по дотичній. (

Що було – розлетілося в прах.
Мої друзі занадто практичні,
аби музику чути в вітрах.
Я і сам розумію: добробут...
Згоден визнати жартома:
в древнім Римі був водопровід,
а в райцентрі все ще нема.
Чи навіки отут загруз ти,
і відрікся своїх свічад?
Нелякливі, неримські гуси
тут од відчаю не кричать.
І від буднів мені не зігнулись,
і в роботі не знаю біди.
Та все хочу кудись повернутись,
тільки й досі не знаю, куди.
Добрий день, понеділку-субото!

Мені каже дружина: «Не ний!
Що нам, кинемо це болото
та й гайнемо у центр обласний.
А у центрі отім, облцентрі,
стадіони, кіно і вино.
І концерти. Концерт на концерті...»
Тільки здавна вже,
тільки давно
я сумую...
У згадці воскресну...
Був я хлопчиком із села.
Мене музика полонезу
на зажурені крила взяла.
І веселий, щасливий, натхненний,
звиклий тільки до маминих рук,
я вже знав: полонез і для мене
став супутником мук і розлук.
Світлий овиде степу українського,
світлий сум на твоїх прапорах.
Світлий сум полонезу Огінського
у веселих моїх вечорах.
Я не плачу...
Чого мені шкода?
Не боявся повік сивини...
Та у вікнах заплаканих школа
знов до мене приходить у сні.
Тому й мукою неземною,
у єднанні землі і небес,
знову музика ця зі мною,
знову музика ця наді мною,
та не реквієм — полонез!

* * *

Летіли гуси, кричали гуси,
Надтужним криком будили світ.
Хто із вас, гуси, не повернувся?
Гуси, летіть...

Перелітали – понад степами.
Перелітали – степ і Дніпро.
...Довго ще буде літати над нами
біле, в запеченій крові, перо...

ЕСКІЗ РАНКУ

Баклан понад морем ячить.
Вбирається обрій солоним. ()
І спогад гірчить, і гірчить
Ранковий цей чай із лимоном.
Потреба гіркого? Бери
Й до серця тули, наче ранку,
Солодкі свої вечори,
Гіркі солодоші світанку.
Згадати б, а як же втаю,
Той вихор у зграйному танці?
А рученьку милу твою
Потисну в трамваї уранці.
А перстень зрадливо блищить.
А зір твій пойнявся туманом.
А чайка над морем ячить,
Ячить і ячить над лиманом...

* * *

Над лиманом — зірка. Надлиманська.
Між ольвійських видив і химер.
Надламавсь я, друже, надламався,
А живу і досі, а не вмер.
Не умію жити. Древні греки
І хвалу приймали, і хулу.
...Амфори,
такі простенькі глеки,
сохнуть на ольвійському валу.
Доторкнув рукою їх. Довкола
Лиш курай та полинова близь.
Як же тут, в душі царевій Скола,
Скіфія й Еллада прижились?
Чом, життя моє, мене не спалиш?
Я себе не мислю в множині...
І могли б ми стати, а не стали ж
При красі, при шаблі, при коні.
Це судилось скіфам а чи грекам.
Це їх біль, війна і таїна.
...Спрагло нашим душам, наче глекам
без вина, що випите до дна.

ЗЕЛЕНИЙ ВИХОР ДЕРЕВІЮ

Під голубим поганським небом,
В чаклунській темряві століть
Трави язичеський молебень
При ватрі вечора стоїть.
Згадай, о вечоре-ізгою:
Тут степ, тут Скіфія була...

Летить зоря над головою,
Летить, а спалена – дотла.
Вечірні сутінки неволять...
І все ж, і все ж в цю світлу мить
Козацький степ, козацька воля
На вітрі вольному летить.
І в цю журбу, і в цю завію
Летять розорані степи...

І тільки вихор перевію
Іще не складено в снопи.
В душі, де мука і сум'яття,
В літах, які не омину,
Вже готить гучне багаття
І деревію, й полину.
Я сам спалю себе й розвію,
Розвію, звюся у прах...
Зелений вихор деревію
Не вигасає на вітрах!

ГОРІХОВА САГА

Над Чорним морем сонце знов заходить.
Над Чорним морем – надвечірній бриз.
Над Чорним морем знов мене знаходить
Далекий вітер із далеких Брищ.
І з пам'яті-непам'яті,
З безодні
Я воду п'ю – то мертву, то живу,
Що прадіди мої, сумні й голодні,
Пролляли потом на гірку траву.
Немає їх...

І де їх плачуть душі,
А чи сміються з-під модерних стріх?
Мій батько садить яблука і груші,
А я співаю пісню про горіх.

Над Чорним морем у годину пізню
Не рік і два, не рік, а вік ходив.

А знов співаю про горіх той пісню,
Що мій померлий вуйко посадив.
Не на старе високе кладовище,
Де похилився вже забутий хрест,
А до горіха, –

вище, вище, вище! –

Йде сива мамка, ще й сама, як перст.
У вас же, мамко, і синів, і дочок,
А відлетіло кожне, наче птах...
Не рвіть, не рвіть горіховий листочок,
Щоб полином гірким вам не запах.
Життя моє! Моя ти муко древня!
Я знаю, знаю: ще прийде той час,
Коли над нами зійдуться дерева,
Мов душі тих, які пішли від нас.
І як в листка зеленому сувої
Я прочитаю присуди біди, –
Подай мені, життя, води живої,
Коли впаду від мертвої води.
А сад наш – сад, а не конари чорні...
Літа минають, а вони живі,
Усі дерева, зрубані на корені,
Всі коники-стрибунчики в траві.
І я незгірший од синів і дочок,
Які без мене у моїм краю...
Летить,

летить

горіховий листочок

За Чорне море, у судьбу мою.

БУЗКОВИЙ ВОГОНЬ

Грішною, любов моя, нагою
Будеш ти для мене на віку...
Зойкає стежина під ногою,
Стежка до вогненного бузку.
Проклену навік я власну малість,
І літа, розтрачені й бліді,
Де з тобою не націлувались,
Де не налюбилися тоді.
І тепер спогадую про те я,
Що в огні бузковому – дотла...

Таємнича врубелівська фея
У бузку –

такою ти була.

З днів моїх, розтрачених, оспалих,
З літ моїх, не юних на віку, –
Що нам залишилось?

Тільки спалах

Дикого, шаленого бузку.

Дні летять, пливуть, мов річка бистра,
Інший час – то інше і меню.

А моє життя – це тільки іскра,
Іскра від бузкового вогню...

НАБЕРЕЖНА. ВУЛИЦЯ ЛЮБОВІ

На березі річки, закутої в срібні льоди,
червоні півні запалили ранкову пожежу.
Витворюю пам'ять – із мороку й щастя, й біди,
Із муки – і щасно, й нещадно екран її стежу.
Мій доме,

журавлю старенький,

у небо сурми,

над зимами й літами, тут, де так молодо жив я.

Над саваном снігу саманні стоять тереми
і ловлять димами акацій високі верхів'я.
Лиш очі заплющу – пригадую іншу зиму,
таку молоду і таку безтурботну й рум'яну.
І юну дружину на прагнущі руки візьму.
І це вже реальність: прощай, героїне роману!
В любові зійтися. В любові палкій знемогти.
О шлюбний покрове любові, не відав про зло ти.
Укрите пахке і жакке здобуття нагоди,
немов павутинням, вуаллю прозорою цноти.
Під ветхі ворітця веде найкоротша з стежок...
На березі річки Висуні я в нетрях востаннє.
Під ніжкою милої стелиться ніжний сніжок,
та очі заплющу – він тане, і тане, і тане.
Та очі розплющу – і ближче дихання біди,
і ширшають крила, як ворог підступного, жалю.
На березі річки, закутої в срібні льоди,
я юну дружину у шлюбнім вбранні закружляю.
Там зоряне небо, там вишнями всесвіт цвіте,
крізь вітер і морок там сяють акацій верхів'я.
Молю: не топчіть подорожник, який проросте
на березі цьому, де жив, і ходив, і любив я!

* * *

Літачок відлітався – і все.
І розбивсь об високу травинку.
Та протяг над ранковим шосе
Золоту павутинку.
І така тут печаль – лиш смичок
Цвіркуна в цім ранковому світі.
І на сонці малий павучок
Сушить за ніч змокрілі сіті.
Ми важучий, неначе наркоз,
Сон ранковий відкинемо, синку.

Вже хрестатий павук-бомбовоз
Чорним шлейфом облутав травинку.
А зрадію: які ми – живі!
А згадаю: нащо суєта вся?
Заридаю в високій траві:
Відлітався і я, відлітався.
Гучно б'є серденятко твоє...
Ти пробач, ти прости мені, синку.

Ще й над нами павук наснує
Золоту павутинку!

* * *

А що там Нестору напишеться,
Там, у грядущій млі століть,
Де тільки тиша, срібна тиша ця,
Над нами вирвою стоїть?

Там вороги – краса й потреба...
І тільки ти в судьбі моїй –
Немов блакитна іскра неба
У золотім промінні вії!

БРАТЕРСЬКА ПІСНЯ

Михайлові

Легкої долі нам не обирати –
так спервовіку в нашому роду...
Тож і моя нелегка вийшла, брате,
і нелегкою, а таки іду.
Слова мої – і велетні, й пігмеї.
Я пил здмухну столітній зі словес.
Так мало, мало нам землі цієї.
Так мало, мало нам і цих небес.

Їм судилося вічне майбутнє,
і століттями їх не змело...
Та невже ти така всемогутня,
од заліза міцніша, смоло?
Нас огні обпалили пекельні...
Все вже спалено?

Але ж ні!
Зостаються малюнки на скелі
чи комахи у бурштині.
У якому столітті, бурштині,
ти настигнеш, розплавлений, час,
і застигне крило журавлине
у прикрасі, найкращій з прикрас?
Як відточено ніжні овали,
скільки в гранях огранено літ,
і птахів, що давно відспівали,
і навіки завмерлий політ.
Замуроване в мушлі майбутнє,
а в бурштині – пташине крило...
Та невже ти така всемогутня,
та невже ти безсмертна, смоло?
Десь од когось там храм зостається.
Десь од когось – іржава стріла.
Не здається вікам, не здається
і бурштинова пісня крила.
Хай на обрії дні пекельні,
та не все спопеліє в огні.
Будуть там і малюнки на скелі.
Буде там журавель на стіні.

ПОВЕРНЕННЯ ІВАНА ФРАНКА

Поетів не оплакують.
Вони
ще за життя оплакані доволі.
Вони ізгої, та вони сини
свого народу і своєї долі.
Життя і смерть, —
хіба це дивина —
На грані бути? Граней справді досить,
як цвинтарна страшна самотина
бридуще над тобою заголосить.

А що до смерті? Вік живи й роби,
аж поки прах потягнуть до музею,
і аравійських дюн пласкі горби
тобі у ноги упадуть, Мойсею.
І вздриш у хмарах —
символом скорбот —
парсуну, чи диявольську, чи божу...
А твій народ, Мойсею, твій народ —
«як паралітик той, на роздорозжжю».
Усе так є. Усе сумне, земне.
Та над шпильями стародавніх готик
зійде твій дух, і дух твій просяйне,
його не замуруеш в анекдотик.
І чорнота, й сліпа самотина
твое ім'я собі на карб запише.
Якби з'явивсь на сповідь сатана,
було б і помирати веселіше.
А тут — схитнуться люди, як ріка.
А тут — людське шалене муравлище.
Але немає місця для Франка,
і браму зачиняє кладовище.

Та цвинтарного суму не минуть.
І сум роздався на усю планету.
Чужу йому сорочку одягнуть,
сорочку з пліч сусідових – поету.
Жалобна обривається струна.
Пливе, пливе, пливе його труна.
І вже не властен бог, ні сатана
тепер над ним у цім фіналі драми.
Він із могили зводиться, встає.
Мойсей проходить мури, пусти, брами...

І каменяр о чорні скали б'є!

МАМЧИНА ПІСНЯ

Ясени, і дуби з яворами...
Де, коли вони, звідки вони?
І заклечані тесані брами –
ти їх, пам'яте, не вини.
...Босі ноги мої ступали
по колючій, по свіжій стерні.
Повертається пам'ять, пам'ять,
а життя не вертається, ні.
...Гнали хмари по оболоні,
в серпні сивіла сіножать.
А здавалося, білі коні
синім полем за море біжать.
...Білий полудень. Жовтий серпанок.
Я, маленький, од спеки затерп.
Подає мені мати дзбанок,
відіклавши розпечений серп.
Жито, житочко, ти наша доля
у первинній колгоспній порі.

Та замало в селі моїм поля,
тільки гори, гора на горі.
Мамко, мамко, із цими руками
і земля кам'яниста жива,
бо ж на камені, чорнім камені –
не жнива.
Бо ж на камені – ані кореня.
Бо ж на камені – не пожнеш...
«Чорна гора не орана,
лиш кулями засіяна...»
засіяна... все ж.
Переболено. Пережито.
Переплакано сліз гірких.
Та живу і жнивую, як жито
на розораних схилах гірських.
І сльоза материнська гірка мені.
І в сльози тої очі сумні.
І трава не зростає на камені
по мені...

* * *

Августійше волосся твоє,
августійше солодке тіло
із межі суєти суєт
у веселий зеніт злетіло.
Посхилялися верби в журбі,
від журби та від осені, звісно.
Я ж не знаю, чому й тобі
так безвиізно, так безвісно
в цім зеніті, що тугу жене.
Для чиеї солодкої мрії
в твоїй спаленій ночі живе
тіло, голос і ймення Марії?

ТЕАТР ТІНЕЙ

Василеві Бурдику

В світі шаленім, в світі шаленім
легко відбути таким безіменним.
Сумно, мій друже? Ми – одинокі?
Ціляться в нас театральні біноклі.
Хай береженого бог береже,
ми не вбережені духом і тілом.
І перед господом ми негліже,
і перед людством усі під прицілом.
Надто страшний театральний кін.
Ще не згорів, а вже сходиш із кону...
Згорблену тинь твою, тинь безборонну
пам'ять жбурне, і тобі ж навздогін.
Ми б із тобою удвох подались
як не в герої, то в антигерої...
Пізно!
Давно уже роздано ролі.
Пізно!
Змішались і далеч, і близь.

Завіса упала. Любов у печалі.
Ну, а печалі ні краю, ні меж.
Чальмо човнами і чалими чальмо,
вже ти ніколи її не знайдеш.
Тільки за тою журливою вістю
ти свою пам'ять не зрадь і не кинь.
Хай піднімають усоте завісу.
Хай порожніє осяяний кін.

УРБАНІСТИЧНИЙ МОТИВ

Так мілію, як міліють ріки.
Так малію, хоч маліш піщинки.
Холодніють невмолимі руки
друга, брата, побратима, жінки.
Гай не зве мене до сходу сонця,
сад не кличе на свої околи.
Тиша, хоч сам себе сторонься,
але й тиші ніколи ніколи.
Самота між простором і часом.
Першою і сотою годиною...

– Я сто літ з тобою не стрічалась! –
Тінь біжить, химерна, за людиною.

ЖУРАВЛІ ПОНАД ЛЕТОЮ

З-за моря-океану, з-за печалі –
крик журавлиний, цей тривожний клич...
Ну, що ж, Хароне, брате мій, відчалюй,
всі клопоти на березі облиш.
Тебе гукають пасажири бліді,
спішать, мов на базар, в Аїд,
а все ж,
а все ж у цім безтранспортнім Аїді –
раніш, пізніш – ти їх перевезеш.
А Стікс тече, тече...
Та не про те я,
що він солоний од солоних сліз.
А – скільки ти з коханої Орфея,
Хароне, брате, взяв за перевіз?

Ну що ж, гайда...

Безплотну руку стисну,
безтінну руку – над водою Стіксу.
Між мертвими живого впізнають,
і руки, руки, руки подають.
Єднають руки нас, еднають руки.
Як втрачені слова. Як імена.
І в щемній хвилі зустрічі-розлуки,
і в смертний час еднають руки нас.
Єднають нас із тими, що неволять,
і з'єднують – і тим неволять теж.
Та руку простягни комусь – і поряд
безплотну Евридіку віднайнеш.
Вона, неначе контур на папері,
переді мною оживає знов.
...Ти все одно не у міфічній флері,
любов моя, утрачена любов.
Тебе знайду, бо я тебе не зрікся,
а двом немає місця на землі...

А журавлі над містом, як над Стіксом,
кричать, кричать і плачуть журавлі.
Промчить під ними площа і долина,
та пристанку для журавлів нема.
Дзвенить над містом туга журавлина,
немов осіння золота сурма.
І раптом сонце з'явиться, і в небі
розвіє хмари, й наш осяє сад...

Тікаймо, Евридіко, лиш не треба,
не треба оглядатися назад.
Хай чорні тіні казяться у крику,
хай чорний світ зокола стеле млу,
вже нам любов за муку, за велику
дає по журавлиному крилу.

Спасибі їй, що вже ми не в Аїді.
Спасибі їй, що вирвала з імли.
Спасибі світу,
доки в цьому світі
звучить людське –
курли-курли-курли...

ЛІСОВА ЕЛЕГІЯ

Федору Зубаничу

У небі місяць – як підкова...
І вартувала ватажка
у лісі хатка лісника
і літня тиша сторожка.
Гей, синя нічка на Купала!
А я і досі нею сню,
як мавка травами ступала
на клич купальського вогню.
То засміється, то затужить,
роса-сльоза впаде з-під вій.

...Про що замислився ти, друже,
у древній хатці лісовій?
Прадавня казка полонини,
світ, знаний кимось із книжок...
Але приходив до хатини
блакитний олень-ватажок.
За ним
лиш гомін у діброві...
І все ж
затямив ти, чи ні,
той незабутній гордий профіль,
печальний профіль у вікні?
А все ж він був, не міг не бути!
Ми втрюх були, як ватажки,
і де лягли людські маршрути,
там пролягли його стежки.

Як від себе
себе не приховуй,
як не жди веселкових відлиг,
засипає
сніжок світанковий
сторінки
ненаписаних книг...

* * *

Сліпуча країна сонця,
пресиня країна моря...
Візьми у свої володіння
любов мою – і мене...
І мила моя зі мною,
і пісня «Кохана моя...»
І скільки нам жити у світі, –
любов моя не мине.
Удосвіта ми устали...
До біса вас, лірики пляжні,
джинсові дон-жуани
з грацією сторожів.
Геть у свої антуражі,
гетьте, примари продажні,
нехай самота – як подив
о часі свячених ножів.

До моря йдемо удосвіта,
удосвіта, вдосвіта, мила.
В країні ранкового сонця –
ми юні прекрасні боги...
І тихо зітхає море,
і горнеться тиха хвиля,
і б'ється солоня хвиля
об ці піщані береги.

О тайна ранкової миті,
коли ти така щаслива,
прийнявши в прагнуще лоно
хвилинного щастя плин...
І тільки від заздрості доброї
тихо зітхає олива.
І тільки від щастя великого
знов зацвіте полин.
Не скоро твоє весілля,
не скоро моє весілля,
не скоро весілля наше...
Гасне ранкова зоря...

Кому ж мені заспівати
пісню про євшан-зілля,
пісню,
що полонила
духом вітчизни й царя?
Ти мене обіймаєш...
Платтячко це блаженське.
Тіло твоє легеньке,
свято моїх глибин.
...Де ті часи любові?
Де ті часи легенди?
Де ті часи надії?
Я біля моря один.
А ти відійшла в непам'ять,
моя скіфіянка мила.
І я вже на березі тому,
де предковічна мла...
І тихо зітхає берег.
І тихо зітхає хвиля.
і тихо зітхає море,
що ти, як життя, – пройшла!

КІНДРАТОВА ХАТА

Олександрові Глушку

Утечу від журби і халеп я, –
неодмінно приїду сюди,
де пожовкле козацьке череп'я
впливає з морської води.

Тане елліна слід...

А в далекій
далині простелилася путь
ще від скіфських племен і до греків,
і до тих, що тут нині живуть.
Не хотів би я бути в цих околах
ані скіфським, ні грецьким царем.
Тут, де елліна слід несхололий,
тут, де стліле весельце з трирем.
А хотів би зустріти, як брата,
і назвати його на ім'я, –
незабутнього дядька Кіндрата,
що й по смерті тут світить маяк.
Ті, що мітять в пророки, поети,
ви йому поклоніться усі.
Він стоїть вже на березі Лети.
Я стою на Кінбурнській косі.
Хто його пам'ятає – оплакав.
Але пам'ять і досі щемить.
Корабель, що пливе на Очаків,
тричі дядьку Кіндрату сурмить.
Я відкину могильну лопату,
де ходив босоніж по росі.
...Не продайте Кіндратову хату!
Хай стоїть – на Кінбурнській косі!

ЧУМАЦЬКА ВЕЧЕРЯ

Чумаки вечеряють в степу.
Дістають з возів не сіль – ропу.
Висохлу тараню дістають.
У сухій траві волів пасуть.
Дістають з торбин сухі окрайці.

...Дивиться хлопчина з-під руки:
де там косять жито добрі зайці,
як довкола блимають вовки?

Я – малий чумак. Чумак, не тать я.
В казанку доварюю куліш.

От би вийшов зайчик до багаття.
Я сказав би: «Зайчику, поїж!
Ти свого жита не скосив ще,
хоч і встав ранесенько, до дня...»
...Тільки знов аркан татарський свище
понад хрип ординського коня.

Степе, степе... Чорний ворон криче.
В небі гуркотить Чумацький Віз.
Вже століття сірий зайчик плаче,
що хлоп'яті хліба не приніс.

СІНОКІС У МІСТІ

косять у місті траву
косять у парку траву
косять на площах траву
скільки зелених сліз
в місті іде сінокіс

молодо плаче цвіркун
акселератик юн
Боже не плач цвіркуне
і не оплакуй мене

бо десь далеко у горах
грає зоря у горна
косить мій батько посивілий

косить померлий дід

з ранньою із росою
доля моя з косою
з трав зелених
з днів шалених
мій викошує слід

* * *

під колом осіннього місяця
ходить сумний вовкулака
ходить сумний вовкулака
ходить мочарами й млаками
сумний вовкулака заплаканий

а люди будуть співати
будуть молитись і плакати

щоб і самим не стати
на старості вовкулаками

ДІВИЧ – ЛІС

У дівич-лісі, в тому дівич-лісі
згубилася дорога не одна.
При клені, при дубкові, при горісі
бринить, бринить розгойдана струна.
Ліс тішить нас незайманістю ночі.
Он тінь тремтлива...
Хто там? Де там? Зник?
А на обочі лісу, на обочі
свій тіней віз везе нічний візник.
Не заблукай, таємний мій візниче,
і в небі зір своїх не розгуби.
Над шемрання – і тужне, й таємниче, –
звелися неналякані дуби.
Волає пугач. І тремтить осика.
Лиш ніч і темінь. Ніч і темінь є...
І враз – мелодія, немов якийсь музика
на скрипочку безстрашно награє.
О, музика незвичного замісу!
Учуй. І не сполохай. Не зови!
Глядить у небо жовте око
лісу,
мов око помаранчове сови.
Нам не знайти тих мудрагелів, – де там,
Щоб на розгадку стало їм
терпцю.
Яким поетам і яким музикам
далося знати музику оцю?
На рам'я – скрипку. В німування злісне
неси цей звук. І страшно, та іди.
Аж поки ти, о лісе, дівич-лісе,
над ним не зімкнеш крони. Назавжди!

МОЛИТВА

У чорний день печалі й безнадії,
у чорний день підлоти і хули
зелений пагін вербної неділі
до зболеного серця прихили.

У день, як владно всілася ганеба
на безневинній, чесній голові,
у тебе є ще чистий клопоть неба
і чисті квіти в степовій траві.

Коли гидкий, скабрезний анекдотик
у тебе забирає рештки сил,
тебе гукне малюк – вербовий котик,
немов єдиний твій коханий син.

Коли людці, вдоволені та ниці,
чекають вже не стогону, плачу.
«Дерева, люди, квіти, трави, птиці,
прийдіть йому на поміч!» – я кричу.

«Утома, – кажуть. – Підлікуйте нерви...»
Та ці слова – порожній поговор.
Бо ми єсмо, допоки ще не вмерли
пташина й квітка, дерево і звір.

* * *

Струнка, зачарована, юна...
Опісля журби і плавби
до тебе прийду я, мов юнга,
ти тільки мене полюби.
Дівочі тривожні зіниці.

Юначе тривожне: «Моя?»
...Високі південні зірниці.
Глибокі південні моря.
Любив я омріяне тіло,
а душу возносив до хмар.
Невже це життя пролетіло,
і ми – тільки тіні примар?
І сталося: зрадили очі,
заплакані очі сумні,
і чари південної ночі
востанне наснились мені...

* * *

О предковічне слово правди!
Тобі долати вічну фальш.
Зненацька вибухнули трави,
і – не витримує асфальт.
Трава у місті кам'яному,
трава у світі кам'яниць,
хоч під колесами потому
траві лежати горілиць.
Трава – сезонна...
Правд сезонних
нема, і в цім найвища суть.

Та суть і в тім, що на газонах
траву рівняють і стрижуть.

СЛОВО О «СЛОВІ...»

Володимиру Затулівітру

Синій обрій.

Дерева і дині.

Синє поле. І небо. Й імла.

На притомлені крила пташині
вечорова задума лягла.

Серце прагне величного слова,
прагне вчути задуму палку,
бо щезають слова, як полова,
перед величчю «слів о полку».

Та пігмеями стали буй-тури,
бо замного у світі нездар:
половецькі князі кон'юнктури
і дрібненька орда літ-хазар.

Так і я свої рани не гою,
і з полону не вирвусь ніяк.

І не кличе Овлур за рікою,
і в очу мені Гзак і Кончак.

Але, збивши підкови в полоні,
наші коники нас лише ждуть.

Над Сулою летять комоні.

Над Сулою бори гудуть.

Не над смутком і попелом згарищ,
а над мирним спокоєм села...

І стоїш ти посмертно, і мариш
над рікою, що зветься: Сула.

Над Путивлем, над обрієм синім,
Ярославно, не плач і не квиль...

Одинокий, пропахлий бензином,
при дорозі підвівся ковил.

ОСТАННІЙ ВЕЧІР У МАНАЙЛА

У тиші музейній ридає музейна трембіта.
Її рокотання – з тобою, допоки єси.
Барвінком і ружею каска вояцька пробита.
Я чую, я чую едwabні квіток голоси.

Я з вами, мій майстре, у смерку весінньої днини,
У сивому присмерку ваших вечірніх годин.
І з вами й зі мною палючі й студені картини.
І ваші герої ступили у вечір з картин.

Ідуть лісоруби, – я з них, та в яким поколінні?
Суворі опришки. Улесливі крамарі.
...Ми так і не встигли на фільм Федеріко Фелліні.
І вже не устигнемо. Ви живете на зорі.

При зірці вечірній я вчую забуті співанки,
Неначе зоріння світанку у роснім зелі.
...Це так у Манайла – зеленим розписані дзбанки,
погар олив'яний і свіжа форель на столі.

Гірчить мені душу горілка. Водиця студена
В розписанім дзбанку. Манайло замисливсь, не п'є...
Він око примружить: як справи в поета-студента?
Ти сивієш, Митьку? Мистецтво? Ото ж воно й є.

Блукаєш ти світом, дощами і росами вмитий,
А кров твоя, хлопче, – на манні небесній заміс...
Було так і в мене: заснув – і проснувся знаменитий!
А доти бувало... Як меч той дамоклів, заніс

Мій вік наді мною... Країни, народи, знамена,
Війна і скорбота, і кров – на біленький обрус.
Та брав я цю землю і небо на власні рамена...
Змовкає і крутить: гусарський? опришківський? – вус.

Вже все переболено, все переплавлено в звичку.
Все входить у душу, – і плоттю, і кров'ю стає.
...Минуть десятиліття. Запалюють зірку, мов свічку,
Нічні звіздарі. А художник погар не доп'є.

І піде за обрій. Шукать його – справа даремна.
Він прийде сюди, над бескеття, де нині стою.
І руки його, мов коріння могутнього древа,
Підіймуть надгробок – останню палітру свою.

Непроданий роде мій, мій непродажний народе,
Нам треба і слави, і кпину, і ласки вітця.
Та доки живий ти, щоденно проси у природи
Не простих повторень – святих неповторень митця.

Усе промине – і печалі, і наклепи злісні,
Пророки й ізгої – сини ми народу, віків...
І нам випадає брести у житті, як у лісі,
Де й очі зірок – мов очища казкових вовків.

Та йти нам одкрито. А казочку про невидимку
Розкажеш дитині – і ніби розвіє журу.
...Просту і розписану, дивну Манайлову диньку
У тиші музейній я мовчки у руки беру.

І правда ця бита, але до кінця ще не вбита.
І ми, як дерева, ростім і ростім догори.
У тиші музейній печалиться вічна трембіта.
...То голос Манайла звучить мені в ці вечори.

СПАЛЮЮТЬ ЛИСТЯ

романс

Спаляють листя...
Яка це жура!
Осене, ми по світах розбрелися...
Спаляють листя листів, бо пора.
Спаляють листя. Спаляють листя.
В місті, на поверсі п'ятім, в вікні,
Бачу я відблиски загадок вельможних.
Там, за мольбертом, самотній художник –
З сонцем вмираючим на полотні.
Щось відпалає, щось відболить.
Щось відійде, як прадавня колиска.
Чарку пора поминальну налить:
Спаляють листя!
Спалене листя встає із золи.
Осінь – під літом підведена риска.
Навіть золу двірники підмели.
Спаляють листя.
Спаляють листя? А ти не спали
Мрій, що осипались і не збулися.
Ти спогадай мене, мила, коли
Спаляють листя...

ЛЕРМОНТОВ

Крізь вилиск і блиск, –
а мов люстро паркет, –
пиху еполетів, пиху аксельбантів,
пройдіть, о поручику,
так, як поет,
перед каре велеможних драбантів.
З миром й ладаном, з воском свіч,
все ж спалахнуть вони й зійдуть димом.

Скинувши бурку засніжену з пліч,
опліч до віч зазирне ваших
Демон.
Це сяйво салонне пуге і мале.
Тому ви крізь дамський шарм і скрики
чуєте голос тієї, але
чутніше ридання скрипки.
Боже, доволі, доволі ридань.
Хто ти, любове, тінь безтілесна?
...А вранці – дуель.
І тряскій ридван
об горню дорогу поранить колеса.
Любове, а ти вже не станеш ніжніш
зі стогоном-голосом скрипки.

Та краще смерть од кулі,
аніж
од канцелярської скрипки!

КИТОВА АЛЕЯ

Такого не завбачив би і Берінг,
що ми, суетні, бачимо тепер.
Кити в сльозах кидаються на берег,
і риби викидаються на берег,
як мертві діти допотопних ер.
Це справді актуальне, а не модне...
Шумить, кипить холодне Біле море.
А відшумить – замовкне й поготів...
А як же ця алея, командоре,
це кладовище вимерлих китів?
Оаз сезонних на землі негусто.

Розтаємо у смоговій імлі.
І настає тотальне самогубство
птахів і риб, і моря, і землі.
Тотальний вік. Фатальний мент убивства.

А ти, людино, на розправу бистра.
Надійде звіро-рибний твій сезон –
і в світі чорний смог, а не озон.
Ми навчені законів діалектики.
Та що б сказав інопланетний гість?
Невже в живих так звані наші предки
лише тому, що їх ніхто не їсть?
Що живемо на білім світі раз таки,
у цім не винуватий зодіак.
А що з дерев ніхто не хоче злазити –
рубай під корінь дерево, відтак.
Сезон китів. Сезон на помідори.
Сезон – і нафта у морях горить...
А як же ваша люлька, командоре,
й по смерті вашій до Курил курить?
Я не зречуся істини цієї,
мій командор, мій вічний командир.
На приступках китової алеї –
мов траурне знамено, ваш мундир.
Мій командор, мій вічний Вітус Берінг,
не розтає на півночі. Зима.
Кити в сльозах кидаються на берег,
і риби викидаються на берег,
із Моря Мрії, що його нема.
Відкину, мов приречений, ті весла,
що над човном ширяли, наче птах...
Куди пливти, коли земля пощезла,
земля, яка трималась на китах?

**СЕНТИМЕНТАЛЬНИЙ РЕКВІЄМ
ПО МАРІЇ МУЗИЦІ**

Марія Музика... Була
Марія Музика у школі.
У чисті коси заплела
нарциса квітку, квітку долі.
Маріє Музико, не чуть
тебе з-за моря, з-за лиману.
Зимові квіти продають.
Зимову музику ламають.
Маріє, музика була,
коли в шкільному коридорі
ти юність музики влила
в старі міхи акордеонні.
Маріє Музико... Не муч
мене питанням: де ж ти, де ж ти?
Невже коси скрипковий ключ (
судьбою зіграно до решти?
Маріє, музика! Поглянь:
русалки з моря випливають,
і на маестро хтиву длань
акорди птахами злітають.
Така, Маріє, чистота,
і музика така пречиста.
А ти і досі сирота,
а ти з дитинства, не з сирітства.
Маріє Музико,
мине
мое життя...
Але, як мрія,
вогнем останнім спалахне
дитинство,
музика,
Марія...

ШОСЕ

Шосе не вмирає. Авта летять
шосейками, наче захмарними плесами.
Де їх причали? Де їм стоять –
колесами до землі, до неба колесами?

Шосе вечорове, грімливе шосе,
з убитою при переході собакою.
Куди занесло нас? Куди занесе?
Невже я себе передсмертно оплакую?

Автомобільна нескорена рать...
До біса ідилія їй проминула.
Авта летять, і гальма скриплять,
і стогнуть, і виють голосом Вельзевула.
Попереду – світло. Позаду – п'тьма.
А світ, а дорога не матиме спину.
А віку, а часу вже спину нема.
Авто не спинити? Спинімо людину!
Куди занесло нас? Куди занесе
під вічним, холодним оцим зодіаком?

Гримить, і грімкоче, і стогне шосе –
кладовищем для авт, пантеоном людяям
і собакам...

НЕОПАЛИМА КУПИНА

Є порятунчі символи. Я знаю.
Коли негода нас життєва б'є,
ясною потаємністю сприймаю
тебе, мій світе, добре, що ти є.
А чим би ще, від безнадії хворі,
ти лікував народи, племена?

Горить,
горить крізь предковічний морок
моя неопалима купина!
І той, хто серцем порохнявим нидів,
трухлявим пняччям обступав мене, –
у ночі серця, в темнім лісі видив
бодай на мить яскраво спалахне.
Земля здригнеться...
І земля невічна
у лабіринті стогону й плачу.
Немов пратемна зона тектонічна
розверзлась перед нами ув очу.
Там землеродів тектонічна ера.
Там дим і сірка, там огонь і чад.
Там висхлі ріки й висохлі озера
вустами пересохлими кричать.
Там землетрусу ошалілі глиби
змітають все і крушать все за мить.
Огнем зеленим пойнялися риби,
і чорне гаддя не сичить – кричить. (
Двигтять. Гуде. Здригається. Шаліє.
Кипить. Шумить.

У чорній крутії
відроджуйся з драглистих магм, надіє,
із надр землі, із темних надр її.
Не віднайде пощезнулі загати
планета, що розколота навпіл...
Невже це нам судилося шукати
у листі, що згоріло, хлорофіл?
І як, і де, й до кого нам озватись
із пам'яті, із болю, з небуття?
Де все мана, де маревом – оазис,
де маревом і вічність, і життя?
Де скам'янілий од жалю історик
довкола бачить дійсність, як ману...
Та я живу, покіль не стер ще морок
неопалиму, вічну купину!

* * *

Я стомився – від туги вокзалу.
І від соло, і від вокалу
туги, чорної тисячі туг,
і потуг на святу простоту.
Та міліє
 до зернятка всесвіт,
і до мікрожиття – життя,
як страшний –
 на мільйони –
 вексель
без копійки на покриття.
Розраховуюся роками,
розраховуюся зірками,
не печалюся – так уже є.
Та з зірками чи з мідяками,
ти у мене течеш під руками,
сине небо моє...

БАРОКО БАЗАРУ

Не ладен я в пам'яті досі ті фарби зітерти й збороти,
Хоч класика також, блаженька, ввіходить в тираж.
Базару південного, літа південного спечне бароко
Смачно і зримо ввійшло у міський антураж.
Он помідорів ядра. Он королева – цибуля пишна.
Ну хоч запрошуй прямо до тронної зали її.
А поміж огірками в'ється кокетка пижма,
Тут принагідно по матері згадавши нерідні краї.
А на тарелі б'ється в корчах царівна-риба:
– Ти мене бачиш, татку? Ти мене бачиш – я тут!
І рветься вона з підсаки, і притьом ридає ридма,
Аж їй з-за Кінбурна і Тендри на поміч спішить Нептун.
Панує бароко базару – зі своїми важкими музами.
На частокіл баклажанів сперлося небо – в передчутті
грози.

А справна базарна муза товстими підгицує гузнами,
Шматину гарячого сонця поклавши на терези.
Та не купляймося, братове, уяви свавільною грою.
На цім торговищі й Рубенс – неначе пуп'янок весни.
Навзамін солов'їв ренесансу приходить бароко городу,
Але на нього не вистачить нам і царської казни.
Так, над усім – терези ці, лукава гойдалка літа.
Фламандська пишнота літа встала з води й роси.
Рука шкарубка – справа, царствені грона – зліва,
Та не схитнуться ні вправо, ні вліво оті терези...

* * *

У травах травневих лягаємо спати навznak.
Шовкове волосся твоє у моєму волоссі...
Скажи мені, мила, чому мені сумно так,
Чому – безголосо?

Усе ж має голос – аеродром і літак,
І дерева осінні простоволосі.
І голос блукає чийсь у твоїх літах.
А ми – безголосі.

Але як у травні озветься серпневий птах,
Не труй свою душу захмарним небесним льодом.
Ти просто заплач, як старий двомоторний літак,
Перед останнім відльотом.

* * *

Не зречуся життя, що було.
Не забув голос батька і мами.
На моє верховинське село
опускаються сиві тумани.
Встану вдосвіта: піють півні.
Озираю порожню квартиру.

І минулого тіні сумні
у душі постають потаймиру.
Там узимку б'є хуга крильми.
Там сніги по бескеттях у квітні...
Богом прокляті та людьми,
все це нині місця заповідні.
Був мій пращур по хащах тать –
з пухової не встане постелі.
Лиш за ним громовиці летять,
лиш за ним гудуть ломискелі.
Поверх п'ятий. Балкон. Телефон.
Телевізор. Мальована ванна.
От і все. Предковічний закон
речовізму. А далеч туманна,
а це небо, таке голубе,
під життям не підводячи риску,
наче мовить: змінити себе –
то не досить змінити прописку.
Я прописаний в тому краю,
де бували і скіфи, і греки.
Неокрадену душу мою
лікували полин і смереки.
Пісня й доля – усе це моє.
Степ і гори – земля ця єдина.
Їх не вкрасти, якщо вони є.
Їх не вкрасти, якщо ти – людина.
Часе атома, з нами гряди.
І яка б не судилася доля,
на часи Золотої Орди
прийде час Куликового поля.
Буде місто, пребуде село.
І долини. І гори. І ріки.
І життя, що пройшло, що було,
– Незнищенне вівікі!

ШЛЯХ ПО ЗОРЯХ

1990

РІКА

Благословенний час.

Благословенні літа.

Благословенні ми на березі Дніпра...

Перетікає час рікою Геракліта,

А вже й крові в ріку перетекти пора.

Де в Авгія стоять смердючі машталірні,
Де скіфські коні б'ють копитами по нас, –
Над золото душі, над наші думи лірні
Копитами гримить і грейдерами час.

Не пахне фіміам. А ти все вище, диме,
З кінбурнських узбереж, таврійських полинів...
Мою гарячу кров гарячий Дніпр нестиме
Там, де камінний скіф ще раз окам'янів.

Благословенні всі! –

Як славно землю риють,

Як прахом до небес – і вічне, і старе...

Не за горами день, і вік, коли відкриють

«При всохлому Дніпрі» – валютне кабре.

Та поки ще вода – предвічна «аква віта»,

Та поки журавлям вмирати не пора, –

Благословенний час!

Благословенні літа

Над привидом води, над стогоном Дніпра!

ОЛЬВІЙСЬКИЙ МЕТРОНОМ

Я спускався в ольвійський могильник.
Нависав наді мною склеп.
Стеаринова скромна свіча
просвітила у серці звитягу.
Тут умить не ставало
мізерних житейських халеп.
Тільки ніч і свіча.
Тільки вічна печаль саркофагу.
Та мені зазоріли
на гіркім саркофазі слова:
«Тій, що завше прощала
мої довголітні мандрівки.
Що при мужі живому
на ложі сама, як вдова,
доки муж під подолом
гетери – продажної дівки...»

Старовинний мотив...
Старовинний ольвійський мотив.
Покаяння чуже
опадає сльозою у вічі.
Скільки б я не ходив,
скільки б ніг у світах не трудив,
я сюди повернусь,
тут ізнову світитиму свічі.
На могильнику знов
чистить пір'я знеможений птах.
Дрібен дощик іде,
і за краплею скапує крапля.
І смиренно повзуть,
підповзають під сам саркофаг
скам'янілі сліди і камінні сандалі Геракла.

* * *

Книга Буття, чи Батія?

Літ Золота Орда.

Злotosоборний Київ, синя дніпровська вода.

Нас підкорили машини?

Ми підкорили їх?

І – ні сестри, ні дружини: кібер-ординців сміх.

Нас обирає кібер? Не велезначний вибір!

Літа мої і зими,
Скільки б не стало літ,
Доти живі усі ми,
Доки живий цей світ.
Доки простори відкриті
Птахові й кораблю.
Доки на цьому світі
Я ще цей світ люблю.
Доки...
А справді, доки
Сіятиме жалі
Найласкавіший дотик
Мови моєї землі.
Мова твоя, Україно,
З подиху солов'їв.
Мова моя солов'їна –
З присмерку Соловків.
Мову мою і землю
Я відкриваю знов.
Як її відокремлю
Від усесвітніх мов?
Мука моя й основа...

Тільки на все життя
Стане Книгою Слова
Книга твого Буття, –
Доки простори відкриті
Птахові й кораблю,
Доки на цьому світі
Я ще цей світ люблю.
Доки Софія, Київ...
Доки біля Дніпра –
Ані нового Батия,
Ані його шатра,
Доки ще Україна
Словом святим жива,
І Матвієнко Ніна –
Янгол земний –
Співа!

* * *

Жити! – мовби насправді. Насправді життя. Недаремно пролетіло життя, потонуло зорею в воді.
І сточивсь календар. Як весняний сніжок на деревах – розтають мої дні, розтають мої сни молоді.
Прощавай, прощай, перевита антенами хато.
Постелю в узголів'я траву, мов жаскі килими.
Забагато журби. Забагато біди, забагато,
на віку, на недовгім стелилося нам, коли ми
увіходили в світ жайвориних надій, голубиних.
Але шлях наш – по зорях. До вас я зорею озвусь.
Бо палає вона, потонувши в найглибших глибинах,
та пече і болить, доки інша засвітить комусь.

СВІТ ПОЛУДЕННИЙ

В'ячеславу Іваницькому

На березі річки зозуля кує.
На березі річки, в зеленій ліщині...
Душі метроном у малій батьківщині,
Бо в кожного з нас батьківщина ця є.
На березі річки поснули човни.
Поснули дерева, і трави поснули...
Спинися, о мите!
І час мій спини:
Втопи в осоці, заховай у намулі.
Коли ми на той бік і як добредем,
Де цього села надосінній едем?
І як перебрести, і як доплисти,
Де сонні дерева – як сонні світи?
Цей світ нас приймає неначе дітей,
Хоч ми перед ним невеселі заклакли.
І я припаду до землі, мов Антей.
Я вас не боюсь, паперові Геракли!
Мала батьківщина...
Ти в кожного є.
Чому ж перевізника досі немає?
На березі річки зозуля кує.
На березі річки життя проминає.
А скільки було молодого тепла!
Яка молодецькість – пісенна, зухвала,
На березі річки, де річка була,
Де річка була, де зозуля кувала...

ГОЛОСИ

В мені лунають голоси...
– Були, скажу я вам, часи...
– Ну що ти! Нині ми мудріші.
– Не ті вели нас ватажки...
– А бачу я – нові божки
У звільненій зучора ніші.
– За ці останні двадцять літ
Наріс такий на серці лід.
– Було не страху, так бедламу.

Були, скажу я вам, часи.
І голоси, і голоси...

Чому ж я знову бачу маму?
Чому невесело обом?
Що мати й досі із серпом
За дійством, дійсністю і снами?
Над вічним спокоєм ріки
Стікають кров'ю рушники
У хаті, кинутій синами.
– Куди нас вів вусатий вождь?
– Куди нас вів бровастий вождь?
– А ми були не винуваті.
Бо розумілося само
Про те, що правильно йдемо,
Бо так писали на плакаті.
– На тонну світла – стільки ж мли...
– Ми перші в космосі були!
– А де ми тільки не бували?
Була біда, була війна.
І карна пригорща зерна.
В історії ж – одні провали.

– Ти виправдання не знаходь,
Бо є в надії кров і плоть,
І нам судилося немало...
Нелегко буде, не втаю.
...А ви, на пенсію свою,
Чи філософствуете, мамо?
Були, скажу я вам, часи...

І голоси, і голоси,
Й хоральна музика лунає.
А я від хати вже відвик,
Де кров'ю мічений рушник
Моєю кров'ю підпливає...

ОРСЬКА ЗОРЯ

Тут, на річці Орі, у степу а чи в полі,
де в солдатській шинельці проходив Тарас,
як же хочеться й нам Кобзареві долі,
коли доля, мов паня, улещує нас.
...Ось ти в орськім готелі здригаєшся раптом.
Мов тебе, – ти учора ще був на коні! –
оренбурзьким чи орським,
а каторжним трактом
вже помчали
жандармські
стрімкі
вороні!
Як це мариться знов, і таким недалеким...
Мерехтять
над тобою
небесні світи.
Але ти, а не він, уяви, над Ілеком,
і старий гайдамака в кайданах – це ти.
Як далеко від генія до боягуза!

Закріпачило й нас животіння земне.
Лиш вона не кріпачка, замучена муза,
і, мов та Катерина, підпанків кляне.
Ах, я маю усе, що належить людині.
Та повік не домчати мені в Кобзарі.
Бо не кожен Кобзар на моїй Україні.
Був єдиний – в солдатах, на річці Орі...

ТАНГО - 37

Понадзахідне сонце не проб'ється в фіранку.
Ти в цей вечір сказала, що любові нема.
Ти уражена шиком наймоднішого танго,
Ти стоїш у куточку, без партнера, сама.
Ах, давно вже немає листів з Біломору.
Патефон не змовкає – і тугу відгонь.
Танго душу хвилює. Танго прагне повтору. (
Серце хоче любові, – от і потиск долонь...
Правда, люди зникають щоночі доокіл.
Хтось на дружню вечірку ізнов не прийшов.
Але бачить глибоко він, сталінський сокіл,
Той, нарком наш залізний, товариш Єжов.
Грає танго... Усмішка чи тигра, чи лева
Осяває танцюючих, мов блискучий затвор.
І курить на портреті пишна люлька вождева,
Й мовби пахне в кімнаті «Герцеговина Флор».
Руш до танцю. Під звуки модерного танго
Руки й губи зіткнуться й зіллються тайком...
Доки наче похлинувсь нестанцьованим тактом,
У вікно подивився – і блідне нарком.
Хтось заб'ється у такт у глухому риданні.
Патефон не вгаває, – і під схлипи жінок
Реміняччям поскрипують хлопці рум'яні
І попихує сивим димком «воронок».

* * *

Запустивши дзвінкого мотора,
від ранкової свіжості зла,
і сьогодні бджола, як учора,
полетіла за медом бджола.
Бог придумав для неї покару?
Чорт унадив цю душу палку
мчати в безвість на запах нектару
і за духом травневим пилку?
Обелісків зірки п'ятикутні
на гречаних просторах землі...
Ах, чи довго у вуликах трутні
диктуватимуть волю бджолі?
А над зиму збираються бджоли
у чеканні новітніх прикмет.
Стали мудрими бджоли, відколи
по талонах одержують мед.

* * *

Півжиття промине у чеканні відлиги, –
у чеканні відлиги (а ти її син)...

А стлівають в спецхронах
написані книги,
манускрипти історій, рулони

картин.

Це ж тому ми в богемі ставали богами,
відринаючи злото чиновне і мідь.
А тепер і самі бряжчимо ланцюгами,
як рожденний в неволі циганський ведмідь.
От і в чім звинуватиш сім'ю а чи школу,
а тим більше – забуту й забиту сім'ю.

...Зачаровано йду по залізному колу,
зачаровано в колі залізним стою.
Збив я душу і ноги
до крові,
до крові,
і байдуже, що поряд живі вороги...

Найстрашніше, що в кожному мовленім слові
прозирає ведмідь і бряжчать ланцюги...

ЛАМПА ІЗ ЗЕЛЕНИМ АБАЖУРОМ

Нічні думки гіркі й солонуваті...
Ні друзів, ані квітів, ні вина.
А чим безсонну душу лікувати,
коли не спить і не засне вона?

Було...
Каштани київські намоклі,
і зустрічі, і поцілунки теж...
А ти, душе, неначе у біноклі,
вся до клітинки видною стаєш.
Ти поле бою віддала не бурям,
а пошуку цілющої краси.
При лампі із зеленим абажуром
тепер у ночі спокою проси!
Не визнаю – утечу, самовтечу,
і супокій душі не вбереже.
Чорнобиль, нашу муку й чорновтечу
і крововтечу – чи забуто вже?
Як подрібнили суєслів'я й гонор!

Як подрібнили генії трибун,
коли вже й серце, мов померлий донор,
немов херсонський лопнулий кавун.
І чим нам лікувати душу босу,
ще й так, щоб відболіло назавжди
це вічне відчуття апофеозу:
падінь і злетів, щастя і біди?

* * *

Звикаю, що б там не було,
до дум, яким в душі завізно.
Перецвіте мене зело,
переіржавіє залізо.
І чорним стане молоко,
возлите в ріки і канали...
Ах, тільки б ви, моя ріко,
не замулились, не сконали.
І неба зоряне письмо
було, як місяць є дворогий.
Щоб ми були, як ми есмо,
в непевнім світі екологій.
Але чому мені пече,
чому болить мені повсюди?
Дніпро нікуди не тече.
Дніпрові нікуди й нікуди.
Витають хмари над чолом,
над морем, степом і над лісом.
А я по смерті і стеблом
не зможу встати над залізом.
І я пощезну в млі століть...

А як пощезне суєта вся,
не змовкне Дніпр, і не встоїть,
хоч би до витоку вертався.
І вітер волі б'є в лице
у чорну ніч, у днину білу.
І підіймає деревце
зелений прапор хлорофілу...

СКІФСЬКА САГА

Скіфська баба на березі руки ламає...
Хто тепер відгадає її таїну?
Та відносиш у далеч ти, мудрий лимане,
Кам'яну її тайну й сльозу кам'яну.
Що скажу я вмлівіч скам'янілій цій жінці?
Що розкаже мені скам'яніла вона?
Плаче жінка...
В театрі. В кіно. На зупинці.
І в самотньому горі вона – кам'яна.
Я розрадити жінку, що плаче, не вмію,
Хоч над нами закохані зорі ряхтять.
Чую скіфом себе – кам'яним. Кам'янію!
Чорний смуток крадеться до серця, мов тать.
Вже привчивсь не вино уживати – гербату.
Відлучивсь, відучився давно від вина.
Та поставте мене на могилу горбату, –
Оживу я, камінний, бо плаче – вона.
У житті ношнорденному, в світі сумному,
Тільки зорі над нами, та зоряний смерк.
Та все рідше й мені, та все гірше самому,
Та все далі мені від отецьких смерек.
Наші блочні слова і бетонні масштаби.
Наша, з серцем камінним, камінна рідня...

Повертаюсь із мандрів до скіфської баби:
Хай напоїть мені кам'яного коня.
Як живу – доживу. Камінь-серце зламаю,
Або стану камінно-бетонним і я...

Як прощально махають мені з-за лиману
І сестра, і дружина, і мати моя...

СПОГАД ЧОРНОБИЛЯ...

Ця дівчинка співатиме в Сан-Ремо,
Хоч би планета звіялась у прах.
Не вимremo. Не вмрем. Не перемremo.
Не звіємось, як попіл на вітрах.
Хай нам сама природа відплатила...
Пора збирати камінці, пора,
Де мова, вже забута, мов латина, –
На Прип'яті, на березі Дніпра.
Ця дівчинка в Сан-Ремо вийде в люди.
А там – Везувій, мов суворий дож...
Уже тоді в Чорнобилі не буде
Радіаційний опадати дощ.
А мій народ біду свою пробуде,
Бо як не він, бо як не ми, то хто ж?
Ховається улесливий оратор –
За слово: з ким ти був і ким еси?
Але хіба сховає респіратор
Мого народу чесні голоси?
І пригадаєш, дівчино, колись ти
І небо те ж, і той же дзвін струни.
І нас. Ми – з планетарної коліски
І не для планетарної труни.
А дівчина співатиме. Хай пізня, –
Злетить пророча пісня до людей.

Все прахом піде. Але буде пісня, –
І ми самі воскреснемо. З дітей.
А дівчинка співатиме. Хай досі
її ховають дурні й вороги.
її пречисті ноженята босі –
З пречистої дніпровської саги.
А їй гран-прі готують вже окремо,
Хоча, маленький, що їй те гран-прі?
Аби співало птаство і в Сан-Ремо,
Вона рятує людство на Дніпрі.

* * *

Ні журби, ні слави, ні величчя.
Все змітає часу течія.
Час прийде – і рідного обличчя
ув очу вже не побачу я. (

Лиш прорветься крізь невіру віра,
і така, мов часова ріка...
Голос півзабутого кумира.
Голос півзабутого божка.

В небесах на лебедя чигає
тихий зойк пташиного пера.
Всіх, усіх така пора чекає,
віднайде усіх така пора.

Під холодним, під високим, вічним
небом – ця земля мов нічия...
Над твоїм заплаканим обличчям –
зоряна холодна течія!

* * *

В так звані застійні часи
все те ж – і процеси, і тюрми...
Старечі скриплять голоси,
немов пересохлі котурни.
Утрачених літ мені жаль...
Літа проминули, та є в них
екстаз від овацій, і шал,
печалі, мов тисячі жал,
і глум канцелярій таємних.
...Над обрієм – хмара біжить,
над обрієм сіється дощик.
А вчить мене, як мені жить,
фальшивий і п'яний донощик.
І скрипка циганська із дек
вергає вже марші в скорботі.
І п'ятизірковий генсек
в коньячній пливе позолоті...
Який сатанинський надлом,
коли не в силі нічого,
лиш битися рабським чолом
в тестамент чола керівного!
Літа проминули, мов дим.
Не звикся, а зрісся з бідюю.
А батько мій був молодим,
і мати була молодюю.
І сніг опадав на чоло, –
так ясно, невинно і біло...
О, як мені юно було!
О, як мені дуже боліло!

**КОЗАЦЬКИЙ ЛІТОПИСЕЦЬ ГРАБ'ЯНКА
ПІД ОЧАКОВОМ**

Баклан із розтерзаних хмар
перо тобі скинув, козаче...
Але відклади каламар,
атрамент...
Чогось вона плаче,
душа, — як мале чаєня,
що випало з неба на сушу.
Немов одбирають коня.
Немов поневолюють душу.
А може, від крові хмільне,
ти серце в горілці утопиш?

Та випало тільки одне:
шаблюка, і кінь, і літопис.
Пиши: Чорне море — як скло. (
А степ — це оаза, не пусти.
Пиши: пресміливі зело
гвардійці від штів і капусти.
Пиши: сей Очаків впаде...
Бинтом перев'яже іржавим
лице, од безкров'я бліде,
поручик Гаврило Державін.
Гармати ревуть, як вовки.
Трясуться і мури, й підмурки...
Ану ж бо на штурм, козаки!
Ану ж начувайтесь, турки!
...На штурм піднялись, мов один.
І кожен, як треба, ударив.
То море гвардійських лосин.
То сині річки шароварів.
Граб'янку,
пиши, як було...

Це горе – вікторія наша.
Гвардійці сміливі зело,
а нам залишається паша.
Бо далі –
не стане коня,
Пощезнуть козацькі реєстри.
І – царське високе дання:
в кріпацтві брати твої й сестри.
Ще море тобі перейти...
Кого ж твої сльози зворушать,
як є у нас старші брати,
які нас в обіймах задушать?
Гвардійці,
брати-руйначі,
та ви ж не чужі таки люде.
А все-таки більше Січі
повік в Україні не буде.
Нічого не вхопиш задар.
Нічого з погару не вхопиш...
Тому діставай каламар.
Тому починай свій літопис.

Якої страшної хули
зазнали...
Та нам в нагороду –
які літописці були,
а не сраколизці в народу.
І в річку велику Дніпро,
і в річку малу Ненаситець
умочував шаблю й перо
Граб'янка чи й сам Самовидець.
Лиш пасма густі ковили,
де ріки – як руки народу...
Ну, як же ми всі дожили
від Кодими до Мертвоводу?

Чи знов ми козацький сувій,
окроплений кров'ю Граб'янки,
на лад перепишемо свій
у темних підвалах Луб'янки?

Та поки ще – битва гуде.
Ще лицарі ми, а не дурні.
Граб'янка в атаку іде.
Суворов стоїть на Кінбурні.

Де внук посполитий хропе,
де атомні сходять світанки,
потьомкінський грейдер гребе
Граб'янчині кості...
Останки!
Сирени кричать крізь віки.
Пощезнули мури й підмурки...

Ану ж бо, де ви, козаки?
Ану ж бо, посмійтеся, турки!

ЗОРЯНА ВОРОЖБА

Наворожи мені...
Наворожи, – хай крізь усі табу
В калейдоскопі днів уздрію долю нашу.
Серпневі небеса таять таку журбу,
Упавши у Великої Ведмедиці порожню чашу.
З Чумацького Шляху, від Діви і Стрільця,
За журавлиним збором – котиться габа сталева.
Наворожи мені...
Все ближче до кінця,
І я, рожденний під сузір'ям Лева,
Життям окрадений, дарований життям
І зачарований цим таїнством великим,
Усе тобі, любов, до крапельки віддам
Під зоряного Лева невиситимим риком.

Ми тайна тайн самі.

Молімося на ню, –
Зорю, де жебраки, жерці і ворожбити...
Народжені вогнем, народжені з вогню,
Ми встигли долюбитьь...
Чи встигнемо – дожити?
Доворожи мені. Холодний шал зими
Тобі вчувається, як невблаганна милість.
Здавалось: поспішили народитись ми.
Здається: просто пізно народились.
А скільки їх довкіл, з рослинної доби, –
Безтаїнні, безтінні, безтілесні?
З твоєї золотої ворожби –
Земні світила й сяєва небесні.
Наворожи мені...
Як ворожили мудреці й волхви.
Месія не прийде за мною і тобою.
Та встанемо до зір очищами трави,
Руками каменю і голосом прибою.
Наворожи мені той час, де ти жила.
Де тайна тайн, де тайна матірнього лона,
Де древо роду вічна омела
Вже душить, наче гадь Лаокоона...

* * *

На голубому голубе,
І золоте на золотому...
Так я вихоплюю тебе
З обіймів мли,
З віконниць дому.
А твій мінливий силует.
А голубі скорботні очі.

На тлі Чорнобиля й ракет –
Дівичі сни, дівичі ночі.
На тлі доби, де смерть гребе...
Де і зостанеться потому
на голубому голубе
І золоте на золотому...

* * *

А де ж те скіфське золото?
В землі
справдешня золота ріка розлита
чи відвезли у безвість кораблі,
грузькі трієри ольвіополіта
просяяні пластини золоті
і пекторалі сонячну осяяність?
Чи їх забрали шторми на путі,
що мореплавцям дарував Гіпаніс?
А де ж ті скіфи-вої?
Де вони?
Чи їхне сім'я звіяно до крихти?
Переловили їхні табуни
жахних століть залізnodзьобі грифи...
А де золотоносні ковалі?
В ярмі століть мої душа і вия.
Непам'ять і розор моїй землі
від Дарія до туменів Батия.
Розорений, розораний курган...
По пектораль сюди прийшов ізнов я,
чи захопив столітній ураган
безпам'ятства, безіменства, безмов'я?
Подарували нам залізну кліть,
не золоту – під вічним зодіаком.

І вся моя історія стоїть
одним суцільним запитальним знаком.
Де Скіфія?
А кажуть, що була.
Де золото?
В космічній потерусі
дзвенить при серці золота стріла,
дзвенить сережка золота у вусі...

* * *

Утікаю від себе до себе –
з днів, повільних, неначе воли...
Утікаю до спалених стебел
і до чорної вже ковили.
Що було на планеті –
відкрив я.
І встає мені, ледве жива,
золотушна доба малокрів'я
і безтінні дерева й трава.
І на тій
білокровній орбіті,
де чорнобильський зойк поколінь, –
чорно-біле,
неначе графіті,
чорне й біле –
людина і тінь.
Запиши їх у мову санскриту,
доки ми ще умовно живі...
От і тіло сягнуло зеніту,
але тінь зостається в траві!

* * *

Асфальт і трава. І чуття неледачі,
Нема подорожніх – одні доїжджачі.
Лакеї прогресу, вони й поготів
Годують реакторних чорних хортів.

З волами прогресу немає. Ярмо.
Четвертий реактор. І ми стоїмо.
Як знак запитання – билина жива:
У чорнім Чорнобилі – біла трава...

БАСАВРЮК

Зеленим оком сну, зеленим оком стебел
Ти не спиняй мене, ти не клени мене...
Крадеться Басаврюк, мов тать, південним степом,
Як в Берії Л.П. –
Блищить його пенсне.
З південних диких піль,
з цих неозорих прерій,
Сторожко плине кінь, мовчать сова і крук...
Він майже гуманіст на тлі грядущих берій,
В жупані дорогім і в шатах –
Басаврюк.

І люльку палить він, смашну і посполиту,
Бо ніжку кізячу не вчивсь крутити з книг...
Дорівнюють, однак, його коня копиту
І генії розправ, і генії інтриг.
Він з потойбічних сфер, з пекельних він походів.

Від пекла прикурив і люльку кошову.
Калічка – Басаврюк.
Калічка – вождь народів.
Кому ж, кому народ зійшов за мурашву?

СНІДАНОК НА ТРАВІ

Так от які єсмо.

Живи ще років триста,
Чи сто століть живи, чи й зовсім не живи,
Де бляшана зоря над «Завтраком туриста»,
Де в'януча зоря зеленої трави.
У юних матерів попідростали діти.
А ми – не в однині. А ми – не в множині...
Куди ж мені тепер себе самого діти,
Упавши на траву, на зорі бляшані?
А думав я також про гонор та осанку.
А вірив я також у храми на крові...

Поранена трава переросла бляшанку.
Сніданок у трави. Сніданок – на траві.
Зелений легіон списоччя піднімає.
Зелений легіон – і військо бляшане,
А я іще живий, і вже мене немає,
І колесом тяжким ви топчете мене.
Мов черепи й кістки, хрустять зелені стежі.
Так от які були, так от які єсмо...

Сховавшись у трави зеленому безмежжі,
Вже дістає і нас це бляшане письмо.
Живіть, мої брати! Живіть, кохані сестри!

Ви барвінковим сном, не бляшаним, живі...
Відбухкає гроза, відбухкають оркестри,
І буде після нас – лиш наша тінь в траві.

* * *

У тім краю, де гинуть шовкопряди,
де чорноморські лебеді ячать,
де рядові трудівники з Канади
нас мови української навчать, —
я тут живу, я тут на вічній варті.
Тут перебуду я й останні дні.
Як жовтий череп у Козацькім Гарді, —
на дні морському, рукотворнім дні.
У тім краю, де все вже рукотворне,
де рукотворні тіло і душа,
нерукотворне, бідне море Чорне,
прийми мене до втоплого коша!

* * *

Науково-технічний прогрес.
А не треба ні черт, ані рез.
Голосне безголосся встає
на величних просторах країни.
Добатиївська віра в нас є
там, де маряться древні Афіни.
І тому, як потомлені коні,
що загнав їх букварний мужик, —
бідні рокери в шоломофоні
начувають ненаських музик.
В них — мас-медіа з дівами голими
(от і вздри за деревами ліс...)
І рубаємо діткам ми голови,
тим, хто вище монгольських коліс.
Науково-технічний прогрес
на виду помалілих небес.

На виду помілілих річок,
про які ми давно вже – мовчок.
Завивають у небі мотори,
як ти вовком з байраку не вий...
Науково-технічні монголи.
Науково-технічний Батий.
Наша пам'яте, поле магнітне!
Що росте на тобі?
Лобода.

Ентеерівське воїнство витне
нас, як древня і хижа орда.
Ви в Чорнобилі миєте нозі.
А волає, мов птах на льоту,
спів хоральний Софії в облозі,
що її вже побачив Бату!

ИНГУЛЬСЬКА МІСТЕРІЯ

Про що нашепоче нам річка шовкова,
де амфора грецька,
і скіфська підкова,
і тліють безвічні козацькі списи,
і жмутик волосся із дівич-коси,
і панцир тевтона, –
сягли за межу,
де й абрис намулу проріс крізь іржу?
Про що їй у вербах пташина співає,
коли горічерева риба спливає,
а в річчине горло вливається гідь...
О річко! Воїстину нас ненавидь!

У місячнім сяйві
(невже я сновида?),
з підводдя – яка нам являється вість?
Являється місто
(в степу – Атлантида?) –
земна попід містом
поскрипує вісь.
Це місто, це диво, це видиво – поряд...
І чистою мовою ріки говорять.
І зваба, і слада, й дівочі вуста,
неначе ріки голуба чистота.
Схиляюсь до зірної диво-води,
і руки русалки до мене:
– Іди!
І ждуть нас у домі підводного міста.
І зірка в русалчинім зорі пречиста...
...Скажи мені, мила моя проминула: (
чи вмерла русалка, чи тільки заснула?
І вигадка, й казка – підводні міста,
неначе ріки голуба чистота?
Я йду за водою, пливу за водою.
Я тванню заріс, ніби чорт бородою.
Виходжу, виходжу на берег Інгулу,
а ледве виходжу на берег – з намулу.
А річка мовчить.
І крізь зоряне сито –
лиш видиво чистої диво-води...

Полин придорожний копитами збито.
І знов половіють пшениця і жито.
Та скільки ще буде в цім світі прожито,
щоб голос почути далекий:
– Іди!?

**АРХЕОЛОГ
В УРОЧИЩІ ДІДОВА ХАТА**

Яка це банальність – лопата.
Лопата? Ув атомний вік?
В урочищі
Дідова Хата
відмовить мені чоловік:
– Банальність?
А що не банальне?
Банальність давно й ідеальне.
Всьому свої простір і час,
І публіка, власне. І ера.

І навіть Мілоська Венера
в пустелі, де жодного з нас.
Як хоч – наше мислення косне.
Та з давніх відомо вже пір:
історія – також відносне,
але не банальне, повір.
Давно ані скіфа, ні перса,
ні грека, куди не поглянь...
Банальність?

А слід їх не стерся,
століттями втоптаний в твань.
А де Ганнібалові раті?

Зі стежечки
ступиш убік,
дізнаєшся: в Дідовій Хаті
чекає нас бронзовий вік.

Я знаю, я відаю точно,
де згублені римські орли.
Хоч там – лиш якийсь черепочок,
а там – наконечник стріли.
Не все нам дано розгадати,
але й пережити не все.

...А в Дідовій Хаті –
ні хати.
Шанці пролягли до шосе.
Машини проносяться мимо.
Бензин понад урвищем звис.
Але у повітрі незримо –
то вершник, то шолом, то спис.
Довкола вирує пшениця,
вирує вода під мостом.
А десь – бойова колісниця
чи танк із орлом і хрестом.
І в хаті,
у Дідовій Хаті,
яких таємниць не знаходь,
на цій допотопній лопаті –
не прах наш, а кров наша й плоть.
Яка старожитність – лопати!
А нам не стачає лопат
синівську стежу розкопати
до Отчих, до Дідових Хат.
І де на курганах, над ними,
стоять електричні стовпи,
під цими стовпами,
під тими
предків тріщать черепи!

ПОГАНСЬКИЙ ЦАР.
ЛЕГЕНДА В РЕТРОСПЕКТИВІ

В старовинних часах – ятаган і гарем.
В старовинному часі поганським царем
звали кожного зайду – чи зух, а чи пан.
Кожна погань, вважалось, тільки з поган.
Та життя те було – боротьба, а не гра...

І в гірському селі, там, де Город-гора,
там, де Город-гора, на високій горі
поселились криваві поганські царі.
І не рік, і не вік од кривавих заброд
потерпав гордовитий і гордий народ.
Та з поганців, за плином століть, не годин,
залишився зі зграї лиш цар Поганин.
Він протяг у долині якоїсь пори
полотняний місток – од гори до гори.
І, в долину втупляючи очі скляні,
вартував на містку, на триногім коні.
Люди йшли у долину. А він, – щоб осліп! –
лив на голови люду смолу та окріп.
Люди йшли, щоб зібрати свій хлібець у сніп,
а на голови їхні – смола та окріп!
Кам'яна їхня нива злиденна була.
А на голови їхні – окріп і смола.
Так вони потерпали від злого царя...

Але раб, що відчув у собі бунтаря,
хоч присуджений бути весь вік злидарем,
але все ж не рабом, під поганським царем.
Хай на голову смерда – окріп і смола.
«Геть заброду – поганця!» – громада рекла.

...Ніч. А цар на містку на триногім коні.
Враз – із ночі! – вогні, і вогні, і вогні.
Ти знущатися, царю, з громади велів?

Яро свічі горять на рогах у волів.
Люто гуси гелгочуть і піють півні.
На рогатинах яро танцюють огні.
Йде громада! Отут тобі, царю, й амінь!

Лиш вухами пряде схарапуджений кінь.
Впали мстиві вогні на цареву броню.
Що ти вчиниш – доокіл же море вогню!
Не зупинить громаду, що в наступ пішла,
ні гарячий окріп, ні гаряча смола.
Так приймай же, поганцю, вогненний оброк...

Під поганським царем захитався місток.
Йде громада, – отут тобі, царю, й амінь... (

І стрибнув у пільму схарапуджений кінь.
Як засяла над світом ранкова зоря, –
ні містка, ані замка, коня і царя.
Лиш у пущі пратемній за кілька віків
однайшли десь на камені слід од підків.
Ще немало було над народом заброд.
А пощезли заброди. Зостався народ!
Предку мій,
я не бачив поган ув очу,
але йшов я з тобою і ніс я свічу.
Я з твоєї кривавиці, з мук твоїх, сліз.
Я з тобою свічу і рогатину ніс.
Жав з тобою злидарський свій хлібець у сніп.
І спізнав на собі – і смолу, і окріп.
Не в новітньому часі, о нашій порі,
не пощезли живучі поганські царі.

Хоч планета не стрільбище і не гарем,
я і досі воюю з поганським царем.
Ллють поганці на нас і брехню, і хулу,
як на голови предків – окріп і смолу.
Ллють хулу окаянну і люту брехню...
Я ж вродився із бунту, із крові й вогню.
Як у древній легенді, по ночі й хулі,
крик мільйонних горлянок пливе по землі.
Серед чорних ночей, що чорніш од смоли,
йдуть на приступ, на штурм і народи-воли.
Їх дихання – довкіл. Їх я бачу в очу.
Перед ними несу непогасну свічу.
Славлю я свій бунтарський святий родовід.
Виростають дерева з опалених віт.
Україно,
ростеш із вселенських камінь.
Ночоброди, заброди пощезнуть...
Амінь!

* * *

Порятували гуси древній Рим,
коли проспала ворогів сторожа,
коли над Колізеумом старим
нависла хижо армія ворожа.

Нащо войовникові Колізей?
Дух термів лоскотав юнацькі ніздрі.
І він пішов. І він збудив гусей,
сконавши першим на сталевім вістрі.

Та не єдиний варвар-гот помер.
Хмеліли – невтоленні та здорові –
чада матрон-розпусниць і гетер
од варварської молодої крові.

Не тільки вартові свій Рим просплять,
патриції, плебеї та вакханки.
Настане час – і вже не просурмлять
гусині перерізані горлянки.

Новітній час постане над старим...
А надягнули б гусаку корону,
порятували б гуси древній Рим.
А так йому згоріти. По Нерону.

* * *

Ще й червінь кленову до куп не згребли
байдужі двірнички, похмурі, як бонзи...

Греби,
мій Хароне,
до світла – з імлі,
з камінного віку – до берега бронзи.
Осінньому степу тепер бронзовіть,
ковтаючи бризки морозу солоні.
Мені ж ця кленова надчахнута віть –
мов рідне дитя в чужоземнім полоні.
Я вірю, що степ цей ніколи не вмре.
Курган у степу ніччю трактор заоре.
І тільки вершечок його не зоре,
бо де ж ти, вечірня, світитимеш, зоре?
Яких перемчало над нами століть,
кого перемчала ти, зоряна ноче?
Опівночі хтось на кургані стоїть.
А зірка палає, а трактор – гуркоче...

ПЕЙЗАЖ ІЗ ВІКНА ЕКСПРЕСА

Раптовий пейзаж промайне за вікном.
Дихне чебрецем і війне полином.
І світ ув екстазі натхненного дійства,
стрибунчики-коники нишкнуть в траві.
І світ, у росі спалахнувши, двоїться,
немов у Мамаю хмільній голові.
А кінь твій поникнув, козаче Мамаю...
Ти ледве торкаєш іржаву струну,
де я із бензинових нетр підіймаю
прастяг чебрецю і прастяг полину.
А там, під сузір'ям зів'ялих акацій,
лиш скіфської баби очища з землі.
Та під нерозмінним небом козацьким
модерні,
моторні
летять «Жигулі».

* * *

Давайте думати про вічне.
Давайте думати про те,
які зірки на небі витче
нам сниво долі золоте.

Давайте думати про долю.
І не забудьмо про жнива,
коли за мертвою водою
іще не висохла жива.

Давайте думати про небо.
Воно із нами не мине,
аби немудро і ганебно
ми не розтратили земне.

Нам інша доля випадає...
Не дай нам, господи, кінця,
де тільки маска, що спадає, —
й нема за маскою лица...

ТАНОК НЕВОЛЬНИЧОГО МАЙДАНУ

В древній Кафі,
ще древніш — благословенній,
що в ласкавій чорноморській течії,
понад морем знов летять вітри шалені
і гусарять, мов зальотні гультяї. (

Древня вежа — ще в цементі та в азбесті,
злітувала, що там не роби...

І стою я,
де пихаті генуезці
ще і досі перелічують скарби.
Древню Кафу від Босфору видно звідси,
в купоросі чорноморської ропи...
Авантурники, поети і гульвіси,
де лежать принаймні ваші черепа?

Дотлівають папіруси в Александрії,
і на полі на Косовім — ні вояка.
І кривавляться села українські згорілі,
і в кривавих розводах Славутич-ріка.
Чорне море кармінне,
мов кров із аорти.

І без болю, без муки й жалю
затягають на горлі України петлю
чорні руки, криваві руки загребущої Порти.
Генуезець і мурза зиряться лукаво:
скільки за хуррем заплатить сам султан?
Слався, Кафо, всемогутня Кафо,
Розкошуй, Невольничий майдан!
Розкошує – і нема надії...
Торговиця в Кафі – сотні літ підряд.
І палають села на Поділлі,
древні вежі Києва горять.

Ні руна золотого, ні еллінських трирем.
І покіль на Січі не розвиднився ранок,
і ханський гарем,
і султанський гарем
розкошують із персь українських бранок.

Де та люта і хижа, та праведна мста є?
Де козацької лави злютований рев?
Як драконові зуби,
яничарами сім'я щоніч проростає
із розтерзаних чресел, з їх розбухлих черев.
Україно, якими ти обплутана чарами.
На наложницькій ложі плід кривавий доспів.
І зростають синочки твої яничарами,
щоб вернутися бранно на землю дідів.

Ще нескоро нагрянуть полки грозового месії
рятувати розтерзані чресла твої...

В древній Кафі, в золотій Феодосії,
на Невольничім майдані – танцмайданчик.
Там сезонні молоденькі гультяї.
Що ти знаєш, дівчино? Що ти знаєш, хлопче,
про аркан татарський, турецький ятаган?

Але кожна пара так цю землю топче,
мов затоптує Невольничий майдан.
Так танцює, мов у предків прощення відмолить,
за криваві сльози, за кривавий бран...
Хай танцює, хай танцює наша молодь,
хай затоптує Невольничий майдан.
На майдані, небом зоряним укритому,
хай любов спалахує, хай регоче хіть...
Я танцюю.
Я ногами говоритиму
з проклятою пам'яттю століть!
Музико, музики, на коліна станьте!
Наших предків продавали тут.
Але
недаремно пам'ять серця з моря Чорного десанти
та на чайках на козацьких нам щоночі шле!
Стане юне покоління з ними одесную,
на високі зорі глянувши в очу.
А допоки — я танцюю, я танцюю. Я танцюю!
Я Майдан Невольничий
топчу!

ПРОМЕНЕВА ХВОРОБА

Не прошу про відстрочку,
доки я в множині.
Дайте білу сорочку,
дайте білу сорочку мені!
Не кричатиму «пробі»,
хоч опалено дім...
Променевій хворобі
не здаюся, а втім...

Променева найдужче,
аніж сам сатана
мізерніючі душі
продивляє до дна.
Опромінює тайну
при самісінькім дні.
Не червону китаюку –
дайте білу сорочку мені.
Ту, білішу од лілій,
що не захист, не тло.
Аби видко на білій
білу кров не було.
Я множинно не вигину...
А помру в однині –
білий прапор не викину
при отецькім вікні.
Не волаю про зміну я.
Бо справіку
одна –
правда нас опромінює.
Правда одна!

ПРОЛІТАЄ КОМЕТА ГАЛЛЕЯ...

Світе тихий мій! Світоньку! Де я?
Де мої солов'ї й снігурі?
Пролітає комета Галлея,
запитальна комета вгорі.
Парусинові хмари намоклі
розсуває диханням вона.
І нові телескопи, й біноклі
просяває її тайна.

Там, де жив, де любив тебе я,
там, де більше тебе не люблю,
пролітає комета Галлея
золотим передвістям жалю.
Там, де жив, де тебе любив я,
над усі обереги земні, –
золоте пізньолітне пожнив'я,
ніби злото комет на стерні.
І – ні сліду твого. Бо усе то
на скінченний судилося час.
...Ми вже будем колоссям, комето,
коли знов прилетиш ти до нас.

ПОЛОНІНСЬКИЙ СУВІЙ

Анничко, власної долі кожен суддя й винуватець.
Як не карай нас долею, як нас бідую не бий.

Як же мені забути те, що і я закарпатець...
Не із торгашеств – опришківства! – мій родовід
золотий.
Нині мої ровесники міряють землю в «адідас».
Все-таки – центр Європи. Географічний...
А все-таки
Я дослухаюсь голосу дуже далекого прадіда:
Що мені біжутерія? Що мені чари косметики?
Що мені ця синтетика – лукавий шедевр людини?
Що мені ця пластмасова органіка вдаваних мук?

Ти пам'ятаєш, Анничко, наші осінні афини,
Як у тумані шукали їх на полонині Кук?

Гори в туманах сивих. В ранніх снігах перевали.
Мов похоронна процесія – в небі пливли журавлі.
Їхали ми бетярськи. Та як вони буксували,
Брата мого Михайла пещені «Жигулі».
Наче заморська панна, крутили колеса-ніжки.
Вдвох ми пішли по афини – ми доросли до машин.
Все б нам життя ходити, взявшись за руки, пішки,
Може, не розгубили б наших осінніх афин...

Анничко, я все ближче до снігового прощання.
Сніг у моїй надії, сніг мій – не розтає.
Скоро мене не відхукає ані твоє дихання,
Ані твоє жадання, ані буття твоє.
Гаснуть північні звізди.
Гасне північна свічка.
Пахне то медом, то воском. Пахне букова зола...
Видиво це чи з'ява, – та полонинська нічка?
Голос твій не відлунює в часі, де ти жила.
Полонина в снігу... І її
Не зігріє волання чужої дружини...
Як заплакані очі твої –
Пізні осінні афини...

* * *

Ці рядки народились не вчора
У холодних зимових степах.
Не кажи, що природа сувора.
Не кажи, що природа сліпа.
Понад нами зоря-зоряниця.
Але скільки снігів між людьми!
Чи не з того і плаче криниця
Грозовими, як небо, слізьми?

ЧУМАЦЬКА ЕЛЕГІЯ

До Криму ходили по сіль чумаки.
Їх мажі – у Дикому Полі.
І ворони крячуть над ними віки
За дрібочку солі.
Татарські наїзди і подзвін шабель.
І де – гамазеї-крамниці?
Повік не нап'ється води журавель
В степу із криниці.
Вони все – волами, а я – на коні.
Та мучить прапредківська спрага.
Чому ж то порожня стоїть при мені
Дідівська баклага?
Моя ти журо, ти мій вірний джуро,
Ми в парі гуляли доволі...
Ні скибочки хліба не маю, журо, (
Ні дрібочки солі.
І там вже, де «Ладу» «Жигуль» доганя, –
Де степ мій, де ліс і долина?
Перо у руці моїй. Замість коня –
Суха бадиліна.
Де мажі чумацькі примнули траву,
При ватагу я – одесную.
І сам не збагну я, що я ще – живу,
А ще й чумакую.
Байраки і доли. Луги і горби...
Навколішки прощу у долі
В настій полиновий моєї судьби –
Ще й дрібочку солі...

* * *

Задивляюся в очі твої, –
як люблю тебе, ладоньку, ладу...
Гомонять золоті ручаї,
золоті ручаї листопаду.
Золоті обереди душі!
Я до вас неодмінно прилину.
Он везуть золоті мураші
в муравлище зелену билину.
Хай часу золота течія
пропливає над ними, під ними.
Та мураш – під стебельцем, а я –
попід брамами, під золотими.
Гей, озвися!
Дзвенять ручаї
листопаду – ти чуєш їх, мила.
Задивляюся в очі твої:
ти ніколи ще так не любила.
Понад нами цвітуть небеса.
Понад нами розгойдана тиша.
Стане за ніч твоя коса
од золот золотих золотіша.
Тож радіймо, любове жива,
на порозі отецького дому,
де снує золота мурашва,
гей, по листячку, по золотому...

ГНІЗДОВ'Я СОЛОВ'Я

Не виведу пташат, гніздов'я не зів'ю...
Чому ж освідчуюся солов'ю,
безсріберному хлоні, назадар?
А півпланети в гнізда взяв глухар.
І там, де в співі дивнім ти згорів,
непроминущі гнізда глухарів...

І губляться у чорнім воронні
мої крилаті коні вороні.
Та сяйво йде, мов од високих зізд,
од трепетних, од солов'їних гнізд.
Невже сяйлива, змінлива душа
сама собі гніздов'я полиша?
А солов'їна трель у сто колін
до глухаря зібралась на поклін?
Та в тій питомій клітці золотій
яка гряде утома, боже мій!

Впаду грудьми на це гніздо розорене.

Ти проспівай понаді мною, вороне.

Ми із тобою майже як брати,
принаймні власний голос мав і ти.

Та доки сонця і високих гнізд –
то сяйво йде від солов'їних гнізд.

* * *

Призвичаєні до естради,
помирають слова
раніш,
аніж вирішив не вмирати
у муках народжений вірш.
Помирають слова...
І висне
понад ними не чад кадил,
а дихання землі первісне,
що встає із дідівських могил.
Де на світ ми являлись, любили,
всі в чорноземі, навкруги –
руки й очі предківські, жили,
часом кинуті під плуги.

Владно кинуті, бо навіки,
як на попіл зотлілі слова...
Ви гадали – це просто ріки?
Ви гадали – це просто трава?
Архаїчне.
Сучасне.
Модне.
Старовинне слово й нове...
Помирає ріка...
А море –
ще бунтує, іще живе.
Возвеличимо їх, споганимо?
Серцю скажемо:
прохолонь?
Та над скіфськими над курганами
предковичний огонь.
Це підноситься над половою
словенятко-зернятко слабе.
Не від того, що з кров'ю випльовую
викричаного себе.
Як навчились ми оди складати
хоч відьомському помелу!

Буду, буду і я вмирати,
але перш, аніж я помру,
хай озветься Слово – пророчою
перезвою імен.

Море камінь у роті хвиль перекочує,
мов над морем стоїть Демосфен.
Над скорботою світовою,
над сум'яттям рабів-словес,
б'ється море о камінь собою:
– Дай промовити слово днесь!

СТАРОКОЗАЦЬКИЙ ЛІТОПИС

Турецький місяць над балконом,
І тиша в зоряних полях...

Яким ще пішим і комонним
Долати цей небесний шлях?
Де чумаки чумакували,
Де сіль просипали,
Отам
Лягли небесні перевали
На груди рікам і степам.
І, що далось сомнабулі,
Я прозираю крізь туман:
За Чорним морем, у Стамбулі,
Шаблі вигострює султан.
Там яничари-потерчата
На тлі рахманних вечорів...
Там – яничарська рать, зачата
Він українських матерів.
Старіші стали ми чи старші?
Чи ми солома, чи вогонь?
Чи задзвенять козацькі марші
Над цю прощальну оболонь?
А чи заплачуть срібні кулі
По яничарській голові, –
У Миколаєві й Стамбулі,
У граді Києві й Москві?
Бо наяву – сама опока.
І з неї встала, як журба,
Машинізована епоха,
Роботизована доба.
Іржуть, іржуть машинні коні
О часі квіту й достигань...
І тільки місяць на балконі –
Немов турецький ятаган.

Заради престижу...
Заради престижу на світі єсмо?
Заради престижу плекаємо думку, від ширості хижу,
Що небо над нами, що зоряне в небі письмо,
І ми попід небом високим – заради престижу?
Заради престижу
Гряде, мов троянда вітрів,
Модерн в пелюшках, обірвавши глобальні вериги?
Заради престижу на тлі золотих вечорів
Сивіють страждальці і барди з Червоної Книги?
Заради престижу? Престижу заради? Заради
Продажної слави – і день наш, і вечір, і ніч?
Але прозирає крізь ці патентовані зради
У сивого ранку сльоза розуміння із віч.
Заради престижу – розтоптану землю помалу?
Заради престижу – зневоднено й краплю води?
Від Чорного моря до Білого, від Прип'яті до Аралу
Сліди запекельні орди.
Заради престижу – я чую безтрепетну мову
Похоронних команд, що ховають Асканію-Нову?
Заради престижу – ні тіні калини, ні явора?
Над бульдозеристом-прочанином б'є в свої дзвони лавра.
Де воно, браття, Київ? Де воно, браття, Париж?
Черепе Йорика,
Черепе Рюрика, –
ти нам пробачиш?
Ти нам простиш?

МАНДРІВКА З АПОЛЛІНЕРОМ

Це все сприймається як міф.

Біленький том Аполлінера.
І ти прекрасна, як Венера...
А твій мосьпан завважив ліф.
Там прозиратиме зоря,
Там догори стрибнули пипки,
І почуттєвість, як звіря,
Встає навколішки й навдибки.
І переповнений трамвай,
І дзвін коліс (а путь відома!) –
Як томик бідного Гійома...
Стривай же, любонько, стривай.
Бо сніг, біленький, мов зегзиця,
Серед сезонних «пуалю»...

І кожна птиця –

як жар-птиця

У веремії слів...

Люблю

Біленький том Аполлінера.

Цей хтивий світ...

З очей її –

То хтива пика сутенера

У кругойдучій крутії,

То примадонна зла – повія,

Паризьких улиць стрій і такт...

Це так і бачиться, повір я,

Що все це так, насправді так.

Що не в моїй убогій мрії –

Бомонд і шарм...

І над усе –

Майстерня хтивої Марії,

Безжальні очі Лорансен.

Чому ж, Гійоме, в стумі ложе
Твоїх надій, твоїх одмін?
Чому ж ти плачеш?
Боже, боже,
Зведи поета із колін!
Ти підіймаєшся...
Та онде –
З твоїх принук, твоїх думок –
Містичний замок Розамонди,
Мов серце, взяте на замок.
З кушпелин черепів безротих,
Од їх провалених зіниць,
По інфернальних поворотах
Тікай, зриваючись наниз!
Що рік?
Що вік?
Епоха?
Ера?
Де путь пряма, де манівці?

Біленький том Аполлінера –
Ласкавим тигром у руці.
І лячно блазневі і смерду
З твоїх обмов...
Але затям:
Життям, повінчаним зі смертю,
Ти став над смертю і життям.
То все мине. І ти, ганебо,
Минеш, немов привиддя злі...
А прозирає вічне небо
Лише в поета на чолі!

* * *

Ти прожив це життя не дарма.
Чом же совість од відчаю чорна?
Не змовкає журлива сурма.
Не змовкає гобой і валторна.

Та по нас не копають могил.
Та вінок на могилі – як віник...
Пробивається перший ковил.
Пробивається перший барвінок.

Надмогильні дзвенять солов'ї.
Зупинись і постій, подорожній,
Адже очі твої і мої
У билинці, у квіточці кожній.

Подорожній,
Це ми ростемо
Понад смертю, понад журбою...
Ти замовкни навіки, сурмо.
Ти замовкни навіки, гобою.

* * *

Кого я вчора цілував
(О парубоцтво днів шалене!), –
Тепер, немов крізь целофан,
З печаллю дивляться на мене.
Доволі прикрощів і бід
В життя розгорнутім сувої.
А ми посходили з орбіт,
З орбіти долі молодії.

Ми розгортаємо сувій, –
Цю долю, легку, мов пір'їнку,
Немов у книзі молодій
Щоденно читану сторінку.
Ще не відквітли наші дні,
То сумовиті, то суворі.
Та знов з тобою ми одні
На цьому вицвілім сувої.
У відцілованім житті
Спливли, мов тіні у тумані.
Лягли на траурній плиті,
Неначе квіти в целофані.

* * *

Лиман мені далекий голубіє
Крізь день безмежний і безсонну ніч.
І Чорне море далиною мріє,
Немов блукальська Задунайська Січ.

Проживемо? Чи, склавши перескопи,
Підем і ми за море, ледь живі,
Де лиш човнів підводних гороскопи
Стримлять, неначе люльки кошові?

* * *

Зоріє. День. І тиша скресла –
уже не тиша, а луна.
І я беру пошерхлі весла,
і в воду зштовхую човна.
А поміж лілій та латаття –
сліди од весел. А сліди –
неначе вигасле багаття
на дні студеної води.

А там, повище, – не до бога,
а до зірок, що так бліді, –
зникає місячна дорога,
немов дорога на воді.

І де пливем, і там, де є ми,
нам шлях ранковий простеливсь.
...А як же ви, боги богеми,
епікурейці зі столиць?
Догляньте квіти на балконі
в цю мить уранішню гірку,
покіль мої ранкові коні
натхненно дивляться в ріку.
Ще з нами, з нами ця пора є,
і сонця схід в душі зорить,
допоки літо не згоряє,
допоки літо не згорить.
Допоки літа молодечі, –
живіть, спогадуйте мене,
аж поки вечір, вічний вечір
над нами крилами змахне.

СИВА БУКОЛІКА

На Придесенні – молоді сіна.
Вода в Десні –
до неймовір'я синя...
Здається, похлинулась далина
Гарячим духом молодого сіна.
Ти тут. Я тут. Буяє сінокіс.
Стає зелене полум'я стогами.
Здається, від твоїх янтарних кіс
Луна блакитна котиться лугами.

Ця буколічна радість, – що вона,
Селянської душі невмерла навіть?..
На Придесенні молоді сіна,
Як рік тому, як вік тому,
І навіть
Нам не стає для епосу снаги...
Старий косар, воскреслий у легенді,
Вже котрий рік викошує луги.

Хриплять його прострелені легені,
І крізь деснянське марево бліде,
Згадавши бога, і отця, і сина,
Дружина князя Ігоря гряде...
На половців? На заготівлю сіна?
Ми здавна орачі і сівачі.
А не згадаєм, – ніде правди діти, –
Що ми – це ми, русяві русичі,
Що ми – це ми, що ми – козацькі діти,
Що між будяччя, поміж лепехи,
Не згаснули іще й волошки сині,
Як наші синьоокі дітлахи,
Зачатие на молодому сіні.
Але над цю розорену блакить,
Де звіялись і сіно, і полова, –
О, як прощально, господи, звучить
Вмираюча, та невмируща мова!
Як ця бабуся, що одним одна,
Од поту й сліз і ручки не добачить...

На Придесенні – молоді сіна.
Вона ж клепає косу і мантачить,
Сіна згрібає і кладе в стіжок,
Без голосу, без імені і слова.

Над нею, наче золотий сніжок,
Над сивиною – золота полова.
Коли ж то він приїде за Десну,
Їй у колгоспі виписаний трактор?
Осяє, мов німбом, сивину
Чорнобильський, такий близький реактор.
Десна іржаві миє береги.
Та знаєм ми і знає Україна,
Що берегли ми, що ми зберегли?
Свиню? Корову? Мову? Клапоть сіна?

* * *

Люблю тебе завжди,
Як ти мене любила.
Які старі слова, та молода – любов.
Хай наша далина давно віддаленіла,
Але до нас летить одвіку стрімголов.

Люблю тебе завжди.
У сяєві і блиску
Твій образ дорогий в душі не розтає.
Люблю тебе завжди.
І синову колиску.
І лоно золоте, праматірне твоє.

Я – паростком лози, барвінком із могили,
Я – сивим камінцем з осінньої води
Зросту, пройду, впаду отам, де ми любили.
І відлюбили все ж...
Навіки.
Назавжди.

* * *

Де жінка та живе, й сама не знає,
і де мене зустрине, і коли...
І нам обом вертається навзаєм
все те, що ми у себе відняли.
Акторка,
що не власну роль зіграла,
Актор, що не діждався своєї гри...
Але встає трояндова заграва
над нами в ці веселі вечори.
А інша жде, відкрита, мов їдальня,
і шиє, й миє, варить і пере...
Мені ж вертає, наче пісня дальня,
давно вже призабуте і старе.
І в чому грішні ми, і в чому – винні?
Що кинулись у вихор стрімголов,
де ждуть вали акацій білопінні
й зачаєна у вихорі любов?
...Тонка,
хистка, примарна чорна сило,
здавалось, ти в непам'яті...
І от...
А ще нічого нам не відпустило
життя з своїх рокованих щедрот.
А ще нічого поза світом власним
не взнала ти, й довірилася ти
блазеньським тим парсунам
а чи блазням
в позичених парсунах доброти.

Ці маски реготнуть: «Ото любва є...»
А нам, о мила, не потрібно слів.
І не було, й не буде,
й не буває
на світі невідкритих островів.
О муко моя! Муко незабутня!

Чия ж то тінь – як туга, як мана –
над нами пролітає, мов супутник
і нас обох продивлює до дна?
Немила-мила...
Відлітав достоту –
й стоїть журавлик на одній нозі.
Літають літаком «Аерофлоту»,
хто відлітав своє на кочерзі.
Оманливі, зманливі, урочисті,
встають довкола нас примари зла...

Не розквітає папороть у місті,
і не розквітне, як колись цвіла.
Не плач, не остуди печальні губи,
Я зрозумію все і все прошу.
Прости й мене, – мені іти до згуби
в країну масок, пліток і борщу.
Закономірність це, а чи наруга?
Прости мені, жаго моїх видінь.

Мене спокійно зустрічає друга,
а перша розтає у млі, мов тінь...

* * *

Це повинно відбутись у місяці травні.
Це повинно відбутись у місяці грудні.
Тоді змовкнуть дерева в пекельному траурі,
Змовкнуть бджоли, але заспівають трутні.

На червоній стерні буде весело їм
Згоряти дотла, і летіти потому
В коронований сонцем блакитний дім,
І вертатись од сонця, неначе додому

В цей надшвидкісний вік надповільних подій,
В цю раптову нестримність алармів і маршів.
У розкрадену віру, де кожен крадій
Роздає свої очі вітрам і ромашкам.

І буде по всьому – білих снігів течія,
Буду я, по собі не zostавивши сліду.
І буде по всьому світла присутність твоя,
І дерева, й причетне біління снігу...

* * *

Не грайся у себе. Це не гра,
бо ти з огнем холодним граєшся.
Хай він тебе не покарав,
а ти караєшся, караєшся.
Над смутком схилених облич
сад нахиляється, як марево...
Тож киньмо сумніви, і лиш
минаймо спогади, минаймо.
Бо таїмося, таїмося,
допоки не постане суть.
А ми словам віддаємося,
і знов слова нас видають...

ЛІТО В ОПАЛІ

Літо в опалі...Літо в zenіті...
Літо в опалі...
Як ліжка двоспальні –
все застається в опальному літі...
Літо в опалі, літо в опалі.
Гасне беззоряний мій планетарій.
Зорі в опалі, зорі спалені.
Плачуть метелики у гербарії:
літо в опалі,
літо в опалі...

Гаснуть опально сумні твої коси.
Гаснуть опально опальні поети...
Що прокричать нам газетні кіоски?
Що прокричать нам ранкові газети?
Що прокричать літаки надвечірні,
літа мого
геральдичні
орли?
Що прокричать нам померлі звірі,
що повмирили не знати коли?
Літо в опалі...
Бітники-мопси,
бліді створіння вчорашньої моди,
все, що було між душею і тілом,
мука вечірніх моїх перевтілень,
мучилось ревищем континентальним, —
стало опальним, стало опальним.
Я відболію вогнем захмарним.
Буде із серпня божественний Август.
Буду я рибою ув акваріумі.
Я задихаюсь... Я задихаюсь...
В келійній тиші аудиторій,
в тиші вечірніх моїх перевтілень,
все, що було між душею і тілом, —
мука повторень моїх і спотворень,
все, що губилось у пуші кометній,
все, що до серця остання межа, —
на голубій, на опальній планеті
плаче опальне дівчатко-душа...

ОСКАРЖЕННЯ ЛЮБОВІ

О що зробили із любов'ю сноби!
З них на землі щокожний — тільки гість...
А я пишу від першої особи,
а я пишу від другої особи,
а я пишу від третьої особи,
бо хто мені мою печаль повість?

Оспівують поети ясночолі
із сяєвом небесним на чолі
Лауру чи Терезу Гвіччіолі,
А ті Ликеру, інші – Наталі...
А що любов?
Чи та небесна музика,
що нас рятує од земних халеп?
А що то смерть, яка любов примусила
лягти навіки у гранітний склеп?
А що то ідеал?
Його із кого
ліпити нам і суджено, й дано?
З одвертого, сучасного, міського,
а чи сільськоміського – теж давно?
О музико любові! Як ти дзвінко
лунаєш, як ти прагнеш висоти.
...Ти так сміялась, мов співала, жінко,
та плакала за ким водночас ти?
О, як пашіло вишукане личко
з-за частоколу вишуканих вин.
А біля тебе возсідав велично
монументально-ресторанний він.
Тебе я стежив... Кришталі, оздоби...
І хоч танцюй на щедрому столі...
Що наробили із любов'ю сноби,
на цій пропахлій псиною землі?
Я розумію... Не у моді ситець.
У моді – ситість... А тому, тому
я пізнавав любовну ненаситність,
та ситої любові не прийму.
В цій новочасній подобизні нелу
нема, я знаю, й краплі висоти...
Як був би Данте,
він поклявся б небу,
що музики небес не чула ти.
І труять вже тебе романсом лютим.

Оголена, мов тіло, таїна.
О, що це роблять із любов'ю люди!
Але, п'яна, підводиться вона.
Богиненько трагічна!
На оркестру!
Тебе підхоплять дужі крила знов.

...Над очманілим ревищем оркестру
підводилась, підносилась – любов!
Спинити?

Повернути?

Чи примусити
приймати все це – ні-добро, ні-зло?

.....
Вона ішла. Вона не чула музики.
А що в душі – те музика й було!

ВІРШ ДО ВІДКРИТТЯ СЕЗОНУ

На зорі, на зорі йшли мисливці з псами.
З-під землі, з-під землі долинали псалми.

Там, далеко, на горі, там, за темним бором,
полювали вони за заячим богом.

Йшли мисливці і пси, йшли сліди їх саней.
І куди вони не йшли – плакали зайці.

Дзвони плакали сумні по усіх соборах...
І побачили стрільці заячого бога.

Як ударили з рушниць – світ здригнувся беззахисний.
І заплакав сірий бог, сірий бог заячий.

Тільки білі зайці йшли за богом слідом.
Вони тіло богове вкрили білим снігом.

Стане він для стрільця хоч на козушину.
І накрили столи зайчики у шинку.

І прислуга, і брати наші ідеальні,
І стрільці, і зайці ув одній їдальні.

Покотилася зоря за заячим богом,
Там, далеко, на горі, там, за темним бором.

* * *

Переболіло, – наче й не було
ні спраготи словес, ні віршування
про часу думне, зоряне чоло,
де кожна хвиля – зморшка вирішальна.
Переболіло, – ветхий циферблат
уже не стане за знамення часу,
де мудрість втаємничених балад
нам правила за оргій щедру чашу.
Баладний часе втрачених лелек!
Минув!

Пройшов!

Поцезнув, як полуда,
мов екзотичний той ольвійський глек,
що з велелюддя вийшов на безлюддя!
Себе в іменні часу пізнаю,
переболів, мов трави, безіменно...

А коні часу у моїм краю
летять, порвавши золоте стремено!

ЕЛЕГІЯ
ТРОЯНСЬКОГО
ВИНА

2001

ВІРТУАЛЬНА МОЛИТВА

Набачився крові і крові...

І пошепки прошу уже:

– Подай мені, Боже, любові.

А Бога – і Бог береже.

Коли я лягаю на ложе

Опісля тривалих доріг,

– Спасибі, – шепочу я, – Боже,

Що Ти мені милу зберіг.

Літаній летальне літання.

І дні у великій журбі...

Та пісня й молитва остання –

Остання любове, тобі!

ПРОЩАННЯ З МОРЕМ

Зелений ліхтарик засвітить на Флотський бульвар.

Вітрила платанів, і вальсу забутого звуки...

Століття минули, а тіні безтінних примар

З-під трав і граніту до тебе простягають руки.

Останні світлини

вклади в допотопний альбом.

І кітель, і кортик із міста святого Миколи.

Останній кораблик сурмить під Інгульським мостом,

Аби не вернутись у продану гавань ніколи.

Збираються тіні, як відьми на Лисій Горі.

Морський офіцерик цілує ще рученьки дамі...

Прийди, прийди на чорнім катерочку,
Тоді, як я по-справжньому втону.
На берег цей приходячи шоранку,
Твою стрічаю сплакану вдову...
Я чую з того берега морзянку:
На дорікай мені, що я живу.
Понаді мною вже не хвилі – гори,
Всіх заливають, хто ти не еси...

На рятувальних станціях мотори
Зривають ритуальні голоси.
Не бачиш ти, що діється навколо,
Пропав Мамай, і шабля, й кобза, й кінь.
Спасенне, чорне, рятувальне коло

Мені ти з того берега докинь.
Земля із нами. Наша альма-матер.
Надійде час – то прийме і мене.

Вона й надішле рятувальний катер
Або докине коло рятівне.
Життя і смерть – єднання половинок.
Вода і суша будуть і тоді,
Коли над нами виросте барвінок
І в дощик підуть кола по воді.
Ми в них самі перейдемо.
А їм би
Не перейти у наші ночі й дні,
Де поставали сяючі, як німби,
Колись над нами кола рятівні.
І ця могила
Не пропаша сила,
І катер порятунку – не трава,
І, мов сирена, не відголосила
Сиреною із катера вдова...

* * *

Дивацтво це? А може, це потреба,
бо так щоденно хочеться мені,
щоб ці, у білім інеї, дерева
і день, і ніч стояли при вікні.
Хай у зимових візерунках вікна,
Холодна ця зимова таїна...
Моя душа, до самоти незвикла,
Потягнеться, мов гілка, до вікна.
Дерева й люди...
В світі ми – найменші.
Ми надто юні. Ми такі старі.
А ген зоря небесні крає межі,
І вчаться говорити снігурі.

ФАТА ФАТУМУ

Музики не стомилися. І так
Іще танцюють молоді і гості,
Що на оцім дніпровськiм перевозі
І пліт, здається, пуститься в гопак.
І Лада Костомарова привітна,
І сам боярин геть не жмурить віч.
Пливе Шевченко. З ним пливуть «Три літа».
Огненні три. А десять літ – навстріч.
І білий день зів'яне, наче квітка.
І б'є арешт по конях вороних.
І зазирне у каземат лелітка,
Та вже нема союзників твоїх.
По хвилях попливли б вони, «Три літа».
Та що, о, що, поете, ти без них?

ПЛАТАНОВА ГРАМОТА

Розгубили поети давно
Надто ранні печалі та стреси.
Але зоряне тчуть полотно
Їм, як лицарям, нотами меси.
Милі месниці,
плаче папір,
А згоряє в смертельнім каміні.
Догоряє останній клавір,
А серця – мов листки на камінні.
Сипле листя журливий платан,
Сипле ноти клавірів і грамот.
І життя, як ранковий туман,
І любов не лікує, а ранить.
Ти заграй, ти заграй, ти заграй
І мені, і зорі, і платану.
І прилине святий Миколай
Воскресити зорю з-за туману.
Не покинь, не покинь, не покинь
Учорашню любов над водою.
Скільки вчора ще юних богинь
Відлетіло услід за тобою.

*Заціловую ваші сліди.
Заціловую в місті Миколи.
Назавжди. Назавжди. Назавжди.
І – ніколи. Ніколи. Ніколи.*

ТЯЖІННЯ КРИЛА

Лелеки пестять лелечат
До часу повного змужніння.
Малі лелеки проячать
У небесах земне тяжіння.

То тінь лелеки, то орла.
Судьба крилатості – заплутана...
А що б, здавалось, два крила –
До гравітації,
до Ньютона...

ГРИБНИЙ ДОЩ У МІСТІ

Голос мій відлунює у літі.
Голос мій – над гори і горби.
Говори: ще є на цьому світі
Незастронційовані гриби.
Гряне гриб із мороку і зроку.
Говори до мене, говори...
Грибний дощ 2000 року
На асфальт насіється згори.

Обік міста – буйні автостради. Зводяться реактори нові. Та спокійно спить, як мій Тарасик, зайчик-побігачик у траві... З кошиком – ходім у ліс, дружино. З кошиком позбудемось журби. Пропусти нас, росяна ожино, до старого лісу по гриби.

Ти насійся, дощику, насійся! Ти насійся – з манни і мани. Ти, старенький Боже, Бога бійся: не покинь, спаси і сохрани! Дай нам часу грибного завзяття, відпусти нам гріх – содом і гвалт.

Наче цвях із божого розп'яття,
Білий гриб проб'ється крізь асфальт.
Кров тече! І на Сухім Фонтані,
І в широкобалківському яру...

Аве, аве... Ліма Савахвані...
Краплі крові в чашу наберу.

РЕКВІЄМ О РИМСЬКІЙ КОГОРТІ

Солонуватий Гіпаніс. Акорди
Кимвалів тут звучали недарма.

Шукаю сліду римської когорти.
Шукаю сліду, а слідів – нема!
Легіонери,

сушить знов у горлі,
Ця амфора ольвійська замала.
...О, де погасли ваші очі орлі
й гортанна лінгва римського орла?
Ви всіх рабинь зігнали до галери.
Усіх рабів до весел повели...

Яка солодка кров із тої ери,
Де все життя – на відстані стріли!

ПІВДЕННИЙ СУВЕНІР

Тільняшка. Гюйс. Компас – і тінь Регістру,
Який возносив душу аж до зір...
А час такий – лише піднести іскру:
Гармата засмальцьована до дір.

Троянський мур. І біленої хати
Вікно. І вічність пролетить, як мить.

І це ядро з чавунної гармати
До середини Бугу долетить.
І на ядрі, за прикладом барона
Мюнхгаузена,

злинь у небеса...

А слава що? То не царська корона,
А поговір, окраса і краса.
Чи є вона, злotosуремна слава,
Чи справді грає в сурми золоті?
Чи наша слава – то злиденна пава
З біжутерійним золотом в хвості?
Верніть мені мою печальну Трою.
Налліть мені троянського вина.
Верніть країну зраджену герою:
Героїв – море, а вона – одна.
Троянський день мій. Вечір мій зажурений,
Його конем троянським не пройти...

Іванко-дурник був лиш тим обурений,
Що кодекс честі втратили брати.
І нас троянські видива карають,
І шлють холодну пам'ять, як змію...
Іваночку,
братів не вибирають,
І я не раз із вами постою.

Нам любо жити – із вином і мирром,
Жар-птицю слави знати, хоч одну...

Хай братнє серце стане сувеніром,
А не кривава дрібка чавуну.

Корона. Діадема. І намисто.
Ще й атлас цей, зачитаний до дір...
Немає сувенірів. Тільки місто,
Все місто суверенне – сувенір.

По вечоровій попливла воді...
А я, панове, дотепер не знаю:
Чи то – не місто древнє там, на дні?
Літа летять. Століття переходять.
І в тому перебільшення нема,
Що в надвечірніх, інфернальних водах
Говорить нам історія сама.
Я так писав...
Не плачу і не каюсь.
Я лев, а не сумирне кошеня.
Обпаленою пам'яттю торкаюсь
До шаблі, до тачанки, до коня.
Гіркий мій час! Гірке моє дання!

Я був поетом, знав про ідеали:
Корчагінські, козацькі...
А проте
Я був поетом тих, що будували
Епічне, вавилонське, золоте!
Коли схилився я над жаждивим лоном
Богині комсомольської,
Тоді
Мені любов'ю пахло й Вавилоном
У древній цій, у молодій воді.
Жерці кавалерійської атаки,
Корчагінці на ставці, в чому суть?
За півціни придбавши «кадиллаки»,
На Перекоп нікого вже не звать.
У них – круїз, а в мене – кров з аорти,
Моя любове, рідна, золота...
Мов грім легіонерської когорти,
Крізь душу й серце перейшли літа.
Поет вина й жінок, любові й шпаги,
Я мав за злото – золото душі.
Таємні канцелярії й гулаги
Ще плачуть по мені, товариші.

Як жаль мені за юними літами!
Від спогадів печальних не утерсь...
Та брав тоді я голими руками
І полум'я, і цвіт дівочих персь.
Як жаль мені, що вже ніхто не зрадить:
Ні музика не в радість, ні вино.
Як жаль мене лише тому, хто радить
Шаблюку здати у музей давно.

А я мовчу. Лиш очеса заплющу –
Я сам собі козирно ворожу.
Куди ж подіну бідну Попелюшку, –
Цю бідну, рідну душу, не чужу?
Як жаль мені душі юнацьку павіть,
І юних літ охмарене чоло,
Де з партії не вигнали, бо навіть
Туди вступати й гадки не було.
І так було там бидла достобіса,
Зжеруть живого, тільки кістку кинь... (

Як юний бог, як молодий гульвіса,
Я йшов поміж закоханих богинь.
Я плакав під холодними зірками,
Давивсь холодним хлібом чужини,
Та брав я долю голими руками, –
Нема за мною крові і вини.
Іще лежать, лежать під Перекопом
Червоні й білі – досі лоб у лоб.
Звізда Полин сіяє над Потопом,
І в нас одне – Чорнобиль і Потоп.
А я лечу...

І чую крик погоні.
І я себе уже не бороню.
Лише горять і очі, і долоні
Від милого прощального вогню.

Я хочу й сам того, що ти хотіла...
– Не ми перемогли, – кажу, – вони...
Та я уже не вмру, немов Аттіла,
У першу шлюбну ніч коло жони.
Як жаль мені, що не боюся смерті!
Як жаль мені твоїх, кохана, літ.
Але мене і мертвого не стерти
І не розтерти прахом між чобіт.
І не ужалить жалом зненавида:
Я цар. Я раб. І смерть я переміг.
А жаль бере: пропала Атлантида
І літ моїх, любове, і твоїх.
І Ольвія в снігу, моя кохана...

Але спасибі: в мене ти була.
Лиш ти мені моя болюча рана.
Не плач. Накинь своє пальто й боа.
Це просто так судилось для людини
На цій землі, розколотій навпіл:
Своє життя пройти до половини,
Але пройти пекельних дев'ять кіл...

АТЛАНТИДА ПІД ВЕРБОЮ

Українське
Над нами восходить
Сонце наших тривог і надій.
Українська
Мадонна народить
Нам Месію в журбі молодій.
І схилюся, дитя, над тобою...
Все віддам тобі – небо й ріку,
І сумний материк під вербою.
І коня – козаку!

ТЕНДРІВСЬКА ОДИССЕЯ...

На Березані, там, на Березані,
Світанки схарапуджені встають.
А на Кінбурні знову склянки б'ють.

І лиш на Тендрі коні партизаняць,
І воду, і солону воду п'ють.
Ще тут панує спокій сотні літ.
У небі прострекоче вертоліт
І западеться в небо, як в могилу.
Та кінський бог мустангів береже,
І знову цар мустангів так ірже,
Мов чує древню, допотопну силу.
Ще тут немає нічії дачі,
Лише леванта повіви гарячі.

Над міднотілі гривані та клячі.
Літами тут немає ні душі...

Чи ждало ти такої одиссеї,
Лоша з берегової батареї,
Яку в війну лишили гармаші?
На Тендрі коні п'ють солону воду.
На Тендрі й коні вибрали свободу.
А ми? Коли ми станемо людьми?
...Мовчать, мовчать задумливі пророки,
І грізний дим – з лиману і затоки,
Як ті, із сорок першого, дими...

СЬОМИЙ ДЕНЬ

маєстатична мозаїка

1

Майстерня моя – тут раюють люди
і річка б'є в береги
богинь півнагих цілують
напівнагі боги
а тоді як підпалять картини мої світляки –
то палають дерева струнки мов свічки
навіть ковчег у вогні запалав
і в огні ми пустилися вплав
за зразком півнагого бога
Ієроніма Босха

2

У вибухах свічад –
перса віття яблука
і святий Голем
із незмінним зеленим огнем

3

Монументальні картини
хаосу вогню темряви світла –
шестикратної опери світу
тут похить – куц а любов – зоря
і над всім цим кімнатні акваріумні моря
кущі виростають вітри – гудуть
і зачаття ув образі двох гадюк
сплетених в безумі діводерев нагих

4

Тут боги – люди а люди – боги

5

Вигинаються спини
і нескоро дання
час появи людини
зірка сьомого дня

ПОХВАЛЬНЕ СЛОВО АКОРДЕОНУ

Як некрополь – тиша. Тиша порту.
Я хмільний – од першого акорду.

Знов акордеон, труба й валторна.
Знов моя журба, хмільна і чорна.
Не впаду. Не звикну. Не помру,
Ледь почую цю небесну гру.
Ледь із мурів – портових і дачних –
На асфальт проллється звукопад...

Грай, Михайле!
Ти не Ян Табачник,
А верни нам молодість назад.
І Михайло серце так розкрає,
І заграє...
Боже, так заграє!
Стільки з яблунь позбиває цвіту,
Солов'ї замовкнуть у гаю...
Я, Мишко, вернуся з того світу ,
Щоб почути музику твою.
В світі, у запльованім вертепі,
Всі ми повмираєм, нічий...

На чолі відчую руки теплі:
Музико, це пальчики твої?
Ми усі повстанемо з могили.
Та в усього світу на краю
Так, Мишко, ми це життя любили,
Як любили музику твою.
Музикусе рідний із джаз-банди!
Голос мій завмре удалині...
І червоні, наче кров, троянди
У могилу кинеш ти мені.
Тільки півоктави і півтону,
Тільки б перший пролунав акорд.
Тільки б тихий плач акордеону
Не збудив ранковий сонний порт...

СОБОР

Біла церква в місячній проекції...
Це було недавно і давно.
Був тут клуб, і тут читали лекції,
Тут були концерти і кіно.
Був голодомор, війна і жертви.
Йшли літа криваві без пуття...
І найшло на всіх, що треба – церкви,
Де невбите Іродом дитя.
І вони побачили Месію...
Він зійшов
тихенько
із небес...
Він не мовив:
– Я для вас посію.
І забрав його не «мерседес».
Але всі з'єдналися у горі,
Як настав-таки великий піст.

От і нині у церковнім хорі
Вірник і вчорашній атеїст.
Але тому богові-людині,
Що до нас прибув із небесі,
Все життя віддати по краплині
Чи не ми клялися з вами всі?
Чи не ми народжені для злетів?
А чи нас тюрмує в мушлі зло?
Що ще, крім пророків і поетів,
У народу нашого й було?
А вино церковне б'є у нерви.
...І горить у мене на столі
Патерик із спаленої церкви,
Материк і неба, і землі...

ПІСЛЯ ПОТОПУ

Перелетіли в ирій ночі й дні,
І тільки жменька попелу і глею...

Ти звав її Адамовою? Ні.
Вона пребуде Срібною Землею.
А ти вернувся з мандрів, Одіссею,
На свято посрібленої рідні.
Все так..
І виріс я на чужині,
І сивію іще до ювілею.
В пекельній ночі власних іменин,
У білих днях тріумфу і розплати..
І прилетиш до не твоєї хати,
І хай ти – цар, але ти блудний син:
На «Мерседесі-бенці» Мигалья,
І на «Рено» блискучому Івана...

О втрачена Адамова Земля,
Ти знов мені болиш, неначе рана.
О рідна! За шоломом знов єси!
Це знов тобі простелено в Європу
Дорогу із всесвітнього потопу,
А в нього порятунку не проси.
Це твій приділ – потоп і землетрус,
Язичіє, як мова у дельфінів...

А сніг на Куці – білий, як обрус,
У візерунках вистиглих яфінів.
Резерваційний Бог Карпаторус,
Карпаторос, – із ласки угрофіннів, –
З яфінів полонинських проросте...

То Габсбургів тут царство золоте,
То Шенборнів і Телекі святині...

А ми? Де ми в Карпатській Україні?
Де Красне Поле – січове, святе?

Я вийду із машини сам, як перст,
Тернову квітку покладу під хрест,
А дзвони вдарять у близькому Хусті...
Лежать в землі цій юні вояки,
Аби росли паприка й огірки,
Але мовчать поети златоусті.
Лежіте, – на останнім рубежі...
Пройшли по нас імперії чужі,
Це їхні ще дороги й акведуки.
Та ми уже не в рідній чужині,
Ми з бідної, та рідної рідні:
Грядіть, синочки!
Думайте, онуки!
Ми вийшли – із Євразій, Азіоп,
По нас пройшов,
По нас пройшов потоп,
Та нас не залякати чужиною...

Благословен – австрієць, угр і чех,
Але пливе зі Скіфії ковчег:
Спрямовуй на Іршаву, діду Ною!
За нами – Азіопа і Європа,
Але прости нам, рідна чужино...

До Ужгорода вимчимо із Чопа
На іномарці з маркою «Рено».
О земле рідна!
Воду із шолому,
А не вино в генделику я п'ю...
Етер і сива черепиця дому.
І блудний син у раю на краю.
Із Ізи – кошик. З Керецьок – тарелі.
І жмуток смутку в батька на чолі...
І свіжий смак суханської форелі.
І теплий присмак попелу й землі.
І сміх родини, й запах батьківщини, (
І пізня ця гостина, і нічліг...
І сходять після потопу яфини.
І сніг такий на Куці! Вічний сніг!

КІНБУРНЬСЬКА СІЧ

На могильнику Сидора Білого
Ані каменя, ні трави,
Що з-під колеса автомобільного
Не піднімуть і голови.

На могильнику Білого Сидора,
На піщанику – сяєво свіч,
Ніби спалахи снів, що видерли
Вороги із козацьких віч.

Зяє череп. Козак регоче.
Пан отаман ізнов на коні?
Що козак козакові хоче,
Череп черепу – в полині
Розказати?..
Над вежами неба
Дзвін з Очакова знову б'є...

Або, може, і неба не треба,
Тільки б знати, що небо – є?
І так часто, занадто часто
У душі оживає живе.
Але як мені бути із часом,
Він – мов катер «Меркурій», пливе...
Час летить, і пливе, і їде,
Час – не гроші і не слова,
А – єгипетські піраміди
І в козацьких очах трава.

ПИТАЛЬНИЙ РЕЧИТАТИВ ДЛЯ ОДНОГО ІЗ 40

Один із сорока зачумлених,
Ти перший віриш у чуму.
Чому?

Один із сорока забутих,
Ти дочекаєшся хвали.
Коли?

Один із сорока крилатих,
Коли всі 40 полетять
над сад,

над місто окаянне,
над океан,
і чад, і дим...

Той дим розтане увостаннє,
І знову будеш ти один.

Один із сорока забутих,
Не май повік на мене зла.
...Один із сорока – ти перший,
свого шукаєш ти числа.
І наче вперше – море, марева,
І жінка в морі...
Ти один.

До тебе долинає образ її захапаних
колін.

До тебе долинає образ її захапаних
грудей.

Це тільки море.

Тільки марево.

А марево розвіє день.

А завтра буде всеприсутність

Всенезбагненної краси.

.....
Порозгубились давні друзі.

Їх очі. Губи. Голоси.

Сухі од вітру твої сльози.

Обличчя огортає дим.

Один із сорока забутих.

Один із сорока.

Один.

ПОСТСКРИПТУМ ДО ЛІТОПISУ

С.Непомнящому

Зима у Миколаєві. Зима.
На південь прихилився північний полюс.
Трамваї стали, у снігу по пояс...
Де посполите рушення? Нема.
Це знову ні-холера, ні-чума,
Це тільки по ночах свічками кліпать,
А ті, по кому журиться тюрма,
Ті створюють інвестиційний клімат.

Візьми снігів солодких тільки десть...

Мисливці й гончаки пішли на лови.
А ми – про честь. Яка в голодних честь?
Падуть сніги, таємні, мов підтекст,
На сторінки езопівської мови.
Соборне злото сяє крізь югу.
Та незнищенна в наших пустах віра.
Йдуть босоніж пророки у снігу,
Йдуть голідуш у пошуках кумира, –
Щоб не продати віру дорого,
Їх вигнали з приймальної банкіра.
Зимова в Миколаєві офіра!
У світі – весни, а у нас зима
Стискається, немов петля на карку,
І ці платани голі обійма
Обіймами ведмеда з зоопарку.
Спасіння рукотворного – нема!
Не гине сніг. Не журиться природа.
Усе дорожчий хліб, а не свобода,
Комусь його і скибочки нема.
Зима була. Але пройде зима.

А нам нема ні хліба, ані меду,
А в зоопарку білому ведмедю
Набридли м'ясо, ніжє й бастурма.
Прощай, прощай...
Гримиць прощальна мідь.
Гримиць сьгодні, бо гриміла вчора.
Від того й білий зчорніє ведмідь,
Що нас бере, бере голодна змора,
І в узголів'ї привидам стоїть
Нєщастями рокована потвора.

Я розгортаю сніговий сувій
Хроністом двадцять першого століття.
Що нас чекає завтра? Суховій,
А чи небесна манна і поліття?
Немає нам життя без ворогів!
Всі вороги – масоли і масони.
І посполите рушення снігів
Уже грядє з чорнобильської зони.
І там, де ждав любовного дання,
Де заметіль прийшла, немов невістка,
Там чорний грай, і грає вороння,
Ані життя, ні шаблі, ні коня, –
Пропала українська реконкіста!
Зима у Миколаєві...
До міста
Летять сніги й кульбаба умлівіч.

Атраментом останнього хроніста
Холодні зорі заливає ніч.
А тут – джаз-бенд, «Макдональдс» і так далі.
Самодіяльні Чіо-Чіо-сан.
І на Соборній квіти незів'ялі.
І той же вік. І той жагучий стан.

І є ще мить поглянути угору,
Де не запишуть наші імена.
Під золотими банями собору
Ще ти не раз наплачешся одна.
Сурми, сурмо! Горни, небесний горне!
Горнистим горем стало гореня.
Білій, бідо, бо тільки небо чорне,
Де пролітало біле вороння...

ART NUOVO

Це малювати Рубенсу...
Воскресни
Маєстро давній – світ змінився б весь.
Умер би світ ель-греківських чудес,
Воскреснув світ вакхічний і тілесний.
І раювання плоті, не води,
Екстазом би на землю пролилося.
А там десь фавн у кущах бороди.
А там десь ніагарами волосся.

Візьму тебе у плоть свою, у кров.
Візьму тебе вмлівіч і подолаю.
У ритуальнім пломені дібров
Тебе здолаю, мій пекельний раю.

Я буду цілувати груди,
Шию
І плотію відшукувати плоть.
Я над тобою небеса закрию,
Поганський бог,
Язичеський Господь...

Скупайся в воді деснянській, цю воду прозору звелич
Лелечим надрадісним криком, який пролетить по узгір'ю.
Немає тобі перевозу? В Харона човна позич,
Пливи на Десну зі Стіксу, веслуй на Десну, Сергію.
Там Ігор і там Володя
на березі палять огні.
І варять куліш козацький во ім'я отця і сина.
Там тебе прозирають очища води скляні
І за тобою очі виплакала Валентина.
Тайна життя і смерті –
найпотаємніша з тайн.
Тяжко вона єднає і чоловіка, й жінку...
Без тебе оре твій трактор. І без тебе комбайн
Сам, самотужки завівшись, ізрана встає в загінку.
Будуть і літа, й зими. Буде нова весна.
Будуть і наші роки нами прожиті до решти.
Скільки б іще не виходила із берегів Десна,
Та на високий берег вже із човна не зійдеш ти.
Тут ми уже навчились куліш свій солити слізьми.
Пити горілку з чарки, пити вино із глека...
Після біди й зав'юги, після тяжкої зими,
Наче душа безпритульна,
Ходить у лузі лелека.

ТОПОГРАФІЧНА ЗЙОМКА *концерто грассо*

Коли сонце заходить за сутінки 100 держав
Коли ніч лихословить над тінню боліда –
Я падаю з неба немов дирижабль
Із ХХ браття століття

Над виттям поетичних дрібних забіак
(Іх рознімуть і критики й мільйонери)
У зоряні трави падаю сам навзнак
Поет без епохи – з грядущої ери

П'ю небесне вино п'ю небесний нектар
Не нап'єшся таким – тільки віку вкоротиш
А затим прочитаю в газеті «Бульвар»
Що й мене пригадає професор Коротич

Мемуари муарні – який моветон
Але ми ще були при імперським фіналі
Вибрав я Миколаїв Коротич – Бостон
В «Миколаїв енд ньюз» я пишу і так далі

У мутантів мустангів триглаве лоша
Де свобода чужинцем давно вже підпружена
Де ридає моя українська душа
У суцільній чорнобильській зоні відчуження

Я не знаю кому із нас бути навіки
Кому – у зеніт і кого пристрелять
Ці дерева і досі як древні суворі вікінги
Мої друзі найперші в останні ідуть менестрелі

Екск'юз мі дорогий
Похоронного маршу
Не діждатися б нам у наш спалений дім

А поет – як заїжджий фігляр із Марсу
В Атлантиду в Колхиду за море
Летім

Коли сонце заходить за сутінки 100 держав
Коли ніч лихословить над тінню боліда
Я падаю з неба мов дирижабль
Я впаду
Тільки б знову душа відболіла

ПІВДЕННИЙ ХРЕСТ

Ользі

Не забуду ніколи – був поїзд як пояс
Твій дівочий.

І був наш весільний експрес.
Та відходив навіки прощальний мій поїзд
І летів на сузір'я Південний Хрест.
Ми останнього злота давали оркестру.
Ми не бачили білого світу з-за сліз...

Але нам не востаннє іти на оркестру,
І не йти за куліси, а йти з-за куліс.
Жив на небі я. Ти на землі будувала,
Як маленький вокзальчик, це щастя земне.
І не знав я, що ти на землі бідувала,
Бо чи з неба побачиш буття це сумне?
Я тепер на землі...

Ти мене зустрічала,
Сивих квітів осінніх нанесла мені...
Та невже в нас війна? Та невже в нас навала,
Що такі ці обличчя стражденні й сумні?
І тому розриваються труби й валторни,
І відвозить мене в занебесся оркестр.
Ти чекай мене!

В небі блакитнім, аж чорнім,
Величальне сузір'я – Південний Хрест!

НІЧ ГАЛІЛЕЯ

На ажурних, осінніх дощах,
На котурнах, які не зламати,
Розбивається бідна душа,
Чи розбилась душа о догмати?
Береженого бог береже.
Береженому – любість і милість...

Не обертається вже.
Зупинилась!

Августійша,
Свята інквізиція
Прагне янгольського крила...
Так чому ж вона? –
Це не сниться! –
Раптом рушила,
Попливла?
Неймовірно!
Земля обертається,
Як ти еретиків не карай...
Хай це навіть огнем карається,
Обертається – й край.
Ви моліться, звитяжно і юно,
Ви зрікайтеся гаряче...
Обертається!
Попіл Бруно
Галілею коліна пече!

СОЛОВ'Ї РЕНЕСАНСУ

Нащо, доле, я й досі з тобою на «ви»?
Ти – рокована, ти – напророчена...
Ти позви мене, доле, й обранцем назви.
Хай ростуть –
із пречистих снігів і трави
Солов'їні оркестри відродження.
Я відчув, я збагнув, я сьогодні – не сам,
Хоч мої катування довічні...
Не замініть живої душі ренесанс
Механічне пташатко да Вінчі.

Електронна геральдика нив і пустель!
Це незвично, це просто занадто:
Солов'ї – Мікеланджело і Рафаель,
Соловей – Леонардо.
У вишневих садочках, де мати моя
Научала нас жити під грім солов'я
І шукати єдиного шансу,
Пізнав я науку, просту й золоту:
Убієнний – лети і співай на льоту,
Українське пташа ренесансу.
І найвищий реєстр, і найвищий момент
Солоспіву, а ще й журавлиного хору –
В тім, що землю, на пісню чорнобильську хвору,
Вознесе солов'їний

палкий

диригент!

Ще не все ми утратили, доле моя:
Голо, кволо навколо, та соло гримить – солов'я
Ув екстазі співацького трансу...
Я сміюся і плачу, й сідлаю коня.
І гримлять мені днесь понад грай вороння –
Солов'ї ренесансу.

КАЛЕНДАР

Молодими, як зорі, очима
Ми вдивлялися в зоряний сніг.

І була ти – як зірка причинна,
І первісна була ти, як гріх.
Молитовні,
Любовні,
Гріховні
Ти мені шепотіла слова.

Але чув їх лиш місяць уповні
Та в зимовому лісі сова.
На занесене снігом обійстя
Ми прийшли, заціловані, вдвох.
І шепнув мені тихо: «Не бійся!»
Бог любові, поганський мій бог.
Він у сяйві постав перед нами –
І не стало на світі зими...
Молодими, як зорі, вустами
Ув екстазі заходились ми.
А над ранок, захмелений ранок
Запалали під снігом мости.
Ти мене проводжала на ганок,
– Пахне березнем, – мовила ти.
І пропала. Навіки пропала.
Мов зима, відімчала конем.
Наче смужечка снігу, розтала
Під ясным пролісковим огнем.
Але знаю, що це – не останнє.
І любити, й молитись – не гріх.
Я знайду тебе, тільки розтане
Березневий непрошений сніг!

VIA DOLOROSA

Тепер – і прісно. Вперше на віку
Побачу, як хоронимо ріку:
Замало нам Чорнобиля й потопу...
І лине тренос-плач із міст і сіл,
І вже навик німує Чорновід,
А ми... В яку ми перлися Європу?
Оця географічна місцина...

У нас і досі – тільки племена
Перед нашестям обрив чи Батия...
Банкети на Каялі. Сон-трава.
Побратана гетьманська булава.
І безголова під'яремна шия.
Нам знову рало чи двосічний меч?

Месії не зрікаються Предтеч!

Спартак, Ісус – а кожний на Голготі...

Самі незнамі досі стоїмо,
Та прісно, ніж ізнову у ярмо,
Вже краще вмерти на тюремнім дроті!
Коли колимським снігом занесе, –
Тоді вже краще київське шосе,
І смертна мить в передчутті удару...
Ржавіє шабля і двосічний меч.
Але росте Месія із предтеч
І нам несе ієрихонську кару.
І в час усікновенної глави
Промовить з-під могильної трави
Той, хто сконав у розбрату скорботі...
І чорні дні. І поминальні дні.
Але горить на рідній чужині,
Горить троянда на тюремнім дроті!

І в чарці поминального вина, –
Благословенні ваші імена,
Святі герої, лицарі, предтечі...
Нема на світі інших Україн,
І візьмемо, козацтво, так, як він,
Свою скорботу на козацькі плечі.
Жалобний день назавше нас обпік.

Уже минає і грядущий вік,
Вчорашні друзі одягли лівреї...
Але вогненне сяє нам письмо,
І ми з Малоросії ідемо,
Як із Єгипту мудрі іудеї.
Це потім – на останнім рубежі –
Розпнуть месію рідні, не чужі,
І ще заплачуть у церковнім хорі.

А тут – шосе вечірнє. Хресна путь.
І це твої брати з неволі йдуть.

А далі – ніч. А далі – тільки зорі.

БАЛ У ОПЕРІ

Я тебе цілував у театрі,
Даму трефову з краплених карт.
У фаворі, у вічному фарті,
Нам сюди повертати не варт.
Не на сцені – зіб'ють лімузини.
Не в театрі – по-справжньому вб'ють...
Але я іще «бог із машини»,
Фори фарту фортуни дають.
Я люблю тебе! – в щасті і горі.
Я програв,
та для тебе я твій,
І нечутний, як голос у хорі,
І, як голос із хору, живий.

Я люблю тебе, сповнену горя,
Все одно ти навіки моя.
Біля нашого Чорного моря
Чорні з заздрості білі моря.

А коли я рушав у поети,
Ми обое були не сліпі...
Будуть, будуть і наші портрети
Продавати у вашім сільпі.
Буде, буде із Чорного лісу
Аж до Чорного моря хорал.
...От і все. Підіймайте завісу,
закінчився і в опері бал.
Але все ж не для фарсу і фарту
Хори й титри людей і дерев.
І життя я поставив на карту
Не для милої дамочки трэф!

* * *

Осінні вірші пишуться під осінь —
Вже скільки літ, десятиріч, сторіч.
А ти — поет осінній. Ти і досі
Простоволосим явором стоїш.

Не раз, не раз до тебе повертались
Ті острови, які ти не відкрив.
А десь літак. Але тобі zostались
Єдина пара лебединих крил.

І щось кричать ув осінь мої губи,
Брати твоїх губів, твоїх волось.
І щось кричать осінні сірі гуси.
А небо — лебединим зайнялось.

ВИСОКА ВОДА

Запливає вода із лиману.
В чорноморську – лиманська вода.
Так і я по тобі лихоманю,
Як зоря, як вода молода.
Запливаю і я, запливаю
В Чорне море, неначе лиман.
І солоне гірким заливаю,
Соло солі зійшло на туман.
Я любити тебе перестану...
А коли моя зірка впаде,
Запливу, як вода із лиману,
У твоє – штормове й молоде...

КЕНТАВРІАДА

Отам, де Гілея спрямовує в Ольвію шлях
І сушить Ахілл на зупинці автобусній весла, –
Живуть конелюди.
Гарцюють щоденно вони на полях.
Епоха Еллади із ними у бронзі воскресла.
І сам я кентавр, у світильник Кіпріди вкидаю солону...
Та збилась підкова на щастя.
Побути б одному, самому...
Побути б самому – у сумі самому, де саваном –
саман хаток.
А ти від світильника тут припалив сигарету...

Далеко від дому, немов од Мілету, зробити прощальний
виток.
І море, й самум, і задумливий спів очерету.
І вбивця приходить на місце, де матір убив,
Де батька і матір убив – повертається вбивця.

Лиш я не вертаюсь, де жив, і ходив, і любив,
А в дощик сипкий астероїдний тут і розбився.

Манкурти й мустанги на Чорному морі живуть.
Кінбурн, але й Тендра – сполохана їх батьківщина.
Та є тут кентаври.
І в цьому – легенда і суть.
Прообраз безсмертя.
Смерть в образі:
Кінь і людина.

Аргамак і румак – це красиво не так.
Атлетична кіннота...
Для неї – овес, не литаври.

А півконі, півлюди – безсмертя міфічного знак.
І героїв навчали:

а/ гімнастики;
б/ лікування;
в/ музики;
г/ віщування, –

безсмертні,
як:
а/ боги;
б/ титани, –
великої справи навчали титанів кентаври.

Чи Зевес Іванов піднесе нам, де срібная креш?
Трудодні закентавриш, закемариш – і знову ореш.
Архонти в столиці, де міді продажної дзвін,
А каски спартанців пробили діру в п'єдесталі...
Побути кентавром...
Діждатись самуму і суму античних руїн.
І – притьмом. І чвалом у небудь, в небудь і так далі.

...Я жив так як жив.
Я гукав надвечірню зорю.
А виросли терни,
То я й не чекав собі лавра.
Себе запрягаю
(Розпрягайте, хлопці, кентаврів!)
І сам свою ниву камінну орю.

...Шукаю кентавра!

З УКРАЇНИ

Андрієві Антонюку

– Учителю, хто ми?
Дівча з золотими крильми...
А дід-чорнокнижник:
– Відомо,
Богове вrekli нас людьми.
Ми люде й богове, ми велетні й гноми... (

– Учителю, хто ми?

– Учителю, хто ми?
Ми Химки і Хоми,
Ми діти мазниць, і м'ясниць, і в'язниць,
І соломи, й Содоми...

– Учителю, хто ми?
– Я вивчив, дитино, до титли, до коми
Усе, що у Книзі Буття між рядками,
І вітер століть шелестить сторінками.
Та після потопу – ні титли, ні коми...

– Учителю, хто ми?

...Мовчить і мовчить тисячлітній нетяга-козак,
У божу лампаду підклавши кізяк,
Аби яскравіше горіло.
І хліб розломивши, Ісусове тіло,
Вже й сам знемагає від тисячолітньої втоми...

– Учителю, хто ми?

Учителю, хто ми?

Стоїть моя доля край поля і б'є золотими
крильми,

Вечірня лампада моя, поминальна окраса.

Учителю, хто ми? –

Ми діти Месії й Тараса.

Народу не стало, зосталося плем'я Хоми.

І – хрестиком, хрестиком ці рушники й килими...

– Учителю, хто ми?

– А хто вчителі, як не ми?

МАНУСКРИПТ

О ЧАСІ БУЗЬКОЇ СІЧІ, РОЗКАЗАНИЙ БОГОМАЗОМ АНДРІЙКОМ І ЗАПИСАНИЙ САМОВИДЦЕМ МИКОЛКОЮ НА ПОЛЯХ ПІДРУЧНИКА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

День і ніч над виднокраєм,

Понад Бугом – день і ніч! –

Простуніться! –

Січ гуляє,

Запорозька,

Бозька

Січ.

Хиже гульбище під хмари,

і корчмарський балаган.

Наче море – шаровари,

Кармазин,

Єдваб,

Сап'ян.

Дим із люльок – вище хати,

Мов султани ковили...

Сохрани нас, Божа Мати,
Щоб ми Січ не пропили.
Щоб не нас настигла кара
За часи гріховні ці,
Порятуй, свята Варвара,
На Синюсі, на ріці.
Щоб не кинулись до рала,
І до сала,
Й молодиць, –
Так, як раїть нам од ранку
Маладой Нечоса Гриць.
Козарлюга одноокий,
Він одбув козацький спит,
Він давно забув про спокій,
Хоч і певний московит.
Не забудете до смерті,
Що то є за скурвий син...
Буде він ще шкури дерти,
Козаки, із ваших спин.
Але доки гарна днина,
Гарний світ,
Коли сп'яна...

Пропадає Україна,
Та гуляє Січ одна.
Так циганська скрипка грає,
Так в одно –
І день, і ніч...
Прррроступіться!
Сссіч ггуляє!
Запорозька
Бозька
Січ.
Вінграновські реєстрові,
Січові Антонюки!
А вже турки в Богомолі,
А в Мигії – русаки.

І Суворов на Кінбурні
Ходить темний, аки ніч.
...Догуляла,
І пропала
Запорозька
Бозька
Січ.
Але доки гарна днина,
Ти налий мені вина...
Пропадає Україна,
Догуляє й Січ одна.
Україна богорівна,
Ти – столиця край села.

Ти була вже як царівна,
Та була, була, була...
Так буяло, так гуляло,
Так сказано загуло.
...Але все-таки бувало!
Але все-таки було!
І відбувши вічну кару,
І відбувши довгу ніч,
Впливає із пожару
Запорозька
Бозька Січ.
І шикуються примари,
І салют мортири б'ють,
І жупани, й шаровари
Із музею видають.
Грає кривця, –
І не п'яна.
Так чому ж, така сумна,
Знов гукає Роксолана
Із гаремного вікна?

* * *

Літургії трав і небесних птахів хорали.
Соборна величність уквітчаного зела.
Благословляю!
Благословляю храми!
Благословляю той день, коли ти прийшла.

Сонцеколо спинилося у голубім zenіті.
Неділешній день мій народжував хижий екстаз.
Благословляю!
Любов у прощальному літі,
Вона спопелила, та запалила нас.

А ти воз'явилась – і день голубий згасав.
Та на святі самотнього серця і тіла
Покотилась із віч твоїх чиста сльоза.
А зоря над тобою – згоріла.

СТАДІОННА САГА

Щовечора бачу з вікна:
Далека й легка, мов пір'їнка,
По колу,
 по колу,
Одна
Біжить стадіоном ця жінка.
Довкола сніги намело.
Такого не бачили снігу.
...Ну, що вас сюди привело,
Богине спортивного бігу?
А личко від бігу бліде...
Вона ж і не вздрить: перед нею
Зоря на коліна впаде,
А блисне сніжинка зорею.

І вечір у сяйві комет.
І мучить сусід радіолу...
Ми стільки відбігли вперед,
А тільки ... пробігли по колу.
По колу за нами – само
Відлуння: куди ви, маестро?
Куди ми усі біжимо,
Кохана, ровеснице, сестро?
Сміється добродій-вахтер,
Немовби побачивши голу...
Нащо ці забіги тепер, –
По колу, по колу, по колу?
Клене чоловік, бо – рідня,
За ніч нахолоджене ложе.
Кого вона тут здоганя
І що наздогнати не може?

СКРАЄЧКУ МІФУ

Менше й менше води прибуває
До річки на імення Життя...
Але як же ця пташка співає,
Наче буде ще нам вороття.
Прибуватимуть води й народи,
І оркестри нам гратимуть туш,
Наче втрата душі і природи –
Це просте переселення душ.
І ждете переселення всі ви,
Бо страшне небуття для людей.
І долоні сторукого Шіви
Ваше серце виймають з грудей.
І голосить над обрієм пташка,
Що століття співати могла б.

І життя – як любовна ромашка,
Як посмертний літопис кульбаб.
Але всі переселення хочуть!
Ну, хоча б того літа – в зиму.
Дурня – в мудрого (файно напрочуд!),
В президента. Звичайно, в Кучму.
Та персони й місця заповідні
Інші душі давно зайняли.
Ну, багач переселиться в злидні.
Кіт – у мишу... Та де і коли?
Я всміхнуся – і будьте здорові...
І не буду – як пам'ять і біль, –
Ні в священній індійській корові,
Ні в голодній колгоспній – тим більш.
Притулись
Хоч іскраєчку міфу,
Доки в очі, безмежно сумні,
Лиш очима печального скіфа
Гляне квітка з кургану мені. ()
Так погляне, мов зоряна кода
Вже від нас в небесі відпливла.
І заплаче душа і природа,
І пташина, і квітка мала...

УДОСВІТА

Удосвіта до сонця устаю.
Віддався я на волю мегаполісу,
А тут почув мелодію свою –
І присягаю: мелосу і голосу.
Коли горлянку сушить суховій
І сулія похилиться до склянки,
Тоді бредуть на пляжі між повій
З вином і пиріжками молдаванки.

І я в пісочку пляжному загруз,
І в мене кров іде із горла вдосвіта...
Цих крадених варених кукурудз
Уже б наїлися у столиці вдосвіта.
І тиче хтось недоумку у рот
То рибку, то пиріг, а то насіння.
Я сам такий...А щоб так народ...
Але щоб так ... Чаїне голосіння...
А цей дідок не спатиме сто діб.
А вб'ють у полі – невелика хиба.
Скуштуй його – в старім ганчір'ї – хліб,
Не схочеш моря, і життя, і хліба...

* * *

Химерний світ,
Примарний світ утоми...
Це божевілля, дикість, атавізм?
Крилатих риб палаючі фантоми
Із хвиль морських злітають аж до зізд.
А був я, був із молодих та ранніх,
А молодість минула, наче мить...

Мій дім –
Як перед айсбергом «Титанік»:
Іде на дно, а музика – гримить.
Не називай моє імення всує,
Хай ми були і вбогі, і малі,
І я не знаю, хто нас порятує
Од цих фантомів моря і землі.
Од цих фантомів і води, і суші,
Од цих фантомів горя і води.

Ми тут єсмо, на цьому світі суці,
Ми тут із сонця, і землі, й води.
І нам тут рятувати хоч на старість
Мораль здорову та сім'ю міцну...
А потойбіч – само життя зосталось.
Яку йому призначити ціну?

КАРПАТСЬКИЙ СУВЕНІР

В.Німчуку

Нема й не буде Довбуша. Коли
Пішло криваве сонце за кулісу
І вимерли опришки в час хули,
О часі яничарського замісу, –
Тоді із тюрем випурхли орли,
Ті, дерев'яні! І не стало лісу!

Це звалося: карпатський сувенір.
Я тямлю орліаду дерев'яну...
Орли злітали не з карпатських гір,
А з тюрем Колими і Магадану.
У кожній гамазеї з давніх пір
Орлів цих бачу, мовби із туману.

Орли влітали в кожний магазин.
Вони стриміли в чайній і крамниці.
І був із ними дух тюремних стін,
І був він – од села і до столиці.
І зойк дворучки-пилки, скрип цапін
Жили у генах бука і ялиці.
І то були дерева без кілець...

На «студебеккер» кіньми і волами
Тягли їх – для стропил і для дровець,
А гірші з тюрем випурхли орлами.
Пішли опришки пішки до овець, –
Під зорями й тюремними орлами.

Текла ріка із іменем Ріка.
Стояли в парках сталінські кумири...
Закільчилась у дзьобі хижака
Зелена гілка, наче символ віри.
Був час такий. Доба була така.
Простіть і нас, убиті птахи й звірі.
– Фіть – фіть! – злітала пташечка мала.
Фіть – фіть – фірять! – і вже тебе немає.
Бо над тобою пазури орла,
Що в лету мить тебе ж і розриває.
Стою і плачу в лісі край села.
Життя пройшло. Сокира клопіт має.

Мов кілери, літа для нас були.
Бокораші на ріках потонули.
Знов сувенірні в небесах орли.
Знов сувенірні на землі гуцули.
Ми, справлені батьками, нарости
Із матерів, що про любов не чули.

На Чорногорі Довбуш. Чорний ліс
Спиляли й посплавляли благовірні.
І на пеньках новий народ наріс:
Тут і птахи, і люди – сувенірні.
Музейний час, де топірець і кріс –
У ладані музейному, в кумирні.

Гуцул скульптурний втне і гопака.
На сувенір обернено безладне
Життя, де сувеніром – і ріка,
Де села – Довге, Кушниця і Задне.
Невже це знов? Невже доба така,
Що вже й орел – мов причандалля хатне?

Я сам у ритуал ввійшов. Але
Іще мені трава в очу не в'яне.
Ще так ти б'єшся, потятко мале,
Ти – не камінне, ти – не дерев'яне,
Ти, серце, часто так робило зле,
Не стань камінням, деревом – востанне!

Нема й не буде Довбуша? Свої
Збираються орли в хмільні ватаги.
У них же на запасній колії
Орли двоглаві, бронепаротяги.
О дерев'яні братики мої,
Невже забракне нам тепер відваги?
У час орлів богемних і падлюк –
Час українсько-емского указу?
І знову за Сибіром Кармалюк
Усе комусь дає і нафти, й газу.
Час дерев'яних коней і шаблук,
Земля вже ними повниться відразу.

Орел ширяє над верхами гір.
І кричє ворон – він наготові.
І час – не дерев'яний сувенір,
І кров тече ув імені та в слові.
Лежить у Львові Ігор Білозір.
Орел клекоче... Ну, коли у Львові...

НЮ

Лошичка струнка на балконі.
Алінка, Оленка, Елен?

Я бачив, як любляться коні.
Невже без імен?
У лузі, де сіється мжичка,
Де сумно і весело так,
Злягаються: юна лошичка
І юний лошак.
І радості мить неозора
Спалахує в ночі німій.

І зір мій, як слід метеора,
До тебе летить по прямій!

ГОЛОС

Голос був мені. Яремчука.
Соловія. Генія. Назарія.
...Вирувала пам'яті ріка.
Але був недовго ув ударі я.
Той же голос, очі, ті ж уста...

Але то співає сирота!
Яремчук Дмитро, Назарів син.
Як співає – знає бог один.
Але він співає – крізь осмуту
І чекання слави золоте.
А співає про червону руту,
Котра на могилі не росте.

Не шукайте руту вечорами,
Все сховала траурна плита...
Над усі трагедії і драми –
Синові, як батькові, уста.
Ти, червона руту, не постарій,
У життя самого на краю.

Двадцять літ до пам'яті.
Назарій.
Миколаїв.
Вечір.
Інтерв'ю.
Був той час...
По виставках – бульдозером,
Зсукано петлю Івасюку...
Та співати солов'їним козирем
Прилітав Назарій із Баку!
Золота луна репертуару
Пам'яттю освячених часів.
Голоси Зінкевича й Ротару
Маєстатом райських голосів.
А співати –
у майбутнє вірити,
Знати й солов'їв, і Соловки...

Доки є безбатченки і сироти,
Не вмирайте рано так, батьки.
Не вмирайте!
Хай довкола скрута,
Та не все ще звіяно у прах.
Час настане – і червона рута
Розцвіте на синових устах!

ЕЛЕГІЯ ТРОЯНСЬКОГО ВИНА

Не клявся – не зрікаюся: люблю...

Моя любове, все уже минуло,
І надто пізно лізти у петлю
І зазирати в пістолетне дуло...
І нас лікує музика небес.
Але надходить час – і не до музик...
Як алкоголем я лікую стрес,
Так ти мені життя зв'язала в вузлик.
Його не розв'язати уночі,
Коли йдемо удвох на суд Паріса.
Там у смертельній музиці мечі,
Там – і від брами золоті ключі.
І падає, і падає завіса.
Налий мені троянського вина...

Ми десять років бились, як герої.
Хто ворожив нам – бог чи сатана?
Не впала жодна вежа, ні стіна,
Та в Україні ми – немов у Трої.
А я б читав Енееве письмо,
Читав слова – про Рим IV – віщі...

З якого року й віку стоїмо
Німотно на троянським попелищі?
Які були колись ми молоді!
У юний світ ішли ми рано-вранці.
А стали – як невірники в орді.
Спливли віки вінками по воді.

Вино і хліб. І музика. І танці.
І будемо стояти сотні діб,
Обернені на прах і тлін троянці.
І будем їсти свій камінний хліб.
Вино і хліб. І музика. І танці.

Та музика такою не була, –
Над гомоном води і криком суші.
В тій музиці, що спалена дотла,
Неначе ноти – спопелілі душі.
Так даленіє музика ген-ген,
Над димотрубні обрії й сортири.

Це Україна. Троя й Карфаген.
І в поминальну дудку дме джазмен,
І ерихонський плач – мов символ віри.
Чи в саркофазі будемо удвох,
Моя любове, дорога яскине?
Без музики – і нас покине бог, (
А чи, дасть бог, і бог нас не покине?
І в чорній пустці спалені тіла,
На попелі троянському доокіл.
А музика була і відійшла.
Не я кажу...
Так промовляє попіл.
Подай мені троянського вина...

Ми подамося, як Еней, у мандри.
Ахейський кінь стоїть, немов мана,
Ти смертну тінь побачила одна,
Та де й коли ми слухались Касандри?
Ми вічно переможені давно!
Лаокоона обвивають гади,
А ми п'ємо в своїм шатрі вино.
На тризні України? Чи Еллади?

На ханській скатертині-самобранці –
Вино і хліб. І музика. І танці.
І, віддані троянському вину,
Ми вже і душу маємо троянську.
Троянську обертаємо війну
На рідну. Вітчизняну. Громадянську.
Вино налито. І троянський кінь
Уже стоїть під брамою. Амінь!
Амінь? Лунає музика ген-ген.
На попіл – Троя, Рим і Карфаген.
І прах – із саркофага й мавзолею...
І лиш ім'я із тисячі імен
І тільки смерть у імені Елен.
А ти, Енею? Де ти був, Енею?
А ти, любове, спалена дотла,
І шлюбна ніч у хаті край села?
Вже там нема ні хати, ні нічлігу...
Ти ж тут у світ широкий повела
Дитя любові, музики і снігу.
Уже нас вічність просить на нічліг,
А не вино троянського розливу.
І замітає тисячлітній сніг
Руїни наші в день скорботи й гніву.
Троянське, поминальне знов п'ємо.
Руїни. Сніг. Рапсодії. Хорали...
Невже ми знову, Господи, вмеремо?
Невже замало, Боже, помирили?
За убієнних вип'ємо дітей,
Припнутих до чужої колісниці.
О, ще не скоро допливе Еней,
Де плачуть діти римської вовчиці!

ЦИГАНСЬКИЙ БАРОН

Чорний ворон перо своє роне
На могильний
хисткий редут...
Бронзотілий циганський бароне,
Як ведеться тобі отут?

Буйне плем'я твоє далеко
Від кочовищ і кладовищ.
Як зотлілі кістки Алеко,
Довкіл тебе біліє спориш.

На нозі твоїй –
бронзовий чобіт,
У руці твоїй вічний батіг.
І пташини примарливий щебет (
Опадає, мов пух, до ніг.
Кружеляє тут листя зів'яле,
Кладовище німує мале...

Де згубили ви щастя, ромале?
Бахталє, бахталє, бахталє...
Відлетіла душа угору
І забрала з собою тїнь.
Тїнь гітарного перебору
І скрипкових сумних голосїнь.
Розтають міражі і тумани,
У душі не розтанє мїнор...
Може, ви повмирили, цигани,
Чорні бранчики сірих контор?

Ви ж, цигани, з любові і зради,
З кров'ю –
таляри золоті...
А без коней – які конокради?
Ті ж цигани, а все ж – і не ті.

Християн не буває без віри,
А цигана нема без коня...
Де й коли, і якої офіри
Я чекав за любовне дання?
Але пам'ятник –
з вершника й трону,
Як ведеться в громаді такій, –
Ви поставили в пам'ять барону.
Що ті маршали, бож-же ж ти мій!
День і ніч – грошова лихоманка,
Ночі – білими, чорними – дні...

Мені знову ворожить циганка,
Промінявши на карти пісні.
Що їй поклик Зобари Лойка?
Конокради пішли за межу...
Біля неї малеча зойка,
Що украла копійку чужу.
Що ворожиш, циганко, поету?
Не до скрипок, циганів і муз.
...Мовчки дивиться в очі валету
безкозирний, але ще туз.
Але я залишаюсь поетом...
І ввижаються знов у мені
Дама трэф із бубновим валетом
І бубновий валет на спині...

* * *

Коли проминає життя половина,
Все менше розп'яття і смерті боюсь,
Чекаю народження божого сина.
А я лише пастир, і я не Ісус.

І ми іще сестри. І ми іще браття.
Зоря Віфлеему. І радість нова.
Хай божого сина чекає розп'яття,
Помолимся, браття, на зірку Різдва.
Я пастир з ягнятком, Адам із Едему.
Несуть тріє царі до ясел дари...
Дві тисячі років зорі з Віфлеему,
Дві тисячі літ – не згасай, а гори.
Заплаче Єгипет. Заплатить за зраду
Іуда новітній. Впаде і Цар-град. (

А камінь, а плід Гетсиманського саду
Несуть тріє царі в засніжений сад.

* * *

М. Шелесту

Мов стійбище розбійницьке – таверна.
Піратський прапор, шабля і пістоль.

Мій любий хлоню з книги Жюль Верна,
Це ти? Це я. І пам'ять не неволь.
Чи ти, чи я зрадливій хтивій жінці
Відкрив секрет, повідав серця крик.

На бурій, кров'ю міченій сторінці –
Минулий час. Пройде й грядущий вік...
Який наїв! Який далекий хлоня!
Як він мені нагадує мене!

У книзі тій, де зрада і погоня,
Лице твоє прояснене й сумне.
А наша каравела відпливає
Туди, де кожен до розлуки звик.

І сивий капітан іще не знає,
Що він востаннє бачить материк...

САГА ОСТРОВА БЕРЕЗАНЬ

І.Булавицькому

Лейтенант Ставракі був не дурнем.
Лейтенантом – флотським, то й культурним.
Меломаном значивсь Шмідт...
Але
Він купив віолончель в Росії,
Навіть одружився на повії...
А повії... Що їм ті месії,
Де ікра, шампанське й крем-брюле?
Лейтенанти,
Хвацькі аксельбанти,
Інший час, тож інші і таланти:
Революцій гук із краю в край...
Кожен при своєму інтересі.
А димить «Потьомкін» ув Одесі:
Нуте-с, лейтенанте, вибирай!
Бий самодержавну цитаделю!
Одягай і кітель, і шинелю,
Знявся дим під небо, як під стелю, –
Революцій, бунтів і повстань...

Стане революція живою,
І дружина стане удовою,
А тебе зустрине Березань.
Острів Березань у Чорнім морі...
А катюги на розправу скорі:
Пам'ятає розстріл цитадель...
Люди різні – грізні, люди – всякі.
І тебе уб'є твій друг Ставракі,
А вдова продасть віолончель!
Острів Березань. Дихання смерті.
І пейзаж – із кров'ю на мольберті.
Плаче Булавицький мій Іван...
Всі ми з літ далеких, всі ми – звідти.
Ми й самі, Іванку, трохи Шмідти.
А по нашій пам'яті – бур'ян.

Мить меморіальна. Мат на маті.
Острів революцій. Цитадель.

Тільки по ночах у казематі
Плаче золота віолончель.

ОРГІЯ

маргіналії на полях календаря

I

Поніміло,
Зніміло, неначе трава, –
І пісні, і слова про Петра та Мазепу...

А стоїть сива мати, стоїть – удова,
Серед цього, як світ, українського степу.
Наша доля – гаряча, та історія – кляча,
Наша шия – воляча, а мова – теляча... прости...

Це така твоя доля, така твоя вдача –
Ці зогнили від часу хрести.
Лаврські бані, печерські молитва і крик,
Степовий материк, де Савур та могила.
Це історія, вкрадена, як патерик,
Це свячені ножі Коліївщини й вила...
Твоє рубище ветхе з чужої хули.
Обпалили наш овид чорнобильські роси.
Ми ж і досі в космічній безодні – хахли,
Малороси...
Вже такий малорос маловодний Дніпро,
Так нас мало грядуще тривожить.
І з дитячих лобів прозирає тавро,
І непам'ять гірка нашу пам'ять батожить.
Соловій, покидаючи кліть золоту,
І Петра прокляне, й оспіває Мазепу.

Та не скоро він здвигне могильну плиту
Із очей і рамен українського степу.
Та плита, ця хранителька «черт» і «рез»,

Пролежала століття,
страшна й не мізерна.
Та зростає камінний,
Замшілий вже хрест
З борозенок і ям, де кидали ми зерна...

II

Іконний коник Георгія Змієборця.
Повержений кінь під п'ятою Георгія...
Змій у Георгія просить карбованця
На келих вина перед смертю.

Оргія!

Та що зміеборець?
Відняв списа,
Бо хоче зробити усе по закону...
Яка ідилічність!
Яка краса, –
Скинутись по карбованцю, гривні або купону.
Омонівський клацає поряд затвор,
І Змій відлітає притьмом за хмари.
І буде Георгій, як той Єгор,
Писати солодкі свої мемуари.
Мати пектиме сухарики й коржики,
Кінь пожиратиме свій овес,
Бо переходять Георгії в Жоржики,
В жевжиків духу, – і тут, а не десь.
Вам мариласть, панцю, козацька республіка?
Вам увижався дніпровський атол?
А ви потримайтесь за дірку від бублика,
Мазепинцю клятий, триклятий хохол!
Республіко Криму,
Новоросійська трибуно,
Ви простяглися від Ужгорода й до Анапи.
І це неймовірно, наче Джордано Бруно,
Котрий цілує пантофлю папи.
... ..
Оргія!

III

Іконний коник Георгія Зміеборця.
Все та ж ікона, все той же змій.
Гривню міняють вони на карбованця,
І курс валютний збити не смій.

А що Змієборець? Відняв списа,
Зобразив на виду усесвітню скорботу.
Під марш старовинний гучить яса
Зі щогл і рей Чорноморського флоту.
То лук старовинний, то ядерний спис.
А люде убогі, зневірені й голі.
Що залишається після «Сі-бриз»?
Чорні байстрята у Дикому Полі.
Це мука не змучна. Це віра слов'ян.
До петлі, до ярма так вже звикнула шия,
Аж поки надійде новий Тамерлан
Або воскресять нам нового Батия.

Ти хочеш свободи, але вона
Перед тобою стоїть заплакана.
Немовби невольниця – рідна жона,
Пропита, проїджена і пробалакана.
І там, де скрижалі епох золоті,
І там, де три царіє із дарами,
Нас порятують хіба що святі,
Що в люде пішли, покинувши храми.
Неначе невільник у Кафі, стою.
Стою
На всесвітньому торзі я,

Вже тільки потойбіч воскресне, в раю,
Несамовита небес моїх оргія.

.....

Оргія.

ЧОРНА МЕСА
симфонія вітражів

I

Одного дня прибуде НЛО...

Я бачу їх у чарівному скельці:
Ау, брати по розуму, пришельці!
Такого ще пришестя не було.
Покличте нас, галактики чужі,
Відіграно і програно хорали,
І хочеться востанне, щоб заграли
Земні ще кольори у вітражі.
Душа відлине в віртуальний світ...

І вже із-під землі, із піднебесся,
Лунає «Dies irae», чорна меса.

О, чорна меса проминулих літ!

II

І тінь його відійшла від нього і пішла по небу, забравши із собою й за собою сяєво блакитне, бо коли зійдемося у тій миті, щоб продовжити мить і себе, поєднавши біль розпачу і крик сорому,
в повітрі пролунає крик огню.

Це День Гніву, коли душа шукає інопланетного шляху,
День Гніву...

— Я вбив у собі художника, — думаєш ти наостанку, залишивши землі земне: цілий парк заборонених статуй.

Починай од самого початку, — од шумерів і санскриту,
пошукай на печерній таблиці своє імено, своє письмо.
Убієнні буй-тури воскресли в ясних вітражах водоспаду,

камінь досі із пращі летить, і летить стріла з первісного лука.
НЛО зачекалося...

Плаче Земля, що тебе проводжає на чорнім ковчезі.
Вітражі золотоговерхого собору у вогні.

III

Чорні ночі, чорні дні.
Сам себе шукаю десь я...

Сповідается мені
Чорна меса,
чорна меса.
Чорна меса – назавжди!
Чорна меса. Білі храми.
Знаком чорної біди
Чорна меса понад нами.
Сяйна сальва в сяйві свіч,
А не жди собі прогресу.

Ти діждешся в чорну ніч –
Чорну месу,
чорну месу...

IV

*одного дня прибуде НЛО
на ясні зорі і на тихі води
а ти в чеканні зоряної коди
і ти уже не тіло – тільки тло
це тут – школа безуму
древній праліс –
лісовий шум
це тут Робінзонів острів
павук моєї кімнати
софіт НЛО*

вхопився за павутиння
а час уже тут не минає
ввечері
доторкнутись до білої скрипки
із мелосом чорної меси
вслухатись як у пралісі плачуть
листочками
мокрі дерева
це вривається в душу

співочими птахами
зеленими квітами
співочими трунами
слов'янськими чортами
тотемами людини
дерев'яними ідолами
ідольськими деревами
але це – чергове занебесся
раювання імпульсів слів
архі-
 ідольські
 дерева
 діво-
дерева

*древній праліс
обличчя й маски
співочі діводерева
від себе себе вкрасти
о віку – земний і древній
вік мій вродив людей і звірів
та дослухався я до своїх речей
і уперше собі повірив
що устами моїми бог рече*

V

Я знаю: і я – не навіки.
Я вірю, і все ж не втаю:
Від жовтих осяяних вікон
Лягатимуть тіні в раю,
Щоб глиною голубою
Сховати вогонь і смерк...

У тиші стрілецького бору
Чекає на оленя смерть.
До бору, неначе до скиту,
Де нарізно душі й тіла,
Я бігтиму –
олень блакитний,
Мій біг перепинить стріла.
Прощайся із твердю земною,
Прощайся навіки, коли
Заплаче відлуння за мною,
Пробуджене зойком стріли.
Я вірю, що я не зневіривсь,
Живий – я увесь із відлунь.
Та прямо вже в серце націливсь
Забутий прапредківський лук.
Прощайся! Бо там, в занебессі,
Натягнуто нитку тугу,
І діждешся чорної меси
На білім снігу...

VI

Перше коло едему – це близько.
Та вогонь – уже в тиші німій –
Видирають із рук василіски,
Що встають з самоспалення змій.

У Вергілія п'яна наука,
Та й у Данте ми ще не були.
Ми пішли від стріли та від лука,
А вернулись до лука й стріли.
Ви чекали красивої казки?

А з зеленого полум'я літ
Стопалаючи ідольські маски
Прилетіли на чорний граніт.
І спалахує присмерк яскравіш.
І смеркає вмираючий день,
І життя – від клавіра до клавіш,
І життя це усюди й ніде.
Ти пророк, ти обрав собі месо,
Ти схилив сумовите чоло...

І якого ще треба прогресу,
Є вже все – ІНТЕРНЕТ, НЛО,
Є ще нами розкраяне небо,
Де і ми політати могли б,
Там десь голос клонованих стебел
І крилатих не зловлених риб.
Чорна меса із тіл безтілесних,
Чорна хмара
З огненным вінцем.

Чорна меса, ти чорний мій месник,
Янгол смерті з дитячим лицем...

VII

А мені земля дала прозріння ще тоді, коли
помаранчеві райські дерева зникли за овидом,
і, мов купол собору, постало страшне НЛО.

А ми йдемо та йдемо під супровід чорної меси: так
і є, як у Брейгеля, де сліпці ведуть сліпців,
і всі поводитися й сліпцями.

А меса лунає, лунає, і я відлітаю: мигтить
занебесний сигнал.

VIII

На площах модернових міст
Я волі і долі шукаю...
Прощайте!
Я днесь відлітаю,
І хай вам гряде благовіст.

На площах модернових міст
Мій голос і слід загубився.
Себе вберегти не зумів,
Та вбитий не є самовбивця.
Або, може, і звір на ловця біжить
Лиш тому, що той звір – убитий...
Може, бог наш до нас поспішить?
Може, бог – у єдинім: добігти?
Ми летіли, та стріл не зустріли.
Але нас вичатовував лук.

І летіли натовлені стріли
Крізь містично побожну імлу.
І прийшов із стрілецького бору,
І припав на коліно стрілець.
І земля закричала від болю:
З того світу спішив гонець.
Закрутилося вічне коло...
Закрутився один мотив...

Чорна меса.
Господній голос.
Він осанну землі творив.

IX

Одного дня прибуде НЛО...

САГА ПРО МЛИВО

В часу старому млині
Жито петлюють мені.
Мелють епохи овес.

Днина – то біла, то чорна...

Мельник, мов сивий Зевес,
Крутить і крутить жорна.

Я не стою в стороні.
Тут моє жито і борошно.
Став я, увесь в борошні,
А в мішках моїх – порожньо...

ЛИСТ НА БАРВІНКОВОМУ СУВОЇ

Я пишу тобі раннього рана.
Перше слово виводжу –
Оксана.
Друге слово виводжу –
Оксана.
Трете слово виводжу –
Оксана.
За тобою – країна дитинства.
Поза мною – журба українства,
Без Вітчизни, без шаблі й жупана...
Але вічно в Яреми – Оксана.
Але вічно ми всі – гайдамаки,
І таємні ми знаємо знаки.
І любов кріпака і кріпачки,
Зграйна панно Оксано, пробач ти.

Ти любов моя, ти моя рана...
Я пишу тобі раннього рана.
Понад нами – такі небокраї.
Ми ж невільники в рідному краї.
І в часах золотої богеми
Кріпаками – Оксани, Яреми...
У країни безродства, безрідства,
У правічному Дикому Полі...

Не проси нашим дітям сирітства.
Не прости нам журби і неволі.

СКРИПКА

На дні ночей моїх
Скрипка грає, –
про все, що було у недавнім давно.
А море співає, море шумить неокрає,
І бризами, й бризками б'є у вікно.
На дні морському,
На дні морському,
Немов на людському глибокому дні,
Все плаче скрипка,
Мов зве додому
Дитя, заблукале в чужій стороні.
На дні ночей,
Котрі в дні мої склались,
Все грає й грає скрипка мала,
І відступає стареча старість,
Аби смертонька юна прийшла...

Спасибі!

* * *

Сьогодні ти така самотня
і вірна
громам соборного хоралу

а коні ходять по роялю
а коні ходять по роялю

Над сад облітаних піано
і коней п'яних
так сумно дивляться з реклами
очі якогось там артиста

Тиша

а ти ридаєш ти ридаєш
і хтось без пам'яті говорить
когось не вірячи шукаєш
когось щоночі бачиш поряд
нам утекти б із пекла й раю
і перейти в минуле нишком
але на смерть немає знижки
і я тебе від тебе вкраду
А коні ходять по роялю
а коні ходять
по роялю
так як по серцю пальці пам'яті
не грайте в пам'ять коні-пальці

РЕКВІЄМ ПО ВУЗЬКОКОЛІЙЦІ

В. Філешу

Далі – далі...
Поза обрій – колія.
Поза обрій стелиться димок.
Далі – далі...
Наче знов у школі я,
Первісток, улюбленець, синок.
Лиш тепер насправді розумію,
Як знесло на колію свою
Віку невмолиму аритмію,
Часу невблаганну течію.
Де межа
 поезії та прози?
Пам'яттю неслав моїх і слав
Знову іграшковий паровозик
Тягне іграшковий свій состав.
Манєврова кукає зозулька.
А за дальнім куканням її –
Мов сама курить козацька люлька,
Ветхий паротяг на колії.
Ти зостанься в пам'яті,
Зостанься,
Ти мені назвися на ім'я.
Ти іще живеш на тихій станції,
Невблаганна дівчино моя.
Далі – далі...
Знати і прощати
Відгомони, гомони біди.
Ходиш ти щоденно зустрічати
Ці мініатюрні поїзди.

Я іще школяр. Путі – нехитрі.
Я дивлюся жадібно в вікно.
Ніби розвівається на вітрі
Колії залізне полотно.
Де тепер той паровозик бродить?
Де літа твої й літа мої?
Жінка до шлагбаума виходить
І стоїть,
 стоїть на колії...
Поза нею стелиться Іршава,
І навкіл – давно вже ні гудка...
Господи, яка вона іржава,
Юності далекої ріка!
Міні-паровози відімчали,
Розійшлася паровозна мла.
І давно забулися вокзали,
І любов – була і не була.
Чом ізнов ця згадка промайнула?
Чи тому, кохана, чи тому
Ти мені хустинкою змахнула
І навік розтала у диму?
Далі – далі...
Ближче до Китаю,
Ніж до літ, де був я молодим.
На колишній станції
Ковтаю
Паровозний
Білий – білий дим...

* * *

І рік такий. І вік такий. І їм я
Чужий окраєць із чужих пшениць.
У наших генах повмирало сім'я,
Померло сім'я в лонах молодичь.

Потоп і смерч убили нас. А треба
Йї по смерті встати на однім крилі.
Бо іншого у нас немає неба.
Бо іншої нема для нас землі.

ГОЛОС

В понеділок найперший день сповідайтеся перед вітром
в двоє крил понад вами заб'є самота
сповідайтеся перед вітром
а коли вівтарі
розіб'ються об скелі щоденної спеки
стане тихо й самотньо неначе понеділка іще не було

* * *

марю морем і жінкою марю намарно надхмарно плину
вірю кожному звіру й до нього боюсь доживу
у ліхтарні над морем хтось марить при ліхтарі
в мене серце кривавиться од його пазурів
вірю морю і вітру й боюся що казка мине
мушу вірити долі листка – вітер берегом котить мене

* * *

щоночі до мене приходять
але я не бачу нікого
щоночі вдивляється погляд
у мене а чий а від кого
щоночі щоночі одначе
я чую на вівтарі стогін
щоніч наді мною хтось плаче
але я не бачу нікого

ОДИСЕЙ У ПУСТЕЛІ

В.Льїну

Древні міста наших літ молодих...
Наші стежини із м'яти і рути.
Там ми ходили, побравшись за руки, (
І не губились у днях золотих.
Скільки вже згасло коханих імен,
Не помогли і слова рятувальні.
О, голоси повмирили сирен,
Ми зустрічались не в тім ритуалі!
Місто –
співало трамвайним дзвінком.
Щебетом пташки до нас озивалось.
Місто Поезії,
Ти нам являлось
Із дароносним лавровим вінком.
Ти пам'ятаєш?

Тим юним рокам
Ми повертати любов свою мусили.
.....

Музики, прошу, подайте! Хоч музики!
Стану і я під золочений храм.
Вистою?

Вживу?

Дам дубала?

Ти, Одиссею, в журбі відзігорній...
Музика нас у незнане вела,
Музика стріне в юдолі пречорній.
Музика, музика, музика – ти!
Даждь мені днесь хоч окрайчик із ноти:
Ноти надії, і муки, й скорботи,
Більше цю муку мені не знести!
Вийду до моря цієї пори.
Шум, та не моря. Народ. Прапори.

Не поєдналась таки Азіопа,
Старість і відчай – видіння старе.
Наче холодна десниця циклопа
Всіх нас за горло нещадно бере.
Де ви пропали, болючі, як звих,
Древні міста наших літ молодих?
Древні міста, ви в журбі молодій.
Десь поза вами – вокзали, причали...
Ви нам прощання своє прокричали,
Ви відсурмили суремний відбій.
Серце сейсмічне нічого не просить:
Ані цигарки, ні чарки вина...
Осінь минула, а болдінська осінь
Так і зосталась навіки одна.

От і зустрів я любов самовиту,
От і складаю останні пісні...
Що ж ти, любове, з весняного світу
Наобіцяла хороше мені?
Ти, материзно забутої школи,
Мов у далекій тепер чужині...

Тільки відколи і я вже, відколи
Бачу і мислю себе в множині?
В спалене місто ступають драбанти,
Коні чужинські гризуть вудила...
Та над корогви і над транспаранти
Біла акація руки звела.
Як нас любили: поети, герої,
Все – тільки крик перелітніх гусей.
Ти повертай, повертайся із Трої,
Древній і сивий, старий Одиссей...

СЕЙСМІЧНЕ СЕРДЦЕ

А що там сейсмограф запише?
Що впише у чорні ці дні?
Ви слово промовите? Тихше,
Бо ми на Землі – не одні.
І в час української драми
Все пише сейсмічне письмо.
І скрізь – тектонічні розлами.
.....
А вибухне серце – само!

АЛЕГОРІЯ

Чи й давнина – як дивнина,
коли в літа вість закулісну
ввіходить голуба луна
стрільцем із зрубаного лісу?
Той ліс – похована мета,
як ти, похована зарання...
Та переходить самота
в суворість охоронних грамот...

* * *

ЦІ ДЕРЕВА

високі сумні і покручені ці дерева у парку
міському на вітрі ці дерева сумні і вмирущі у
власній вірі –

дарувати себе приносить плід ув офіру
як того забажає

буденна людська потреба

ці дерева ростуть і плекають для себе сокиру

ЦІ ДЕРЕВА

ПОЕТ НА ЗАСЛАННІ

Пролети!

.....
.....

Нічний лилик – на зірку.

Кораблі. Кабак. Циганський хор.

.....

Місто на імперському задвірку

Ти промчав, неначе метеор.

Пушкін, Пушкін...

Контуром означив

Те лице, що не забуде ввік.

.....

Не умер ти, Пушкін, лиш побачив:

Це життя тече в зворотний бік.

Болдіно. Михайловське. Одеса.

Догоряє свічка на столі.

І лягає чорна тінь Дантеса

На пікову даму – Наталі.

ПОПІЛ САМОВИДЦЯ

Не ти, не я, – так промовляє попіл...

І досі ми не вийшли із окопів,
А вже новітню маємо журбу.
Є «вольво» й шмотки: дикуни – культурні!
Та Ольвію й світанок на Кінбурні
Ми ловимо у стереотрубу.
Багато їх, озлоблених і лютих,
Планета ж – на останньому витку...

І звірі прокидаються у людях,

І думка їх – не в маршах, не в салютах,
А в крові тій, спожитій нашвидку.
Цей манускрипт – із дикопільських прерій,
О, як я самовидцем тут живу,
Палю свічу, а попелом імперій
Тут не одну посипано главу.
А я про те ж: про солов'я в діброві
Та про банальну в хижий вік любов.
В час озвіріння звірі прагнуть крові,
Невже і справді найдешевша – кров?
Засяду за літописом...

А все-таки

І я в комп'ютерленді доживу,
Де український Гамлет гомілетики
Знов посипає попелом главу.
Ти ренесансом і бароко мариш,
Але забудь їх – древніх, як вербу.
...Летить, летить із неба попіл згарищ
І застеляє
Стереотрубу.

Про що твої шепочуть, мила, губи?
Любов мою, життя моє візьми...

Коли заплачуть ерихонські труби,
Чи встигнемо і попроситись ми.
Ми підем з честю!
У суремнім дзвоні
Прошелестять, як душі, журавлі...

І попіл, попіл, попіл – на долоні,
Я їх тобі подам із-під землі.

ЛІТОПИС КУЛЬБАБИ

Літописці живуть без істерики,
Є і в них історичний масштаб...
А Рей Бредбері, метр із Америки,
Сотворив нам вино із кульбаб.
А вино те кульбабове, братику,
Всім омріяним винам вино.
І його, як парад на Хрещатику,
Записати в літопис дано.
Запиши...
Літописці – не свідки,
Відрізняють вино від води.
І коли ми взялися, і звідки,
І йдемо – звідкіля і куди?
Ти в обіймах у скіфської баби,
Божество, імператор і раб...
А життя – лиш літопис кульбаби,
Патерик і вино із кульбаб.
Пахне ладаном, миррою, і миртом,
Пахне в чаші церковне вино...
І летить, і згоряє за вітром
І моє золоте письмо!..

АРХЕОПТЕРИКС

Ти даремно хотіла добігти
Аж до овиду – в ніч і югу.
Археоптериксові кігті
Розривають тебе на снігу.

Над печерним твоїм боголиком
Нахилилось мале деревце.

...Небеса, розпанахані криком.
...Розпанахане сміхом лице.

ЖУРАВЛІ НАД КАРАДАГОМ

А. Тихомирову

Ти пам'ятаєш? Ніч неісходиму,
І той забутий шум студених рік?
І мінарети, й зі Старого Криму
Той шлях, що не побачимо повік?

Той голос мандрівного артефакту,
Урочище високе – Ічкінез...
І гострий камінь поштового тракту,
І журавлиний плач нічних небес.

Над страховинням горнього відрогу
Вони летіли у нічний туман...
Який вожак їм показав дорогу?
Який беріг у леті талісман?

Ходили ми над морем. Говорили,
Що тільки в пісні, – більше вже ніде! –
Журавку журавель бере на крила,
Коли вона із неба упаде.

Не синіло, коли заосеніло,
Свинцеве море...
Сонця й слід прочах.
А вранці понад морем забіліло,
Так, як біліло птаство по ночах.

І від розлуки сам знетямивсь геть я,
І друг ронив непрохану сльозу...
Злетіли ми, безкрилі, над бескеття,
А журавель крилатий – унизу.

Ранкове світло в небо пролилося.
А журавлі відлинули. Нема.
Вітрила – його крила, нам здалося,
А мертвий дзьоб – то змовкнула сурма.
Я спогад із душі уже не вирву.
Он я лечу в негоду грозову.
Я журавель, я падаю у прірву,
А все кричу, а все ще друзів зву...

УКРАЇНСЬКА ФІЄСТА

При нічному вікні жінка чеше волосся.
При нічному вікні вона зовсім одна...
А в волоссі її заблукала волошка
І, зіп'явигись навшпиньки, гукає з вікна.
Ти чеши, не розчісуй, любов моя, косу.
Ти, волошко нічна, не гукай із-за скла...
Мою душу тривожну, оголену й босу,
Розтривожила доля малого села.
Може, завтра село це набезвік позникне
І бульдозер байдуже хати рознесе.

...Я вдивляюсь у ніч, у негаснучі вікна:
жінка косу розчісує русу – і все.
Як я хочу, щоб сяйво із вікон лилося...

Може, це – і життя все, хвилина одна,
Доки жінка розчісує чисте волосся
В одчайдушно-тривожнім квадраті вікна!

ГЕСІОД – ХХІ
із ольвійської лірики
В.Бахтову

І сюди залітає стріла...

Тут – Гілея, легенди і міфи.
Під хрестом степового орла
Українців не видно ще. Скіфи.
Ще учора – Афіни, Мілет...
О, Щаслива!
Немає нам долі.

І допоки не вб'є мене хет,
Винуватий у всьому – поет:
Дикі люди у Дикому Полі.

О, Зевесе!

А скільки жалю –
Скіфу й елліну, звірові й птаху...

.....
Тільки раз я тебе полюблю
Край Шовкового Шляху.
Мое серце згоряє дотла
У вогні молоденького лона...

І сюди залітає стріла, –

Золотенька стріла Купідона!

Понт Евксинський. Лиман. Джерело.

Скіфський коник пасеться...

Так почни свою пісню, стріло,

Посередині серця!

НЕЕВКЛІДОВА ГЕОМЕТРІЯ

Триста

Тіл – в Чечні, в рефрижераторі.

Тіло

В Тарашанському ліску...

Креслить що? – к ядрьоній альма матері! –

Геометр на дикому піску?

Безголова тінь центуріона...

Мить – безглаве тіло: Архімед.

Що там не кажіть, а кров – червона,

Море – Чорне. А життя – не мед.

МІЛЕНІУМ

Міленіум, мила, міленіум...

Реланіум або еленіум

Чи нас пом'януть у ці дні?

Така цих календ партитура:

Пора малювати буй-тура

Тобі на печерній стіні.

Якого такого народу
Все ждуть тріє царі зі сходу?..
Князь Ігор, і Гзак, і Кончак...
Уже в нас не мова, а – мовка,
А нас обіклали, як вовка,
Аж плаче мисливський гончак.
А як ми тяглися до сонця!
Та стала труба ерихонська
Звістити мисливський сезон...
Але в ожеледиці пам'ять,
І плаче зацькований мамонт,
І вбитий буй-тур, і бізон.
Земну огинаючи кулю,
Ти вийдеш на берег Інгулу, –
Тобі тисячліття дано...
Я мамонта тягну в печеру...
Готуй же таємну вечерю,
Зігрій поминальне вино!

СОЛО

Потоп уже минув, і в нас уже цунамі...
А листя на платанах – золоте.

І –
«Что же будет с Родиной и с нами?» –
В транзисторі аж плаче ДДТ.
Великорос Шевчук...
Спасибі, Юрку.
І в нас уже співають не лиш «Мурку».
Але – спасибі: нагадали ви
Про наш бандитський,
Наш південний Пітер.

А вам спасибі за імперський вітер,
Адміралтейство, золото Неви...
А ми все ті: з Полтав і Берестечок.
Це Україна. Зоряно.
Зима.
І ханський дим наметових містечок.
І в нас Вітчизни іншої – нема.
Була Вітчизна вславлена слонами,
Коли на троні возсідав грузин...

– Що буде з Україною і з нами,
Мій батечку? – мене питає син.
А я... Та я зрубав би на капусту
Вітчизну ту, що зрадила мене...

Чорнозем є? А нам би трішки дусту.
Чорнобиль є? А може, ще рвоне...

БІБЛІЯ

Єрусалим іще не був столиця.
Центуріони римські та орли.
Був рік такий-то. І була річниця
Того...
Кого...
Якого розп'яли.
Надумали гебрейчики месію!
Та є ще, є імперські козаки...
Сказав Пилат:
– Я тільки руки вмюю.
І з Богом! Є ще цвяхи й молотки...

ПРИТЧА ПРО ГРІХОПАДІННЯ

В той день, як перша жінка почалася,
Почавсь із нею первозданний гріх...
Творець,
Що над Адамом нахилився,
Від людського тепла уперше грівсь.
Він простягав

натруджені

долоні,

Приймаючи вогонь в своє ж ество.
І в студені його вогонь холонув,
І райський сад моливсь на божество.
Та спав Адам...
А птиці і дерева
У сні його жили без заборон.
І білі руки простягнула Єва
В його тривожний і недовгий сон.
Вона була – як чистота недільна.
А в ній зелена яблуня жила,
А в ній таїлась мить гріхопадіння,
Яка гріхопадінням не була.
Ще ворожили однокрилі птиці,
Двоногих звірів ще плекав Едем...
А Бог у присмерк світу задивився,
Бо він минав.
Минав як Сьомий День.
Бо він збагнув, що день минувся Сьомий...
І вже на Дереві Добра і Зла
Рослинний змій таївсь, страшний і сонний,
До дерева травою путь встилав.
І сонце, ще не розгорівшись, блідло,
І спів, не народившись, затихав...

І сутінки вечірні в кров загусли,
Й безмовно змії на дереві реготавсь,
Коли в екстазно-молитовній тузі
Її рука
 за яблуком

 тяглась.

Нехай там янгол буде виганяти
Із раю в чорну млу тисячоліть...

Легенда це, але над світом Мати
З тривоги, болю й радості стоїть!

ПОВІТРЯНИЙ ТЕСТАМЕНТ

І слава за життя. І сайт із Інтернету.
А тільки й слави – те, що ти поет...

У золотім паску
 прощальну сигарету
Кидаєш із містка за парапет.
Століття вже нема. І скільки не повторюй,
Не повторити вік завбільшки у сльозу.

Літописна сльоза. Містерій і меморій
Горішній барельєф із пеклом унизу.
Цей імідж світовий. Таке це паблісіті.
На цім календарі – ні літо, ні зима...
Єдиної,
Найкращої у світі,
Невже тебе й на світі цім нема?
У балагані літ із музики й туманів
Я все-таки витримую акцент.
І все мені болить прощальний хор циганів
І рідний український сантимент.

А що мені за тим?

Снігів клавіатура.

Зоря сльози спаде вночі на цей папір.
Зурочених снігів плитка архітектура –
Незрушна, ніби сталінський ампір.
Вампіри славу п'ють... І з мокрого граніту
Рукою захоплю сніжинку, хоч одну.
У віртуальній світ прийду із того світу

І вас благословлю і проклену.

Сумний сувій снігів. Снігів самотнє соло.
Сумний акцент снігів. Сумний цей парапет...
Летить моя зоря і креслить чорне коло,
Прощальне, як димок од сигарет.

МАДРИГАЛ З ХХІ ВІКУ

Я тебе полюбив,
Богорівну, божественну, милу.

Під веселий мотив
Ти мене не клади у могилу.
Я тобі призначав
У двадцятому віці побачення...

Рік минув, вік промчав, –
І тепер це не матиме значення.
Ми росли, ми були,
Ми себе записали в герої,
Та клюють нас орли
В українській заплаканій Трої.

Солов'ї,
Солов'ї,
Надірвали горлянки до крові...
Навіть друзі мої
Вже мені не клянуться в любові.

Не клени, не вини
Їх біду зі скляними очима.
Може, плачуть вони
За холодними тими дверима?

Але в мене є ти,
Осіянна, закохана жінка.
Із добра й суєти,
Ти печальна і гостра, як фінка.

На війну, на біду,
По суду золотого Паріса
Я до тебе іду.
...І за нами спадає завіса.

ПОСЛАННЯ ДО ЗАГУБЛЕНОЇ АДРЕСАТКИ

Верлен і Меріме. Рембо й Гюго.
Перегортаю пожовтілу книгу...

Не тіла хочу – голосу твого:
О, розтопи тисячолітню кригу!
І тіла хочу, мов біблійний хліб,
І голосу, спасенного романсу...

Не бачилися ми сто тисяч діб,
А знову ми, – в епосі декадансу.

Я зву тебе

романсами,

без слів...

Ми будемо чекати переміни,

Бо в нас вертепу, бо у нас – ослів,

Мов справді ми з біблійної країни.

Цей декаданс...

Дуель Верлен – Рембо...

О, де тебе знайду, мою країнку?

Чи кулю в серце віднайду, або

Отам десь, на Слобідці, гостру фінку?

Усе життя, любове, на кону,

Свої пани своїх програли в карти.

А я ж любив лише тебе одну,

І загубив. І це уже не жарти.

Із хати вийдеш. Виб'єш килими,

Із ликом богоматері сумної...

Останньої біблійної зими –

Останній сніг на білому сувої.

РОМАШКА ТИСЯЧОЛІТТЯ

І ромашками пахне волосся твоє.

І очима землі прозирають волошки...

Ще попереду – вічність. І час у нас – є.

Зачекай, не жени, пожалій мене трошки,

Сотниківно, Ядвіго з очима Явдошки...

Але відьма – жене! Пташка-трійка – кує!

Накувала...

Хрещатих моїх іменин

Вже не спинить це коло крейдяне зі звичок.

Діонісова крале, богине з гальорки!
Як ти плутала нас тут, у грішні ці дні,

Ти себе ані нас не жаліла нітрошки.
Ти мадонна геєнни, сама без рідні...

Ну чого ж у сльозах твої чисті волошки?
Син при нас, ми з тобою, і я на коні...

Де Харонові сурми, й куди він гребе?
І кого він гукає – мене чи тебе?
Меморійна зоря чи зоря-зоряниця?
Десь іржуть і глузують дурні лошаки,
А богиня – одна. І княжна, й кобилиця.
Стали прахом і каменем древні віки.
Проминули століття, як римські полки,
І на прах обернулася древня столиця...
А вона – як богиня під небом ріки,
У вінку із ромашок, – стоока й столиця!
Як ти знов владарюєш, коханко, жоно!
Наше плем'я – це обри. Пропало й воно:
Скам'яніли і м'язи, й слова чоловічі...

Я люблю тебе, грішну. І сам я не згірш.
І прощальний твій плач. І прощальний мій вірш.

Половецькі волошки заглянули в вічі.
Це хрещате злягання, жадання розп'ять...
Очеса в очеса половецькі стоять.
Так оддайсь наостанку бодай печенігу!
...Але інше століття зозуля кує.
І ромашками пахне волосся твоє,
І восходить зоря віфлеємського снігу...

* * *

Рев літака захмарний...
Кохана, чого ждемо ми?
Літа помаліли наші,
Як ми помаліли самі.
Аж тіні за нами ходять,
Маленькі, наче гноми,
В цій запекельній далі,
В цій запекельній зимі.
Літак мій летить опівночі.
Літак не складає крила.
Вогні бортові сигналять:
Щастя не прийде само...
Прощай і прости, надіє!
Прощай і прости мені, мила.
Пробач нам і цю безмовність,
Далека моя зимо!
Літак підіймається вище.
Лошак обриває попруги.
А в серці – далеке море
Й любові дитинний наїв.
Лиш ти мені даленієш
Окрайчиком злітної смуги
Із крильцями на бетоні
Замерзлих на смерть солов'їв.

РІЗДВО НА БОГОПОЛІ

Злотоверхий храм на Богополі.
Як його низовка замела!
Ми з низів. Ми так чекали волі, –
Три століття!

І вона – прийшла...

Як ми віддирали рабські тавра,
Видали чортам і флірт, і фінт...

А вона – в подобі Мінотавра:
Знов у нас не шлях, а лабіринт.

На криласі біблію розкрию,
Прочитаю вічні письмена...
Господи!
Невже це ми, Андрію?
Хто подасть і хліба, і вина?
Що нам ті ж – америки, росії?
Люди все, що мали, зберегли...
Як нам дочекатися Месії
На замерзлі наші береги?
Таврія. Тавро на дикій волі...
Ця земля моя, а чи моя?
Возвели собор на Богополі:
Ви окстяться, братія моя.
Не держіть на Господа образу,
А даруйте ці спасенні дні
Генію, страждальцю, богомазу,
І німому Нестору – мені.
Світить той собор – до Перекопу.

Шабля й люлька – от і весь бомонд...
Гіпаніс – то Бог: веде в Європу.
Чорне море – то Евксинський Понт.
Але ти, недоле, хтива й п'яна,
Марно насилаєш нам потвор.

Де була лиш церква дерев'яна,
На віки возведено собор!

ЕЛЕГІЯ

Ще все попереду, ще все...
За обрій котиться шосе
Видінням вічної дороги.
Ще жить попереду і жить.
І світла музика звучить
Над ветхі батьківські пороги.
Пора придуманих легенд.
І світ – на розповень легень,
Й життя, якого ще немає...
І світ, якого ще нема,
І ця журба така німа...

І тільки музика лунає.

Кохану заміж віддають.
Тому весільні бубни б'ють,
Тому весільна скрипка грає...
Звідчого плаче молода?
Летять літа. Тече вода.
І тільки музика лунає!
Тобі, кохана, умлівіч
Ця трагедійна шлюбна ніч
У кимсь розтоптанім барвінку.
Цей біль мине, але не вмре:
Видіння юності старе
Про ту далеку юну жінку.

У романтичному диму
Ще все попереду, й тому
Неси, роздмухуй іскру божу...
Ця дивна мука – дотепер.
Не згас огонь, і біль не вмре...
Та чим, кого я потривожу?
Ці тіні з мороку й імли...

Дмитро КРЕМІНЬ

Де моря Чорного вали –
Мов сльози вічності солоні,
Я звик до музики розстань,
Тут грає хтивий музикант
На божевільнім саксофоні.
Від самоти до суєти,
Чому так серце краєш ти,
Чому крайнебо це палає?
Чому полин мені гірчить?
І тільки
Музика звучить,
І тільки – музика лунає?

Не все попереду, не все.
І сум, і сумнів серце ссе,
І все підточує в людині.
Я зміг усе, а що я зміг? –
Земля тікає із-під ніг
На серединній середині.
Мене дорога здоганя...
Яка терниста ти, дорого.
І хрип троянського коня,
І лати воїнства старого.
Ще скільки жить мені і жить?
Як довго мука не минає...
І тільки музика звучить.
І тільки музика лунає...

СИНОПСИС

2003

СИНОПСИС

Імперська велич. Марші та салюти.
Минуло все, пропало на віку.
А подивись: які пропали люди,
І на коні – перевертні й іуди.
А що народ? Гребеться в смітнику?
Греби, греби... Прокляв царську корону,
Продав її за море у музей.
Де легіон? Не видно легіону,
Ольвійського не стало пантеону,
Давно пішов під воду й колізей.
Ти – дим жертвний. Ти завжди у жертвах,
І кров дешевша од вина й води.
...Стоять сліди живих у місті мертвих.
А по живих – одних мерців сліди.
І королівські лебеді, й лелеки,
І золото пропаще на полях.
І де він світить – із варяг у греки,
Із греків у варяги битий шлях?

СОБОР ПЕТРА І ПАВЛА

Голодує Петро на Хрещатику,
Під хрестом у Петрівку – Павло.
Серп і молот,
 стару емблематику,
приховало на продаж село.
Може, пустять заможному півня?
Затягнулась епоха прощань.
Чорний потяг прибуде із півдня,
Привезе у столицю прочан.

Переходять у міф і легенду
Петя з площі, а з храму – Павло.
На Хрещатику – дух «секонд-хенду»,
Мнозі нозі в дорозі було.
Ця епоха – зневажена й підла,
Як бувало із нами не раз.
Чорний потяг прибуде із півдня –
Весь у яблуках Яблучний Спас.
А на морі уже ні кораблика,
Тільки човен, вітрило й весло.
А любили ж ви мамині яблука
У дитинстві, Петро і Павло...

* * *

Мандрує жінка у смертельній зоні.
Лице – як лик ікон: гірке й старе. (
Кургани ув ольвійським пантеоні.
Могили у посмертному каре.

Сходи цю землю, пролети зигзицею
Над нею – не знайдеш її ніде.
Чорнобильське прокляття над столицею,
Йди в археологічну експедицію,
Де лиш лічильник Гейгера гуде.
Смертельна стежка у смертельній зоні.
Тут самосійний люд – ніхто не вмер...
Застигла Божа мати на іконі,
Набравши у покрови доста бер.
Це тут, у зоні, твій пророчий стилос,
Древлянський і поганський світовид.
Учора наше сонце закотилось,
І вже не зійде, як його не звіть.

ПІЗАНСЬКА ВЕЖА

Я був у Пізі. Підіймавсь на вежу,
Яка давно й ніяк не упаде.
Я незалежний. Сам собі належу.
Живу у вежі, як ніхто й ніде.

Імперський час, і небуття в колонії,
Ростральної колони висота...
Ми вийшли із Єгипту й Вавилонії,
Та гнуть доземно – вежі і літа.
І думав я: на часовому зрізі –
То дерева, то старовинних веж, –
І ми – пізанці. Ми у вічній Пізі,
А рівновагу в цьому не знайдеш.

Комахою на вежу віку лізу,
На розмах крил, на розмах цих рамен!
А хто тут був? Усіх послали в Пізу, –
Не видно й сліду, і яких імен!

А в нашім Дикім Полі – суховії,
І сушить губи, сушить душі нам.
Сотворено мадонну із повії,
І спалено наш дерев'яний храм.

Пейзани ми. Пізанці ми у Пізі.
Герб – страховидло черепа й кісток.
І підпливає кров'ю в древній книзі
Кармін і червінь древніх сторінок.

А ця зима – немов сторінка біла.
А вежа серед степу – золота.
Крило архистратига Михаїла
До нас у Дике Поле заліта.

ГОГОЛІАДА

*За версіями хроністів ХІХ століття, земляки
Миколи Гоголя не повірили в його смерть, коли звістка
про це долетіла з Санкт-Петербурга. Через Москву.
За старокозацьким звичаєм стали ворожити.
У великий глечик посадили павука: якщо до ранку сам не
вилізе, панич Микола мертвий...
За ніч павук заткав своїм павутинням горло глечика,
виліз із полону і втік...*

То чи знаєте ви українську ніч?

Ні, не знаєте ви української ночі!

Приповзе павуком український панич
Під всесвітнього Вія комп'ютерні очі.
Але небо займеться, земля задрижить:
Пан підпрапорний, зацний Халявський лежить,
Хоче встати, та мертві вже руці і нозі...
Не торкнеться дамаської шаблі рука.
Впала пташка із неба.

Спинилась ріка.

Павуки упівнеба! І мнозі, і мнозі!
О панотче Матфею! Відбився від рук
У московської черні хохол Басаврюк,
Як геєнна, в аксаківськiм домі канапа.
Догоряє в каміні останній сувій.
Оком Гоголя дивиться з трумнища Вій,
І рукопис палає, мов тіло Остапа.
– Чуєш, батьку?
– Чую, синку!
Ніби чорна безодня, видіння твоє.
І в неволі козак. А павук все снує.
Ніч на Йвана Купала. Рогаті у шинку...
Камеральна, хоральна тюрма павука.
О паничу! Ти чуєш – голосить ріка:
– Чуєш, батьку?
– Чую, синку!

За століття – Булгаков, московська шпана.
Каменяка з могили? Ачей, не труна.
Віртуальні часи
Замінили вітчизну і жінку.
Зняти віко труни молити око твоє,
А павук української ночі снує...

.....

– Чуєш, батьку?

– Чую, синку!

* * *

«впізнай мене у натовпі» сказала «поведи
мене на дно морське де риби промовляють
до своїх заснулих царівен де росте морська
трава бо й вона заснула»

а вже з нас – трава

живи без мене спізнай без мене
траву з морського дна
бо понад нами трава зелена
як зоря сумна

не нагадає нам море про акваріуми
що в них плавають золоті рибки
не нагадає нам море про заснулих
царівен морських які не прокинуться
і будемо самотні
на зеленій руці сонної хвили
загойдаються сотні голівок дівочих
загойдаються маки уст
не пробудить їх смерть

і будемо самотні
а тоді тричі трава прокричить і нас не збудить
«засни засни» ти скажеш «загаси зорю».

ДОРОГА БОЛЮ

Попрощайся – і все. Ти своє відлюбив.
Але матінка сива гукає з порога...
Полонинського вітру полинний мотив.
Полинового вітру гірчична знемога.
Ну, яких іще треба в житті перспектив?
Бутафорські ботфорти. Полин і смерічки...
Ліпше справді дуель коло Чорної річки!
Ця гірка, ця гірчична ріка, цей полин.
На дистанцію болю виходиш один...

Як же сталося так? Хто й коли нас купив?
За п'ятак у моменті зневіри і відчаю?
Не пришвидшую крок, а дихання пришвидшую,
А лунає, голосить у днину завітчану
Полонинського вітру журливий мотив.
Поривався додому я, зболений весь,
У земляцтво трембіток, і скрипок, і крісів.
І шукав я у горах собі едельвейс,
І спускався додолу в Долину нарцисів.
Наче стане усього на кілька життів, –
І надії, й любові за тим перевалом,
Де життя обривається знаним фіналом
Під одвічний, величний, та звичний мотив.
То шовкових косиць, то красивих отав,
Нареченої давньої, давнього друга...
Полонинський сніжок серед літа ходив,
Наче бетяр. А дідо-всевідо з Луга
У світлиці сестриці моєї вмирав.
Умирало життя – і самотнє, й нещасне,
Власна кинута хижка, фінал бідувань...

Ах, невже і для мене ця ватра загасне
І ніхто не підкине у вогнище грань?
І земля ця крутнеться услід за тобою,
А хрестом тобі стане і тінь од орла...
Я виходжу один на дистанцію болю,
А до мене – і пам'ять, і куля, й стріла.
Ти для матері тільки зостанешся Митьком,
І для матері й батька завжди молодим.
Але я ще живу. І життя не профітькав.
Гріє полум'я ватри. А слава – це дим.
Грає море солоне. А сонця й засмаги
Наковтались давно вже розкішні тіла...
А світами помчали суханські бесаги,
Бо Земля ця велика землі не дала.
Як і розуму теж. А, можливо, од відчаю
Я даремно у гори ці крок свій пришвидшую
І зриваю на згадку косицю одну,
І додумую думу прощальну нехитру,
І сухими в Сухій мої сльози од вітру.
Полонинський мотив і мотив полину.

Полонинського вітру полинний мотив.
І дистанція болю – дорога до Бога.
І посивіла матінка крикне з порога
Про отецький поріг, що слізьми окропив.
А повернуся знову – то висхнуть і плеса,
І мене упізнає лиш мати здаля.
І чужа іномарка на чорні колеса
Намотає дорогу, як чорна земля...

З ПОХИЛЕНОЮ ГОЛОВОЮ

Як у піску загублені сліди
Уранці підступають до води,
Сліди, які з опівночі zostались, –
Так підступає старість.
Ти слід у слід іще ступив:
– Невже?

Обличчя рідне стало, як чуже.
Куди іти нам? З ким і де поїду?
А на піску – ні сліду?
Цей «Діснейленд»... Од синових щедрот
Ми танцювали танго і фокстрот.
І діти не сміялись.

Так відступає старість!
Вже срібна ти, моя ти золота.
Не море відібрало нам літа,
Та звіяв суховій тебе на гальку,
Як піщану русалку.
Концертний зал. І музика. Й софіт.
А де сліди прощальних наших літ.
І берег, де твоя ступала ніжка?
Лиш місячна доріжка,
Лише у ночі сховані степи,
Лише востаннє слід у слід ступи,
І ще моя рука твою торкає...
І є ще смерть.
А старості – немає!

ДОЩ НА МОРІ

Я в літній дощ на дощових твоїх,
На грудях табунами пальців пасся...
Твого волосся дощового пасма
Той літній дощ на морі утаїв.

То все в той дощ і в літо це було.
Спинилися дощі перед дверима,
Немов священнодійство сотворили,
І ти уже не тіло – тільки тло.
І розколось небо на слова...

Та я тебе затямлю в літі тому,
Коли мене вела з дощу і грому
І дівчинка, і віра дощова.

* * *

Полога смужка берега. Від холоду
Води шукай тепла собі в піску.
І я тебе востаннє, як ізмолоду,
Люблю – далеку і близьку таку.
А ми з тобою тільки горя навчені...
А ти спогадуй, що ми берегли?
Твій оберіг – зелені очі мавчині
Й палаючі вечірні береги.
Ще мій огонь твого вогню шукатиме
І тіло це палаюче твоє...
Люби мене, люби!

А літо бабине
Над нами павутиння наснує.

* * *

Гелікоптер відкине в море тінь.
Літун усмішку викине з кабіни,
Мов рятувальне коло тих видінь,
Що виростають із морської піни.

Дим «лакї страйк» і пізня гра в трік-трак.
Летовища гудіння – мов синкопа,
А прапорщик Соляник з Конотопа –
Нових часів Забрьоха і Пістряк.
І злинеш до високих білих веж.
І Геліос. І Хронос. І гетера.
І музика евксинських узбереж.
І Геродот. І тінь гелікоптера...

МУШЛЯ

Голос моря заховано в мушлі...
Ти до вуха її піднеси:
Чуєш хвилі гартовані, мужні,
Альта й скрипки гучать голоси.
Так до серця підносить музика
Найкоштовніший голос – на «біс».
Так підкочує хвиля велика
І сонорний її вокаліз.
Так і ти: сподівайся на вчора.
Пий із мушлі янтарне вино.
Стежка місячна, тінь Чорномора,
І перлинами всіяне дно.
Так учора – солодке й солоне.
А сьогодні – солоне й гірке.
Не замовкне. У морі не втоне.
Тільки серце зірветься в піке...

* * *

Профіль Сірано де Бержерака,
Адже був нещасним Сірано,
У любові – наче зодіаком
Став мені, живе в мені давно.
У сузір'ї Сірано безлюдно,
Так безлюдно, як і є всякчас:
Ми земні, ми безнадійно любимо,
Безнадійно люблять тут і нас.
Не Версаль і не царів палати
Нам судились нині в сивій млі.
Може б нам на місяць хоч злітати,
Може, одірватись од землі!
Але й там не світло, лиш омана,
Авеля і Каїна кураж...
Сірано, він лиш герой Ростана,
Милий горбоносий персонаж!
Що мені із цим ось дуелянтом,
Із поетом пажів і маркіз?
Був він кавалером, був галантним,
Але мав занадто довгий ніс.
Безнадійно, але все ж кохати,
Як у старомодному кіно...
В небеса веде й веде від хати
Місячна дорога Сірано.

НА ХОРАЛЬНИЙ ВІД'ЇЗД СВІТЛАНИ ТОРНТОН

Прочитай наостанку писання старе,
Елегійного липня солодку еклогу.
Ти живий ще? Морзянкою /крапка-тире/
Б'ється серце. І слава всевишньому Богу.

Каскадерні каскади Касандр, їх імен,
І Севілья Сибілл – дон-жуанська, імлиста...
І всевітній транзит. І старий Карфаген.
І далека країна кленового листя.

Ні про що, ні про віщо не згадуї. Уже
Залишаються в спогаді долі минулі.
Береженого судження Бог береже:
Рідний – паспорт, а ночі вкраїнські в Стамбулі,

Де безпаспортна юнь казино й вар'єте,
Емігрантський бордель і балетні пуанти...
Прощавай же, Світлано – Сибілло, проте
Не єдині на світі і ми емігранти.

Бачиш? Він милостивий, чужинський господь,
Він суворого вікінга дудка кленова,
Він оддасть за твою упокорену плоть
Золоте узбережжя без імені й слова.

Запливає у море старенький баркас,
І старенькі рибалки закидують сіті.
Ти недовго тут будеш. А будеш не раз
Снити берегом рідним, де хвилі неситі,

Ніби риби повітря, ковтають пісок.
І коли заблукалий у пам'яті антик,
Мов сирена баркаса, подасть голосок,
І чаїна, заблукана в скіфах і антах,

Затанцює земля ця своє болеро,
Ти в стихії прощального шалу і поту.
Все кінечне – як берег. І біле перо,
І чаїне видіння падіння й польоту.

Безголоса, безмовна безодня стихій...
Але шкода тебе, а себе – анітрошки.
І прощальна сльоза упаде із-під вій,
Як розбита зоря вересневої зморшки.

Так невже це востаннє – і простір, і час?
Білі абриси лайнера, хвилі круїзні...
І життя. І любов. І старенький баркас
На покинутій, проклятій, милій вітчизні?

ВЕРТЕПНА ДРАМА

Тріє царі принесли дари,
Та для всього народу не стане...
Ти з якої, Мигальку, гори?
Ти з якої, Іване?
Рідні братики сняться мені,
Сняться гори і Брищі.
...Це в минулому. Ми – легіні.
Ми спимо на горищі,
Серед літа спимо на хліві,
У шовковому сні.
Снить і манна небесна в траві.
Гори – чорні і сині.
Тільки в білому полум'ї Кук,
У цвіту сніговому...
Тільки раз після довгих розлук
Втрюх прийшли ми додому.
Три брати – тріє царі – це ми.
Сходить місяць на Петра.
Упівнеба. А над Заломи –
Танець дикого вепра.
Танець місяця й зір золотих.
А у сні молодому
Ніжні профілі любих отих,
Що із нами – додому,
Що із нами із дому і в світ,
З нами – в горі та блиску...
Та на сніг перетворено цвіт,
І заносить колиску.

Занесло, занесло, занесло...
Марш «Прощання слов'янки».
Піднеси ж на свят-вечір, село,
Повний погар слив'янки.
Розкошує вертепна пора
Від Карпат і до степу.
Полетіла за вітром жура,
Наче лялька з вертепу.
І куди нас ведуть лялькарі,
Невідомо нікому.
Намандровані люди старі
Йдуть із мандрів додому.
Йдуть додому на крик коляди,
І в морозні горлянки
Ллється голосом щастя й біди
Чистий пломінь слив'янки.
Занесе, занесе, занесе
І вертеп, і колядку й бесаги.
Але в'ється відьомське шосе
Від Москви і до Праги.
Замели, замели, замели
Ці сніги всі доріженькі братні.
Гори, гори... А їх продали.
Тай і зорі приватні.
І додому дороги нема
В час вертепної драми.
Тільки місяць влівнеба. Зима.
Тріє царі з дарами...

СУВЕНІР «ПЛАНЕТА ВИШЕСЛАВІЯ»

...до Вітчизни героїть
нас любов. І несе
в чорну ніч астероїд.
«Вишеславія». Все.
Крихта зірки в поета:
Прощавай, Леонід...
Не для нас ця планета, —
Тут і пломінь, і лід.
Опускайте завісу!
Час тривожних болінь...
Таращанського лісу
На Хрещатику тінь.
Той розказує байку нам,
Той жене переляк.
На кладовищі Байковім
Ліг спочити земляк.
Так судилося в Києві,
Де чужі береги,
В очі глянути Вієві,
Щоб укрили сніги,
Аби землю цю милу
Заквітчало зело,
Щоб високу могилу
Замело, замело,
Щоб лице запорошене
Прозирало Інгул,
І метро на Святошине
Рвалось серцем крізь гул.
А старого поета
Забере течія.
Відлетіла планета
Вишеславія.

...Місяць дивиться строго
з-за розпечених зір.
Там десь року старого
Золотий сувенір.
І сніжинок без ліку:
Тоне Флотський бульвар...
Із двадцятого віку
Погортай календар.
Там живі ще зозулі:
Чотирнадцятий рік.
Цар стоїть на Інгулі.
Час розкручує лік.
Війн кривавих і марень
Впродовж віку було.
Був і цар, і Гагарін.
А тепер – замело...
Тихше, прошу вас, тихше...
Екск'юз мі... ай лав ю...
Кріт історії пише,
Ми напишем свою.
Спогадаємо фронду
Учорашніх дітей.
І путівки з літфонду,
І літшинок «Еней».
Заглядає у шинок
То стукач, то діяч.
Час друкарських машинок
І літфондівських дач.
Тихше, прошу вас, тихше...
Не про те говорім.
Пом'янім найсвятіше,
Все – у слові святім.
Ви шукали, поете,
В свій останній приїзд,
Отчу хату... Та де там!

Тільки стежка до зізд.
Тільки вітер і морок
Над проваллям років.
І відлинуло сорок
Тих гірких сороків.
Божа мати, Маріє!
Так гіркий нам цей світ.
Кріт історії рие,
Та на те ж він і кріт.
Як огонь ханаанський,
Світить снігом зима...
Вишеславський. Лисянський.
Ваших вулиць нема.
Хтось показує фігу
У кишені (режим).
Подаруйте хоч снігу
І рідні, і чужим.
Бо простелено килим, –
Білим снігом снує...
Чорне море вже Білим
Од снігів зістає.
Сувенірного снігу
Бачу блиск навкруги.
Як розгорнуту книгу,
Пригортаю сніги.
Із чужими поділим
Наші рідні скарби:
Снігу пам'ятний килим
І покрови журби.
Там убивці і жертві –
Шлях один у житті.
...Сяють бані на церкві –
золоті, золоті.

РУТЕНСЬКИЙ ТРАНЗИТ

Я згадаю Духновича...

Білих колон

Чистий мармур. Свічки в кафедральнім соборі.
«Підкарпатські русини, оставте глибокий сон...»
О, поете-панотче! Предвічний закон –
Вести свій солоспів і в церковному хорі.

Древня бібліотека згадалась оця.
У читальному залі, де зігнуті спини,
Бачив я чорний профіль того панотця,
Що в Рутенії кликав і звав без кінця.
Та запали у сон підкарпатські русини.
Спали гори і доли. Селяни й воли.
Спали чоботи, туфлі, старі постолои.
Спали газди Рутенії сном небувалим.
І не бачили з корчми: кого повели
У кайданах на суд... За гірським перевалом
Йшли безсонний жандарм і безсонний пророк.
Серпантинном серпанку світився Ужок,
І чекав трибунал: еретик сей Духнович...
І ладнали предтечі терновий вінець.

Так плебанію втратив свою панотець,
Та здобувся на голос у млі книгосховищ.
Манускрипти палають ізнов прастарі,
І кириличні знаки, і знаки латини.
В чорній ризі ридає пророк на горі...
Українці, краяни, карпатські русини...

ВІЛЛА НА БЕРЕЗІ МОРЯ

Віктору Кравченку

Запалали розлукою губи,
Ніби грають валторни і труби.
До копійки копійку збереш, –
Аби щастя квіточка купило...
Але море давно відступило
До турецьких чужих узбереж.
А згадаю: вечірне безмов'я,
Біла вілла на морі без моря, –
Гармонійна, класична, одна...
До вікна упівоберта стану.
Панорама і моря, й лиману –
У квадраті, у рамі вікна.
Тиша й спека вечірніх окраїн.
– Два мільйони ще, – каже хазяїн,
– Років тому – тут море було...

Понт Евксинський і скіфські могили.
А тепер тут садок біля вілли
І саманне, і винне село.
Зліва блисне, а справа – ударить.
І затужить за Ельзою Гарик,
І накличе не дощ – суховій...
Милий песику, що тобі драми?
Розшифруй мені ці монограми
На запиленій стежці своїй.
Милий Вікторе, вишні в садочку.
Білий дім по цеглині й гвіздочку
Ти зібрав без горілки й вина.
Тут хазяйка – русалка чи фея?

Але ще від Луки і Матфея
Євангелія наша –

сумна.

Підкладаю маслину й оливу.
Видно, долю для тебе щасливу
Раїв дід із Мечетні – Лука...
Саксофона хорального туга.
Вип'єм чарку, згадаємо друга,
Що на старість тепер без кутка.
Антик. Портики. Вечір на віллі.
Але вип'ємо, вже посивілі,
Що не зрадить фортуна стара.
А зима тут заявиться біла,
Забіліє на білому вілла,
Френк Сінатра й філе осетра.

* * *

Не я пишу – це мною пише Бог.
Канон і палімпсест – на рівні серця.
Свіча палає на вітрах епох,
А грифель бога дотепер не стерся.

А коли допишеться стрінка,
Перейде печаль у ці рядки,
Прийде на причал у чорнім жінка,
Над привиддя чорної ріки.
Промине і слава, і неслава...
Але я ніколи не помру,
Лиш долину – білим пароплавом,
Білим пароплавом по Дніпру...

Дмитро КРЕМІНЬ

* * *

Кінбурн і Гілея. Еллада й Едем.
Тут пахне і морем, і лісом...
Спочатку – залізом, а далі – вогнем.
Вогнем і залізом.

Без золота Ольвія тут золота.
Рука на рамені.
Чому ж мені сяють в сльозах крізь літа
Ці очі зелені?

ПОЛЮВАННЯ НА ДИКОГО ВЕПРА

(2006)

* * *

Правили варяги тут і вікінги,
І жили, як Цезар повелів...
А народ збирається на мітинги
І чужих не хоче вчителів.
І своїх народ уже не хоче!
Тих, які вели у вічний бран.
Але й крові нам не треба, хлопче, –
Не для того вибухнув Майдан.
Українці з еллінськими торсами,
Чи на те свобода нам дана,
Щоб іти Боженками і Щорсами
Під козацькі стяги Богуна?

Горла позривали за свободу,
І тепер нам хто затулить рот?
... Але той, хто вийшов із народу,
Більше не повернеться в народ...

ПІВДЕННИЙ НАТЮРМОРТ У СТИЛІ «РЮС»

Осетрова юшка. Риба в клярі.
Грамів сто на Флотському бульварі.
Еллінський носатий силует
Із ольвійських крадених монет.
І тризуб на золотій монеті –
Є тепер і в нас Монетний двір...
А колись кружляли в менуеті
Дами і гусари. От і вір! –
От і вір, що в кірсі правлять меси,
Що примчали за картярський стіл
Вітер з поля, Пушкін із Одеси,
Байрон з Міссолунгі. Це вже стиль.

Міст прошпекти і слобідок нетрі
Тануть у трактирному диму...
Звідси ліпше бачиться Ай-Петрі
Там, у Воронцовському Криму.
Що ви там казали на Майдані?
На майданах наших – Іллічі...
І стоїть ескадра на лимані,
Як колись Потьомкін на Січі.
І горить крізь стяги в «Океані»
Вогник поминальної свічі.
Може, скоро прогрімлять ескадри
Та шпалери переможних військ?
Карти світові і гральні карти...
Догоряє свічка. Тане віск.
Смак ольвійських вин і ошуканства,
Золотий гвардійський еполет.
І свобода, й блиск нового панства,
Й на монеті стертий силует...

МАНДРІВКА НА КРАЙ СВІТУ

Рімейк

Поедем в Царское село!

Осип Мандельштам

Поїдемо у Сквиру по гриби...

Микола Вінграновський

Поїхали у Тарашанський ліс!

Де саяв білий сніг – там зяє білий череп.
Десь поряд – Київ, Боричів узвіз,
А нам – правічний український жереб:
Йти у ліс, де тяжко голові
Без тіла, тяжко й тілові безглавому...

А в златоглавій Празі візаві
За убієнних молитесь лукавому.
Поїдемо у Таращанський ліс!

Де золото було – тепер буяє біло.
Там череп у снігу. І ще не відболіло
Ні матері, ні нам. І все ж нам не до сліз.
Модерний автобан. Засніжене шосе.
Питання: «Бути чи не бути»?
Кого нова Тараща піднесе?
Кого відрахували в ліліпути?
Поїхали в Таращу на зорі!
А там – Тетіїв, спогадання милі...
А сплачуть на Аскольдовій могилі
За євро учорашні кобзарі.
І за Хрещатик, прибраний Майдан,
За немовлят у спалених наметах...
Там у полоні літ зійти гірким медам,
Зійтися на дуельних пістолетах –
Свободі й смерті, степові і хащі...

Ну от, і ми – в Таращі!
Приїхали удвох у Таращанський ліс!
Тут поминальний дух – мов каменяка з праці.
Летить через шосе, понад авто навскіс,
А ми все ті – пропащі із Таращі.
Гортає вітер сторінки забутих книг.
А наша доля – хтива і лукава.
Тут половці, тут обр і печеніг
Із чашею, і череп Святослава.
Гомери українські ще живі?
Співаємо щоранку – «Ще не вмерла»
У степовій Елладі,
На лижні,
Де президенту світиться Говерла.

Нова доба нових овець пасе.
Повіяло на море, на Одесу.
А нам на Київ стелеться шосе,
І ти в полоні спогадів і стресу
Ведеш авто, ведеш – край світу, край зими.
І зупиняєш. І бредеш у хашу.
Епоха: ні цензури, ні Кучми...

.....
Поїхали в Тарашу!

* * *

Архангел Михаїл. Собор Бориса й Гліба.
Видовищ даждь нам днесь. А там – вина і хліба.
Хрещатик янголят. А пахне Диким полем.
Ми виспівали гріх, коли гріхи відмолим?

* * *

Ані вік золотий, ані срібний...
Помаранчевий гане туман.
І стоїш ти такий непотрібний.
А довкола вирує майдан.
У нові, у старі кабінети
Йдуть читці Кобзаря і Ду-Фу.
А колись тут стояли намети.
А колись тут ловили поети,
Мов жар-птицю, вогненну строфу...

НОВЕ ЛІТОЧИСЛЕННЯ

С. Йовенко

Пора такої зимної весни –
Її не знали скіфи, ані анти.
Але твоєї в цім нема вини:
Війна минула, і нема війни
Червоної і Білої троянди.
Новий літопис почнемо тепер:
Ефір писали? Пишемо – етер.
Із Карфагену вийде Картагена...
Твій тренос – над сльозою Бористена!
А ти живеш у цих небес сузір'ї.
Бузок січневий в'яне на вітрах,
Але невтомно крутиться вітряк
У пана президента на подвір'ї.
Невже такої зимної весни
Я виглядав у профілі арійському?
І це безцінне слово без ціни,
І грамотку вручають Яворівському.
Така це почесть – хочеться у морг,
А так хотілось до небес захмарних...
Декамеронить кийвський комсорг
І вчить усіх питань гуманітарних.
А я, що я? Планида – не планета,
Тебе цілую і кажу, як є...
Вже не поет, а тільки син поета
У нас, пророків, речником стає.
А Лесяукраїнкою – Марічка,
Героєм України – той герой,
Що обійде на віражі й Павличка,
Та не звізда чекає чоловічка,
А тільки персональний геморой.

Але були в нас і князі, й буй-тури.
І є у нас жертвні, як жерці,
Старі літературні жеребці,
Старі Пегаси, з них сміються й кури,
Шосе Обухівського літкурви...
Я вас люблю й радію: це не ви.
Орли парнаські, а з печер бізони
Мальовані. Енциклопедій ряд.
А сумовито, жінкою із зони,
Йдете, де самосели вже горять.
Уже минуло – пристрасті чар-зілля,
І жінка та, що в серці бороню...
І наш старий літопис – як Трипілля,
Де тільки попіл огнищ від вогню.
Крізь наше серце перейдуть комоні,
Новий літопис пишуть...

А мені

Явився профіль жінки на коні,
Яка крізь ліс рудий промчить у зоні.
Її побачить інша на іконі...
Не омине мене, не омине,
Хай ця любов остання – з контрабанди...
Життя минуло. І йдемо з війни,
З війни червоної та білої троянди.
Літопис із Парижу розгорни,
Чи там не скачуть українські коні?
В Парижі – не під Києвом, у зоні, –
Тепер Ахмет-наметові сини.
Мене осяє золото волось.
Сезон у зоні. В церкві править хтось.
Тут літургія, а в Парижі – меса...
А те, що відболіло, не збулось,
Про це змовчу. Про це напише преса.

СВІТЛО ВЕРШИН

Я на першому з'їзді Руху
Мов побачив розпластане зло.
А колеги побігли щодуху
За посадами. Їм повезло.
Не одному такому поету
За словесну трибунну вендету
Дуже добре дали під аршин:
Від центрального комітету
До бюджетного комітету,
І прославились на планету
Табунами халявних машин.

Усміхалися кривоусті,
Безголосі ревли до зізд.
І поділені стали у Хусті:
Став стозвіздим карпатський з'їзд.
І з'явилася правда гола,
Що не треба її, лиш бренд...
Не оплакуйте Чорновола:
Не робіть із мерців легенд.
Ніби створюють під комету
Вічне небо, а ждуть її...
Але вигнали з комітету
Чорновола таки свої.
Отаманщина загуляла
Під парламентський кулуар.
Але першою так і не стала
Та зізда, що злетіла до хмар.
Крутиш мати – пішов в дипломати,
В демократи гребе сексот...
Але й нині посміли зламати
Ми неправду, бо ми – народ!

Ті, які на трибуни влізли,
Поділили і місяць, і звізди,
Але й це нам дано було...
Наче видко: Дніпро – не Вісла,
І сто партій поділять крісла,
І заплачуть: не повезло.
Не трибуни – церковні клироси
У Верховній Раді тепер.
Але діти давно вже вирости
І свободи дух ще не вмер.
Страху піт із лица утерши,
Козаками стає дівора.
Так колись піднімалися перші,
Як піднятись прийшла пора.
Тільки десь погубились поети
На розпутьях великих доріг.
Златоусти ідуть в комітети,
А літкритики ділять бюджети,
І країні вже не до книг.
Але знову встають із туману
Ті, найперші, здолавши страх.
І свобода іде з Майдану
На вітрах, на семи вітрах.
Українці – красива нація,
Нам чужа затрапезна стагнація,
Рве до бою великий дух,
Оживає великий рух...
І мальована асигнація
Не замаже утрат і скрух.
Наші діти від ранньої рані
Доростуть іще до зими,
А не ті, що були на Майдані
Після ордена від Кучми...

Усміхалась. Грала на гітарі.
А коли порвалася струна,
То її знайшли на тротуарі.
Поночі стрибнула із вікна.

Так пішла. І не зчинила галас.
Ніби з неба випала зоря.
А й мені прощально посміхалась.
Я не вздрів за сяйвом ліхтаря.

Довгоногі діви. Сигарети.
Попіл, сірий попіл на манто...
Як ти здогадалася: поети
Вже на світі білому ніхто?

Світ – театр? Але у кожній драмі
Як таку розв'язку доберем?
А могла б ти жити. В Амстердамі.
Під отим, червоним ліхтарем...

СІЛЬСЬКИЙ ДЕКАМЕРОН

– Люби мене, – шепнула ти. – Люби...

Текла вода з іржавої труби,
У цій воді, у цій подобі лазні...
Ми з чистотілом, чистотілі блазні,
І генії, і пристрасті раби.
Текли віки. Текла собі Десна...
Благословенні наші імена,
Забутий монастир Мазепи.

Гетьманське поле дикої трави.
І те село, де скніють дві вдови.
І чорно-білих телеків вертепи.
І запах тліну риби – з голови.
...Цей чорно-білий підцензурний світ.
А сад із-за фарбованих воріт
Цвіте святковим веселковим дивом.
Од чорних днів і золота волось
Тут яблуком це щастя налилось.
Ти прагнув щастя?
Ну, так будь щасливим!
А друг – ледь офіцерську зняв шинель,
Знімає у Чернігові готель,
І з хромових чобіт виймає стельки...
В його дружини – закордонний фарт,
Швейцари козирають, і в театр
Ідуть коханці. Арка «Дві веселки».
Сім днів любові – і сім днів журбі.
– Люби мене, – шепочеш ти. – Люби...
Люблю тебе, і все здається сном...
І нам шепоче монастирський дуб.
І храм – отам, де був колгоспний клуб,
З аматорським, із літургійним співом.
Росте пречистий літургійний спів...
– Отут, – заплачеш, – ти мене любив.
– Тепер по нашій молодості тризна...
– Любив, – схиляюсь. – І тепер люблю.
І в тебе в зорі – повені жалю,
І в тебе в роті – посмішка залізна.
Люби мене! Над снами сон-трави
Звелись у небо кам'яні церкви.
А наша вічність – лиш масштабний мізер...
Десь там із лісу вибігає лось,
І райдуга, і золото волось,
А світ – як чорно-білий телевізор...

ПОЛЮВАННЯ НА ДИКОГО ВЕПРА

Полювання на дикого вепра –
Коли десять районних мужчин
Залишають, а сніг у півметра,
Рівно десять блискучих машин.
І в дублянках, у валянках, гетрах
Із рушницями пруть до вершин.
Над горою займається ранок...

Що ти, веприку, їв на сніданок?
Як сирітками лишиш дітей?
Ти зайняв кругову оборону,
Але люди які! Із району!
Їм до смерті потрібен трофей!

І тоді, коли влада народна,
Або антинародна вона,
Влада бути не може голодна,
Бо яка тоді влада вона?
Їм подай на обід кабана!

Дикий вепр, ти виходь із нічлігу!
Ти мисливцям скрутив уже фігу,
Себто дулю, дикунським хвостом...
Але це задля мітингу – дуля.
А летить із вінчестера куля
І по лобу тебе – батогом!

Ви мисливця вполюєте, вепрі?
Рівно десять троянд на снігу...
У Карпатах або на Ай-Петрі
Ти тікаєш до кулі у нетрі.
А куди ти втечеш? Ні гу-гу...

Обривається слід на снігу.

Полювання на дикого тура!
Це така українська натура –
Десять куль у дурній голові...
Це Говерла чи Рацинська дача,
Зафонтанила кривця гаряча, –
І смерека – мов Спас-на-Крові.
Ще рушниця із цівкою диму...

Я трофей до машини нестиму,
У стрільбі по мішенях – мастак.
Лижуть сніг – і гончак, і вівчарка.
Буде шкварка під вечір, і чарка:
Хто тепер мені скаже не так?
Переможці – стрілець і собака...

Що ж ти, з профілем дикого хряка,
Тихо схопиш з трибуни під свист?
Був мисливцем – долав перевали (
І – Маріїнським теж наливали,
А тепер і тебе зацькували
І без кулі убили на піст.
Ах, якої боявся ти зради?
Люди хочуть трофейної влади,
На фіг їм – Одіссей і Орфей...

Здуло вітром тебе із вершини,
І вийнуло бензином машин,
І в багажнику схлипнув трофей.

Полювання на дикого вепра.
Полювання Ахілла на Гектора.
Треба вбити вдову із дітьми,
Щоб до нас повернулася Троя...
І підсмажать тебе як героя,
Українці, троянці, це – ми!

Повертайся і ти до народу:
Спробуй, сунься в приватну природу!
Чи на Банкову, до верховіть...
Кожен з нас – і мисливець, і жертва,
Та природа, жива або мертва,
Три століття іще простоїть.
Полювання на дикого тигра...

На сафарі ти будеш один.
Там природа забути не встигла
Губернаторський твій лімузин...

БОГЕМА

У богемне минуле лягла мені карта,
Море квітів, жінок і вина...
А з вершини далекої світиться ватра
І не гасне до ранку вона.
Там шумлять ресторани і грають цигани,
І продажна любов ця і хіть.
І не гасне віконце у матері Ганни,
І туман над верхами стоїть.
Час богемі – немов у Парижі і Відні,
Жриці в танці, і ллється вино.
А в далекому домі то свято, то злидні,
І вернутись туди не дано.
Ах, які геніальні тут пишуться вірші,
І полотна – то сюр, то соц-арт...
Але в горах од джэнджиків люди не гірші,
Їм про це говорити не варт.
У богемі усі – Пікассо й Модільяні.
Мертвий Семан і мертвий Бедзір...

Але ватра не згасла, і світить в тумані,
І форель запливла в Синевир.
Наша пам'ять тепер ні копійки не варта.
Тільки це не скінчиться добром,
Понад нами і з нами ця зоряна карта
З прохідним європейським двором.
У старенької неньки Вітчизни ми пізні.
Не таку їй віддали медаль.
О богемо, богемо! Ти – танець на тризні,
Танець мертвих, і грає скрипаль...

* * *

Латинських літер мідні голоси.

Когорти гладіаторів. А далі
Йдемо на смерть. Пощади не прбси
У Колізею, долину, роси,
І навіть у грифона з пекторалі.

Коли зоря сьогоднішнього дня
Не золотом у душу сяє –
Чорно,
Коли людська крилата комашня
Не з «Іліади», а з газет і порно,
Коли мерці бредуть поміж химер,
І ти бредеш іще живим поетом, –
Плач, як Овідій!
Сліпни, як Гомер!
А ще дуельним бався пістолетом.
Але просяє зоряний етер
І це середньовіччя з Інтернетом...

* * *

Ріка років закута в береги.
А сніг і лід – на серці й під ногами...
Поглянь у світ – як світяться сніги
І освятись хрещатими снігами.
Ти дивишся на храми золоті, –
Занесені снігами наші храми.
Засніжені дороги і путі,
Де тріє царі вийдуть із дарами.
Це наше Дике Поле й Чортотлик,
Це наша кров, що не стає рудою.
І божий лик, і материнський лик,
І ці літа, що збігли за ордою.
Перехрестись – на тихі образи,
На світло непорочного зачаття.
На образ материнської сльози, –
Ми сироти без неї, сестри й браття.
Якщо звели в могилу вороги,
Ти вічним упокоєна нічлігом,
Але поглянь:
Як світяться сніги,
І ми вже стали зорями і снігом...

ДОН-КІХОТ ІЗ ЛИМАНУ

Надивитись на все в Україні,
І рукою махнути на все...
На старій деренчливій машині
На Обухівське вийти шосе.
Був би кінь, як бувало іздавна, –
Проскакав би пропащі літа.

Там історія, кажуть, неславна.
Географія, кажуть, не та.
Їх багато у душу налізло!
Принесли нам свою нелюбов.
І в чорноземі – кров і залізо.
Вже й заліза негусто...
А кров
Забіліє від дусту і хлорки.
І ніхто не назве на ім'я.
...У країні Сервантеса й Лорки
Заробляє країна моя.
На Хрещатику – пані і панії
Не поділять Вітчизну ніяк.
Але був чоловік ув Еспанії,
Все кидавсь зі списом на вітряк...

АВТОПОРТРЕТ – XXI

Що від нас зостанеться по смерті?
Книга, чи картина на мольберті?
(Грішний гріш у драному конверті?).
Вогник поминальної свічі?
Ожили у серці і в легенді
Танець над рікою, а в джаз-бенді
Саксофон розплакавсь уночі.
Дівчинко, яка ти в танці «гьорла»!
Америцька звичка пити з горла,
Наготу звеличити в стриптиз...
Ах, які нам ворожили міфи,
Мов зі степу приبلудили скіфи:
Тіло – в пристрасть, а в багаття – хмиз!
Ти прийшла у ніч, сільська дитина.

Що для тебе книга і картина,
Авдиторій гулі молоді?..
Звітрені твої дівочі губи,
А й тобі вода, вогонь і труби
Мідні озивалися тоді.
Там жили поети і поетки,
Гіпсові стояли статуетки –
Дівчина з веслом і піонер...
Але роки – не колгоспні клячі:
Хтось гуляє на хрущовській дачі,
Хтось живе в «хрущовці» й дотепер.
Мила, мила, чую райське соло,
Тільки знаю, що таланту – голо,
В нас що не епоха – все не та...
Що тобі залишити по смерті?
Книгу чи картину на мольберті?
Там твоя любов і нагота.
Танцювала б танець живота!
Я тобі нічого не залишу,
Лиш тебе на карб собі запишу,
Та залишу на світанні тишу,
Лиш тебе залишу, найріднішу,
Тут, у жерлі непривітних міст.
Перейду самотньо у легенду.
Музика замовкне. І з джаз-бенду
Лишиться один саксофоніст.
От і правда – як художній свист.
...Як на поминальному обіді –
Піонери з гіпсу, Ленін з міді,
Спробуй хоч до них заговори...
Але йдуть крізь дух вина і сперми
Мама з поля та корова з ферми...
Та і їх розвіяли вітри!

* * *

Манускрипти, затерті читцями до дір,
І будинки з колонами в стилі ампір...
Грає музика! Зори коханих очей...
Танцмайданчик – і зорі південних ночей.
Еспланада над морем і чорне шосе.
Тут собор, а колись тут було медресе.
Жовтоокої ночі тигриний оскал...
– Злетимо хоч сьогодні, –
Ти кажеш, – в астрал.
І немає нам горя, і краю, і меж...
Як ця музика крає нам серце!
Одеж
Білосніжних цвітіння і пристрасті вир.
Біла хатка саманна у стилі ампір.
Сушить губи левант, як вино молоде.
Може, тисяча літ з тої ночі пройде, (
І не вернешся ти, і шукай – не шукай! –
І музик тих нема. Нежигай, Пташкограй...
А вони вже давно полетіли до зір.
А зірки – над будинками в стилі ампір.
Біла тінь над проваллям, як танець свічі.
Тільки музика ночі гримить мов ключі.

ОПЕРА В ОДЕСІ

Чорне море. Літа молодії.
Ув Одесі – голос Нечерди...
Нині в морі більше безнадії,
Більше ностальгії, ніж води.
Може, байронічна гонорея
Виморить південний антураж?

Катакомб підземна галерея –
Ця Одеса іншою була ж!
Декабристи. Бретери. Масони.
Все життя – колода гральних карт.
А війнув маестро – і віп-персони
Не зайдуть статечно у театр.
Бідний Пушкін – фракком до народу.
Як Онегін, п'є французьку воду,
На столі розтало монпансье...
Каравели Дюка й Магеллана,
Гурвіца Одеса, Боделана, –
Краще б ви вернулися, месьє!
Ямби? Краще дистанційні бомби.
Гумор. Кіностудія. «Ромен»...
Промінь маяка. Картярство лоцій.
І геном – Жванецький і Висоцький,
І Щипківський Гена – супер-ген.
...Ти ворожиш на циганській карті,
На піску лягає слід у слід.
Ув Одеськім опернім театрі
Я тебе не бачив море літ.
Бачу – білий лебідь, чорний лебідь...
Оплески притулиш до грудей.
Я тебе зустріну коли-небудь,
Але там, де тільки бал тіней.
На старій квадризі із Нью-Йорку
На Одеське вимчиш ти шосе.
І заплачеш: – Йорик, бідний Йорик.
Хто тепер заплатить нам за все?

* * *

На літопис, у сльозі вологій,
Вічність сліз огненних не пролле.
...Став і я поетом антологій,
Вбитий у посмертний барельєф.
Серце у метал моє закуте,
У свинець оспалих черт і рез.
Як воскресну я у врем'я люте,
На виду розколотих небес?
Я любив найкращу в світі жінку,
Пив вино, пив небо голубе...
От і знов гортаю цю сторінку
Так, немов хороню сам себе...

ВІКНО

Твоє вікно виходило у парк.
Але давно немає клубу й парку,
Де ти у свято грала Жанну д'Арк,
А в тихий вечір – з Карасем Одарку.
Тепер, як доля, грає казино.
Немає клубу, лиш біліють стіни.
І ми уже постарили давно
В чеканні українського кіно.
Кіна нема. В кордебалеті – ціни.
І під вікном не плачуть солов'ї,
Бо не були записані в сценарій.
І діти розлетілися твої
В далекі дні. В сльозі втонули карій.
Я знаю, дикі танці – не гопак,
І ми не запорожці за Дунаєм.
Завіса впала. І на серці – так,
Немов свічу востанне задуваєм...

ІНТИМНЕ

У Чорноморці дмуть вітри,
А в Миколаєві акації
Цвінуть. І що не говори,
Ми дочекалися пори
І євро, й євроінтеграції.
Тут кожна – діва, а дала б,
Інтиму хоче юна пипка.
Та бідний долар геть заслаб
У «Приватбанку» у Тигипка.
Старі торпедні катери
Уже при острові, при Майському.
І чорноморські ще вітри
Десь на «Варягу», вже китайському.
Життя минає – й кат із ним,
Усе життя – в любові голій.
А правда – гола, як інтим
І світ увесь як цвіт магнолій.
Як Мартін Іден – головою вниз
Із палуби летять у вир дозорці.
Але вітри задули на стриптиз,
І стриптиз-барі у Чорноморці.
Ти пристрасна така не по роках,
Так починай інтимну драму.
І я тебе тримаю на руках,
Немов останню телеграму:
МАНІМАНІМАНІМАНІМАНІ
НЕМАНЕМАНЕМАНЕМАНЕМА

* * *

Кінець літературної епохи.

В герої подалися скоморохи.
Але тече, тече віків ріка....
І тягнуться вожді (і тягнуть карту)
До Пушкіна й Шевченка із соц-арту,
Знавці літ-арту, банків і ЧК.

Віддайте яйцеглаву-головастику
Червону пентаграму або свастику,
Тризуб і зоб двоглавого орла.
А Книга Книг – далеко, за віками,
І тільки вітер грає сторінками.
...Але яка епоха ця була!

* * *

Коли твої друзі лежать у землі,
А душі їх линуть, мов птахи, у вирій,
Тобі все одно – Ромодан, Трахтемирів,
Прощально, як душі, кричать журавлі!

Пора нам прощатися! Полум'я й лід
Осяяли шлях, де ходила людина...
І згряя прощальна летить лебедина: (
Життя пролітає над Летою літ!
Ти в смертній одежі – єдина, одна.
А вчора були ми красиві і юні.
...Я тямлю останній прихід Бажана.
Він вірші читав на високій трибуні.
Про бідного Йорика був його крик
А ворон на Байковім цвинтарі кряче.
І плаче востаннє самотній старик.
Його вже немає, а голос той плаче!
В який це було неспогаданий час?
Тоді ми були і красиві, і юні...
Та зоряний вітер овіює нас,
А хто в нас царює тепер на трибуні?
Коли ми шукали магичні слова,
З'явилась вона – не з Москви і не з Мінська,
І трішечки п'яна, і трішки жива,
І трішечки правда, і трішки українська.

І наше в Чорнобилі сонце встає,
І в зоні гуляємо наше весілля.
Наплакались ми від чужого насилля,
А тут і зусилля, й насилля – своє.
Де слово палало, мов леза шабель,
Останній, останній пливе корабель.
І дощ у четвер, а неділя – в вівторок...
І Русь-Україна, і Київська Русь.
І я увостанне до неба молюсь.
І бідний мій Гамлет. І бідний мій Йорик.
І черепом амфора сяє стара.
Над Летою літ.
А життя – це не гра.
Горять пантеони, та зводяться тюрми.
І птиці сідають на чорний граніт.
А лебеді білі все грають у сурми.
А лебеді чорні – над Летою літ...

* * *

Антикварна чарчина зеленого скла.
Із такої ти пив, як приходив на тризну.
А ріка голосна все текла і текла.
І забув я коня. А тепер – і Вітчизну.

Що було мені рідне – навіки чуже.
Увостанне прощально рідню обіймаю...
Так невже ні Вітчизни, ні шаблі?
Невже
Тільки чарка і кобза, козаче Мамаю?

* * *

І все-таки жаль...
І тепер не змінити нічого.
Ще ти молоденька, весільна метіль і вуаль.
Не жаль ні життя, ані юного щастя нічного.
І все-таки жаль...

І все-таки жаль...
І жили ми не раз між облуди,
І тобі я ладнав до лица золоту пектораль.
І життя ми пройшли –
І не менше, й не більше: як люди!
І все-таки жаль...

ТРЕТЯ КОЛІЯ

Цей київський потяг на колії третій притих.
Відходять, відходять супутники літ молодих.
Уламок імперій, невже я минулим живу?
Тут колія третя, а перша іде на Москву.
Та все це минуло, змішались і далеч, і близь.
...Отак і до Риму летіли трієри колись,
Шовкового Шляху стелився сувій полотна.
Було нас багато, була в нас Вітчизна одна.
І берег понтійський, і гомін далеких столиць.
Ольвійська фортеця. Впаду я в траву горілиць,
А гомін підземний гуде у мені наяву,
Немов колісниця на Київ летить на Москву.
І я у віп-залі, і там, на пероні – це я.
Вам колія перша? А третя, напевно, моя.
Минуло нашестя оркестрів і днів золотих.
І київський потяг на колії третій притих.
А серце заб'ється... Гарячих днів течія.
Ще він вернеться, вернеться, вернеться! А я?

ANNO DOMINI

Я зі свічею в соборі стою.
Днина предивна.

Анною матінку звали мою.
Анна Петрівна
Анничка звалась, була молода,
П'ятеро діток
З батьком приносила чиста вода...
Краю трембіток!
Край смерековий наснитися мені.
Далеч. Тумани.
Вимерзли, вимерли ночі і дні
Матері Анни.
Анна із хати, що коло хреста,
Муза шофера...
Де ота музика літ золота?
Зникла та ера!
Щезла, розтанула музика літ,
Легіт

баяна...

П'ятеро нині у тебе сиріт,
Матінко Анна,
Як обернувся фатальний цей рік
В царство Аїду,
Йшли наші Брищі, Руняк і Крушник –
На панахиду.
Все відібрала у нас течія,
Сни наші віщі...
Снить моя матінка, рідна моя –
У деревищі.
Мука відходу і музика літ
Прісно і нині.

Ми не католики. Дажь нам трембіт
На полонині.
Ми смерекові. Ми пісня і міт,
Плач на вершині...
П'ятеро нині у тебе сиріт,
Анно Доміні.

Анна Петрівна, ти бідна моя,
Красна, як панна.
Чую «На сопках Маньчжурії» я –
Пісню баяна...
– Бідного рідного снігу Карпат
Дажь нам! – ти мариш.
...Як приїздила ти в наш інтернат,
Йшли ми у варош.
З матір'ю йшли ми над шумом ріки.
...Сльози ці рідні...
Все перекреслили хижі роки, (
З банком у Відні.
Все. Дерев'яні згоріли церкви.
Світ – чужиною.
..Навіть молились по-нашому ви
Там, під стіною.
Того собору, де плакав орган
По Україні.

...Знову на Куці лягає туман,
Анно Доміні.
Красне вино із золочених чаш
Вип'ємо нині,
І дочитаємо свій отченаш,
Анно Доміні.

МОТИВ

Так от яка ти, дорога Вітчизно!
Так наспівалась, а тепер – німа...
Ще ти проснешся, але буде пізно:
Тебе не стало, й мене й нема.

Це так судилось – дуги у фанфари,
Дух веселив окраїнний пейзаж.
А все реальне перейшло в примари.
Фата Моргана. Марєво. Міраж.

Фатальна мить до крові і до смерти
Розвіялась, мов цигарковий дим.
Глухонімі нас кличуть на концерти,
А ми писали й пишемо сліпим.

Над нами брами зводяться залізні,
Іржаві брами, а душа – одна...
І тільки вітер віє по Вітчизні,
Така транзитна рідна чужина.

Тут плин віків, а нас і в ложці топлять,
І нас завоювали не в бою...
Сильніше аплодуймо тим, що роблять
Удома в нас історію свою!

Так одрікаймося – на усю Європу,
Що нас нема, не буде, не було,
А як дійде до другого потопу,
Щоб тут лише безоднею гуло!

Потопами, війною, ураганами
Благословив Господь цей бідний край.
А нині й Дике Поле із курганами,
І вся Вітчизна – як земельний пай.

У тих курганах – привиди Вітчизни,
І б'ють литаври, і сурмить сурма...
І все це – від колиски і до тризни –
У титлах емігрантського письма.

*Так от які ми в першій поколінні,
Де мчить кортеж на Київським шосе...
А вся Вітчизна в тій іржавій міні,
Яка ландскнехту череп рознесе.*

Остання пара чистої білизни,
І мамина могила у снігах...
І – тільки небо милої Вітчизни,
А землю ми рознесли на ногах...

МІСЯЧНА СОНАТА – ХХІ

Ти при місяці прала білизну,
Все відносив бурхливий потік...

...Де й коли загубив я вітчизну,
ніч при місяці, землю цю, рік?
От і мати моя у могилі
На горбі, серед рідних могил.
І сніжинки злітаються білі,
А здавалося: зоряний пил.
Все життя відкладав я на потім:
Там засніжені гори і ліс.
А життя це – мов київський потяг,
Із вершини летить під укіс.
Та мене ще не кличуть на тризну,
Сорок чорних моїх сороків, –
Де колись я віднайду вітчизну
Над рікою, в безодні років.

...Ніч у Шипоті місяцем сяє,
Полонина палає від зір...
Все вода із сорочки змиває,
Квіти й хрестики втягує вир.
Полонина палає, палає,
Переходять у хвили роки.
Плаче жінка, якої немає,
Тихо плаче над виром ріки.

СТАНСИ

Життя – допоки ми живі –
Не із пита і їжі.
Були французи у Москві,
А москвичі – в Парижі.
Життя в жаданні перемін,
В Ісуса оці карім...
Немає мнозі Україн,
А мнозі бисть окраїн.
І території були,
Й історії транзитні.
І наші, з крилами воли,
Ведуть у дні всевітні:
І ми ввіходили в Берлін,
Історія відома...
Чому ж піднятися з колін
Так тяжко нам удома?
Ні соловейки, ні орли,
Ні Хмеля, ні Мазепи...
Ми самостійно віддали
Печерські схили й склепи,
Своє майбутнє, даль і близь,
Як чайка при дорозі.
Чи це зробити ми клялись
На біблії в Острозі?

...Веде від Києва шосе
і на Полтаву, й Крути.
А ми давно зуміли все
Простити і забути.
Нам вітер волі б'є – в лице
А нам би трошки іга.

А що зробили ми...
Про це
Яка розкаже книга?

ПРОЩАЛЬНА ГАСТРОЛЬ АРТИСТА

Театральний шквал овацій,
Мов людський дев'ятий вал.
...Як любив ти цілуватись,
провінційний театрал!
Вибрав такі троянди, –
Там, де нині секонд-хенд...
О, хоч ніжку не пораньте,
Ви, богине із легенд.
Юну душу проречисту
Не пораньте несамхить...
А троянди ці артисту
В криках «браво» піднесіть!
Із очей летіли стріли,
Знак солодкої біди...
Якщо ви його зустріли, –
То пропали назавжди.
Провінційні театрали,
Мов троянди із петлиць...
Як боги, і справді грали
Ті артисти із столиць.
А вони й були богами,
І таких нема тепер...

Та й тоді ходив між нами
Трагік – лідер і прем'єр.
Дон-Жуану, дуелянту
Кожна роль – немов гастроль.
І мережива з Брантану,
Гостра шпага і пістоль.
Аполлона бюст. І голос –
Він солодший од вина.
Ніч із ним в готелі «Колос»
Побувала не одна.
І було це в Україні,
Чи в кварталі Сен-Жермен, –
Наче Deus ex machinae,
Діяв бог столичних сцен.
І пливло над світом кволо,
І крутилось між руїн
Наших днів сценічне коло,
Кров лилася і кармін.
Але сталося: лукаво
Зблисла маска на лиці...
Та лунали крики «браво»,
Крики «біс» – у всі кінці.
Перемогу, не поразку
Святкував тоді прем'єр,
Як зірвав на сцені маску
Як насправді він умер.
З горла кров (така ти, славо),
Геніальна ця гастроль,
Коли ти під крики «браво»
В смерть ввійшов, немов у роль.
Наші роки молодії,
Як ми вас не берегли,
Але скоро в другій дії
Ми зіграєм, як боги.
Повертається з вакацій
Театральна панна Смерть.
Театральний шквал овацій
Це життя залив ущерть.

Все кінчається у світі...
А в театрі, як ніде,
Яро світяться софіти,
Дія друга йде та йде,
І твоя постава горда,
Ти піднявся із колін,
І не знати: кров із горла?
Кров із горла, чи кармін?

ЛИМАН

Пройшло, пролетіло... Туманом життя узялося моє.
Рибалка сидить над лиманом, а в нього й бичок не клює.

А був ти артист із оркестру, змінив синтезатор оркестр.
Ну що ти накажеш осетру? Пливе до Кінбурна осетр.

Незвідані царські дороги, цар-риба – то риба і є.
І вділять осетру остроги, базар і в Очакові є...

Пройшло, пролетіло, промчало життя як суцільний обман.
І нас на шаланді хитало, та в море впадає лиман.

Борвій видуває у дуду гарячі південні вітри.
Коли ж і ловились на вудку прокляті оці осетри!

І все ж ти сидиш із вівторка покійний мій друже Степан.
Мовчить піщана Чорноморка. І Бейкуш, далекий лиман.

Зловив ти на юшку поету бичків чорноморських. Осетр
У море пірнув з очерету. Зіграв твій прощальний оркестр.

І вже ні життя, ні рибалки, і туга під серцем – як ніж.
І де ті ольвійські весталки? А ти над лиманом стоїш!

Відходить, відходить, відходить, мов потяг прощальний,
ридван.

А сонце все сходить і сходить. І більше не треба ридань.

А ми все поблизу, поблизу... Поблизу життя і вогню.
...Підкину у вогнище хмизу, а чарка прощальна – в меню.

І попелу жменька ця, й урна. І тиха пора самоти.
І ми не дійшли до Кінбурна. І вже нам туди не дійти.

Борвієм пройшли, ураганом – літа, що на крипті горять.
І сам я сиджу над лиманом, а інші осетра їдять...

* * *

Так жаль мені саду, який сам собою цвіте.
А білена хата давно на замку. І нітрошки
Уже не чекаю, що літо прийде золоте...
Старе моє щастя – як схлипи трофейні гармошки.
І жаль мені саду і всього, що тут постає...
Малиновий запах городу обійми розкриє.
І внук – наче янгол: о радуйся, бабо Маріє!

А завтра – на Седнів. Альтанка там Глібова є,
Пленер живописців і церква кіношна із «Вія».
Лиш хату замкнула і не йде уже баба Марія...

Барокові, панські, мазепинські Снов і Турець.
І десь тут у Седневі – слід молодого Шевченка...
І я на заплаву гребу, на малий острівець:
Княгине, яскине, яка ти мені далеченька!
П'ємо на пленері з мольберта, а хай йому грець!

Тепер і самому немає ні ночі, ні дня.
І лізе на голову вшістка мені чортівня,
І все ж мені жалко того молодого коня:
Він став, бо зчепився плужок уже з віссю земною...
І небо високе гойдається понаді мною.
І в небі – як діти – літак літака здоганя.
Було мені щастя, та й то воно рідко буває...

Висока-висока вода із Десни прибуває.
Літа під водою, де мріють столітні соми...
Висока-висока вода вже півсвіту затопить.
І риба столітня тебе попід хвилями схопить,
Й «Ракети» з Чернігова вже не діждемось ми...
І панночка-відьма над нами летить у труні,
І схлипує вітер, і дивиться Вієм ув очі...
І хрест на могилі. І хрещики на полотні.
О панно любові! О ніч України! О, ночі!

І більше – ніколи. Ти чуєш? І більше – ні-ні!
Лиш панський масток крізь липи біліє мені,
І ляля у льолі. Махнула поету рукою, –
І все потонуло навіки, як сад над рікою.

Лиш Вієва доня, лише твій силует на стіні...

ДЕ ПЛИВ ОДІССЕЙ...

Еллади таємної знаки,
Ольвійський Зевесів курган...

Де плив Одіссей із Ітаки,
Там золото впало в лиман.
У Понті Евксінтському краби
Відшукують Колізей.
А скіфські камінні баби
Квитки продають у музей.
Ольвійського чорного лаку
Торкнулось гаряче стило...
Як плив Одіссей ув Ітаку,
То золота вже не було.
Греки в амфітеатрі
Давно аплодують на дні.

Та гавань на зоряній карті
Нагадує давні дні,
Коли кіфареду-поету
Світ бачився з древніх веж,
А ти в мережі Інтернету
Той вік золотий знайдеш.
Ти вмреш – то схоронять в кургані,
Де ліг припочити Зевес...
А золото сяє в лимані
Й ніяк не впаде із небес.

* * *

Ні мудреця, ані співця, ні навіть лицаря у латах,
Ні мухи у павучих сітях, ані сіамського слона
Не дай, Господь... А тільки дай не загубитися у датах,
І дочекатися розплати за ці літа і ці слова.

Ти стиха скрикнеш уночі. Ти все ще в зелені барвінку.
Цілую спраглими вустами твоє волосся і чоло...
За що ти, Боже, дарував мені життя, любов і жінку?
Уже любов мою і жінку прощальним снігом замело.

Трава кричить. Під небом і під вітражами й гласом
ангельським.
Богове падають додолу – із вітражів, соборних ніш...
Та озивається орган. Летить земля на хвилях вальсу.
І смерть зневаживши, і попіл зневаживши, співає ніч.

Співає ніч про те життя, що вже позаду. А позаду –
Там коней голосні копита, й візник – як маг і чарівник.
Континентальний як життя, через війну, любов і зраду
Везе на чалих опівнічних солодкий голос твій і крик.

В посмертній розкоші імен, епікурействі і богемі,
Поети наступу – в блакитній крові, в ці ночі наші й дні,
У лабіринтах наших душ посмертних (загубились де ми?)
Копитять чалі опівнічні. І де спинити їх мені?

Зоря задивлена у ніч. А смерть під куполом собору.
І де була небесна манна – там чорнота небесних вод.
На землю небо упаде, і потече ріка угору.
...Тут славу першого поета ще все чекає Гесіод.

ЗОЗУЛЯ НАД МОРЕМ

Не встиг озирнутися – горе! Життя проминуло моє.

У тиші ранковій над морем весела зозуля кує.
Їй весело, сивій: удома немає її зозулят.
В гніздов'ї, під грім метронома, чужих пташенят веселять.
Так ми: ні ракета, ні куля байстря-пташеня не бере...

Літає всесвітня зозуля, і юним рядиться старе.
Десь війнами, голодомором писалось минуле, як є.
А в тиші – зозуля над морем вела лісознавство своє.
Монгольська кривава навала, фортеці, від крові руді...
– Ку-ку! – нам зозуля співала, і ми воскресали тоді.
...Козацьку пощерблену люльку знайду я на пляжнім піску.
Заплачу, почувши зозульку: все тихше і тихше, –
-Ку-ку...

Минулось – і вже для меморій розпуття далеких доріг.
Холоне в бокалі цикорій. Петрів розквітає батіг.
Ще сплескує вранішня хвиля, лічба – вже не літ, а секунд.
Там острів Зміїний – Ахілла, і судно пливе в Трапезунд.
Ніхто ще мене не оплакав – зозуля у вранішню рань
Мені провістила Очаків, а я осягну Березань.

Уранішне сонце холодне. Холоне в бокалі вино.
Та вернеться літо господне, якщо в Чорноморці воно.
Налийте у чашу, налийте мені золотого вина.
І тільки зозулю не вбийте: вона доспіває одна.
Літає над морем зозуля, де ти проказала:
– Прощай!
Іще їй зустрінеться куля, де квітне маслиновий гай.
І ми це життя не повторим, о сиве кохання моє,
У тиші вечірній над морем, де сива зозуля кує.
Вона докує й заніміє, відлине у вічність хорал.
А море мовчати не вміє – дев'ятий накочує вал.

* * *

Летять над морем сизі селезні,
Їм на Кінбурн проліг маршрут.
А музика гримить на березі...
Як плаче музика на березі! –
Вона знайшлася саме тут!

Пісок летить над тротуарами.
Пісок не хоче, а летить.
А люди в танці ходять парами.
А місяць ходить поза хмарами.
І жити хочеться, й любить.

Ти тямиш? Падав сніг у березні
На холод маминих повік...
Мовчала музика на березі.
І голосив лиш вітер в бересті
Над німотою моря й рік.
А може, це було у лютому?
На цвинтарі, снігами скутому,
Де грає доля, як ніде,
Ця доля вічними маршрутами
Сюди усіх нас приведе.

Заплаче музика на березі...
Та нині – чайка плаче в безвісті,
Зірки з небес падуть щомить.
І знову – музика на березі,
До ранку музика гримить.

А як під музику тут любиться!
Шумлять тут чари-комиші...
Тут не одна душа загубиться,
Та буде – музика душі.
Злучіть бодай Каштанку й Тузика,
І про любов не говоріть.
А все за нас розкаже музика
У чорних струнах верховіть...

* * *

Тільки вітер. Дух Гіперборєя.
Понт Евксинський. Човен і весло.
Кину карту: ким я? З ким я? Де я?
Але інше випало число.

Острів серед моря. Чорна хвиля.
Мов зміїний хвіст, солоня путь.
Де ти, де ти, Гекторе? Ахілла
Сорок тисяч амазонок ждуть.

Краплі крові – ноти на пюпітрі.
Мить – і все Гіперборєй змете.
Догоряє на жертovníм вітрі
Надвечірне тіло золоте.

* * *

Літо. Море. Захід сонця – кратер,
Серце у полон вогню бере...
І воскреслий римський імператор
Легіон шикує у каре.
Я себе під вечір заспокою.
Це лиш мрево-марєво, не більш.
Легіон шикується до бою.
Все минає. Не минає біль.
Ось іде, мов юний бог, до пляжу,
Мій єдиний, незрівнянний син.
А тоді, як я у землю ляжу,
На когорті вийде він один.
Сповнений юнацької погорди,
У правицю скіфський меч бере...
Але, синку, де твої когорти?
...Легіон шикується в каре.

* * *

На березі моря маленький оркестр.
І бар «Капітан». І дует.
І я не відкрив тут ніяких америк,
Ніяких любовних вендет.

На березі моря щоночі, щоночі –
Любовне дання.
І я тут співав би про чорнії очі,
Якби не знання,
Якби не знання, що збиратися рано
В дорогу до дня,
Якби не щеміло у серці сопрано,
Якби не знання,

Що ти тут ходив золотим Аполлоном,
Крилатого бачив коня,
Якби не свобода, що стала полоном,
Якби не знання,
Якби не знання, що в небесних етерах
Небесний готується тест,
Архангельську дудку позичивши в Герах,
На березі грає оркестр.
Маленький оркестр імітує великий,
І соло співа саксофон.
І як ти легенду віків не прикликуй,
Пропає Іліон.
Щоночі оркестрик на березі грає,
Ізночі – до білого дня.
Якби ж не знання, що життя проминає,
Якби не знання,
Що знову картярська таверна «Три сімки»,
Любов і вино,
Й «Титанік» з оркестром, як ті невидимки,
Лягають на дно...

* * *

Я – тільки проїздом. Ти чуєш? Я тільки проїздом.
Усе між буттям і фіналом – ольвійський транзит.
Кому помолюсь наостанку? Розореним гніздам?
Розораним скіфським курганам між цвинтарних плит?

Я – з Дикого Поля, покритого Флотським бульваром.
Уже під ногами потріскує древній асфальт.
А шлях із Єгипту закінчиться Бабиным Яром.
Кінець і початок. Оркестром – лиш скрипка і альти.

Я тільки походом. Когорта. Відбій. Ретирада.
Лиман червоніє. Фортечний рознесено мур.
Я тільки транзитом. Транзитом – і скіфська Еллада,
І щит Артеміди, й Гераклом впольований тур.

Імперська окраїна. Повів леванта й зюйд-весту.
І край декорацій, де справжній лише виноград.
І «бог із машини» – в екстазі трагічного жесту.
Трієра Едіта. Фінал театральних еллад.

І сонце – транзитне? Ревуть на Кінбурні буй-тури.
На Тендрі – мустанги. І серце – як сонце: в zenіт...
І вітер із Дикого Поля пронизує мури.
Ольвійська кіфара. Шовкового Шляху транзит.

Я – тільки початок транзиту, бо випала карта
Зіграти цю партію в цей українний народ.
І все проминуло. І Січ – як окрадена Спарта.
Я мовчки відходжу: про це вже писав Геродот.

* * *

Оркестр репетирує «Requiem». І це не парад-алле,
І це вже не евхаристія, прилучення серця до тайни.
Хорали у храмі. Мирро. І ти – як дитя мале,
Ти ждеш на прихід Богородиці аж із Почайни.

Священик – іконописець Бога, кладе на чоло
Мазочок пахучого миро, ти хрестишся й б'єш поклони...
І син твій, мале янголятко, з тобою у храм прийшло,
Політбюро церковне бачить: ото ікони.

Ото ікони, Тарасику... Не вивчив тебе молитов,
У богоспасенному місті тебе похрестив не тато.
А мати. Така висока богородична ця любов.
І все ж оркестр репетирує «Requiem». Свято

Нині в оцьому храмі, котрий уже не храм,
А тільки лиш храм науки, клавіром тут – «tabula rasa»...
Оркестр репетирує «Requiem». Все це судилось нам
Моцарта репетирує, Гайдна, а може, Брамса?

Оркестр переводить подих. І хусточку білу свою
Факір дістає із фракa – у ролі тамбурмажора...
О, рано ще грати «Requiem». Ще ми – тіні в раю.
Маленьку нічну серенаду грали ви тільки вчора.

Молися за мене, синку! Співає церковний хор.
І я ще співаю – німо, бо я ще в небудь не зібрався.
Оркестр репетирує «Requiem». О, тихше, тамбурмажор!
Оркестр дограває Моцарта. І починає – Брамса.

* * *

Аеродинамічною трубою
Все видуває – дати, імена...

Стоїть земля –
Планета під вербою,
Камінна, скам'яніла, кам'яна.
«Аеросвіт» – гряде. Реве турбіна,
Згаса зоря рахманних вечорів...
У млу з імлі перелетить країна,
Розвіється трояндою вітрів.

Бисть – і нема! Задвірками Європи,
Адамовим подвір'ям лине час.
А зоряні ці карти й гороскопи,
Невже вони і досі не про нас?
Невже ми долі іншої не варті,
не кращої, так іншої собі?..
Козак Мамай у занебесній карті
І скам'янілі груші на вербі.
А полку тут не прибуло, а вибуло.
Була ракетна армія –
І все.
І все з землі ракетним вітром видуло,
Лиш перекотиполе на шосе.
Ракет нема. Зальотні іномарки,
З пароллю позбивалися сичі...
І час – дуєтом Карася й Одарки,
Як гомін Задунайської Січі...

* * *

Одна епоха відійшла,
Та не народжується друга.
Тінь візантійського орла
І тінь вола під ним муруга...

І тут – джаз-бенд і секонд-хенд,
Комп'ютерленд і Діснейленд.
У віртуальній млі окраїн
Як нам у вічність перейти?
Світило – Місяць, і брати
Вже натрудилися – Авель, Каїн...

Ще до Батія час. Транзит
Шляху Шовкового до моря.
Папір і шовк, і оксамит
Для вавилонського безмов'я.
І ця епоха не для рим.
Шовковий шлях. Доба кентавра.
Ще не вродився третій Рим,
І Золоті Ворота, й Лавра.
Одна епоха зла й добра,
Одна ні в чому не повинна.
Он тьма монгольська з-за Дніпра:
— А де тут церква Десятинна?

* * *

Це дівчисько у майці «Динамо».
Синій вечір і тенісний корт. (
Лине м'ячик над сіткою прямо.
У яхт-клубі повіяло. Норд.
Ти програла, хоч як я старався.
Ми програли собі, молоді...

Умираючий лебідь Сен-Санса
Лебедіє на чорній воді.
Тільки раз ти промовила — «мамо».
А тепер наостанку не плач.
І знімала ти майку «Динамо»,
Та забула ракетку і м'яч.
Але все ж ти прийди коли-небудь.
У яхт-клубі все інше, нове.
І Сен-Санса вмираючий лебідь,
Біла яхта пливе і пливе...

* * *

Українського бароко
Боголіпний білий храм.
Та задивлений глибоко
У ріку кривавих драм.
Од крап-лаку річка п'яна,
Перехилено мольберт...
За Мазепи Іоанна
Будували як на смерть.
Архітекти – велмі, архі-
Тектували про запас,
І московські патріархи
Проклинали вельми нас.
Мав я велмі зацну жінку,
А мене уже кують...
І чорти рогаті в шинку
Нас у «дурня» програють.
Був і я козак нівроку,
Та зійшов на молоко.
...Україно, ти – бароко,
а зійшла на рококо.
Тополини й осокори.
І ріка тече сама,
В ній відбилися собори,
А на березі – нема...

* * *

таке історичне тло
від Києва до Полтави
як десь українське село
то й город руської слави

* * *

І. Римаруку

У яхт-клубі стрінемося, Ігоре,

У яхт-клубі – білі яхти, Ігоре,
Ти ж із нареченою приходишь...
Більше нам зустрітися не вигорить,
Пролетять комет небесні вихори,
Так запаралелив нас Господь.
Вороги? Пошли у мандри їх ти.
Вип'ємо шампанського, аби
Не здрибніти в мандрах аж до крихти.
І «Комета» на підводних крилах
Нас уже чекає для плавби.
А пройде століття – і на відстані
Бачу знов я ваш дует на пристані,
Там, де я майбутнє не прокляв,
Там, де ти шампанське не пролляв.
Нас уже нема – ікси та ігреки,
Та й мене уже відносить, Ігоре,
На підводних крилах пароплав...

* * *

Ловлю скажений сніг у сіті сяйва фар,
І наче сам стаю несамовитим снігом.
І мчить мене авто удосвіта до хмар,
І мчить, мов саван, тінь моя за мною слідом,
Де сотні снігових, скажених білих стріл.
І ця сумна земля – немов забутий острів.
Сумний відстріл зірок –
Мов білих птиць відстріл.
Дистанція? Лети! Лунає перший постріл...

Мені наснилась ти. У мене ти була.
І скільки не була – ми все ж були чужими...
А що зосталось нам? Розбиті дзеркала,
І я зоставсь один стояти перед ними.
І я не чую рук, і я не чую ніг,
І бачу снігову завісу за фіналом.
О, будь благословен і ти, прощальний сніг,
І я, і все життя – воно за перевалом.
Летить авто, летить. Летить – і не зімне
Його страшний обвал у темнь льоду й снігу.
Ловлю у фари сніг. Як кличеш ти мене!
І плачеш, і женеш у білий світ квадригу!

МОНТЕ-КАРЛО

Червоне, синє «Монте-Карло».
А от життя минає марно.
І що таке життя поета?
Одна прощальна сигарета.

Любив я музу, як німфетку.
Але і це було авто.
А вже закручено рулетку
У божевільнім казино.

Я йду і сам за круговертю,
Крути мене, скажена гро...
Програв життя у грі зі смертю,
І все ж я ставлю на зеро.

А вище почестей і слави –
Тут плаче море, кінь ірже...
І зорі падають у трави,
Мов чорне заяче драже.

СЕРПЕНЬ

Серпневі зорі падають із неба.
Минає літо – я не дешеблю...
Сентиментальним став я? Так і треба.
Мені за це лукаве «дежа в'ю».
Поплачмо, Лево, мій гривастий брате,
Є скавучання, є – прощальний рев...
Сузір'я Лева в небі розіп'яте.
Так от нащо нам і небесний лев!
Серпневі зорі дозрівали в червні,
Летіли днів моїх календарі...
Панів постало! Але я із черні.
Вони в столицях – я в глухій дірі.
О, знав я лева! Мав таку натуру!
Мовляв, кого без нього оберем?
Але із нього теж зідрали шкуру
За те, що був він лагідним царем.
А ми ще люди – мудрі і мізерні,
Шляхетні й підлі, як завжди були...
Левине серце, воно є і в черні,
Та в левів одягаються осли.
Вам Олімпійські ігри? Бокс і дербі?
А може, я цю ніч боготворю
Лише за те,
Що сяяла у серпні
Твоя сльозина, схожа на зорю...

ДЕЖА ВЮ

Куди й навіщо річка ця тече
Туди й нікуди а куди не знає
Зоря упала на твоє плече
Здмухни її нехай палає
Накочуються хвилями літа
А ми вустами-хвилями говорим
Яка на смак солона самота
Коли вона не річкою а морем

Яка вона солона і гірка
Гаряча кров яку ніщо не зборе
І я впадаю в тебе як ріка
Ота ріка яка впадає в море
Впадав я у жінок як у моря
А нині наостанку поговорим
А це життя згоріло як зоря
Мов біла яхта пролетіла морем

* * *

...і дивиться, неначе з-під землі,
з-під брів камінна баба половецька.

І мов за кадром плачуть журавлі,
Мелодія відлунює
на склі, на вітражі. Колони.
Вілла грецька.
Можливо, римська. Від монгольських орд
І до тачанок, гусениць і траків,
Од римських імператорських когорт,
Полків козацьких – на Варшаву й Краків,
Од барельєфів бронзових і до
чавунних плит, сталевих плит, і навіть
до мідних труб, червоних, мов бордо,
до сурмача, що першу кінну славить,
і тракторця із назвою «фордзон» –
усе тепер міраж у цій країні.
Часи залізних мезозойських зон
так плавно переплавлено в камінні.
Рука месії з чашею вина
На віллі прокуратора. В печері
Під половецьким богом. Таїна
останньої таємної
вечері...

* * *

У Будинку художника – тїнь од художника,
Пересохла палїтра, старенький мольберт.
У Будинок поета заходжу удосвіта –
Тут готує рукописа вдумлива Смерть.
Нїби все – як було ще недавно. Союзники
І со-музники ми. І палїтра, й стило.
Є палїтра й книжки. Не зосталося – музики!
Фортеп'яно чорніє, свое відгуло.
Над лиманом – зоря із останнього акту,
Древній бог із розсохлих старих колїсниць.
Що в сандалях? Каміння поштового тракту?
Що в очу? Це камінчик погаслих зірниць?
Завиває борей. Полину й подорожника
Ти подай у свое надвечірне меню...
Панна Смерть нам позує у Домі художника,
Доки в Домі поета – ця місячна «ню».
Чорноморська коса. Мідні пряжки і гудзики,
Еротичне свавілля хитає намет.
Але так і до нас починалося: з музики.
А згоріло у музиці вічних комет.

ТАНЕЦЬ ІЗ ШАБЛЯМИ

Анзору Ішхнелї

Грузина український сентимент,
Січовика грузинські очі карі...
Це батько й мати поєднали в мент
Святу Софію, недосяжний Джварі...
Де він, старогрузинський пантеон?
Фунікулер прямує на Мтацмінду.
Де храм Баграта – чорна мла ворон,
І крає меч Рїонї, наче бинду.

Гучать мені Ріоні і Кура,
Імеретинський місяць над полями
Посходить, і грузинська дівтора
Веде свій танець, танець із шаблями!
О, як давно це, Господи, було!
Як пам'ять повертається помалу...
Грузинської столиці тепле тло,
Мелодії Верійського кварталу.
Південна, українська небосинь.
Свої тут муки і свої родзинки...
І княжиш ти – по батькові грузин,
Анзоре, рідний сину українки.
Та просяться в царі і королі
Ще й ті, які – немов на сонці плями...
А ми танцюєм, і дзвенять шаблі,
І це не бій, а танець із шаблями.
На Бузі, на Курі і на Дніпрі
Твоя колиска і твої скрижалі...
Козацький місяць сяє угорі
На тлі імеретинської емалі.

* * *

Коли ми були молоді,
коли ми бували молодші,
до нас припливали тоді
задумливі ріки молочні.
Медові були береги
в такому далекому літі...
А спогади ми зберегли –
Любові, найкращої в світі?
Приспи мою пам'ять, приспи...

Не вернуться спомини пізні.
А небо залізні стовпи
підперли – іржаві, залізні.
Туману гірке молоко,
І меду гіркого поліття...
Змиваємо в душі Шарко
Любовне минуле століття.
І топимо в чорній воді
Забуті літа молоді,
І вітер відносить намет,
І дикий запах мені мед...

* * *

Я пив за тебе в штормовому морі
Вино домашнє – як любов, хмільне.
Нещасна, новочасна ця «лав сторі»
Дев'ятим валом вкрила знов мене.
Старе вино – і ми у тому часі,
Де молодий моєї втрати біль.
Морські вовки курили на баркасі
У вихиліасі чорноморських хвиль.
І вальдшнепи летіли до Кінбурну,
І королівські лебеді пливли...
І хіть любовну, і журбу амурну
Несли на крилах з білої імлі.
Я пив за тебе в штормовій країні,
Яка у штиль не ляже – і каюк...
А в білому хітоні, у бікіні
До мене простягаєш крила рук.
А я пливу, а твій хітон – біліє,
А так далеко суші тепла п'ядь...
А ти живи, і море не зміліє,
А лебеді летять, летять...

По градах і селах
Про те, як любили нас руські царі
В співоцьких капелах.
Але догорять дерев'яні церкви,
Зведуться камінні,
Тоді і побачите Господа ви
В небеснім промінні.
Тоді на цю землю
І рине зоря,
Звізда Козерога,
Бо вічність не прийме
Поета й Царя,
А царство – без Бога...

* * *

Любов нас кинула в обійми –
У чорну ніч, у сяйві дня.
Про що, згадай, клялися їй ми?
Той час – мов спалена стерня.
Одне зерня з пожежі вийми –
І ми вже більше не рідня.
Патріархально – йти у прийми,
Лань парувати і коня...

А де від лагідної лані
Летить у полум'я лиш тінь,
Я втоплю невід у лимані,
Де нині золото і синь.
І линуть хмари полум'яні
Понад сади у час цвітінь.
У білостінні, у саманні
Хатки – наосліп їх не кинь!

Не кинь, бо іншого ніколи
Ти не побачиш табуна
В степу, де биті вікна школи,
Де море хліба і вина.
І хрест на церкві, й видноколи,
І це життя, що так мина!
І блискавки вже розкололи
І небо, й море – аж до дна.
Лиш дикі коні на толоці,
Немов дощинки на ріці...
О, ти забудь , в якому році
Прокляв я дні і ночі ці!

* * *

Я лежав у траві
Невідомого віку і року.
І гуло в голові! –
Так гуло в революцію Блоку.
Чорне море гуло.
Журавлина вервечка остання...
Так одвіку було:
революції, війни, повстання.
Де стоїть Березань,
Обеліск – мов увічнений постріл.
В Чорне море, у вранішню рань,
Сходить Шмідт –
незнайомий апостол.
Адміральський погон Колчака –
Мов салют Чорноморській ескадрі...
«Незнайомка»
з ЧК
Із наганом –
В стоп-кадрі –
Учорашне кіно...

О, які ми щасливі й багаті!
Як колись, як давно –
вам прокрутять його в казематі.
І згадають живі всі легенди і міфи...
І сім нот у траві, і сім куль в голові.
Азіяти ми. Скіфи.
Револуцій, повстань
Нескінченні трагедії й драми.
А в кінці – Березань,
ніби крапка в кінці телеграми...

* * *

Через тридцять, через сорок, через
П'ятдесят озвешся ти мені...

Дикий мед іздавна зветься верес. (
Вересневі наші ночі й дні.
Ще не осінь, але вже не літо,
Павутинки срібної струна...
А по вінця, Господи, наливо
Нам було і меду, і вина...

* * *

Я тоді танцював із тобою
В ресторані під липами «Київ».
А потому була «Верховина»,
У фіналі – божемна «Скала»...

Ти була для поета-ваганта
Найсолодша богиня, яскиня,
Найсолодші були тоді вина,
Найсолодша це юність була.

Хтивий рот ресторанної діви.
Теплий шепіт весняної зливи.
Тихо скрикнула хвіртка.
В альтанці
Ми зійшлися в любовнім чаду...
Ці коханці у дикому танці,
І невільники шалу, і бранці,
І нескоро прокинулись вранці,
Я пішов – і ніяк не прийду.
Не прийду в золоту еспланаду
Тих далеких старих ресторанів,
І не стріну старого поета,
А тоді ще він був молодим...
У «дзеркальному залі» немає
Ні богеми, ні навіть циганів,
І пропала любовна вендетта,
І над вогнищем куриться дим.
Але досі у пам'ятку спрага...
Поїзд вимчиться «Ужгород-Прага».
Інтуристівська дівка Андреа
По-жіночому плаче в вікні.
У Белграді яви мені милість,
Як нам вірилось, як нам любилось,
Але перстень утопиш, Андреа,
У старім венеційським вині.
Коло серця понині – незримо,
Мимо станції Молодість, мимо
Пролетіли мої поїзди...
Мимо станцій Любові й Розлуки.
І чергові по станції – круки.
І монашка заламує руки
У вікні з дощової слюди.
У Флоренції жде тебе Данте...
Не вмирай, о поете-ваганте!
Вишиванка й костюм од Версаче –
Наша доля такою й була...
Юні очі немов у тумані
На виду у старенької пані.
Ставить свічку, ставить – і плаче
У соборі Петра і Павла...

Перші особи живуть на портреті
 В різних народів, народностей, рас...
 Тільки у нас уже першими треті,
 Гамлета вбито – гряде Фортінбрас.
 Із Гільденстерном іде й Розенкранцем.
 Тихо у Каневі плаче Тарас...
 Кожним місяцю, кожним засранцем
 Переболіти іще нам не раз.
 У секонд-хенді старі Перебенді.
 Віскі і бренді – не кримське вино.
 Гра в підкидного. І ви в секонд-хенді.
 Третього шляху і нам не дано.
 Ціложиттєво гуде казино!
 Довго-предовго ввижалася воля.
 Довго над горами сходив туман.
 Воля прийшла із Співочого поля.
 Може, Богдан? Сколихнувся майдан.
 Он олігарх продає іномарку,
 Просить собі вороного коня...
 Та несвобода усілась на карку,
 А з несвободою поруч – брехня.
 Тихо в столиці вирує майдан.
 Тихо у горах парує туман.
 Віскі та бренді п'ють Перебенді,
 Акордеонять сто юнаків
 Замість парадного кроку полків.
 Знову завіса? Поставимо крапку?
 Гамлет воскресне? Умре Фортінбрас?
 Що нам сто гривень у смушкову шапку?
 Що нам сто грамів і в шапці Тарас?

Дмитро КРЕМІНЬ

* * *

У цій країні довго не живуть.
По смерті – довго. За життя – недовго...
Так ти казав про власну хресну путь
Напередодні місяця медового.
На Піренеях оселили мафію.
А в Україні все дається зморою.
І так міняємо свою історію
На власну, під чужинців, географію.
Літописи не брешуть. І вони
Виносять нам таке із давнини,
Що вже у церкві плаче наречена.
А був Майдан у маєві знамен.
І Київ, український Карфаген.
І Ганнібал. А може, Картагена?

* * *

О, банкір-месія! Срібла-злата
Я набрав у серце через край.
А сідлав коня козак Голота.
А на кобзі грав козак Мамай.

Похоронні ритми і плюмажі,
Цвинтарні вінки серед зими...
На Майдані, на нудистським пляжі,
Хлопці-запорожці, чорт візьми!

ВИБРАНІ ЕСЕ

ТАЄМНИЦЯ САРКОФАГА
З мемуарів тридцятилітнього

ДЕ СХОДИТЬСЯ НЕБО З МОРЕМ

Життя – одне, море – одне, земля – одна, все в однині для тебе на цьому білому від задуми світі...

На світанні, ще ранкові зірки не встигли згаснути, а сонце – зійти, увійду в чорноморські хвилі. Розгорну хвилю, ступлю туди, до далекого й даленіючого обрїю.

Обрїй, овид, горизонт...

Чому з роками він усе меншає й меншає, той горизонт, куди мені завжди хотїлося йти? Чому тікає він од мене? Чому все нижчає прямо на очах?

Ще кілька років тому я не був би самотнім на цьому березі. Маю на увазі не пляжну романтику, ради якої сюди сходяться сотні тисяч людей, і не принагідне захоплення півднем, яке виказують люди з північних берегів.

Ми всі тепер інші. Все, що в часи застою замовчувалось (не через традиційно приписувані літераторам лінощі, ні. Скільки залізною рукою циркулярів знімалося з полиць книг як класиків, так і сучасних авторів, скільки письменників – не тільки на Україні – зазнали несправедливих критичних філіппік, «виховних» заходів аж до виключення з лав СП), тепер стало відомим. Але чомусь не радує фрондерство вчорашнього чи й позавчорашнього дня. Все, що було силоміць загнано в глухий кут і тепер вийшло на перші сторінки оновлених всесоюзних журналів, народжує глибокий біль. Невже треба було двадцять років чинити «верховний» супротив істині?

Ясна річ, далі так не могло іти...

Гіпертрофований патріотизм?

Щось подібне вже було – під гаслами патріотизму (щоправда, місцевого) пройшли відомі події в Алма-Аті. Хто дав принципову оцінку не тільки похибкам, що мали місце в Казахстані, хто порушив проблеми, аж геть не регіональні?

Свіжим вітром повіяло після відомого квітня 1985 року: таким він був за своєю оновлюючою суттю. Справа, зрештою, в суті, а не у визначеннях. Він спонукав країну до небаченої досі роботи, передусім духовної, бо досить уважно простежити за поточною пресою й періодикою, щоб підмітити таку закономірність. Спершу найзапекліший бюрократ бив себе в груди, ратував за перебудову, гласність, демократію, вважаючи (кулуарно й навіть публічно), що намічений курс насамперед пропагандистська акція, до яких, мовляв, усі звикли. Та коли робота розпочалася, робота по оновленню справді демократичних інститутів нашого суспільства, коли дійшло до знімання з посад людей першого ряду, тоді виник тихий опір усім позитивним змінам у суспільстві. Не завжди таємний – досить пригадати деталі історії у Ворошиловграді... А як розцінити те, що після трагедії в Чорнобилі, яку теж пробували «зам'яти» (один публіцист вказував, що пробували «зам'яти» технократи, – нічого собі технократ, який наділений державними повноваженнями!), після всього, що пережили не ми одні, в Україні, нам же в час перебудови тільки через рік, і то з купюрами, показують кінофільми про Чорнобиль («Два кольори надії» в останньому варіанті, «Дзвони Чорнобиля»), а п'єса «Саркофаг» В. Губарева поставлена не тільки в Тамбові, а й у Лондоні. Тільки не в нас. Нам не потрібен «Саркофаг». «Регіон» – воно якось оптимістичніше. Так і перетворились ми в регіональних носіїв усепланетних болінь, а точніше – на очах людських стаємо провінціалами, адептами гопакошароварківщини, старосвітнього гасла, в якому епіцентром – хата, та й та скраю. «Літературна Україна» подає широкоформатну статтю, присвячену виходові роману Олеся Гончара «Собор», – чому б не привітати теперішній вихід «Собору» мовою оригіналу (бо – де він?), чому б не пригадати бодай авторів статей про «Собор» у 60-х роках, адже вони процві-

тають у Києві, куди потрапили, зокрема й завдяки, критичним ескападам проти особистості автора, між іншим.

Замовчувались твори, подібні до «Собору» (маю на оці правдивість і художню довершеність їх). І тут – імена «битих» поетів Ліни Костенко й Миколи Вінграновського, Петра Скунця й Бориса Нечерди, прозаїків Григора Тютюнника, Євгена Гуцала, Володимира Дрозда, Валерія Шевчука... А що виніс багатостраждальний Іван Чендей!

Тепер ми нарікаємо на молодь. Звідки, мовляв, ця зневага до культури і, як протилежний полюс, – масове захоплення маскультурою, паралітературою?

Але ж не хто інший, як ми, письменники, десятиліттями залякували самі себе і своїх читачів різними жупелами. Результат? Мало хто з дітей письменників хоче вивчати українську мову. Якщо ж брати південь України, то неважко дізнатися, скільки шкіл з рідною мовою навчання в Одесі, Херсоні. В моєму Миколаєві з 54 загальноосвітніх шкіл (а ще ж є вечірні, заочні, музичні, художні тощо) нема жодної української. В усіх діє й «закон» звільнення від вивчення мови за бажанням. Зрештою, що статистика? Мій син Тарас – і той боїться (засміють) розмовляти на вулиці по-українськи. «З мене хлопчики кепкують: твій батько письменник, а російської ніби не знає, по телевізору (подумати тільки!) говорять, як селяк...»

Така «жертва» потрібна лише бюрократові, що воістину многоликий. Система освіти, культури – це чудовий зразок старозавітного бюрократизму. Чудовий? Аякже! Бо враження таке, ніби бюрократичний образ таких установ, як Міністерство освіти, Міністерство культури колись вигідний: з ними ніяких проблем...

Унікальність Північного Причорномор'я незаперечна. Боже мій, та тут грандіозний культурний шар! Від «золотого» віку Еллади (згадаймо Ольвію, «прописану» на Миколаївщині) до теперішніх днів. Тут же, а не десь, і така нездоланна байдужість до всього, що стосується культури: десятиліттями не тільки не можуть встанови-

ти бодай меморіальної таблички на будинку, де жив Панаас Саксаганський, – до недавнього часу ігнорували саму історію краю. Миколаївщина, колиска українського театру корифеїв, досі має тільки куточок (книжкова етажерка – два альбомчики вирізок із підручників та журналів) у Камінно-Костуватій Братського району. На моїй пам'яті давнє фото: І. Карпенко-Карий, М. Садовський, М. Заньковецька, М. Садовська-Барілотті в сільці Камінно-Костуватому...

Справді, давно жили театри корифеїв, а не тільки корифеї театру. Тепер корифеїв багато, театру – нема. Досі й наш, український, у летаргії (коли ще про це писав Лесь Танюк, а повернувся з Москви, як зустріли його новації?)

Ту давню фотографію бачив я на хуторі Надія.

Але це зовсім інша область, і зовсім інше ставлення там до пам'яті визначних наших діячів культури. Хоч і не ідеальне, звісно, ставлення.

У нас і досі деякі чиновники від культури поводяться не як державні мужі, а як маріонетки. Маріонетки вчорашнього дня. Хоч би скільки писала преса (від обласних газет до республіканських і всесоюзних), хоч би скільки «славив» нас «Перець», рішучих зрушень мало. Хіба що театральні весни перетворюємо на масові дійства на «пленері». Але при чому театр там, де театральні зали порожні, в той час як актори надягають на себе скоморошу личину? Чи виховання любові до театру в тому, щоб головний режисер театру станцював «польку-метелика» з передовою дояркою? Це стає взаємним усвідомленням: народові не потрібні загравання з ним, не прикрашає це й митців.

Якщо ми справді хочемо перебудови – повинні розвінчати великосвітську чернь, котра чинить усе по-старому, як знає і вміє. На жаль, поки що культурою командує той самий бюрократ, виплід анкетного вибору, вмільий демагог.

Признаюсь, у мене часом химерне враження: місцеві власті мовби розгублені. Як-не-як, середня область у

республіці – то майже населення деяких європейських країн, не кажучи вже про територію. Що робити з народом в умовах демократії й гласності? Що придумати таке, аби він ходив колонами до чергового обласного лідера, повертався з усміхненим обличчям? А, скажімо, яка поведенція має бути «на марші», яка вказівка щодо слухання, приміром, голосів останніх з представників пернатих, адже так дійде до того, що питатимуть, хто винен у розоренні Асканії-Нової, в осушенні десятків тисяч річок, зруйнуванні пам'ятників історії та культури, цілеспрямованому будівництві ще одного «проекту століття» – каналу Дунай – Дніпро?..

Скільки критичних списів зламалося за чверть століття проти «колонізації» Байкалу! Чому ж у нашій республіці досі влаштовуються дискусії, письменників і вчених з керівниками Міністерства меліорації та водного господарства, аби доводити очевидне?..

Б'є дзвін «Собору» Олеся Гончара.

По кому подзвін?

...Із подвійними чуттями читав я колись у «Літературній Україні» звіт про виїзне засідання секретаріату правління СПУ в Чернігові. Чому? Та хоч би тому, що за тридцять-сорок кілометрів од Чернігова – пряме продовження Гончарового роману. В селі Домниці Менського району стояв колись старий козацький собор. Неподалік од собору, зруйнованого ще в тридцяті роки, криниця, що не замерзала і взимку. Все було на цій території: комуни двадцятих, колонія у тридцятих, госпіталь для інвалідів війни в сорокових-вісімдесятих... Богомільні бабусі до кожного релігійного свята (чи не язичество це? але ж і не християнство!) довкола криниці, на кущах, чіпляли полотняні стрічки, рушники, вишиті заполоччю. Треба було боротися з «опієм». І боролися – щосвята з місцевого радгоспу «Менський» привозили гній і засипали криницю. Зараз і цього робити не треба, старий собор «реставрували» таким чином, що його купол став

спостережною вежею. Аякже, тепер тут лікувально-трудо-
вий профілакторій.

І криниця в його зоні!

Я думав раніше: такі дикунства можливі тільки в нас,
у Росії такого бути не може. І от нещодавно, на днях
Шевченка в Оренбурзькій області, дізнався про такий
факт. Тут, виявляється, як і скрізь, заборонено місцевою
владою ставити пам'ятники Пугачову. Чому? Бо він, бачте,
був царистом, прикидався, бачте, Петром III...

Хто не наведе бодай одного-двох подібних прикладів
з нашої історії? І де, скажіть, шедеври скульптури, коли
мовимо про Олексу Довбуша, Устима Кармелюка, Івана
Гонту, Максима Залізняка? Де наше патріотичне чуття,
яким ми так часто бравуємо?

Для мене Олесь Гончар – образ самого духу, романти-
ки письменницького ремесла. Невже він був би радий,
що є «прототип» його роману, так би мовити, в натурі?
Біда в тому, що таких прототипів – поруйнованих собо-
рів, перетворених на «запасники» для помідорів (огірків
не видно), у нас чимало. Але я категорично проти такої
«типізації» в житті!

...Це сталося, природно, наприкінці 1986 року, в Оча-
кові. Бульдозер працював активно, бульдозерист рив
котлован. І наткнувся на щось незвичне: зубці ковша
скреготнули по чималій металевій скрині. Що таке? Ви-
явилося, саркофаг. Так, так, саркофаг, в якому було по-
ховання: через товсте масивне скло виднілася мумія в
зеленому гвардійському мундирі російської армії кінця
XVIII століття. Еполети, андріївська стрічка, ордени...

Далі розповідати в деталях тяжко. Сюжет – простий
і страшний. Бульдозерист зателефонував у міліцію, мі-
ліція не мала бензину, щоб приїхати, й потелефонувала в
краєзнавчий музей (він міститься в старовинній турець-
кій мечеті – зла іронія для музейних працівників?), а в
краєзнавчому музеї відповіли: ні, у даному районі в на-
ших археологічних картках ніяких захоронень нема. І
поклали трубку.

Так і стояв саркофаг два-три дні. Поки, либонь, од «музейної нудьги» хтось таки прибув на місце знахідки, й зостався після того... лише саркофаг. Скло розбили, мумію розтягли палицями очаківські школярі...

– Як так сталося, що діти – й ті стали варварами? – запитав я потому в дівчини, школярки однієї з очаківських шкіл.

Ой, що ви хочете, – відповіла метикувата «чорноморська богиня», – нам батьки постійно кажуть: знайдете щось золоте – несіть додому, а не в музей.

Може, марно й нести в такий чи в т а к і музеї?

Але в даному випадку приголомшує сам факт культурного вандалізму. І що скажуть бешкетникам-школярам старші, які, скажімо, в урочищі Дідова Хата, на березі Південного Бугу, навпроти Миколаєва, на скіфському кургані поставили опору лінії електропередачі?

Як мені Повідомили в солідній установі, це дало чимало економії, бо не проводилися «певні земляні роботи».

Чи не трагедія – забуття історії?

У курортній Феодосії (згадаймо не тільки роман П.Загребельного, а й романи Натана Рибакі чи Івана Ле), давній Кафі, одному з найбільших центрів работоргівлі аж до кінця XVIII століття, там, де був НЕВОЛЬНИЦЬКИЙ МАЙДАН, на колишньому майдані невільників, звідки продавали у рабство сина Богдана Хмельницького Тимоша, – ви знаєте, що тепер там? Танцювальний майданчик!..

Усе взаємопов'язане: економіка й культура, історія й екологія. Тяжкий спадок епохи замовчування – результат епохи замовчування. Пияцтво, самогоноваріння, наркоманія, порнобізнес, проституція, бандитизм. Хіба цього поряд з іншим негативними й справді вже масштабними явищами, глобальними цими негаціями мало, щоб скинути рожеві окуляри? Коли підросте мій син – що я йому скажу? Не комусь, а мені доведеться йому пояснювати, чому розбили саркофаг в Очакові, чому розграбували археологічні знахідки в Ольвії та на острові Березань, чому не врятували парку декабриста М. Лорера, друга

Пушкіна (в селі Водяному-Лориному на Єланеччині діти досі вчать в приміщенні колишньої панської машталірні), чому розорали десятки скіфських курганів...

Але цей реєстр значно довший.

Дорослий син мені скаже:

— Ну от, таточку, ти жив у добу, коли в нашому рідному місті не було (бо на вічному ремонті) ані краєзнавчого музею (на півмільйонне місто), ні українського театру (на десятки тисяч глядачів), ні і філармонії, ні «зеленого театру», ні ТЮГу, ні загальноміської бібліотеки...

Що сказати йому тоді?

ФАКТОР ЛЮДИНИ

Хлопчину в блаженському інтернатському костюмчику ми підібрали в степу. Власне, на всипаній жорствою степовій дорозі, яку можна назвати гостинцем, жорсткості впереміш із асфальтом, вибоїни, ями... Хлопчина «голосував».

— До Христофорівки!

Упали в око не так його вбрання (сорочка, черевики — все на розмір більше), як сумний вираз обличчя, скорботні очі. Недитячі очі.

Слово за словом, розговорив я його.

Виявляється, йшов додому. З Привільного, зі школи інтернату. Багато дитбудинків та шкіл-інтернатів на нашій землі! І не війна тому причиною. Не війна.

Б'ють мене там.

Хто?!

Хлопці... Старші.

Він зімкнув комірці сорочки, вдягнутої наопащ, відвернувся до вікна. — У який клас ходиш? Міг би й здачі давати! — спробував я перевести розмову на жартівливий лад.

— У п'ятий... а мав би... в сьомий... Уперте в житті зустрів третьюрічника!

— Математика мені не дається. Стараюсь, а в голову нічого не лізе.

Отакої! І я вчився в школі-інтернаті (щоправда, в зразковій школі-інтернаті; щоб поступити в математичний клас, треба було скласти після восьмого класу іспити), добре пам'ятаю цю романтичну пору свого шкільного життя, може, найкращу пору, і я тужив за домівкою, і ми, «з інкубатора», сварилися й любились, але таких затюканих у нас не було... Вчитися три роки в одному класі? («Внутрішній редактор» підказує: наведи і позитивні приклади, хіба ти забув, що тобі й університет не допоміг, і тебе в житті «били» й боляче, але ти усвідомив свої помилки, бо так комусь хотілось, аби ти каювся в тому, що зараз стало державною політикою, і ти все життя – той же інтернатський хлопчик, який ніяк не повернеться додому. Пішов із дому раз – і назавжди. Довкола такі хороші приклади, тобі завжди допоможуть з хорошими прикладами, позитивними, чого тобі ще треба?)

Хто не був у школах-інтернатах, у дитбудинках, той мене навряд чи зрозуміє...

Я пишався тим, що вчився в зразковій школі, що був зіркою ізостудії, поетом – і що в мене були такі друзі, такі друзі...

А чим було пишатися хлопцеві (п'яним батьком?), зачому од п'яної матері? Тим, що тільки до бабусі й може приїхати? Напередодні, в Баштанці, у районному відділі міліції давній мій знайомий з часу моєї роботи в казанківській районній газеті, майор Олександр Іванович Гончаренко розказав таку історію.

У школі пропала дрібнокаліберна гвинтівка. Злочинцем виявився семикласник цієї школи... Навіщо ж йому була потрібна гвинтівка? А щоб помститися. За віщо? Знайшлося за що...

Мати семикласника була примітною жінкою. Мала сімох дітей – у всіх різні батьки і, відповідно, по батькові. Останній її обранець, «бич» і п'яниця, завербувався разом із «дружиною на паритетних началах» у бригаду «цибуляних королів». Працювали, як негри на плантаціях у Сполучених Штатах Америки у першій половині

минулого століття. Оплата? П'ять карбованців за день, плюс пару пляшок «гамули». Хлопець побачив «любовний турнір» у лісосмузі: його мати на спір «змагалася» з десятком зарослих щетиною дядьків...

Він запам'ятав їх. Він не розумів, що дядьки наче й ні при чому.

Він бачив розпластану маму...

МАМУ, МАТІР, МАТУСЕНЬКУ, НЕНЬКУ, МАМКУ.

І вирішив помститися.

Майор Гончаренко не зронив сльози: звук до всього, тільки не змирився, ні. Але що таке майор міліції за умов (чи давно це було?) всезагальної п'ятики? Будучи шкільним учителем, я сам водив дітей на поля «цибуляних королів»: райком партії постановив, що план по цибулі (хоча б по цибулі) треба виконати...

В якому класі тепер ти, горопашний хлопчику? В яких далечах, у яких спецшколах ти тепер, меснику за материнську честь із дрібнокаліберкою в руках?

Ну, от і доїхали ми до Христофорівки, до села, де колись Микола Миколайович Аркас, відставний царський генерал і родоначальник української оперної музики (хто згадає його оперу «Катерина»?), в часи заборони української мови (Валуєвський циркуляр, Емський указ Олександра II) заснував школу для селян – українську школу. Виходь, хлопчику, з нашого «уазика», йди плиткою жорствою до ветхोї бабусиної хати.

...Віктор Євменович Москаленко, голова колгоспу і художник-аматор, родом з Київщини. Але потрапив на степову Баштанщину – прикипів, як каже, душею до цього благодатного степового краю. Втім, він усе робить для того, щоб люди жили як люди. Розказав йому про випадкову зустріч.

– Буває, – спохмурнів голова. – В пісні співають, що щастя близько ходить, а не кожного знаходить. Справді, лікуються батьки того хлопця.

Не для самовтіхи хочеться розказати про людей, котрі такі «невчорапні», як Москаленко. Якщо ми будемо думати про культуру, пам'ятаючи тільки про «остаточний принцип» у ставленні до культури, прийде час, коли все стане непотрібним: і бібліотека, й театри, і музеї.

У будинку, спорудженому за життя Аркаса, нині вчительський гуртожиток: колгосп не такий іще багатий, щоб забезпечив окремою хатою вчителя. Про хату мова – не про котедж...

Але в таких селах, як Христофорівка (не кажучи про знамениті Щербані), прагнуть до того, щоб людина зоставалася людиною, а не тільки «продуктивною силою». Свого часу одне за одним зникали десятки, сотні, тисячі так званих неперспективних сіл. Чому неперспективних? Ким було вигадано це означення? Ми тепер киваємо головою в бік минулого: так було. Але ж – не скрізь...

Стало «неперспективним» і село Мар'янівка. І хоч Москаленко – депутат обласної Ради народних депутатів, і йому начальство з району радило: не витрачай даремно сил на вибивання фондів, село все одно зникне, як ти не бийся, – не змирився. Мар'янівка – село при трасі республіканського значення, а знелюднювалось.

– Ти б краще перевіз усіх до Христофорівки, – казав Вікторові Євменовичу колега-голова, – подалі від начальства, а мені віддав би асфальт і цеглу, які хочеш на Мар'янівку витратити, я, брате, з розмахом будую, та й тобі віддячив би... А ти – клуб ремонтуєш, на обеліск тратиш цемент. Не по-хазяйськи це, не по-нашому...

Так би, може, й зостався від села один тільки колодязний журавель на вигоні, якби не впертість голови з Христофорівки. Це тепер, коли в Мар'янівці правління свого, нового колгоспу, всі кажуть: правильно вчинив Москаленко. Ми, не вгаваючи, говоримо про «людський фактор». Причому більшості керівного люду популярне означення подобається не так тим боком, де «людський», як тим, що – «фактор». Вчене слово! Голохвастову до лексикону б його! Але насправді це означення неподільне.

Як часто бувало так. Керівник (колгоспу, радгоспу, заводу) – ентузіаст, і люди йдуть за ним. Не стало керівника, не стало «людського», людяного фактора – все валиться. От нещодавно помер знаменитий Микола Миколайович Рябошапка, і Щербані опинились наче на розпутті. Що буде далі?

Рябошاپка, який знав людей, любив людей, знав і любив культуру, літературу, заснував першу в області літературну премію імені Кірова (її лауреатом став Олександр Зима, нині покійний), взагалі багато в нього було – вперше. Це була особистість, Микола Миколайович Рябошاپка, Герой Соціалістичної Праці, депутат Верховної Ради УРСР. Мало хто знав, що знаменитий голова – нещасна, по суті, в особистому житті людина. Близько двох десятиліть доглядав паралізовану дружину. І – не кинув. От що таке людський фактор. І чи варто тут наводити протилежні приклади, яких – море?

Свого часу мене здивувало: директор радгоспу імені газети «Правда» Віктор Іванович Садовський і... відмінник народної освіти УРСР! Господарник, удостоєний педагогічної нагороди. А було ж за що. «Роза» – так назвали в Калинівці, де міститься дирекція радгоспу, чималий шмат заповідного степу (його не орали, бо там – солончаки, от і дожив до епохи НТР сивий полин і горицвіт), а в «Розі» збудували дитячу обсерваторію, будинок природи (все в одному будинку), там-таки був зимовий сад, а мозаїчне панно Тетіса (праоснови всього живого) вгаляло в трепет...

Косулі, сарнички, птаство – все це ще є в «Розі». Та не стало в Калинівці Садовського (він пішов директором радгоспу-технікуму «Мигія»), і будинок вартістю в півмільйона занехаяли: ніхто, мовляв, не бере на баланс... Ось тобі і доба перебудови, і бюрократизм із сталевую інструкцією в зубах! І відлігає мозаїчне панно (розбивають, бо нікому взяти на баланс сторожа). Що ж, це легше... Невже?! Кому й чому?

Ще кажуть: нема шести кілометрів дороги. А поряд, у селі Водяному-Лориному, кар'єр жорстви. Але звідти брали жорству за Садовського, тепер беруть лише сусіди з Кіровоградської та Дніпропетровської областей. Ситуація нагадує мені ще один сумний момент. Коли під час повені зірвало міст через Інгул й одне із сіл на Снігурівщині виявилось відрізане від райцентру, місцеві власті звернулися до Верховної Ради УРСР, але не з про-

ханням хоча б про понтон, а з проханням, щоб село... зарахували до Херсонської області: вона заможніша, ніж Миколаївська, на міст спроможеться, а в нас – коли?

...У Христофорівці буяла весна. Цвіли жита. Викидала колоски пшениця. Всесвітній дух зела заповнолював душу. Ще пам'ятаю, як порадив, коли побачив просту сільську хату з табличкою «Сільська картинна галерея» і зачине-ний горілчано-винний магазин. Над ним, як пересторога, витав білосніжний лелека...

Сам Віктор Євменович малює, хоч і заклопотаний до краю: споруджується школа мистецтв у селі, та й скільки справ у голови колгоспу! Домашнім, давно забутим дихнуло на мене – свіжим хлібом і свіжим молоком. Лелека кружляв-кружляв у небі, як небесний бригадир у лелечому агропромі...

Я побачив Москаленка на колгоспних зборах і на зборах господарського активу в районі. Чув його виступи – і наперекір «начальству». Та одного разу я побачив його «на буряках». Голова колгоспу, як і всі, спритно обчищав восхвалені районними газетярами «солодкі корені» – і це було натурально, не для показухи. Звичайно, є стратеговитіші голови колгоспів, але ця деталь сказала більше, ніж розмова про показники...

Школа мистецтв, газифікація села – все на душі в Москаленка. Такі люди працюють для майбутнього, а не виправдовуються й виправдовують свою бездіяльність псевдокосмічними масштабами. Бо ж і космонавти беруть щось «у торбу» їстівне, хоч і в тубиках, а хто ж годуватиме місто?

На Миколаївщині, де хорошу автостраду легше побачити в кінобойовикові, ніж наяву, багато рунтових доріг веде до сіл, з яких виходять не тільки трактористи й корабели. Але от що дивно. В 1984 році троє синів степової землі стали лауреатами Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка – поети М. Вінграновський, Л. Вишеславський, прозаїк О. Сизоненко. Згадую це й згадую інше: жодного з них не запросили в місто корабелів, жодному не запропонували влаштувати авторсь-

кий вечір. І тепер декого вшановують не сторінкою обласної газети (публіцистичний виступ Олександра Сизоненка про ставлення до культури, до культурної спадщини удостоїли того, що згадали в огляді відгуків на гостру статтю поета В. Бойченка, вірші М. Вінграновського подали в зредагованому, сказати б, вигляді, викинувши цілі строфи, – в обласній газеті), де б земляк-письменник міг висловитись. Я колись, пишучи репортаж про виступ Миколи Вінграновського на Шевченківському святі, припустився неточності: замість того, щоб назвати поета «почесним гостем (?) міста», звеличив його до «почесного громадянина Миколаєва». Які пристрасті закипіли! Хоча кому й бути почесними громадянами рідного краю, як не найліпшим його синам! І пояснювали мені, неофіту, Що за такі справи (зумисні, аякже, хіба я думав, що такі люди – і не «почесні громадяни»?) мене самого за двадцять чотири години не стане в місті...

А було це зовсім недавно. Не в ті часи, про які написав би Вінграновський приблизно так: «Нещодавно, триста літ тому...».

Та вже, власне, дивуватись нічого: класикам із столітнім стажем не знайдеться таблички – чого ж тоді сподіватись живим?

На Оренбуржчині по всій трасі, протягом усієї дороги, якою везли Тараса Шевченка з Оренбурга в Орськ, нині копають заповідні криниці з журавлями: хай людина сяде в затінку дерев, поп'є води, згадає, що за неї каравсь, та не каювся великий син українського народу, брат усіх гноблених колись. Ідея належить, щоправда, українському художникові Анатолію Гайдамаці, лауреатові Шевченківської премії. Але коли я дивився на меморіальні каземати, де страждав Тарас, мені було невесело. Це ж ми що, в меморіал саму неволю возводимо? І пригадаєш, як, одначе, поганенько проходять у нас дні Шевченка, в якому стані рідне село й колгосп імені Шевченка, згадаєш залізні обручі на Шевченковій липі в Седневі, й воістину зринають у душі вогненні, пекучі рядки:

Один у одного питаєм, нащо нас мати привела?

...Тоді, в Христофорівці, на стіні гаража я побачив характерний заклик: «Перетворимо відходи в доходи!». Для заводу чи колгоспу, може, так і треба. Але подумалося: скільки літературних відходів перетворюється в доходи творцями кон'юнктури, сірятини, коли виборюють вони собі Зевсове (і тільки) місце на Олімпі...

«Рано, рано тобі ще писати мемуари», – все підказує й підказує мені внутрішній редактор. – Ти так згадаєш, і скільки років книжки видаються, особливо таких, як М. Зеров, П. Филипович, Є. Плужник, М. Драй-Хмара чи О. Олесь. Ти пам'ятаєш, як тобі правильно сказав один московський артист: «У вас это принято: быть святое папы римского и бежать впереди паровоза...» То був закид на велике наше рвіння на ниві заборон, розносних рецензій та й різного іншого всякого, чого тільки нема чи не було! Великі викрутяться, а що робитимеш ти, коли перебудову «відмінять»? Чим поясниш те, що пишеш? Мало було тобі на зорі туманної юності? Он і недавно згадали тебе в «покаянній» статті художника з Ужгорода: п'ятнадцять років тому ти цікавився дзен-буддизмом і являв загрозу для розвитку позитивних мотивів у творчості цього невдахи... На що, небоже, сподіваєшся?

Я знов прийшов до тебе, Ольвіє. В ранковому мареві ти возвисилась переді мною. Я й забув, що ти давно вже стала пустирем, і не тому, що чергову археологічну експедицію очолив цар Дарій, ні. В склепі (чи не єдиному, Ольвіє?) провідаю саркофаг. У нім прах (а може, й праху вже не стало?) однієї з тих жінок, які ходили твоїми вулицями, о щаслива, і світили світильник «Кіпріді добрій». Ти знаєш, Ольвіє, упереміш із наконечниками скіфських стріл археологи знаходять позеленілі патрони від «максима».

Саркофаг в Ольвії. Саркофаг в Очакові. Саркофаг у Чорнобилі...

Золотий гомін іде з моря. Віє теплий левант. Білі яхти летять по зелено-голубих чорноморських хвилях.

Чому ж дзвонить і дзвонить тривожний дзвін з-під склепінь усіх саркофагів на землі? По кому смуток невимовний, по кому – поіменно?

А ми ж не попів на вітрі, не сліди на піску...

1988

КОЗАК МАМАЙ У СУЗІР'І МАНКУРТА

Есе

*У пошуках ольвійського золота
 Оаза в піщаному вимірі
 Ілюзіон свободи і лобне місце ілюзії
 Упродовж подиху свічі
 Соло на сольфі чи соло на галіфе
 Кришталева дзвіниця душі
 Чому птахи літають
 Дві половинки серця
 Консолідація та конфронтація: РУХ та інтерфронтація
 За кресленнями вавілонської вежі
 Учора було завтра, завтра буде пізно
 Чи проб'є дванадцята*

Український хитрий чорт відомий усім. Українського хитрого чорта знають усі – з анекдотів і казок. Український народ, котрий витворив своєю геніальною уявою козака Мамаю й Басаврюка, козака Голоту, і тепер, перед фіналом біблейського двохтисячорідного циклу, відомий світові не більше, аніж будь-який інший народ. А може, менше, ніж ескімоси, що живуть на межі фізичного занепаду та духовного виродження, відомі світові хлопчики й дівчатка із сіл Народицького району, рожденні для смерті під невгасаючою, як електричний струм ЧАЕС, звільною Полин. Гірка зірка Полин, пролетівши над доісторичними пустами бозна-коли і засяявши в душі кожного українця й неукраїнця, на Україні живущого, після квітня 1986 року висвітлила справді апокаліптичну картину вимирання народу, розпаду країни, справді пізньоримські картини духовного омертвіння, духовної атрофії.

Адже й справді: чи багато в світі країн, де б улаштували шаманські ідеологічні ігрища після вибуху атомної бомби? Чи покійний Щербицький і тепер вже колишня «українська президентка» вважали, ніби в Хіросімі та Нагасакі проходять щорічно не траурні церемонії, а церемонії пиття чаю, клеєння тисяч журавликів і «багато-

людні врочисті демонстрації», при яких демонстранти несуть портрети діячів НДП або іншої партії, славлячи «друга японського народу Клода Ізерлі»? Олесь Гончар якось висловився: немає в світі народу, котрий би зрікся рідної мови. Наш – зрікся...

І все ж – не весь. І все ж – не зрікся. Та чи можна порівняти рівень свободи й несвободи на українських історичних просторах із рівнем свободи й несвободи в народів Західної Європи? Чи сталінська колективізація не нагадує радше часи реконкісти, часи торгівлі рабами в ХХ столітті, – тільки під іншими корогвами й прапорами? «Трансплантація» українців з України в двадцяті, тридцяті, сорокові роки, рубання під корінь національної самосвідомості в часи так званого застою – це тільки наша, так звана радянська, історія. А до того? Я дуже шаную справді видатного вченого Олексу Мишанича, мого земляка-закарпатця. Але чи не він свого часу «позитивно» оцінив відомий указ Петра Першого від 1720 року, за яким на Україні заборонялось книгодрукування? Це, мовляв, сприяло «небувалому розквітові фольклору» або щось подібне. Будучи молоденьким студентом, переживши обшуки й допити, я все-таки, хоч і придушений та приголомшений, аж ніяк не міг повірити, що закарпатська павіть українського народу походить од білих хорватів, як про це повідомляли краєзнавчі путівники. Звичайно, історична Україна – це не Україна вчених, і на білих полях телячої вичищеної шкури, званої пергаментом, було сотворено телячу, волячу історію для робочої худоби, в яку перетворювали українців і Ягайло, і Болеслав, і Романови, і несть їм числа.

Не воскресне український народ, якщо не воскресне кожен українець. Напівфантастична ідея-фікс Олесь Бердника – Українська Духовна Республіка – поки що така ж фатаморганна ідея, як і здобуття Україною політичної суверенності, економічної незалежності, духовного розквіту, гармонійного розвитку кожного і всіх. Усіх народів, які живуть на цій географічній – поки що не більш – протекторованій території. Вавилонська вежа валиться, корабель СРСР тріщить і розпадається, на грані зникнення ОВД і РЕВ, а ми стоїмо на краю прірви й мріємо:

про парламентську республіку, про новий союзний договір, про екологічно чисте середовище та ще мало про що...

Один перелік того, що вже стало фактом історії на час, коли я пишу ці рядки, здатний морально вбити людину. Чорнобиль і Нагірний Карабах. Загибель Аралу й Севана. Блокада Вірменії. Трагедії Фергани й Душанбе, побоїще у Львові й Тбілісі...

Вже обрано Президента СРСР і обрано главою литовського парламенту лідера «Саюдіса». Вже ясно, що не за горами той день, коли Рух як мінімум стане політичною партією, а до нього долучиться ще кілька партій та дециця міні-рухів на кшталт «альтернативної» вигадки апаратників – «народного движениця за с о ц и а л и с т и ч е с к у ю перестройку». Народні фронти й інтерфронти, страйки й мітинги, розбалансований ринок і крах економіки – у такій пістряві політичного калейдоскопу живе народ, отже, кожна людина з народу. Бо народ – то не просто глобалістична дефініція доморослих соціологів та соціометристів, це кожен із нас, і далеко не кожен із нас – ей «із них», бо майже двадцятимільйонна номенклатура (це майже все доросле населення Франції) – теж із народу, за рахунок народу, в ім'я народу, іменем народу. Тільки – не для народу. Того, що й тепер рве свої волячі жили й незвиклі до трибунного солоспіву, аж ніяк не ццероністі горлянки в чергах за всім, що поки ще є в слуг народу.

Прем'єр Польщі прибуває до Москви й не боїться сходити в ресторан, аби звільна потанцювати, – що за поляк без такої розкутості, хоч і прем'єр? Чехословацький президент знаходить час, аби зустрітися з творчою інтелігенцією Москви під час офіційного візиту. Посол США просто товаришує зі столичною інтелігенцією...

А я, народ, один із народу, і – не більше як один, – не можу прийти до тями від таких перемін: моє селянське ество здивовано каже мені на вухо: «Ти бач, і... не садять».

Так, це теж український дух. Віковичний страх наш. І стоїть переді мною мій «чорний чоловік»: що, коли... Що, коли прийде новітній диктатор? І вже мені здається: я сам вбираюся у волячу шкуру, ратиці й хвіст одроста-

ють, сам лізу в ярмо, сам впрягаюсь – і тільки в заплаканих волячих очах вічна туга за молодим сіном...

Українським хитрим чортом хотів би я бути. Зухвалим і молодим. Ходити в пекло, де можна вести спокійні філософські бесіди з Маланчуком. Повірте: незважаючи на різну партійну приналежність, я не влаштовував би там «індекс лібрарорум» із люблених ним книжок. Я згоден навіть на просту сантехнічну роботу – казан смолокурний поміняти на газовий чи електричний. Врешті-решт, хай український народ, вичерпавши дашавський газ, обігріється кізяком, хай, проявляючи українське терпіння, зігрівається відомим і вже не забороненим робом, хай закушує нітратизованим салом і радіодозованими ніжинськими огірочками. Але народні обранці не повинні позбавлятися комфортного відчуття, що й т а м підхід до них не такий, як до просто-народу.

Ах, із багатьма там випив би я на брудершафт по кухню дніпровської води з усім її сучасним вмістом! Ех, і бере ж!

Але як простий, неноменклатурний чорт, я теж хотів би заявити своє право на плюралізм і свободу думки: коли на Україні буде сто партій, мати право не вступити до жодної. І мати право на чарку української горілки з перцем – і це українство: недарма великому грузинському поетові Шоті Нішніанідзе вона, чарка, ввижалась у вигляді турецької тюрми, де возлежить козак у червоних шароварах... Красиво, чи не так? Жоден українець до такого порівняння не додумався. І все ж...

І все ж хіба одна горілка з перцем була чинником, призвідцем і результатом такої нашої історії?

І чи вся наша історія – тільки наша історія?

Чи тільки історія – наша історія?

Лайнер безшумно вислизнув із-за білих шовкових хмар і завис над лиманом. Пілот, очевидно, здійснював маневр, ніби іграшковий, літак мовби складав крила на грудях фюзеляжу та пригортав до себе найближчу хмарку, аж поки не вирвався з обіймів якоїсь цупкої невидимої сили – і стрімко протягнув білу биндочку в невідь...

Аж потому, згодом, коли вже й спогаду про нього не було, в повітрі розкинувся на всі чотири сторони світу багатотонний рев.

Я вийшов з машини. Присів у траві. Зірвав травинку – й зачудувався: в мене з рук виривала слабосилу билинку мурашка. Вона була достоту, як мурашка у Вінграновського: з підведеним од зимівлі животом, але хоробро змагалася з велетенською потворою, якою, вочевидь, мав бути в її очах я. Стало весело й легко. «Виходить, іще є де дихнути свіжим повітрям, – подумав я. – Іще не встигли сипонуті пестицидів».

Я не став боротися з мурашкою: день сягав zenіту, в муравлинську її, напевно, вже чекав муравлиний голова муравлиного колгоспу, в кашкеті-сталінці і з портретом муравлиного президента на стінці нори (потрібні нам політінформації давно вже відмінено в мурашок).

Над муравлищем висів клопоть лободи із залишком лозунгу: «Нинішнє покоління радянських мурашок житиме...»

Ну й добре, що хоч житиме. І я віддав билинку мурашці, дивуючися з того, що за все життя не бачив жодної мурашки-індивідуаліста. Ні радянська, ні зарубіжна наука не наводять жодного факту, щоб хтось узяв муравлище в оренду: колективісти вони затяті...

Я хотів приїхати в свою Мекку – Ольвію. Тут розкрадену й нерозкрити, яку описав у есе «Таємниця саркофага», видрукованому в «Києві» (1988, № 2), після того отримав шквал листів, а журнал (№ 12 того ж таки року) був удостоєний навіть офіційної відповіді.

Я хотів приїхати в Ольвію – подивитись на всі чотири сторони світу: звідси видко аж до Босфору...

Але міраж і є міраж.

Те, що зосталося од легендарного міста-полісу, те, що зосталося од Боспорського царства, лежало переді мною радгоспними виноградниками й садками. Незрубаними. Очевидно, мурашиний вождь не відмінив указом випуску мурашиної кислоти; неймовірно голубів лиман унизу, вдалині прозирали ажурні абрисы суднобудівного гіган-

ту, казкові дачні будиночки із силікатної цегли та вкрапленням чи то предківських черепів, чи то уламків дорійських та корінфських колон.

Мудрий німець садив на Січі картоплю. Мудрий сучасник, і не німець, садить ранні овочі та фрукти на уламках Великого Шовкового Шляху, й південна капуста гордовито розкидає кристалі свої листочки між уламками амфор, наконечників стріл (ще трапляються).

Ольвійське золото давно вже по музеях світу – од Ермітажу до Дувра.

Чому ж мене так вразив цей лист, написаний через рік після публікації «Таємниці саркофага» в очаківській районній газеті «Чорноморська зірка»? Коли щомоєра виходило це моє есе, за газетою буквально полювали: в Очакові був пляжний сезон. Мені писали з різних куточків країни, на певний час «Чорноморська зірка» стала мало не «Огоньком» місцевого значення. Але не пожити лаври їхав я старою очаківською дорогою.

II

Урвище нависло над самим берегом – колись тут був пляж. Золотий пляж! Урвище помережане серпантином стежок і стежинок. Окультурене, воно обросло котеджами й саманими будівлями під черепичними і шиферними дахами. До того, як прийти на цю скромну, затінену буйною зеленню вуличку – схилами поламану вулицю Червоних Партизанів, – я був на лимані, на знаменитому Бейкуші. Стояло гаряче літо року вісімдесят восьмого...

«Вертера» було написано давно. Але було написано «Таємницю саркофага» – так писати про гірке тут ще не звикли...

Над лиманом, на плоскуватій просторині, я бачив грізні й важкі цивілізаторські сліди новочасної техніки. Довкола виростили новочасні забудови, і посеред цих баз відпочинку, будинків перепочинку й турбаз у Чорноморці, перед шлагбаумом сирітськи стояла покинута дача письменника-земляка: спершу йому допомагали її зводити

(шевченківський лауреат, гордість краю!), з таким же рвінням почали забирати, коли вона була побудована. Дачу зробили підсобним приміщенням школи глухонімих, на подвір'ї покотом, як перепилі вчителі після наради, лежали незрозумілі меблі, й криком кричали з-під них посаджені письменником та його дружиною криваво-гарячі троянди.

Я з гіркотою подумав, що в цих краях не забирали такої ж хатки навіть у лауреата премії імені Октавіана Августа поета Публія Овідія Назона.

Може, вона була очеретяна – історія про се мовчить. Але й у далекі безмовні часи, коли метрополія виділяла провінціям ліміти на папірус чи пергамент, отакого не було.

Я любив і люблю цього старого класика, вважав його пестунчиком долі й джигуном – при швидкій ході він кумедно відкидав ліву ногу, як у танці легковажних французьких придворних, але коли серед гарячого літа я побачив його засмагаючим на грядці, то вжахнувся: нога й груди його були пошматовані, давні рубці від крупнокаліберного кулемета не згладилися й за півстоліття. Коли він падав на Зеєловських висотах, затискаючи в худій дитячій долоньці окрушину чужого німецького суглинку, голодний червоноармієць із Баштанщини хіба думав про те, що рідна земля його відрине – завдяки «сигналам» та напливу образ? Бо ж тільки в наш час цю окрушину Боспорського царства американці почали означувати нейтральним екстериторіальним слівцем – «самоїди». «З'їли» читачі улюбленого письменника – але які читачі? Адепти проскрипційних списків – це так...

Надвечір Бейкуш бурунив: лиманом пливли супроти млявої течії косяки риби, з боку Очакова на Чорноморку йшли та йшли вантажівки, скрепери, шурхотіли делікатними шинами «Жигулі» та «Лади»: північний люд уперто шукав шматочка дикого берега, недоцивілізованої ще природи, а трактористи й скреперисти – «обсягу робіт»... Два бородані-художники – один з Миколаєва, інший аж із-під Курська – розмірковували, як дістатися Кінбурна:

беззахисним серпиком лежала перед ними коса на свинцевій долоні розпеченого (до олов'яного полиску) Чорного моря. І скрики бакланів тонули в реактивному реві морської авіації – літаки забивали навіть рев циклону, що народжувався тут, і лише шерех піску під босими ногами звучав голосніше над усі звуки світу, бо він звучав дотиком до підшов...

Якою мовою розмовляють чорноморські чайки? А баклани? А реактивні літаки? А скрепери? А бульдозери? Якою мовою освідчуються небесам кінбурнські молоді сосонки? Про що волає просто неба поранений браконьєрами осетр – цар-риба, яка тут майже пощезла? І як освідчуємось ми самі – небу й землі, траві й воді, морській ропі й прісному джерелу, що спалахує блакитною квіткою між трав?

Господи, я так її любив у те наше незабутнє літо на Кінбурнській косі, коли ми жили вдвох в очеретяній хатинці просто неба! Тут ми могли намилюватися собою, віддавшись древнім інстинктам хижої і ніжної любові, твої бездонні очі таїли зоряне сяйво й удень; чому так хочеться втопитись в очах коханої, коли вона топиться в тобі – зринає небесна музика, коли зринає на нас благодать великих одкровень? І суворий християнський бог Саваоф опускає долу свій жезл, коли заблукалі в мегаполісу язичники любляться просто неба, й миррою пахнуть твої уста, високі хвилі твоїх грудей – вони сягають дев'ятибальної висоти, й звучить, і звучить музика – у стилі «grave» й «різолуто», й лише потому тоненько лунає скрипка цвіркуна в траві.

Виявляється, се він грав нам усі ті дні, коли ми любились, і лише мурахи обминали нас десятою дорогою, згуртовані колективістською занарядженою роботою та вражені гігантською роботою по спорудженню своєї мурашиної вавілонської вежі.

Ми любилися під вавілонською вежею брехні та обмов – і не боялися.

Я думаю про се, далекий мій спомине, коли самотньо бреду по Кінбурну, а тебе вже давно немає, і при зустрічі зі мною знайомий цвіркун похмуро ховає в футляр свій смик і скрипку та дивиться осудливо й суворо в знако-

митій своїй фрачній парі, і дедалі важче мені знайти спільну мову не тільки з птахами, цвіркунами, румійськими мурахами, а й із людьми, які вигадали рай, аби перетворити його на пекло.

Вавілонська вежа, як відомо, так і не була споруджена. На будівельників наслано ману, вони почали говорити різними мовами, відтак і залишилось тільки одне: красава й трагічна біблійська притча про будівничих, які хотіли сягнути неба – та так і не змогли.

Хіба і сам я не падаю з небес, як проклятий янгол, і чи не ти сам скидаєш мене звідти, наш убогий, окрадений наш український Боже?

А тут, в Очакові, мимоволі мислиш категоріями історичними. На цій землі пролітали колись скіфські вершники, мчали полчища царів Дарія й Александра Македонського, Іскандера Дворогого, яскрів білосніжний хітон ольвіополіта – в годину задуми, після кривавиці світової, понад лиманом лунав голос кіфареда, он вона, кіфара, звалена в запаснику краєзнавчого музею... А в часах ближчих – невситимі армії Оттоманської імперії, яничари-манкурти, татарські орди плюндрували цю землю, і ставали на прю козацькі паланки – тогочасні сторожові, прикордонні застави, гордо й неприступно стояв Козацький Град, який аж тепер пішов під воду одного з водосховищ Південно-Української АЕС, побіля «города Южноукраинска», як його названо: «просьба такая была у романтических атомостроителей», і на території суверенної гарбузової республіки виникла така інвазійна назва.

– Бог вам суддя, – сказав би я академікові Александрову й неакадемікові Щербині й навіть, незважаючи на чортячий атеїзм, перехрестився б та сплюнув: істинно, слабка чортяча сила там, де сила відомча!

Два з лишком століття тому назад на Кінбурні стояв Суворов. Козацький літописець Грабянка йшов на штурм турецької фортеці пліч-о-пліч із поручиком Гавриїлом Державшим. Очаків, Хаджибей, Ізмаїл – усюди козаци помагали суворовським лицарям. Недарма їхню сміливість так високо поцінувала імператриця Катерина, видаючи свій указ про знищення Січі...

Український хитрий чорт перехитрив сам себе й у волячій подобизні досі тягне своє ярмо, з ностальгією згадуючи юні еретичні ріжки тих, козацької вольниці, часів.

Хіба йому знати те, що знаємо ми, зводячи свою державність, суверенність на хисткому піску, Сипкому глії кожносторічних обманів сюзерена?

III

Що ми за люди? Звідки ми? Чи справді – «моголи», скіфи, анти чи якесь невідоме світове плем'я, розсипане по всіх континентах?

І чому було не жити на такій багатій землі всім-усім, без графи п'ятої в паспорті й навіть без паспорта, з посвідкою, скажімо, на право управління персональною чумацькою мажарою, як у далеких країнах – на «мерседес» або «вольво»?

Я пишу про болісну історію нашу – й отримую ляпаса. За те, що мене не засудили, не застрелили, не переїхали машиною, – і це не просто поблажливість, а так склалося, що степовики великодушніші. Але колискова земля скрипить...

Я йшов до старого чоловіка, який мене розкритикував за есе, і думав.

Звичайно, історія нашого краю, Північного Причорномор'я, – набагато складніша за мимовільні ілюзії в той чи той період.

Так історично склалося, що селились поблизу моря та лиману різні народи – ворожнеча їхня була від дикості. Але тепер од чого? Незнищеною була сама стихія народного життя. Того народу, що нині здеморалізований, став козаком Мамаєм при битій дорозі, по якій мчаться мінводгоспівські скрипучі вантажівки. Ще донедавна було б дико чути про розбрат між братами, але чи всі народи справді братерські?

І саме тоді, коли свобода стає реальністю, нас уперто штовхають до диктатури.

Розтислася залізна рука, якою хотіли нас загнати в щастя – лише спорохнявілі погруддя вождів і вождиків zostалися, та вони не розсипаються. Он уже й това-

риство «Сталін» є, й біля броньованого Ілліча № 2 не всихають живі квіти.

Чи й справді це нам судилося на всі віки?

...Мені випало попоїздити по країні нашій – у різних місцевостях бачив різне ставлення до культури, історії, пам'яті. Бачив прекрасні пам'ятники старовини в Грузії. Але бачив там і пам'ятники Сталіну, і сам побував у Горі – як було образити гостинних грузинських друзів? Адже автобус був із Тбілісі до Цхінвалі, автобус ЦК ЛКСМ Грузії, й дорогою бачив я не тільки старовинні замки й фортеці, а й бронзових чи гранітних Іллю Чавчавадзе й Михайла Лермонтова, ще рік залишався до побоїща в Тбілісі... В Оренбурзі дивувався з доглянутих гауптвахт для Тараса Шевченка. В краєзнавчому музеї бачив дублікат любовно виготовленої клітки, в якій везли пійманого Паніним Пугачова до Москви. Але й у станіці Ільїнській нема нічого, що б нагадувало про селянського царя, тільки табличка на правлінні колгоспу. Церква, на сходах до якої возсідав псевдо-Петро III, обезглавлена. Як до цього ставитись? Історії не переписиш – переписували вже... Все це непросте, неодномірне, і все-таки, чи не результат такого нехтування історичною правдою – події в Алма-Аті, в Нагірному Карабасі, Душанбе й інших, кров'ю мічених містах? Чи не спровоковані різня й побоїща впертим небажанням місцевого керівництва прислухатись до думки «низів» і намаганням знову загнати нас, як стадо, в черговий концтабірний рай? Перестрашений подіями в Прибалтиці, апарат уперто продовжує облплювати як не Рух, то платформи нових політичних партій, котрі ще тільки-тільки прокльовуються з чавунного ґрунту унітаризму.

Прийнято Закон про мови в Українській РСР, а відкрити українську школу в Миколаєві так само важко, як і до перебудови.

Легше, звісно, написати гасло і розтиражувати його, аніж день у день займатися послідовною, подвижницькою роботою. Справді втілити в життя принципи ленінської національної політики – відкрити нарешті україн-

ський театр драми й музичної комедії, відкрити – хай народні! – театри: болгарський, єврейський, молдавський, відкрити на перших порах бодай національні класи...

Ситуація виправляється, але як поволеньки! Ми проголошуємо: вороги перебудови – бюрократи, а вони засідають у парламенті. Ми говоримо про новий союзний договір, а Союз розвалюється навспак. Саме бюрократизм, який став нашою генетичною хворобою, як малокрів'я чи білокрів'я, породив не тільки національний, а й міжнаціональний нігілізм. Давно милосердя оголошено «ворожим проявом» – чи так легко побачити навч декретовану доброту? Молодики, що тусуються довкола любові до рок-музики, марок або маріхуани, – чи так багато вони знають про біди ближнього? Синдром речовизму, породжений проклятими дефіцитами, виплодив цілі армії безпам'ятних поколінь.

Та не всі безпам'ятні.

У Грузії, приміром, є СПТУ, де готують реставраторів древніх храмів. А де таке СПТУ в нас? Чи нема що реставрувати на Україні? «Манкуртизм» – ця дефініція з легкої руки киргизького класика стала загальноживаною. І мені зовсім не хочеться звинувачувати в манкуртизмі самого Айтматова, який писав свої останні романи російською мовою: киргизькою б не видали... Чингіз Торекулович назвав якомсь у «Правде» російську мову державною, – хіба ж фактично так не є? І хіба російський народ винний у тому, що кожен третій українець розмовляє не своєю мовою?

Хоча було б дивно, якби було інакше. От газета «Слово» – орган Товариства української мови імені Тараса Шевченка – подає хронологію нищення мови. Як не згадати, не здригнутися...

«– Імперські дії, спрямовані на ліквідацію гетьманської автономії, що її гарантовано актом 1654 року, а звідси й плюндрування культурно-освітніх, наукових і церковних позицій України.

– Указ Петра Першого про заборону української мови 1720 року (за цим указом було розсипано навіть друкарські каси в монастирях! –Д. К.).

- Указ Катерини Другої 1754 року.
- Царський Валувєвський циркуляр 1863 року.
- Емський царський указ 1876 року.
- Указ Миколи Другого 1914 року (заборона святкування ювілею Тараса Шевченка. – Д. К.).
- Сталінський терор проти української культури 1930 – 1953 років.
- І нарешті – тотальна брежнєвсько-сусловська денационалізація 1973 –кінець 80-х років».

Український народ вижив. На сьогодні. Чи виживе, чи житиме взавтра?

Кривулясті, як очаківські завулки, шляхи нашої історії. Власне, сама вона привела мене до будинку, де живе (дай Боже, щоб і жив!) – ще літо 88-го – Павло Григорович Шакін, автор листа до обласної партійної газети «Південна правда». Зовсім по-нашому: стаття в одному виданні, критика – в іншому. Написати б про це колись...

Мій співрозмовник і епістолярний опонент писав («Киева» він не читав) сувору цидулу. «Наша очаківська газета «Чорноморська зірка» надрукувала рік тому (влітку 1987-го. – Д. К.) виступ письменника Д. Кременя «Таємниця саркофага». В ньому є такий уривок:

«Адже не хто інший, як українські письменники десятиліттями залякували український народ жупелом українського буржуазного націоналізму. Результат? Мало хто з дітей українських письменників хоче вивчати українську мову. Якщо ж брати південь України, то неважко дізнатися, скільки шкіл з українською мовою навчання в Одесі, Херсоні. В моєму Миколаєві з 54 загальноосвітніх шкіл (а ще ж є вечірні, музичні, художні тощо) немає жодної з українською мовою навчання, в усіх діє «закон» звільнення від вивчення української мови...»

Цитую того, хто цитує мене. Стаття написана й уперше надрукована в 1987 році. Тепер – 1990-й. І що змінилось? Анічогісінько! Як і перше, української мови в жодній школі – тільки начебто планують «перевести» школу № 27... Поменшало звільнень, але ненабагато. Підкреслюю: після прийняття Закону про мови в Мико-

лаеві з'явилися такі російські газети, як «Родной причал», «Меркурий», «Галс», «Октябрьский проспект», було введено російськомовний додаток «Контакт» до обласної молодіжної газети «Ленінське плем'я», – і хіба дивно, коли заступником редактора взяли жінку, котра українською мовою не пише, не змогла працювати в районній – правда, українській газеті? Зате – член КПРС, вірний помічник обкомівських ідеологів, котрі завше знають, хто, де, коли, що, з ким... Тому, можливо, й у ВПШ невзабарі відбуде.

Мене лаяли письменники-колеги за критику письменників; але, на Бога, чи так далеко ті часи, коли лауреатами премії імені Я. Галана (знаємо, за що давали!) стала мало не сотня українських літераторів.

Мені досі здається, що інтерв'ю Віталія Коротича газеті «Молодь України», записане Юрієм Покальчуком, зробило більше добра: воно стало свого роду каталізатором і спонукою до того, щоб істинні наші літературні шедеври не лежали ні в спецхранах, ні в столах. Національна відраза українського поета Віталія Коротича до українських літераторів («шкварчали», мовляв) – справа особиста, не один Коротич був у часи застою конформістом, але не без кпину колишнього секретаря правління СПУ заворушились українські люди, так заворушились, що навіть після російського видання перевидали українською «Собор» Олеся Гончара. Якщо вже Гончар учора-позавчора був безправним – нащо видавати себе за месію тому чи іншому чоловікові? Але ця наша звичка плювати в сусіда... Я не веду приватного розслідування: хто виступав на захист Вячеслава Чорновола, крім цьованого Віктора Некрасова? Не питаю: хто іще виступив на захист Івана Дзюби, крім Миколи Лукаша? Мені додає віри, що такі люди були, хоча й пам'ятаю, хто отримував найвищі літературні премії саме в той час. Будьмо милосердні до ближніх – і нехай простять вони нам те, чого ми собі не простимо...

Підійматимусь крутими стежками до всіх, хто шукати-ме істину, та коли б справді був таким безстрашним

колись, як сьогодні, я, либонь, став би не членом Спілки, а зеком періоду розвинутого соціалізму. Хоча мені й досі важко звільнитись од думки: хіба вина бамобудівців чи атомобудівників, моїх дорогих ровесників та ровесниць, у тому, що вони стали жертвами всесоюзного маніпулювання молоддю, молодістю, вірою в романтичні ідеали? Все це непросто...

Й автор «Ланцюгової реакції» пише «Марію з полином в кінці століття», й автор «Подиху атомної» – «Чорнобильську мадонну»...

Судити за це їх? Вони просто не були пророками – й ніхто не був, за винятком пророків не призначуваних, а народжуваних. Хто думав про те, що Чорнобиль «рвоне»?

Але давній лист очаківського пенсіонера-голуб'ятника варто цитувати, бо це документ епохи, документ мислення епохи, в якій живемо. З глумливою іронією дідусь зацітував кореспонденцію І. Вознесенського (АПН) про південноафриканського хлопчика Млалі Сибісі й мої покайні рядки.

«...Ось ...два уривки на одну тему. Дмитро Кремінь і Млалі Сибісі – обидва відстоюють рідну мову. Однак: Д. Кремінь за викладання всіх предметів на рідній мові, а російську вчити як предмет. Млалі Сибісі зовсім відкидає нерідну мову. Причому українська та російська мови так споріднені, як африканська з африканас.

У даному випадку борців за рідну мову двоє – одному за тридцять (мені – Д. К.), а другому 13 років. Вони різні не тільки за віком, а й за характером відстоювання долі рідної мови і долі самого народу. Перший виріс і вчився в нашій країні – Дмитро Кремінь...

Сибісі – африканське прізвище, що воно означає, не знаю, але певен, що Сибісі Млалі – це те саме, що Бабрак Кармаль. їх багато з різних країн світу в нас навчається, а ще більше наших лежить в могилах у багатьох країнах світу – жодна країна не має стільки. І не навчає так багато і щиро, як ми. Одне будуємо, інше руйнуємо...»

Згадую. Ми сидимо з Павлом Григоровичем Шакіним на лавиці й ведемо бесіду, а перед нами пустельний берег,

понищений берег, ще не відмінили проекту віку, канал Дунай – Дніпро придумав не я, понищений берег – прямо за воротами подвір'я в давньогрецькому стилі, тут живе сестра письменника, що очолює найпрестижніший письменницький журнал, а поривний вітер відносить вниз шлейф іржавого, задушливого диму: нагору спинається ще один КраЗ, і мені неймовірно боляче бачити хорошу усмішку хорошої людини, водія, мій батько шофер і багато вивіз із лісосік столітніх стовбурів, аж поки Карпати не стали нагадувати своєю рослинністю Тянь-Шань...

І чи мені його клясти, а з ним і батька, і матір, яка серпом збирала жито, за велінням бозна-кого посіяне на розораних горах? А я ж із їхнього гіркого хліба виріс, а славив, як учили, міфічну владу міфічної країни, якої, виявилось, й не було...

Ще одна фата моргана. Вже нашого покоління. Мого! Свободи совісті в нас нема – одні ілюзії. Нема демократичного процесу – це просто законодавчий ілюзіон. О парламент, лобне місце наших ілюзій!

IV

Так ми сидітимемо віки – за філософською бесідою, в густих хащах бензину й солярки. Саме навпроти Кінбурнської коси, яка знала кращі часи неолітичного ренесансу.

Сухий, кощавий, з гривною довгого сивого волосся під легковажною кепкою, Павло Григорович розказує про те, що сам бачив або пережив. Як усі степовики-причорноморці, він фантастичний дід: чи то в нього далекий родак – сам Григорій Котовський, чи дружина Котовського – далека родичка, чи навіть сестра, – Господи, таких цікавих людей ніде нема!

Живемо в пустелі – мріємо про оазу. Така оманлива Чорноморія, такий оманливий Лиманський Гайявата снився мені ще в ті юні роки, яких не повернеш і за конвертовановалютні сни.

Нащо ви нам такий (епітети хай добере кожен читач) світ залишили?

І мені зовсім не хочеться питати дідуса: а як вижили ти? Чому вижили? Звичайно, Павло Григорович у великих начальниках не ходив. І не його вина, що країна в передкризовому чи вже кризовому стані. І ніхто не винен – ні уряд, ні колгосп, – що розвалена наша ідея, а між тим... А між тим істинно висока відповідальність за слово – перед очима читача – в нашого напівзамордованого радянського, сказати б, письменника.

Спасибі, що мене побивають камінням, – як не возмесі-янитись?

«Дмитро Кремінь – наш чоловік, наш письменник, як і В'ячеслав Чорновіл, Василь Стус, Дзюба, Олександр Кулик і багато інших (аж до Валерія Марченка). Але його (себто мої. – *Д. К.*) брати – товариші по перу – заговорили про смертельну загрозу рідній мові та культурі давно, не вичікуючи, поки зверху скажуть: «Валяй, хлопці! Говоріть про все, уже настала гласність». І за свою відвертість і правоту поплатилися волею, а дехто і життям своїм...»

Абсолютно справедливі слова.

Але парадокс у тому, що сісти у тюрму чи загинути я б хотів сьогодні, а не вчора, коли не сказав ані слова з того, що мав сказати. Як сказав – інша справа. Але казав же без страху...

...Ти мене оплачеш на тій землі, де ми любили, забувши про сінування в Карпатах та про існування таємних канцелярій. Обхопиш мою скривавлену голову – так і сидітимеш пропашою скіфською бабою на шосе, мимо ж пролітатимуть упізнавані об'єкти з персональними водіями та персональними повіями.

Закрий мої очі, закрій...

На з'їзді – установчому – Руху Павло Мовчан, виголосивши геніальну, як усе в ньому і в нього, промову, казав мені: «Дмитре, такі етномени, що трансплантують-ся в межах республіки, – це автохтони...»

Автохтон я, ось хто я такий.

І не знав я про свою автохтонію та звичайне для поета справіку – всюди і скрізь мені земля ввижалась

колискою. Я любив нашу сплюндровану землю за її біди й емігрував не в Канаду, а в себе. Я любив жінок, заглядаючи їм в очі, а не в паспорт із графою № 5. Та простить мені верховний Бог «Пам'яті» за таке «дикунство» й за брак класового чуття при повній наявності чуття ліричного.

Тільки тепер я знаю, що й виріс я серед автохтонів, – росіянин Михайло Машкін написав колись космічної популярності шлягер «Верховино, мати моя...» – я бачив, ще дитваком, живого Машкіна, трагічного самородка. Закарпаття – то колиска народів, і не дай, Боже, щоб там почали ділитися за етноознаками. Це буде останнім свідченням краху не те що перебудови – самого життя.

Коли в Полтаві проходив фестиваль – може, свято? – рідної мови, то, як розповідав мені поет Петро Скунць, в тамтешньому пединституті українських письменників зустрічали вельми своєрідно. Викладачі шепотом попереджували студентів: «Говорите по-українски, письменники идут!»

А я думаю, що потьомкінські села народились на півдні України, чи, якщо хочете, юге Руссийской імперии.

Коли великий полтавець Іван Котляревський витворював своїх безсмертних Возного й Финтика, ще існувала Задунайська Січ... А, бач, уже тоді зацвітало те, що розцвіло через століття. І ганити нікого – бо в народі героями Наталка Полтавка та Петро, а не загумінковий хохол-колабораціоніст і пристосуванець.

Назвіть мені його – я першим скину капелюха перед тим, хто декретом відмінить народження финтиків, возних, гнучкошиєнко-в-их і т. ін.

Та час іде. Фантастичний час – і для України. Коли на заключному вечорі-концерті в Кіровограді, де проходило свято української мови, наш видатний поет, неперевершений златоуст Дмитро Павличко прочитав тільки листа-звернення до уряду України з проханням надати українській мові державного статусу, – як бліднули, як жовкнули державні лики, бачили б ви!

А тепер, незважаючи ні на що, акт злуки роздертих українських земель визнано й відсвятковано всенародно. Хай там що пишуть «плюралістичні» видання на кшталт «Правди України» чи «Радянської України», але вшанування акту злуки УНР і ЗУНР стало фактом історичним.

Свічки од Дніпра до Дністра – живий ланцюг пам'яті.

Невже й мрія про оновлену, воскреслу Україну житиме тільки впродовж свічі? Упродовж подиху вільно зітхнулої людини, яка не нітиться гордого, лицарського слова «українець»?

Запалюю свічку...

Свічку до свічки...

Серце до серця возношую...

V

Коментуючи ситуацію в Литві, колишній член Політбюро ЦК КПРС Єгор Лигачов сказав кореспондентові газети «Аргументи и факты»: «Я думаю, це буде велика біда (мається на увазі вихід Литви зі складу СРСР. – Д.К.). Я двічі – років 30 тому і недавно – бував у Литві і бачив, як жив литовський народ в той час і наскільки краще став жити тепер.

Як буде зустрінuto виклик Литви?

У нас виробляється механізм виходу із Союзу. Й у відповідності з ним будемо вирішувати питання в рамках нашого закону.

Безперечно. Цій справі танки не допоможуть. Ми вже досить мудрі, щоб цього не повторювати. В цьому може-те не сумніватися».

Дуже знаменні слова – з уст людини, яку вважають радянським «яструбом». Танків у Прибалтиці й так досить, але хіба це вихід? Потопити в крові можна все населення Землі, а що від того матимуть владоможці?

Біда наша проте в іншому. Тій півкулі земній, де наша «одна шоста», наче якийсь фатум присудив жити не так, як люди. Унітаризм, цезаризм, диктаторство, однодумство – невже вони нам судилися набезвік?

Я думаю, що пережив Михайло Горбачов на виборах президента – агресивних партократів могло бути більше, аніж тих, хто його підтримав...

А згадаймо організований, зареєстрований партократією недавній лютневий мітинг: як його організатори залякували себе й нас кровопролиттям. Питання тільки одне: чи не сподівались вони на початок Великого Терору. Великої Крові? В країні, де ніколи демократії й не було, чи так важко партократії повалити генсека, який, по суті, позбавив КПРС диктаторської влади? А за тим...

VI

А що за тим, власне кажучи? Хоч скільки лякають нас військовим переворотом (аналогія квітня 1985 з лютим – липнем 1917) – ні генерал Родіонов, ні генерал Громов, кому пророкують – провокатори є завжди – диктаторство й бонапартизм, не рвалися: перший до каральної акції, другий – до влади. Це не когорта генералітету, з якої першим – і лиш! – був Корнілов...

Соло на галіфе мріє зіграти тільки недоумкуватий сталініст.

VII

Народ нагадує мені кришталеву дзвіницю, з якої зняли дзвони. Тепер можна б і вдарити на сполох. Але поки дзвонів нема, дзвіниця сама себе розбиває – чи варто задля дзвону?

VIII

Пишу своє есе два роки й два роки переконуюсь у тому, що новочасному літописцеві не вистачає одного: несуетності. Патерики, витворені в монастирських пустах, і досі для нас зразок неперевершений.

Оптимісти знають: мине час, і ми постанемо у всеозброєнні модернової техніки. Буде, скажімо, Нестор-літописець-XXX описувати події, користаючись із електронної техніки. Вона в нього заклинюватиме – радіація все проникатиме й проникатиме в гени заморської машини. Дисплейний літописець питиме воду зі справжнього ко-

лодзя, підтримуючи імідж українця таким традиційним робом: опускатиме відро в криницю разом із дозиметром. На почорнілих деревах без листя стоятимуть і стоятимуть колеса од віковічних возів чумацьких, на яких ми так довго йшли до прогресу: та годі чекати лелек – вони повмирають од білокрів'я. Тоді літописець замовкне, і литиметься світло золоторого місяця – козацького нашого сонця! – в потруєні душі та звироднілі серця.

Невже не виживемо, як виживають – і живуть – інші народи?

Навивпередки з'являються президенти республік, розвалюється золота химерія людського вічного потягу до вселенського щастя.

Невже в ім'я цього всі змагання – поміняти крісла?

У романі Ф. Достоєвського «Гравець» є така сцена: коли в поляка немає ані франка, він ставить ...на гонор.

Мені це більше подобається, аніж ставка на воляче смирення й волячу доброту.

Ми першими дозволили зробити з Києво-Могилянської академії хлів. Ми не знаємо наших національних геніїв. Ми не читаємо наших журналів, де вони, генії, сторозп'яті й воскреслі, постають перед нами.

В Узбекистані президент, у Литві Ландсбергіс, а в Києві... виключають із партії ініціаторів переходу Руху на платформу політичної партії.

Але не всюди так...

Варшава. Обід при свічках.

А власне, й не сама Варшава – передмістя її. А може, замість. Замок гетьмана Жолкевського. Або, може, якогось іншого коронного гетьмана. Минулого 1989 року там був Будинок творчості польських письменників. Тих, що були з ПОРП. Тепер уже ПОРП немає, але спогади мої zostалися, – при будь-якому ладі спогади не можуть коригуватися залежно від кон'юнктури політичного моменту.

Велика й репрезентативна група українських письменників гостює в польських колег. Але нас зустрічає й вітає один Войцех Жукровський.

Мені не все подобалося в оновленій Польщі. Смію залишитись при своїй думці: поляки в ставленні до українців не менші шовіністи, ніж росіяни: що король, що цар – один, м'яко кажучи, варіант. Я взагалі проти будь-яких альянсів України – чи Богдана з Олексієм Романовим, чи Мазепи з Карлом...

Ніхто нам не бажає щастя – і не побажає. Це треба пам'ятати. В мене свій погляд і на те, куди нам іти: хоч би куди ми йшли, колискову Україну ми не заберемо з собою нікуди. Треба будувати свій дім тут. Дозволю собі й таке: якщо ми не скористаємося з дарів перебудови, нам нічого не залишається, як зникнути. Поетапно. Поетнічно.

Я ставлю на Україну.

Хто хоче – ставте на кого й на що хочете.

Спасибі за гостину, бідніючі наші польські колеги, край великопанського столу, без алілуйщини, та й без доброти – при розмовах про польський «градек Львув», при потугах Романа Лубківського довести зворотне панівній демократичній більшості, про долю зникаючої української меншості. Не будемо, проте, пам'ятати зла, доки ми люди творчі, тож – милосердні. Спасибі, гмінне панство, за прощальний обід при свічках, спасибі. Я пам'ятаю.

Дмитро Павличко, який недавно став «сенатором», себто народним депутатом СРСР, обмінюється прощальними промовами з Войцехом Жукровським. Ораторське мистецтво Павличка мене потрясає менше, аніж проста й буденна деталь, повідомлена Жукровським: уряд Тадеуша Мазовецького попросив у народу позику... збіжжям. У нас до такого не додумуються: нема в кого просити. Доколективізувалися...

Складне життя в Польщі – прочитайте бодай газети. Але те, що народ повірив урядові журналіста й правоборця Мазовецького, що припинилися страйки, – такого нам не збагнути.

Ми говоримо про економію, а влаштовуємо прийоми. Нас же просто пригощатиме «шеф» польських письменників: дороговизна.

Я згадував тебе, мила моя, в цьому старовинному, старопольському парку. Згадував нашу юність, що пройшла під перехресним вогнем підозр і ненависті. Я рано став невіруючим, – може, інакше б жив, вірив би в богородне твоє ім'я, радів би з того, що ти щаслива, хоч виїшла заміж не за шельмованого юного поета...

Господи, як пече мені душу цей польський місяць!

Чому інші вміють жити інакше, краще чи ні?

ІХ

Пан Анджей, товариш Андрей – то польський поет Анджей Новак. Член ПОРП, випускник московських Вищих літературних курсів, – як йому ведеться тепер і чи працюють його «Аргументи»?

Анджесва наречена Беата й сам Анджей чекають мене в старовинному великогетьманському парку. Білі й чорні лебеді на плесі супокійного паркового озера гордовито сплескують крилами, непоквапно пливуть од берега до берега: польський гонор, хай і лебединий. Достоту крилаті гусари часів Хмельниччини...

Але чого ж нас увесь час тягне на криваву нашу історію? Що ми знаємо про неї, крім літописних зведень давніх часів: кожен володар писав свій «Короткий курс...»

Я довготерпелива людина. І довгопам'ятлива. Я ніколи не забуду цієї ночі у старогетьманському замку. Довкола мене витають божественні лики моїх колег – мир вам, вічні пророки українського слова! Мир вашим сльозам – і моїм! – які ми зронили в Білому Бору, в українському ліщеї, де на стенді під програмою й статутом Руху Іванки й Петрики писали: «Ми за Рух». Або: «Мати наша, Україно, забери нас звідси до себе». Я не забуду вчительки Марійки Філь-Мандрик, котра навчила дітей наших земляків рідного слова. Високочола, елегантна, молода пані вчителька зробила на чужинецькому терені в сто разів більше, ніж український міністр освіти з помилкою в прізвищі в себе вдома, в республіці.

Але поети – це поети.

Ми не перевірятимемо паспортів один в одного: поляк чи українець. Анджей думає: що буде взавтра, коли

«Солідарність» поставить хрест на ПОРП? Я думаю: що буде завтра? В «Літературке» читаю інтерв'ю з Алесем Адамовичем, і в нім пасаж про те, як на сесії Верховної Ради «праві» вимагали запровадити надзвичайний стан у країні. Ну, хоча б на кілька місяців. Ніяк не вийдемо зі стану облоги!

І тільки рішучість та терпеливість Горбачова не дозволили зробити того, що в Польщі пережили десять літ тому.

Генерали не задарма їдять свій хліб.

У старовинному гетьманському парку тиша. Під ногами шурхотить золотаве осіннє листя. Місяць після елгантного вина стає дедалі ріднішим.

У старовинному парку, в срібних водах озера – мільйонами свіч – сузір'я.

Чумацький Віз упав з українського неба в польське озеро. Сяє! Напевно, така аберація пам'яті – не випадкова. Як не випадкові алюзії: мені вчуваються голоси гетьманської варті, котра пропускає у ворота припізнлого вершника на замиленому коні. На далеких берегах Речі Посполитої – Хмельниччина? Коліївщина? Гетьманська безсонна варта безмовно пропускає вершника...

Що не кажіть, а з варшавського передмістя далі до себе.

Час неповторний: мільйони вітають Хоннекера, Чаушеску. Фідель Кастро знову збирає резервістів, бо американці можуть напасти, а всім усе байдуже...

Темпоритм доби.

Сіється мирне світло місяця крізь бронзу осіннього листя, й обличчя Беати випромінює сяйво: якби вже не було Андрія, чи не став би ним я?

У нічній сторожкій тиші – як не почути серцець Шопена й Раймонта, що гупають у костьолі?

Де наші серця?

Де наші собори?

– Якщо буде непереливки, приїдь до мене на Січ, на Україну, – жартома кажу Анджею. – Все-таки християнська земля...

Він сумовито усміхається: так, так, приїду, народ у вас добрий, але до чого дійшло; признайся, що ти з ПОРП, –

хтозна, чи не виженуть з роботи? Плюралізм – діло добре, але в Англії чи Франції, а ми непереможно-нетерпеливі, ми не вміємо слухати один одного, коли вже й Леха Валенсу не всі слухають.

А слухали ж!

Ми повірили в характер генерала Ярузельського, і він справді виголосив прекрасну промову, що закінчувалась дорогими для поляків словами національного Гімну...

За всі історичні гріхи наших предків – нехай простять нам камінні польські боги.

Прости нас і ти, український обкрадений Боже.

Прости нас і ти, російський обкрадений Боже.

Ні прелати, ні схизмати не винні в тому, що немає храму Христа Спасителя.

Тільки тепер, дізнавшись багато про що, з жахом думаю: а що, коли б собор Петра і Павла з фресками Мікеланджело стояв не в Римі, а поблизу Красної площі, в епоху розвинутого сталінського рене- і репресансу? Нещасна та людина, котра грузинів судить через Сталіна, українців – через Бандеру, росіян – через генералів Єжова чи Власова.

В якому соборі б'ється серце Пушкіна та Шевченка?

Серце Шопена, серце Міцкевича метрономом пульсує в косьолі...

Спільний дім і справді буде. В європейців. Наша ідея, а будують її... Коли на з'їзді Руху я побачив Адама Міхніка, я не повірив очам своїм: опісля тих страхітливих ярликів, котрі йому приклеювала навіть «Літературна газета», та в Києві... Так само для мене було потрясінням, що українських письменників – це вже у Варшаві – згодився прийняти Яцек Куронь, міністр праці та соціального розвитку в уряді Мазовецького. Спадають, спадають ідеологічні шори, гуманістичні засади приходять на зміну культивованому озлобленню.

Та чомусь гірко було усвідомлювати: он Адам Міхнік, просидівши в тюрмі чи не шість років, написав там же кілька книжок. Став членом ПЕН-клубу. Почесний член ПЕН-клубу Василь Стус, будучи висунутим на Нобелів-

ську премію, загадково загинув у тюрмі. Тепер, після врочистого перепоховання, палять його портрет на могилі, палять квіти на могилі Василя та його замордованих побратимів. Живий привид ежовсько-беріївських часів накладається на сьогоднішню мовби плюралістичну дійсність, і доки між нами ходитимуть ці невловимі провокатори, між народами спалахуватиме то гризня, то різня. Жоден уряд жодної – навіть бананової – країни не потерпів би такого. Ні Народичів. Ні Чорнобиля. Ні побиття скульптур Івана Гончара. Ні паплюження могил Стуса й Олексія Тихого, Юрія Литвина... Та чого чекати від керівництва, котре перетворило житницю Європи в заложницю Мінводгоспу. Демонтують Красноярську РЛС, але... дозволяють будувати РЛС на Закарпатті, АЕС – у Чигирині, в Криму, хімкомбінат – на Чорному морі, в Березівці на Одещині... П'ять років бреше народу уряд і п'ять років не може відселити жодного села, враженого радіацією. Центральне телебачення, центральні газети день у день пишуть про допомогу, яку надають постраждалим уряди Білорусії, Російської Федерації. Наш – лише заспокоює «громадськість» і не йде ні у відставку, ні на заслужений відпочинок. Скажімо, на дачний спокій поблизу четвертого реактора.

На горі горить реактор.

Під горою оре трактор...

І, мабуть, добре оре, коли Народицький район минулого року дістав перехідний червоний прапор за успіх в сільгоспвиробництві. Яке там переселення при реальній можливості за рахунок восьминогих коней і свиней добитись рекордних заготівель!

Х

У тяжкому часі живемо.

Політичний плюралізм, проголошений лідером партії й першим Президентом, у наших умовах спадкової автаркії пробивається? такою потугою й натугою, як барвінок крізь камінь.

Шок викликали в світі перетурбації в Східній Європі. Шок викликають окремі наші реалії в цивілізованому світі. Хоча... чи є він десь, цивілізований цей світ? Кров

лється повсюди, й анітрохи не менше блокадних вражень у Лівані, ніж у Єревані.

Наша нетерпимість нас таки і карає.

Хто буде при владі – важливо, бо кожна влада стикається з проблемою: нагодувати народ, одягнути народ, просвітити його. Це треба визнати хоча б задля плюралізму: КПРС не зуміла цього зробити майже за століття. Вона повинна перебудуватись або зникнути з політичної карти як сталінський витвір. КПРС Горбачова – гуманістична партія – не повинна мати нічого спільного з партбрахманами, з кастовістю, тоталітаризмом.

Це зрозуміло, й не треба падати грудьми на амбразуру поблизу персональних дач, у мурах яких догниває бібліотека Ярослава Мудрого.

Мовлено: від великого до смішного...

Невесело: від Володимира Великого до – мир його праху! – Володимира Васильовича...

Який плюралізм, яка можливість дискусії про ту ж статтю № 6? І хіба справа в її відміні? Йосиф Віссаріонович прекрасно обходився і без законодавчого камуфляжу... А справа, либонь, у тому, аби розбити опоку загуслих ідеологічних штампів та приписів. І справа, як на мене, не в самій можливості жити в багатопартійному суспільстві, справа в тому, аби відмовитися від силуваного моноліту однодумності й одновимірності: не можуть усі мислити й жити однаково...

У різних країнах – по-різному тривають процеси демократизації.

Не думаю, все-таки не думаю, що варто було інтерфронтувати ситуацію в республіці створенням робітничих спілок, рухів за соціалістичну (нібито Рух – анти, анти, анти... – знаємо це шельмування!) перебудову.

Маріонеткове мислення партійних лідерів України – не дивизна. Гляньмо, хто тільки не протекторував на цій «території» в радянські часи: болгарин Раковський, єврей Каганович, росіянин Постишев, Хрущов, Мельников, поляк Косіор, українці Коротченко, Шелест, Щербицький – за всіх історичних одмін важко сказати, що вони ошасливили не тільки український, а й усі народи України.

XI

Пишу ці рядки, сподіваючись, що Рух стане політичною партією. КПРС, Компартія України зостануться панівними, бо й апарат, і преса, й подвоєна платня – в них. А нововиниклі партії хай підвищують платню з нуля до нуля. Хоч таким політикам, як у нас, я взагалі не платив би нічого, – після соціальних експериментів ХХ століття я брав би з них податок за саму можливість політикувати. Та якщо люди тягнуться до свободи, треба все зробити, аби каральні органи (а вони чії? державні) взагалі були виведені з-під будь-якого партвпливу.

Сьогодні має наступити майбутнє.

XII

Вмирають люди, країни, цивілізації. Вмирають планети. Я, напевно, загину в автокатастрофі. Скам'янілий од віковичних трагедій, від всенародних невдач, полечу розбитою боспорською дорогою до золотоносної Ольвії, в країну легендарних скіфів.

Я стоятиму камінним скіфом для вас. Усіх, що є. Усіх, що будуть.

Я затулятиму камінне лице камінними руками, з-під камінних пальців тектиме – вік за віком – кам'яна сльоза. Мимо на персональних авто проїжджатимуть представники райкомів УКП, КПУ, УНДО, ГАНДО, асоціації «Леді ГандЗЯ» з Токіо і т. ін., вони мчатимуть у реставрований кооперативний рай, курортний діснейленд «Ольвія-менеджмент – жіноча ліга». Генеральний Манкурт Мамаєвич «лічно» оглядатиме тонкостанні ряди.

Я дивитимусь на представників демократії, що перемогла.

Камінний, я бачитиму, бенкетування політичної сіроми над берегами вічності – як допродуватимуть останнє, за що даватимуть валюту, – наших дівчат.

І тоді я не втримаюсь і зарідаю.

За всіх, за всіх...

1990

КУДИ ОРЕЛ НЕСЕ ДЕЛЬФІНА?

Есе

Божественний грек Діоніс усміхався мені весело й приязно. Бог був із розкошляною іржаво-сивою бородою, з натрудженими руками сатира, з вінком розвіяного вітром волосся.

Це було насправді. Грек Діонізіос Гораліматос із Афін. Та богом він – в іншому ремеслі: скульптурному. І стояв він на землі предків – у знаменитій Ольвії, в амфітеатрі старого городища.

Грек не знав української, я не знав грецької, але ми порозумілися – німецькою. «З украпленням окремих слов'янських слів, з перерахуванням великих попередників:

Геродот!

Фідій!

Софокл!

Мирон!

Яніс Ріцос!

Ха-ха! Діонізіос Гораліматос!..

Напевно, так дві тисячі років тому знайомилися в полиновому скіфському степу мілетські греки й царські скіфи. Недарма знайомилися, історія донесла до нас імена ольвіополітів та ім'я легендарного царя Скіла, котрий одружився на еллінці. Тоді це не вважалося ще за космополітизм. А може, вже тоді царям дозволялося переступати через палаючі межі ідеологем?

Так чи інакше, в Ольвії, а точніше – в заповіднику «Ольвія» Інституту археології АН УРСР того травневого дня було вельми людно. За два тисячоліття сюди й справді потрапив грек, а крім веселого й знаменитого грека, – його колеги-скульптори з різних куточків Європи і з Італії, і з Болгарії, з Румунії... Були й наші співвітчизники – уже теж напівіноземці: з Тбілісі та з Ашхабада, наприклад. Може, тільки мистецтво й здатне людей об'єднувати саме тепер? І скільки б крові не пролилося,

безкінечно так тривати не може, і люди повернуться до своїх осель, ремесел, надій?

Довкола – розбурхане море голодних і ситих людей у взаємному штормовому морі ненависті, імперський корабель сів на риф нескінченного «соціалістичного вибору», декларованого в партизанських умовах дострайкової Білорусії; у Цхінвалі вбивають, у Киргизії земля оголошена спадковичним надбанням одних тільки корінних жителів – киргизів, а в ковильних степах і в виноградних долах Ольвії – над Гіпанісом, овидом Кінної Ріки, як греки називали Південний Буг, зібралися тринадцять скульпторів висікти із знаменитого місцевого граніту кільканадцять фігур; і село тут зовсім не голодне, веселі, усміхнені люди, на вулиці Геродота бабуся в квітчастій запасці дає нам чималу амфору вина й відмовляється брати гроші.

Щастя – в окремо взятій Щасливій? – так перекладається, власне кажучи, з грецини Ольвія?! Над синім-синім од подошового неба роздоллям гіпанісько-бузької води, на тлі білених колон і білених хат, у спалахах святкових фейерверків, під утихомирене гурчання білих «Волг» представників місцевого ареопагу, в щемкому відлунні лебединого повернення, журавлиного ключа у високості? Адже це наш, український ирїй, казковий теплий край, куди з далеких північних широт злітаються на зимівлю королівські лебеді, чирки й вальдшнепи!..

Під високим ольвійським небом, усіяним мільярдами сузір'їв, на полиновий килим падаю на коліна:

Цей край такий білий од надії, у цій землі так стугонить кров предків, так мене колять у неофітські коліна позеленілі мідні наконечники стріл, і дзвонкова вода б'ється під старовинними мурами, дух безсмертного Байди при мені, Пречиста Богородиця усміхається з-над мурів Десятинної церкви, пізня зоря моя плаче надо мною, так чому, так чому не даси нам щастя наприкінці біблейського циклу, наш і нами розіп'ятий, окрадений наш український Боже?

Да-й! Да-ай! – безмовно кричать черепи з-під царських курганів, посірілі фаланги рук і ніг ворухнуться під віковичними травами, під мурами новочасних дач, вибудованих на предківських кістках і на предківських надіях, рок-сатири стрибають у подобині біблейських козлищ передо мною, скомороші маски царів і генсеків іржуть, кривляться, підморгують, блазнюють...

Але вже сходить у високості місяць – козацьке сонце, жовто-блакитні повісма ковили й малинові макові стяги оживають під ним, і грім українського солов'я лунає понад притихлим вишневим світом, окропленим росою. Це роса з проміння Звізди Чорнобиль, це божественний фіміам чернівецьких хімгігантів, це черлевий порошок кривбаських руд, і все одно флейта медоносної бджоли й скрипка степового коника, прекраснокомонного трав'яного божества, гучать над прекрасним і занапашеним світом.

II

Асфальтівка приморського бульвару вже розпечена так, що відчуваєш аж крізь підошву сандалій. Спекса. Від готелю «Гілея» в Очакові до місцевого краєзнавчого музею рукою подати. Музей – то й старовинна турецька мечеть, і православний храм, з якого місцеві прочани хочуть зробити знову християнський собор.

У наш час хіба подив? Дивує інше. Непам'ять. Очаків так і зостається «городом русской славы», та це – лише гомілетика, красивобрех; як пам'ятають, як бережуть суворовську пам'ять нащадки його гренадерів, я вже писав у «Таємниці саркофага» («Київ», № 2, 1988). Понищено-го багато. І все ж...

Історія – непроста штука. Я часто думаю: чому тікав Мазепа – разом із Карлом XII – через очаківські улуси, турецькою територією? Так занотовано в «Подорожньому щоденнику» словацького єзуїта Данієля Крмана. На території музею зберігся й раритет український – погруддя Головатого. Трагедія історії – навіч...

Саме перервана історія мстить чи не найбільше. Вбилі Олександра II напередодні прийняття конституції, й

ось маємо... А що було б, коли б окрилений першими успіхами світової війни Микола II таки «прибив щита» на Царграді. тобто Константинополі-Стамбулі? Й чому саме турки – віковічні начебто вороги росіян і їх південної імперської експансії – прийняли російських біженців у Галліполі та в Стамбулі, по більших і менших містечках? У них уже був Ататюрк, але саме турки проявили таке милосердя, яке ми звично називали колись християнським...

Усі ми в чомусь більшовики. Нетерпимістю своєю. Чорно-білим зором. Воскресла нині історіографія засвідчила – після перемоги червоних у Криму, в гірких і кривавих присиваських полинах, було розстріляно понад тридцять тисяч «золотопогонників», – тих, які здалися на милість переможців. Повірівши в обіцянки червоних. І дух непримиренності досі витає над нами.

Козаки допомогали суворовцям брати й Очаків, і Хаджибей (там виросла потім Одеса), й Ізмаїл.

Під Ізмаїлом Суворов вишикував своїх гренадерів перед неприступною фортецею, з високих мурів якої насміхалися над військом яничари. Вихопив шпагу, змахнув нею:

– Мы русские! Какой восторг!

І фортеця впала...

В цей же час каральні війська імперії нищили Запорозьку Січ, і Головатому судилося повести козаків на Кубань, і так зникла не тільки перша в Європі козацька республіка, – сам дух свободи, пориву до волі. Турки прийняли Задунайську Січ. Як прийняли свого часу козаків-некрасовців, сподвижників Кондратія Булавіна. Домів нащадки їх повернулися чи не в шістдесяті роки. Мені випало, восени 1982 року, розмовляти з ними в селі (чи містечку?) Новокумівці Лівомукумівського району на Ставропіллі.

Симптоматично: некрасовців прийняли саме там, де працював тоді М. Горбачов.

Тієї ранньої осені вісімдесят другого мені довелося об'їхати багато. Ставрополь, Тиберда, Домбай, Марухсь-

кий перевал. У козацьких селах, у калмицьких степах приймали нас і чемно, і речно; в світі вже відчувався якийсь тектонічний неспокій, у блідуватому віконечку телеекрана вечорами бачили ми приїзд Брежнєва в Баку, костюмовані карнавали, вічно усміхнене обличчя Алієва, нетверду ходу генсека з пересмикнутим, наче од болю, обличчям, – і веселоші, веселоші, веселоші...

Тривожне й штучне було в усьому тому. Тектонічний розлам не забарився, невдовзі Брежнєв умер: коли опустили труну, впустили її, й деревина так гухнула, наче земля розламалася й тяжко ревнула...

Тектонічний розлам стався. Й тут, на півдні України, де кристалічний щит Європи, теж. Як жити далі – не відає ніхто: ні хранителі Кримської автономії без кримсько-татарського народу, ні хаджибейський (читай – одеський) професор Сурілов, творець теорії про новоросійську людність і новоросійську автономію. Таврида, Новоросія... Це вже було. Ще за графа Воронцова. Та що той граф професорові...

Могили предків нам, очевидно, мстять. І як не мстити! В Миколаєві зоопарк на місці колишнього інтернаціонального кладовища. В Миколаєві ж ще в тридцятих роках органами НКВС розрито могилу російського зодчого Фалеева, і перепоховали його... в усипальниці Аркаса. Того, того, автора опери «Катерина», «Історії України-Руси...». Досі в обласному центрі новочасні варвари розривають древні могили – в пошуках скарбів.

Ну, де ще знайдеш таку країну...

«Наші» – за Невзоровим, яких уже й у Болгарії не приймають, – активно добуваються стамбульських околиць. Одна очаківська перукарка протягом року побувала за кордоном п'ять (5) разів. У цивілізованому суспільстві це не дивина. Та от яка штука: ніяк не може добути закордонну «краснокожую паспортину» поет Іван Царинний, якому конче потрібне лікування, як інваліду, має і запрошення від своїх друзів у Болгарії. Ні генконсульство, ні представництво «Балкантуриста» в Києві для місцевого овірівського начальства не гарант. Те не

гарант, се не гарант, а те – не документ, і взагалі письменник – не те... От перукарка – те. Хоча й не треба служити в «компетентних» органах, аби знати, що так просто п'ять (5) рейдів з ікрою за кордон не роблять. А в Очакові – прикордонна застава, та ті ж контролюючі, вивчаючі, пускаючо-невипускаючі та ін. «органи».

М-да, що циркульник севільський, що очаківський...

А втім, особисто мене не тягне за кордон. Навіть при тому, що рідний брат працює на митниці. Машини, крім пральної, не маю, а по лінії СПУ чи ПЕНу було кому, є кому, буде кому їздити – нехай хлопці тішаються.

А лебеді прилітають на Чорне море кожної зими. На чорному – біле, пречисте, мов божественні ангели. У морі, котре готується до катастрофічного сірководневого вибуху, стоять біля Воріт Життя і Воріт Смерті, летять на Кінбурнський заповідник. І що їм тектонічні зсуви та зрушення земної кори, коли ще небо в них не одібрали ні літаки, ні ракети, ні «крилаті» браконьєри з Чорноморсько-Сиваського заповідника?

Схилимося над картою. Над картою найпівденнішої області – Миколаївської. Над картою адміністративно-територіальною чи енциклопедичною з давніми додатками про флору та фауну. На великих, широкоформатних картографічних полотнах, котрі тепер не мають грифу «секретно», можна побачити острови, острови, острови... Острів Березань і острів Зміїний, Аджигол і Майський (до слова – рукотворний, насипаний кріпаками, що пішли з козаків). А ще відшукати схожу на палаш Кінбурнську косу. Є ще Руська, Тендрівська. Багато чого казково-загадкового в Чорному морі зосталося.

Кінбурн – зачарована земля. Прекрасна й ваблива. Галілея туристів і шукачів інтимних пригод у стилі Адама та Єви, тяжка земля місцевих жителів – переважно рибалок, котрі живуть на стику води й суші. Кінбурн одрізаний від Очакова смугою моря, дотичний – суходолом – до сусідньої Херсонщини. Робить честь миколаївському керівництву, між іншим: вони не зробили з Кінбурн того, що херсонці – з Асканією Новою. Хоча ша-

лені бурі часу промчали й над цими водами, й над цими пісками, боже мій! Й досі на Тендрівській косі живуть мустанги – нащадки тих огирів і кобилиць, які zostалися тут після евакуації з Тендри берегової батареї в тяжкому й грізному сорок першому. Навчилися пити солоно воду? Розшукали прісні джерела?

Кінбурнський заповідний райок... Мені важко достеменно визначити, наскільки мали рацію адміністратори сталінської доби, коли в пам'ятному 1937 році створили Миколаївську область, увівши до її складу по шматочках землі тієї чи іншої з існуючих областей, «дарували» нам і Кінбурн, і інші заповідні місця.

Острівне півострівне мислення – це стало вже параноїдальним, нав'язливим, ця ідея фікс уже полонила й кінбурнців: аби захистити себе та землю півострова від нашестя відпочиваючих, добиваються вони, щоб косу оголосили національним парком. Або заповідником.

І я їх розумію.

Обмежено квоту Соловецьких островів – для туристів (для зеків із СЛОНу та СТОНу обмежень не було). Невесело сприймають «відкриття» сахалінці, жителі Курільських островів і, взагалі, тих місць, де ще трохи зосталося природи, трохи риби, трохи солі...

На Кінбурні не вдалося Мінводгоспу УРСР влаштувати звалище просякненого сірководнем мулу, котрий добувався з моря в період «розвиненого будівництва» каналу Дунай – Дніпро. «Закрили канал», хоча дамба – хай і недобудована – стримить у морі. Тепер збираються повторити досвід із дамбою в ольвійському заповідному амфітеатрі, котрий пішов у воду. Ну, що ж. Усі «перетворювачі» живі, посідають високі, президійні місця, вгатили 100 мільйонів – хто за них відповів? А техніка – техніка жде «великого фронту робіт!» Мов доісторичні динозаври, стиха погуркують велетенські машини...

Прийде час – і...

«Кінбурнський «старший» – голова виконкому Покровської сільради Григорій Михайлович Агафонов, потираю-

чи пожовклі від тютюну, тонкі й нервові руки писаря, мрійливо казав мені:

— Ми б хотіли на Кінбурні національний парк. Ну, якщо не зразу, то хоча б поступово зробити заповідник, або заказник, а по тому вже й національний парк. Інакше пропадемо...

А може, думав я, це просто «маніловщина»? В магазинах — що на косі, що на «материку» — хоч свисти, полиці порожні, а тут — справа на мільйони. Де їх узяти на створення національного парку? Для того, щоб сплундрувати косу — будь ласка, мінводгоспівці не скупилися. А щоб у нас та щось уберегти від залізного поступу «цивілізаторів»... дзуськи, нема грошей!

А може, вихід у тому, щоб зберегти залишки реліктової природи, перетворити Кінбурн у неприступну фортецю, яку й Суворов не взяв би штурмом, нікого туди не пускати. Знову — «зона»... Та це й неможливо: на косі пропадеш без материка. Хліб тут не росте, а риби навіть для такого чернечого раціону, ясна річ, замало...

Якби-косу оголосили заповідником тридцять років тому!

Скільки всього можна було б уберегти, — Бож-же ж ти мій! Та й це теж під сумнівом. Відомо, у що й на що перетворили природу того ж Криму «слуги народу». «Зразкове мисливське господарство» є й на Кінбурні — багато колись портретованих членів і кандидатів у члени Політбюро ЦК КПРС і ЦК КПУ тут перебувало.

Біблейський цикл на порозі свого завершення, й неважко уявити, що станеться з окошинами колись розкішної природи, якщо й надалі будуть споруджуватись «проекти століття» на кшталт горезвісного каналу Дунай—Дніпро, Очаківського гідровузла, якщо зажерлива сарана можновладних браконьєрів методично спустошуватиме острівці незайманої природи, добиватиме останніх зайчиків і косуль, доловлюватиме останні косяки скумбрії й ставриди, тарані й ляща, сазана дунайського, бичка чорноморського, глосика й камбалу, кефаль...

Збагачені «вірним ученням», імперські сили анічого не зробили навіть для удосконалення імперії, для вироблення бодай привабливішого іміджу.

Герб Ольвії був такий: орел несе в пазурях дельфіна. Куди відніс ольвійський орел ольвійського дельфіна – видно по бур'янищах на місці давнього поліса. Куди російський імперський орел відніс промовляючи рибу – козацьку християнську демократію, теж відомо. Імперський двоглавий орел не здається. Він – символ диктатури, автаркії, деспотизму, тиранії, символ імперії – не випускає зі своїх пазурів жодну демократію.

Дельфін – промовляюча, говоряща риба, всі інші – німі.

Куди орел несе дельфіна – куди несе перші демократії Союзу?

І Горбачов по-своєму дельфін. А й його вже підхопив у свої пазури двоглавий і несе й несе...

Чіпка, многолика Система нікого не випускає зі своїх пазурів. І мала втіха від того, що в нас і найніміщі риби кричать – од голоду й холоду, від безнадії й розпачу над могильною ямою.

В самодержавні пера вбирається птаство російських автономій на просторах од Білого до Чорного морів. Українська автономія «на юге России»? Дати б їй подобу двоглавого горобця? Один із моїх зманкуртизованих знайомих на прізвище Горобець мову свого батька так і називає: риб'яча. Українська мова – риб'яча. А дельфін – риба? А двоглавий горобець на прапорі Новоросійської автономії – годиться?

Кожному громадянину нормальної країни важливіше не те, хто там, НА ГОРІ, важливо – реалізувати себе, як особистість. А в нас політика, політикування, більшовицька гомілетика (красномовство) давно вже замінили й хліб, і штани. Спалахи расизму, фашизму в нашій країні – чи не різновид голодних бунтів, імперського розпаду?

Дельфін квилить і плаче, та орел на те зважає мало.

...Куди, куди летить орел?

III

Наші предки ходили колись так – «із варяг у греки». І ми ходимо, бо досі варягами єсмо.

«Тріщина світу пройшла через поетове серце», – писав Гейне. Ах, скільки сердець розпанахано навпіл – і тектонікою історії, й саперною лопаткою, й кривим ятаганом, як у Геташені!

Не дай, Господи, не дай! Дай мудрості всім на благо-словенній і трагічній землі суцим – більше ста народів, народностей, націй жили в Україні віками. Дай кожному собор а чи мечеть, дай капище язичникам і дзвіночок кришнітам, синагогу й партком, храм і будинок політосвіти...

Дедалі частіше ті, хто мовив про плюралізм і демократію, не приймають ані перше, ані друге. Був народ – став охлос. Була конструктивна робота – стала деструктивна сила... І т. д., і т. ін. А хто ж мислить про народ?

Наш український президент Леонід Макарович Кравчук дуже мудро сказав у Києві кореспонденту газети «Крісчен сайєнс монітор» з Бостона: «...в політиці неможливо ставити нереалістичні цілі. Ми можемо всього наобіцяти народу, пообіцяти в три рази підвищити зарплату й пенсії, й народу це сподобається. Та як можна подібне обіцяти, коли знаєш: у нас щороку – спад?»

Якщо Єльцин збирається експортувати дорогоцінності та золото, продавати ресурси, нафту, що ж, це, звичайно, одна з можливостей, але це шлях до залежності, а не до промислового розвитку.

Леонід Макарович добре знає «коридори влади».

Колишній дисидент, людина мудра й мужня, В'ячеслав Чорновіл – нині голова Львівської обласної Ради – в інтерв'ю газети «Фігаро» теж говорить розумні речі: він вірить у те, що кровопролиття на Україні не буде. І ніякого русофобства, що дуже важливо! Зацитую:

« – Чи не тривожать вас протиріччя в культурі і звичаях між різними частинами України?»

Ні. Східна Україна також перебуває в стані пробудження. Я одержав сотні телеграм звідти, люди питали, чи не зможуть вони приїхати голосувати до нас (напередодні референдуму. – Д. К.), аби висловити своє

ставлення до незалежності. Цю можливість варто було б їм надати.

Ви мовите про незалежність, але що робити з багатьма нитями, що зв'язують вас із Росією?

Рівноправні зв'язки, само собою, треба розширювати. Ми це зробили, коли підписали договір із Єльциним. У будь-якому випадку ясно, що Радянський Союз розпадається, економіка розвалюється. Я прихильник відкритого і демократичного суспільства, України, рівно відкритої на Схід і на Захід. Коли нації співробітничать – це природний процес».

IV

Ейфорія перших перебудовних літ минула безповоротно. Та замість йти далі, владні структури прагнули повернути «голоблі» назад. Не вселяє оптимізму балансування на грані громадянського розбрату вже не тільки «окраїн імперії», а й центральних областей, територій.

Самодержавний двоглавий орел – щоправда, не з коронами, а з серпчками й молоточками – став двоглавим горобцем на смітниках Європи й Азії – так це бачиться нині. Але той же серп, той же молот для нас не тільки державна геральдика. Це й знаряддя праці – де там технології XXI століття!

Прикро себе почувати відсталими, але коли ми хочемо вийти на простір двадцять першого століття – пора не вигадувати, треба повернутися до колеса. Винайденого давно.

Як навернення до великої мрії, стає нам знання своєї – та й загальнолюдської історії. Мудрі японці вже побували на бузьких, на чорноморських берегах. У пошуках Великого Шовкового Шляху. Десь отут, десь отут, попід товщею пилу й коріння трав, дзвіночки караванів, рикання верблюдів та іржання коней, у мареві – постаті вершників, котрі несли й везли не руїну, а шовк...

А витоки Шовкового Шляху – в Китаї.

Площа Таньаймень не забула ще кров, але там, при початку Великого Шовкового – цивілізований шлях людства, в нас – при кінці Великого Шовкового – ні шовку, ні шляху. Жаль!

Тільки гіпотетично можна писати про те, як би ми могли жити на цій землі, коли б жили в ім'я життя, в ім'я народження та гармонії. На цій землі, вже такій занапащеній – мова може йти лише про виживання. Не тільки для мене – для багатьох моїх співвітчизників – образ Великого Шовкового Шляху мав би стати образом відродження, відходу, відбуття од берегів мертвотної системи до оберегів духовності. Не Дике Поле – оаза манить нас і не кровопролиття, не бажання осідлати чужого коня. Прагнення запрягти свого коня в свого плуга, на своїй землі...

Діонізіос Гораліматос, афінянин, скульптор і філософ, усміхається такою усмішкою, якої не побачиш у наших вічно заклопотаних митців.

Він підводить мене до однієї з трьох скульптур, піднімає вказівного пальця й пояснює: ці руки-крила на п'єдесталі – символ вселюдського порозуміння. На п'єдесталі – начертані ним літери. Це староеллінський шрифт; як у нас – старослов'янські «в'язь», у греків – «оркейк». І хто не зрозуміє хвилювання: поряд, на території старого городища, не гранітні, мармурові брили з такими ж стрільчатими чіткими літерами. Мов давнина і сучасність об'єдналися, розкрилися.

Такі – лебедині! – крила не хапатимуть у свої кігтики мовлячу рибу, такі крила од лебединої сурми, лебединого горла, не від пазурів, нігтиків, кігтиків. І друга скульптура – серце в руці, і третя скульптура – жіноче лоно, – не мають анітрохи з того арсеналу примітивної агресивності, котру ми затямили з вітчизняних «ваянь». Наші жінки – такі, на кшталт Київської Баби, – відвикли не тільки від любостая, від серпа, нездарно-декоративні ручища їх ухопилися за меч, амазонки соцреалізму, вони ладні не народжувати – обезглавлювати...

За якийсь місяць скульптори виробили особливий сленг: он уже Гультієро Моччені, художник із Мілана, цілі фрази промовляє українською мовою. Жевжикуватий, з вусами й борідкою д'Артаньяна румун Антоні-Константіне Шевцов – українсько-російсько-французько-румунсько-грецькою...

На тектонічних розламах минулого, на тектонічному розламі сучасності – добрі й натхненні люди.

З великим сумом думаю, що розпад імперії поховав під своїми важкими брилами, під своїм кристалічним щитом і стосунки між письменниками різних республік, і між «власне своїми».

Нетерпимість, захланність, неконструктивність, – хіба в нас мало декларацій навіть у масштабах колгоспу та ферми? – пронизали багато суто письменницьких структур, і тяжко тепер воскресити навіть їх добротворчу суть. Прочитайте наших попередників на цій землі, – їх тут побувало багато. Тут, на розстаннях Великого Шовкового... Геродот побував на Північному Причорномор'ї ще в 5 ст. до н. е. Пліній Старший – в 1 ст. н. е. Вірменський хроніст Зеноб Глак – у 7 ст. і після відвідин Куара (Києва – Д. К.) змалював його.

Важко списувати малознання й незнання на щось квазінаціональне. Чи багато самозакоханих членів СПУ знають про існування київських глаголичних табличок, так блискуче описаних членом-кореспондентом Української АН Василем Німчуком? Закарпатцем, котрий для лексикографічної науки України зробив так багато, й цим – як первосвященики, котрі хрестили Київську Русь, – повертає нам пам'ять про Києво-Могилянську академію, про наш культурний патерналізм і хліборобську вдачу, пам'ять про те, що Максим Березовський учився з Моцартом, що ми – козацькі, опришківські діти, а не робоча, воляча нація рабів, що кулуари та президії не замінять подвижницької роботи воскресання, – треба вийти зі стану заціпеніння, з анабіозу рабства – через культуру, не любити самі гасла...

Ради Господа Бога, хіба ми вже – Україна? Ми ще Малоросія, овва...

VI

Амфори. Руїни...

Трохи України.

В Ольвії так, але й усюди так, – на колишньому Дикому Полі, де міста й містечка, села й сільця.

Сучасний Первомайськ, отецька земля Миколи Вінграновського, Віталія Колодія, Андрія Ярмульського, Станіс-

лава Павловського, Олекси Різниченка, – це тільки письменники! – і видатного художника Андрія; Антонюка отецька земля, колиска його малярства; колись мав і грецьке ім'я – Ольгополь (Богополь – одна із його частин), і козацьке ім'я – Орлик.

Уже згадуваний цар так і не встиг підписати Конституцію. Олександра II зацькували, як зайця, народовольці. Але Конституція була – задовго до американської, – на тій землі, котру самодержавним орлом розірвано, розтоптано, позбавлено мови саме за царів. Гетьман Орлик підписав першу – українському народу впродовж століть невідому! – Конституцію ще в 1710 році.

Вже по тому були в США: 1781 рік – Згода про федерацію, далі – Конституція Джорджа Вашингтона 1787 року. Далі – французька й польська...

Можна мріяти, як би ми жили, коли б...

VII

Катер «Меркурій», побратим і тезко знаменитого брига, який так прославився під командуванням капітана О. Казарського (під час російсько-турецької війни 1827–1828 рр. вступив у двобій з двома турецькими лінкорами, мав своїх 18 гармат – проти 218 турецьких і відірвався від переслідування; капітана, флігель-ад'ютанта свити Миколая І, поховано в Миколаєві), стиха погуркує на очаківському причалі.

У час, коли нестерпно болить душа за втраченим світом первісного, природного, коли забуваєш про те, що – так-так, – і тоді хапалися за палицю чи лук, – душа проситься на Кінбурн.

Ти день і ніч задихаєшся в смердючих випарах мегаполіса, у смогу й нечистотах, у чергах за шматком ковбаси та брусочком мила, за пастою для зубів і за порцеляною замість зубів, у політикуванні провінціалів і в провінційщині буття, – як же рветься душа, мов запазурений дельфін! – і на чисту воду, й на чисте повітря заповідних обривів...

Зимового раннього рана біля причалу стоїть катер, катерочок, котигорошко «Меркурій», синя цівка диму рветься з рури, мов синя піна з морди схвильованого лошака.

Матрос перекидає на пристань трап – і восходить!

Біблейський люд живе на Кінбурні.

Старий рибалка, ледь скинувши рюкзак із хлібом та консервами, розказує, яка-а колись у Чорному морі риба була. Та про морські дивовижі. Приміром, про морського коника.

Водиться, значить, така риба, поблизу острова Березань. Цілі колонії тут риби-коника. Може, тому й Гіпаніс – Кінна Ріка? І Понт Евксінський – Море Ласкаве? – Коли риба гуляє, – мружиться дід, – то вона... треться. Треться, значить, коник і лошиця. А коли надійде час викидати ікру, лошиця відкладає її... самому конику. Така, значить, у коника загогулина є. Так що він і вироджує мальків. А як він у страшних муках мальків вироджує, то вона вже – що ти хочеш, з іншим уже треться! Ха-ха! Як сучасні дівки! Оно влітку скільки таких лошиць із дурними лошаками!

Старий рибалка хитро усміхається в запорозькі вуса, дивиться на мене: ти, бува, не з таких коників?

Греки називали скіфів «прекраснокомонними» – така посадка на коні була в степових воїв, а тут, бачиш, і в морі вершники...

Ідемо до берега, на самому окошечку якого замерла покинута мотофелюга.

До коси, одначе, катер одразу пристати не може – заважають льодові тороси. Та, нарешті ось він, берег. Жовтий пісок у прожилках посірілого снігу. Сосни на березі. Сосни – вдалині. Прихисток із гофрованого заліза – причал. Автобус із двома ведучими мостами.

Як подекують, приїздив на косу пополювати сам Брежнев. Був начебто і його зять, Чурбанов, якого доставили на кораблі з військовим оркестром. За скатертю-самобранкою похилився Чурбанов:

– А де ваші знамениті... чорноморські раки?..

Раки – то й раки. Хоча в морі – краби, та спецпідрозділ водолазів дістав за годину раків із дніпровських чи бузьких заплав.

Вам зварити? – запитали в сановного генерал-полковника.

Та я просто поцікавився, – позіхнув зять. І такі легенди в легендарному краї ходять.

Де там істина, де поголос, – тяжко знайти кінці. Хоча нині, в час «бартерних» договорів «чартерні» рейси на рибну косу несподіваними не назвеш.

– Що це за район такий? – допитувався вусань у чорному береті, в хвацькій шкірянці. – Не може нас од зайшлих захистити, та й нам нічого не дає. Ми б під турків уже подалися, так Стамбул далеко, а Херсон близько. Ні тобі ловити рибу, ні тобі ікри – щоб я платив півтори тисячі штраф за кіло?

Сумно це чи ні, але й лови, і стрілянина на косі часті. Чи не тому все менше й менше риби в затоках біля коси, чи не тому кефалі давно вже не видно, й мова про неї – як про міфічну риб'ячу богородицю, котра зачинає своїх мальків біля далеких стамбульських берегів?

Стамбульські базари переповнені рибою, – кефаль і скумбрія, глосик і ставрида, чорноморський бичок, сазан дунайський, судак, тараня, тюлька...

Багатий базар, – сумно ділився зі мною художник Володимир Бахтов, котрий у цьому місті бував і туристом, і моряком, і живописцем та графіком.

А було ж у нас, було риби – не дай Бо', – тужили в розмовах старі рибалки та згадували старі часи й часи недавні.

А птаство?

Георгій Якович Попов – єгер у відставці. Останнім часом працював на Аджиголі.

– Бідне все, бідне, – бідкався він. – Батько, тямлю, перед війною по три мішки нирків набивав, а тепер птаство бідне.

Георгій Якович – великий любитель зимуючого в наших краях птаства. З любов'ю розповідає про королівських лебедів, про нирків і крячок, про кроншнепів і вальдшнепів, які прилітають сюди.

Оно дивіться, – креслить пальцем на долоні, темній, мов грозова чорноморська глибинь. – Прилетіли взимку качки, а на воді – лід. І не можуть вони ні купатися, ні корму собі добути. Треба, значить, ополонку їм зробити.

Бувало, прорубаю ополонку, дивлюся, – гарні птахи! За годину-другу лунка на кілька метрів розширюється, – так вони хлюпочуться, та пірнають, та шукають корму, що воду довкола себе розігривають, аж плавиться лід.

А як лебеді?

Ну, то птаство горде. Теж, одначе, треба його рятувати. Підгодовувати, коли люта зима. В нас на Кінбурні часто забирають лебедів додому. Із домашніми гусьми й качками доглядають. А прийде весна – вони полетять-полетять і лише на прощання роблять кола та сурмлять-сурмлять...

А ще в мене було, – продовжує він, – коли працював егерем. Робив для качок спеціальні вольєри. Там вони, при воді, висиджували каченят. Бувало, йду до них із кормом, вони, – рап-рап-рап, – як домашні, кидаються до мене. Звикли! Не дай Бог, іде хтось чужий – тільки шубовсть у воду!

Біблейська, сувора тут узимку природа. Суворі, біблейські доли. Навіть імення – епічні, біблейські, козацькі: Трохим Іович, Дмитро Іович, дід Іов, або – прізвища Кошовий, Дубинда, Дяченко, Книга...

Дмитро Іванович Кошовий. Старий чи літній, але міцний дід. Буйні вуса погладжує вказівним пальцем – елегантно, хай йому грець...

– Полювання, – авторитетно проказує, – на любителя. В мене ружйю літ зо тридцять було. Ну, вбив за цей час із сім качок. А ще стільки, може, син підстрелив. Щось не йшло мені стріляти по птахах. Воно ж таке ніжне, таке довірливе. Риба – то справа інша, риба – німа. Кричить на гачку – не почувеш...

Між тим і на Кінбурні риба «починає говорити» – народжується кінбурнська демократія. Начальству в рот не заглядають, висловлюються вільно, з гідністю, хоч і без істеричної злоби.

Микола Малина, чоловік середнього віку, згадує про інше. Як приїздили на косу художники, письменники. Іван

Григурко. Олександр Зима. Кара небесна, – вже нема в живих ні першого, ні другого, високоталановитих і шляхетних друзів моїх...

Тільки десь тут, на косі, лісникує брат Зими. Де він?

А ще Микола Малина згадує, як ховали – везли з Очакова катером на Кінбурн – маму Олександра Глушка. До Кіндрата, свого діда, легендарного маякенника. Досі згадують про діда й на косі, й у містах – Очакові, Херсоні, Миколаєві, Києві.

– Тільки там, на косі, заповідала себе поховати, – тихо пригадує Микола. А я згадую, як невдовзі по смерті батька ми з Олександром Кіндратовичем побували в його сестри – ще була жива мати...

Подвір'я сестринське – достоту грецький портал – виходило прямо на чорноморський берег, сплюндрований і засмічений.

Сумно дивилась гаснучим зором Кінбурнська Мати на такий берег. І втирав непрохану сльозу її Сашко.

VIII

Кінбурнський соціум.

Що оточує жителів знаменитої коси? Море. Лиман. Затоки. Притоки. Заплави. Вода й пісок живуть завжди у парі. Що дає природа людям, те вони й мають. По суті, не таким уже й панічним видається чутка, що запаси риби в Чорному морі тануть. Я багато начувся про це у Василівці, на зборах колгоспу «Свідомість».

На Кінбурні – Січ. Життя всюди непросте, й на косу прибувають часто люди, котрі на «материку» не прижилися. Є й такі, що після в'язниці. Є питущі. Є загребуші. Є розлучені. Сміливі шукачі пригод. Одне слово, люди як люди – кращих не буває!

Розлад у країні не оминув і Кінбурн. Аби мати нові телевізори, рибалки артілі уклали договір із львівським об'єднанням «Електрон». Риба не вчора стала валютою, вона «сказала» своє слово в договорі з Голопристансь-

кою районною електромережею, з Новобузьким РАПО та миколаївською митницею.

Перші тягнуть лінію, другі постачають ковбасу, треті продаватимуть конфісковані контрабандні товари. За рибу – запчастини на вантажівки, на мотофелюги, на баркаси. Ще хтось – масло, ще хтось – олію. Перефразовуючи знаменитий вислів, за рибу грошей не беруть.

Але марно й тут шукати раю. Я записував та записував у нотатник нарікання людей, і ставало ясно, що пора вже щось дати Кінбурну. Хіба це діло, коли в місцевій школі не вистачає вчителів? Коли будинок культури – без художнього керівника впродовж кількох років? Коли доводиться з гріхом пополам, чи навпіл, діставати навіть дошки для труни старим рибалкам, хто відпливає в останню свою путину (на косі кажуть – «пучину»)?

А між тим, у мареві осяяння ввижається коса завтрашнього дня. Хай це буде ще одна утопія, ще одна казка про солом'яного бичка – без віри тяжко. Буде заповідник, і буде Україна заповідником, тільки б штатні природоохоронці та доброзичливці дбали про цю землю з людськими почуттями, а не дурнуватими планами, змішаними на гігантоманії. Бо тільки «закрили» канал Дунай – Дніпро, як уже хочуть робити «гребельку» побіля Ольвії. Навіщо?

На Кінбурні за планом садять сосни, які забирають воду – чисту, дзвонкову. Сосни підобрюють нітратами, й вода стає отрутою...

Голова сільради мрійливо ділився:

– В нас, хай там що, а все таки заповідний край. І фауна унікальна, і флора. Лікарські рослини є – пижма, корінь валеріани, звіробій. Ковила росте тільки тут – на Кінбурні. Ну, справжня ковила, срібна. Ви ж тільки не пишійте про нас, ради Бога, ми вам за це риби дамо. Бо напишете – боюся, кинуться сюди браконьєри звідусіль, усе витопчуть, вистріляють, виловлять, сліду – й то не зостанеться!

Ех, дорогий Григорію Михайловичу, коли б моє мовчання допомогло. І писали вже не раз про косу, й малювали косу, й мріяли сюди потрапити не тільки конкістадори місцевого походження й масштабу. Десь отут, посеред жовтих дюн, і очеретяна хатинка прекрасного художника Володимира Бахтова, й скромна хижка покійного Івана Григурка, тут писав роман «Жолуді на піску» Олександр Зима й книжку «Скарби південного степу» Віталій Карпенко, десь тут писав у наметі свою «Заповідну зону» молодий Володя Пучков, і роман корінного кінбурця – «Кінбурн» тут народився, роман Олександра Глушка. Тут зачиналися такі життєві драми, без яких і життя не життя, а тільки «зона». Хай і заповідна.

ІХ

На Кінбурні, де пам'ятник тільки Суворову та некрополі рибалок, нещодавно знайшли камінь із могили кошового Сидора Білого.

Найде час – і згадають предків оспалі внуки. Згадують першомайці, що їх місто звалося – Орлик. А вознесе нці, що їх місто – Соколи. Мова не про перейменування. Мова про воскресіння духу. Малороси – не орли. І не Орлики. Малороси й новороси, малонovorоси й недороси – та ж німа риба, котра ніколи не заговорить, як понесе її орел понад моря і пустить в своє старе гніздов'я. Знати б – волав на пробі...

Х

А піщаний годинник України поставлено. Як поставлено піщаний годинник Аралу й Кінбурна, Ольвії й Мигії.

Все менше й менше зостається часу, аби вберегти від загибелі ту чи ту перлину природи, без якої й народу нема.

Піщаний годинник пустелі.

Атомний годинник Чорнобиля.

Вони запущені.

XI

На Хортицю, на Хортицю йдуть воскреслі люди. Не малороси – українці. Не хижий двоголавець, а степовий вісник козацької вольниці летить понад колонами, прикрашеними корогвами й вимпелами, штандартами й іконами.

На Псло, на Ворсклу. На Сулу. На Десну й на Уж. Під високі козацькі могили, що стали мов цифри історичного відліку на гігантському циферблаті нашої нової історії.

Лави зімкнуті.

Слава Україні!

Невмирущій.

Воскреслій.

Матері нашій.

XII

І день ітимемо. І ніч – ітимемо. Свіча не завмре на вітрах. Бо хіба не про свободу наші думи, не про відродження наша дума й пісня, і чи не про те ревуть зубри й тури з понижених Карпат, з поліських та подільських дібров, і чи не про те сурмлять лебеди над Чорнобилем і Кінбурном, і роблять прощальне коло над морем і лиманом, над українськими хатами із заплаканими від розлуки зі своїми синами вікнами.

Чи не козацькі душі – орлині й лебедині ширяють у небі?

Чи ми не козацтво?

І нас народжувала мати для польоту, а не для того, щоби прощально промигнути в пазурях, так і не встигнувши вивчити ні мови дельфінів, предків наших, ні слова й пісні нашої Матері

Чи вже всі ми в нескінченному прощальному польоті понад Стіксом-Дніпром а чи возродимо галицькі й поліські, чорноморські й деснянські гнізда, й возродимо свут, возродимо Україну?

Але риба вже проговорила.

ТРИЗУБОМ ПО ДВОГЛАВОМУ ГОРОБЦЮ

Есе

I

У Києві під Чорнобилем і в Миколаєві біля Чорного моря було тихо.

Над Лос-Анджелесом кричали лебеді...

Аліна прокинулась і, ледь зачувши ячання й гортанну мову птахів, із болем і смутком згадала далеке рідне місто. Батька з мамою в просторій, але спорожнілій без неї, великопанській квартирі. Коли вона була зовсім маленькою, батьки часто їздили на Кінбурн. І там, вічно з фотоапаратом, батько прищільно брав «на мушку» гордовитих королівських лебедів. І коли взимку в молодіжній газеті, де батько був фотокором, вона читала про замерзаючих гордих птиць, дівчинка плакала.

В Лос-Анджелесі було вранішньо. Пора бігти в коледж, справи в неї настільки успішні, що повертатися в Одесу, до вузу, в якому вона взяла «академку» на час навчання тут, зовсім не хотілось.

Євгенія Павлівна Пусеп уранці приймала ванну. Заслужена артистка України, вона одного часу навіть стала директором театру російської драми: тоді він носив іще прізвисько льотчика-аса Чкалова, який у цьому місті не був ніколи і якого не могли приборкати не те що «сталінські соколи» – сталінські яструби карлика Єжова...

Лебеді кричали й над Україною.

Вони принесли на своїх крилах і ностальгію довічних емігрантів, і легку зажуру тимчасових візитерів-заробітчан: стало популярним читати в Америці лекції про Україну, про котру там знають не більше, ніж про батьківщину Афеворка Тефекле. Нобелівський лауреат, а хто він – американцям усе те байдуже. Егоцентричні ковбої навіть не оцінили гумору лектора-заробітчанина Миколи Рябчука, котрий за алфавітом місце своєї батьківщини визначив поміж Урарту (див. підручник історії) та Угандою (див. атлас). І не дуже вони розуміли, чому київський поет і московський журналіст із дивним серб-

ським прізвисьмом Коротич вимагає в Єльцина «прав рускоязычного», бо йому, бачте, нічого читати. Почитай своє...

Зрештою, й молодші лектори-рапсоди могли б пофантазувати бодай у душі виклятих і проклятих ними «шістдесятників»: і в Америці були не гірші «естрадники», згадайте хоча б Алена Гінзберга, так любленого Андрієм Вознесенським, Іваном Драчем. А втім...

Українські лебеді кричали над уранішнім сном Америки і Європи, які дивом дивувалися: скільки не спромалася виспівана ще Бопланом стати державою прекрасна, мов оаза в Африці чи доглянуте ранчо в пампасах, ця Україна, – та все ніяк не стане. Тільки воли з Воландії-Хохландії все мукають та гмукають, та ревуть у пошуках повних то сіном, то доларами ясел...

Але не всі спали такого раннього лебединого рана. Спав старий, вигаданий Ернестом Гемінгвеем, який так і не потрапив на Україну, аби почитати про левів, що снилися йому, старому Ернесту, і його старому персонажеві.

Коли б жив Ернест Гемінгвей...

Особливо добре гемінгвейвське виходило у воландців-хохландців про левів. Під його, Гемінгвея, цитатою («Старий спав. Йому снилися леви») молоденький юкрейнівський поет Джон Драч написав: «Вийшов з радіо чорний лев і збудив моє серце опівночі...» Звичайно, вірші епатуючі, але дивні: чому чорний лев? Адже це писав не ефіоп Афеворк Тефекле, а як-не-як європеєць. Коли були молодими і Драч з України, і Афеворк Тефекле, в Україні було свободи, як в Африці. Гм, гм, «вийшов з радіо чорний лев і збудив моє серце опівночі...». Звісно, опівночі: це ж явний натяк на Бі-бі-сі чи «Голос Америки». Можливо, натяк на Вольдемара Біляйва, тодішнього шефа української служби «Голосу Америки». Щось таки ковбойське є в цих українцях-воландцях, думав інфернальний дух Гемінгвея, навіть газета в них парламентська й спікерська – мало не «Голос Америки». Ти диви! Воно й не голос, а так, голосочок, але заявки!

Старий лев спав ув історії світової літератури, але вранішній сон додивлялися живі. Спав наяву і снів на-

яву президент Америки. Йому снилося, що він – президент України, і це була для нього шокуюча дивовижа. За звичкою шістдесятника, він попросив іще принести йому саксофон, але йому принесли дивний, ледь-ледь схожий на банджо інструмент: кобза, бандура, – пояснили.

– Сто тринадцять дюжин чортів у печінку, – знехотя вилаявся президент Америки, якому снилося, що він президент України. – А де саксофон?

У пориві відвертості бородатий прес-секретар Діма пояснив, що в саксофоні є якісь цінні метали, і його вивезли за кордон і продали на «блошиному ринку» Варшави. Сер, у нас банджо-бандура споконвіку, та одна справа – курити «Мальборо», засновуючи сигаретну фірму «Вашингтон – Прилуки» і встановлюючи для простих українських ковбоїв демпінговий акциз, і зовсім інше – взагалі...

Тільки небажання і вві сні зазнавати нападок Бобі Доула (вже краще Олександр Мороз із воландського парламенту-сенату) та прикрих звинувачень у сексуальних домаганнях якоїсь стріпгерлз вимусили президента Америки снити, що він – президент далекої Амазонії, Воландії, Хохландії, де «горілка з перцем» – куди там віскі! Леве Хілларі відтягла від банкетного столу в київському Білому домі –Марийському палаці...

Взагалі, з'ясувалося багато цікавого в сновидіннях. І пригадався: приснився зненацька вікінг Ігор, який із своїм братом-ковбоем, братом-кентавром («буй-тер Всеволод») подався в якісь там прерії бити полофців: і без усякого тобі погодження з федеральним вікінгом Святославом!

Гай-гай, вікінг Ігор опинився в полоні, де з нього скальп не зняли тому лиш, що втік із допомогою половецького Олдріджа Емса на звання чи ймення Овлур; леді Ярослафна з такого дива поскакала в сусідній штат, і там, не в рідному штаті, в Новгород-Сіверському, а в сусідньому – Путифль, зійшла на фортечні мури, й плакала, і прикидалася зегзицею, і погрожувала серу Ігорю омочити хутро, в новгород-сіверському супермаркеті придбане, в

якійсь Каялі. Що за Каяла? Може, коала дав назву ріці? Всі в них там, в Росії чи Великороси, Україні-Малоросії, з ведмежим, меншим, як у коала, інтелектом, снів президент Америки, якому ввижалось, що він президент України, а значить – прямий нащадок вікінга Ігоря. Тим не менше калейдоскоп сну мінявся зі швидкістю «машини часу».

Президенту бачилася сцена, коли він іде війною на сербів, а Хілларі летить у сусідню Каліфорнію і там побивається за ним. Але він узяв у руки замість «реалізованого» саксофона дивний інструмент аборигенів – банджо-бандуру і ніби побачив побоїще на своїй таки Софійській площі, лише чомусь національні гвардійці були в українських беретах. Очевидно, це був уже сон українського президента, якому снилося, що він президент Америки, і перед Капітолійським пагорбом американськими прапорами, древками від прапорів б'ють похоронну процесію, в якій виявився экс-президент Джіммі Картер, экс-президент і недавній його суперник Джорж Буш, і сенатори, й головний ворог – шеф-редактор «Вашингтон пост», й чомусь беззахисні ковбої, котрим не звикати, що зоряно-смугастим прапором обходять по головах і спинах і старих, і молодих...

Сцена «генерального мордобиття» тривала довго, лебеді над Лос-Анджелесом уже відкричали своє й подалися на далеку Україну, у Вічне Село, де на них, леденіючих лебедів, уже чекали Івасики-Телесики з обмеженого контингенту миротворчих сил України. Оскільки в цієї європейської держави літаків залишилося завбільшки з лебедину зграю, в Боснію вирішено було доправляти козацьких нащадків і нащадків вікінга Ігоря на лебедях або на домашніх гусях. А замість оружних арсеналів видати їм із музею зброю часів походу вікінга Ігоря на ковбоїв із південних штатів – Гзака та Кончака. Всесвітнє дрімуче село, зване Україною, чекало на лебедів, спершись на вила та граблі, бо комбайни теж відвезли за кордон і продали на запчастини. Особливим успіхом тут, у колисковому краю з вишневыми садками та вилами й граблями, користувався Чорнобиль: апофеоз колишнього імперського НТР, науково-технічного прогресу.

І тоді загравав президент на бандурі – замість саксофона.

І заплакали амазонки, воландці, хохландці, що ніде не можуть купити саксофона для свого президента, нащадка вікінга Ігоря...

II

Ах, облиште гумор, адже йдеться про святе...

Я плачу й часто бачу людей зі сльозами на очах: і комуністичного раю не вийшло, і демократичного. Тому так довго мовчав і я. Опісля видруктованих часописом «Київ» есе «Таємниця Саркофага» (№2, 1988), «Козак Мамай у сузір'ї манкурта» (№10, 1990), «Куди орел несе дельфіна» (№4, 1992) прийшла нова епоха, – соборної, суверенної України.

І знову перед нами дилема: бути чи не бути?

Буде Укра?на (я так і писав би це слово – зі знаком запитання посередині замість «ї», бо саме так бачу графічно імено своєї рідної країни) чи не буде Укра?на, – я не знаю. Вірю, що буде. Але альтернатива в нас одна: або Україна (ствердно, так!) буде європейською державою, або вона знову повернеться в прокрустове ложе колонії. Малоросії. Хохландії. Салоїндії. Забагато й на території сучасної держави України загиблих царств і демократій, аби скидати з вагів і цю можливість. Але всі ми стоїмо над берегами вічної ріки. І думають, і страждають во ім'я її, України, перші хоробрі. Митці. Кризь наші душі тече рікою час.

III

Коли я йду вулицею Радянською (до революції – Соборна, між іншим) біля численних магазинів, гамазеїв, крамничок, кіосків і палаток, у мене забиває подих од численного людського птаства: від жебраків. У кожному вході до магазину, крамниці...

Люди гинуть, і гинуть лебеді, – здається, що наша людиність і створена заради експериментів на вижиття. Ага, вижили за хана Батия, за царя Петра, за Сталіна, за Гітлера...

Як не зрозуміти ностальгію за часами «застою» людей похилого віку, коли й молодь анітрохи не може знятися на ноги? Я не про одиниць, в котрих змога мати іномарку чи дешицю-другу сотень тисяч доларів, зовсім не про тих. Автор цих слів умер би голодною смертю, коли б не трудився для газет із гарячковістю вічного боржника Оноре Бальзака, Оноре де. А де наші романи? Вмирає література, вмирає еліта суспільства. Не вважаю ж елітою літераторів, котрі так же вдало припали до валютного корита, як і колись – до номенклатурно-цековського...

Втім, еліта в нас іще не вмерла...

Над берегами вічної ріки – вічної для древніх греків як Гіпаніс, а для миколаївських туристів – як круїзний корабель «Гіпаніс» (Миколаїв – Стамбул – Миколаїв, рейси – щотижня, здобутки – 700 хворих на СНІД), над берегами ріки Гіпаніс – Кінної Ріки, бо поряд були Скіфи; над берегами вічного Південного Буга – для нас, бо ми ще живі, бо ми – «мов камінь з Божої пращі» (О. Ольжич), – веде свій діалог із вічністю не один митець.

Але митцям особливо тяжко.

Інтелігенції – нестерпно. Конгрес у Києві на захист української культури, конгрес у Миколаєві, – вселенський гул од гласу вопіющих у пустелі, бо загальна, загальнодержавна бідність наша загальновідома, та й можливо-владні структури не запідозриш у тому, щоби людям жилося по-людськи. Мені недавно генерал-майор повітряно-десантних військ у відставці, чи в запасі, учасник війни в Афганістані, а нині – далеко не процвітаючий гендиректор трастової компанії, переконливо довів, що ми створюємо поліційну державу. Я був шокований, мені здавалося, що ми – бідна, але демократична держава, та досить порівняти зарплату людини з конспектом лекції, хоча б і професора, чи зарплату вчителя із зарплатою «людини з ружйом», себто з дубинкою, жезлом інспектора ДАІ, не кажучи вже про СБУ та митників, – ай справді, своєрідні уроки беруть наші теоретики економіки в свого улюбленця Піночета!

Та імперії приходять і відходять, а вічний потяг до вічного, фата моргана «золотого віку» – перед очима. Рапсодом «золотого віку», кіфаредом Ольвії став останнім часом мій товариш і побратим Володимир Бахтов. У мене на пам'яті таке. Міжнародне визнання прийшло до нього ще в давні часи, в 1984 році. Тоді в Парижі, коли в Салоні на Гран Пале, було репрезентовано виставку молодих українських митців, живописців і графіків, за свої роботи – графічні аркуші, естампи – Володимир отримав срібну медаль. Престижна відзнака, бо в Салоні на Гран Пале, до слова, виставлялися перші імпресіоністи: Едуард Мане, Клод Моне, Камілл Пісарро, Едгар Дега, Тулуз-Лотрек...

Але Володимир Бахтов не спочив на лаврах. За дванадцять років де тільки не виставлялися естампи Володі, а потім – і його талановитої дружини Тетяни: в США й Канаді, майже в усіх європейських столицях. Я справді назвав би класикою українського «модерн арту» графічні серії В. Вахтова «Таємниці Таврії», «Вітри Кімерії», «Ольвійська легенда», «Музейні міфи», «Спогади про цивілізацію», я дуже високої думки – і про графічні серії Тетяни Бахтової «Кінбурнський заповідник», «Теменос», «Талісман»...

І де тільки, на яких бієннале, трієннале не побували Бахтови! Та живуть усе-таки многотрудно, хоча давно зреклися богемі й працюють в ім'я мистецтва. Члени міжнародної асоціації «Світове сузір'я графіків», у корабельному місті вони мало що можуть продати, та й, коли щиро, автор цих рядків теж зовсім близько від церковної паперти...

Та художники виживуть: у Бахтових ось-ось відбудеться виставка в Японії, грошовий вираз гран-прі – десь мільйон ієн, а японці – не такі дурні, щоб не оцінити витончений, фантастично-талановитий масштаб цих естампів з України. Та жити доводиться в іржавому світі нестатків, а шукати дорогу до своєї Голготи, до своєї Мекки, до своєї Ольвії, чий легендарний образ і трагічна доля історична надихнула на творче горіння не одного-

двох. Адже трагедія наша в тому, що нас минула хвиля піднесення, те всесвітнє мистецьке зацікавлення, про яке я писав в есе «Куди орел несе дельфіна». Тоді в Ольвії працювали знамениті скульптори з усієї Європи, тепер у нас замовляють кораблі тільки, мовляв, із причини небувалої дешевизни робочої сили. Як міняти історичний архетип усьому місту? Невже всім брати в руки возики, названі іменем-прізвищем першого всенародно вибраного президента? Ще за нього, на всесвітньому шевченківському святі, в Первомайську виступало більше 10000 артистів, а що вже мовити про тепер? І тепер мистецьке піднесення – небувале, та піднесення духу – небагато.

Як оцінює митець колискову свою землю, творчу свою колиску? Хоч Володя із Донеччини, закінчив художньо-графічний факультет Одеського пединституту імені К.Ушинського, та прикипів саме до Північного Причорномор'я, – ну зовсім так, як і я, син Карпатської України, син Червоної Руси... Як Росія живе з двома серцями двох столиць – Москви й Санкт-Петербурга, так ми живемо з двома серцями двох самоназв – України-Руси... Минулого року я був на своїй колисковій Срібній Землі як учасник міжнародного шевченківського свята. Після двадцяти років побутування на цій благословенній землі Північного Причорномор'я, що не стала мені за могилу, як мислилося таємними канцеляріями в часи моєї студентської юності. Видатний український письменник, власне мій літературний учитель Іван Чендей у газеті «Карпатська Україна» назвав моє бідне, моє грішне, моє поетичне імено серед найвизначніших закарпатців, котрі були, котрі є апологетами й адептами, апостолами української культури й літератури, вихідцями з цього трагічного, віками денаціоналізованого краю. Справді, з одинадцятого століття тривала епопея деслов'янізації цього казкового в своїй красі, інфернального в своїй трагічній і високій історії опришківського, бунтарського краю... А я стояв на порозі отецької хати і не міг стримати сліз. І сльози я ховав за чорними окулярами, і перед матір'ю стояв не в куфайці лісоруба-заробітчанина, – в новому

костюмі від Діора, з гірляндами якихось дурних пацьорків і бананів, але коли вийшла перед мене сива-сива жінка, коли мене впізнала не відразу, впізнала – тому, що поряд стояв усміхнений мій брат Іванко, що своїми «Жигулями» й допровадив мене додому, у мене ніби все обірвалося всередині.

– Митьку, ти... А я, бачиш, уже бабуся...

Простіть мене, мамко, що й справді – не ми перемогли. Перемогли ті, що за всякої влади – на коні, на персональному авті. Чи простіть Україна – і нас, і їх? Отих, що на краденому коні?

Був травень, і здавалося, що се або яблуневий цвіт, або полоніський сніг упав на голови дорогих мені людей – Івана Чендея, Петра Скунца, Юрія Керекеша, що не було двадцяти років надій і страждань, і злетів, і падінь, і тріумфів на моїй поетичній Голготі. Це був той же митецький спазм, який і відриває людину від богоспасеного корита, до якого припадають і стилізатори, й версифікатори, не кажучи вже про демагогів середньої руки. Та що казати, й так усі ми перетовчені історією нашою...

Вже в Миколаєві, перед Новим роком я завітав до майстерні свого друга – маестро Бахтова. Хотів відвести душу за дружньою бесідою. Поетичних тріумфів вистачало, та поряд були трагедії: несподівана хвороба сина, загибель тестя, смерть прабабці синові та гіркий наш, «половецький» побут...

Е-е, – злегка затинаючись, мовив художник, – тяжко тут. – І розвів руками по тривалій паузі.

Тяжко, – зітхнув і я, – навіть ольвійське вино, мною оспіване, не помога.

Ми пили запахущу каву з ольвійським медом і згадували молодість, і я з гіркотою стежив за срібним павутинням у русій бороді митця... Я говорив про те, що й гірші часи бували, взагалі ж, – з точки зору вічності, – що значать оці роки для нас? І над імперіями – нам стояти, й над недоладностями ново-народжуваної України-Ольвії – нам...

Брижі зморщок, тоненьких мов штрихи на тонованому склі, торкнулися Володьчиного чола, в його вусі хижо зблиснула козацька сережка.

– Розумієш, упродовж усього життя мого такого не бувало. А тут... Іду додому, тобто – в майстерню, а на порозі застаю злодія: він уже тягне мідні гравірувальні дошки, витравлені для моїх естампів, акватинти й офорту. Знадобилася... мідь. І не застав би – пішли б мої дошки в брухт. Благо, псевдофірм – хоч греблю гати. І золото, хоч би й скіфське, здали б наші комерц-люмпени, і саму пам'ять...

Він похитав головою.

І я похитав головою, бо подивувався; справді, як іще багато не вкраденого залишилося навіть у нас. От і досі, мовляв, ув власному краєзнавчому музеї феноменальна виставка, де раритет на раритеті, хіба що там не троянське золото, «золото Шлімана», скіфське золото. Та шолом половецького хана, та фігура скіфського воїна, та безцінні амфори ольвійські. Чого там не побачиш, – у двох діючих залах умираючого музею, котрий би залюбки відібрали служки суспільного католицького костелу.

Та розкрасти не можна навіть Україну.

Тому ми будемо.

Ми будемо такими, якими вже є.

Люмпенізується народ. Народ, охлос, демос, люмпен, – і це ж із тих, люблених нами часів. Еллада й Рим, – і там були не тільки Мирони й Фідії та Геродоти й Гомери, Праксителі, Перікли, Гракхи, Спартаки, Ціцерони. Зрештою, Гай Юлій Цезар був там не один, і Брут дав потомство для імперії: скількох царів і царенят перебили хоча б у тому ж «третьому Римі»...

Спартанські герої та римські когорти виходили на криваві поля воєн і гинули. А в метрополії люди вимагали одного: «Хліба й видовищ!»

І хіба це не майже те, що в нас, у часи, освячені носталгією по ковбасі за 2.20?

Художник і згоден, і не згоден. У грабованій майстерні – мовби храм із тих, «золотим віком» освячених часів. І грецькі амфори, й дельфіноподібні ольвійські гроші, наконечники скіфських стріл...

І... люльки. В художника, що не палить, – десятки козацьких люльок, люлечок, однайдених ним побіля Кінбу-

рну. Поблизу Очакова. Поблизу нашої невмираючої Пам'яті. Козак Мамай війнув своїми шароварами в майстерні, щось весело прокричав із гака безсмертний Байда, – ми не самі!

Та митецька візія Бахтова – в його задумі реконструювати дух: Ольвії, Січі, і так – відродити дух Божий і людський. От його «Спогади про цивілізацію», Володя демонструє мені численні миттеві знімки, зроблені на «кодаку». Знімки того, чим він жив усе минуле літо, чим житиме наступне... А на знімках – реконструкція старовинного житла, старовинного храму, старовинного поховання, і довжелезний ряд-амфор, які щасливо відкрилися очам (ні – очесам!) археологів і митців. Інфернальні, потойбічні, мовби з другого берега ріки на ймення Стікс, – ці маєстатичні тіні тіней, тіні голосу й мелосу породжують у серці неповторний щем і біль. Очевидно, так болить душа, коли відривається від тіла, сідаючи в Харонів човен, і тілу болить, коли душа покидає його. Мовби й сам дотикаєшся душею (Психея, душа, – матерія тонка, на кармазинові шаровари не годиться, на костюм од Діора не годиться, тим паче – на лакейське вбрання!) до того, чого вже мало не два тисячоліття нема. Насправді нема. Тільки спогад. Але минуле воскресає в мистецтві. Душа сідає в човен Харона і пливе до берега, де її чекає Тіло. Замикається коло вічності...

Болюча, пронизлива нота звучить. Нота неминущості смерті й воскресіння після неї. Так може звучати тільки Еолова арфа вітру з Ольвії, вітру, що одне відносить, інше – відкриває нашим очам, здуваючи і з нас пил століть. А знаємо й самі: з віками навіть кров попеліє. Та й оживає!

Оживає карміновим огнем калини. Тієї калини, що яріє на ольвійському снігу тепер...

IV

– Ми живемо бідно? – сам себе перепитав Іван Іванович. – І сам ствердив: – Бідно.

Нахиливши красиву, високочолу голову, додає: – Але ми й повинні жити бідно.

Повинні? – жажнувся я.

Повинні! – сталевим блиском розумних очей присадив мене Іван Іванович. – Держава в нас і бідна, і молода, немає для розвитку ні природних надр, ані людських ресурсів, тому й тримають нас то на короткому повідку, то в передпокої...

У кабінеті голови правління КСП імені Леніна було холодно. Хоч і «колгосп», але в райцентрі. Хоч і Казанка, але – «село». Як і всюди, за своїм графіком тут відключили світло, вдень і так видно. Стояла холодна, як буцегарня, їдальня, мовчали електричні механізми по всьому господарству. Замість «лампочок Ілліча» був сам Ілліч – пам'ятник навпроти колишнього райкому партії, де тепер, за обшарпаними дверима, міститься районна держадміністрація.

Було так холодно, що здавалося: навіть Іллічеві лампочки його імені зовсім не до лампочки. Що вже казати про живих, замерзлих перехожих або візитерів з обласного центру, як я. І я був одягнений, як вождь на Фінляндському вокзалі, – в демісезонному пальті, бо в нас було тепло. На півночі ж області стояли жорстокі морози, задував немилосердний вітер, і мені – не з бронзи, не з граніту – було холодно. Навіть у кабінеті.

Та й що було заперечити Іванові Івановичу Чіпаку? Якщо вже й він, такий хазяйновитий чоловік, обирає примарну надію, – до яких історичних аналогій вдаватися? Що в нас найкращі в Європі чорноземи? Ну, і що з того, живемо ж як? Злидні злиднями. Не так ідемо? Не туди ведуть? І це так. Зрештою, якби з Карлом XII, гризла сакраментальна думка, тікав не сам Мазепа з ескортом і шведськими недобитками, а забрав би до Швеції всіх бажаючих українців – з їхніми рунтами, садками, волами й кіньми – на скандинавські фіорди, і ми б жили за моделлю «шведського соціалізму». Як мінімум. Хіба в Канаді наші співвітчизники живуть не краще за нас? І чому об'єднання наше проходить лише за межами рідної нашої, єдиної в світі України, а ми навіть Бога почали ділити за конфесіями? Чому? Словом, і тут не все гаразд...

Як не схопити голову в руки? Та чи pomoже? Все одно треба, закатавши рукави, ставати до плуга.

І от я вже в іншому селі. В Білоусівці. Гомоню з іншим головою – Володимиром Іллічем Цимбалом. Колишній колгосп імені Г. Димитрова став КСП «Білоусівське»; погруддя знаменитого болгарина бовваніє під конторою українського колгоспу, хоча на його батьківщині й мавзолею нема...

Я не ламав би старих пам'ятників, – у Фінляндії, де якось побував наш Президент, збережені пам'ятники до революційних часів: історія. А її не переписувати чи переінакшувати – продовжувати треба. Хай буде й цей сумовито-мовчазний істукан під вікном, але поза ним, у наших полях, іскритися мають інші сузір'я імен. А головне – шляхovidна зоря над головою й голови, і рядового члена КСП.

В Білоусівці – море проблем, що й усюди. Але Володимир Ілліч уперто тягне свого воза, є в ньому й жорсткість, як у Чіпака, й романтична віра в завтрашній день. І в його кабінеті теж зимно, бо електрику відключають. Ще й як боляче: скажімо, з 9.00 до 10.30. Триповерховий млин стоїть, а меле й питлює – на чотири області. Хто ж порахує збитки, яких завдають селянам-хліборобам «електрики-енергодари», по-вчорашньому кажучи? Воліють ліпше пустити за вітром селянина, ніж йому допомогти. Як так можна?

– Живемо за новим, українським календарем, що б там не казали скептики й нащадки Хоми Невіруючого...

Розмова наша – напередодні Нового року, й ці слова радують і гріють.

– Люди працюють прекрасно, – з осяяним обличчям провадив білоусівський голова. І робить паузу. – Звісно, проблем вистачає. Але, – знайшов по трібну сторінку, – виручка від реалізації нашої продукції склала майже 60 мільярдів. Ви пам'ятаєте, що рік видався дуже важким: засуха міцно по нас ударила. Не брали, як-от у заплаві Південного Бугу, по 60 центнерів, заледве 25 вишло. Та зимувати можна. Живемо, не падаємо з ніг. І

дивіться (знову – палець у «синодик»): соняшника взяли по 14 центнерів з гектара. А знаменитий експериментальний французький гібрид «фобус» дав за 22 центнери. Та ще й коли!

Думаємо придбати нову техніку, обносилися в цьому плані. Маємо вже лізингові договори на нові комбайни. А це 2 мільярди за кожний. Але як нас давлять податками, як давлять! 65–68 відсотків од усього фонду зарплати – податки.

– Скажіть, Володимире Іллічу, а що вас особисто веде по життю? Яка думка головна?

– Не ми останні на землі. Треба думати про майбутнє. Тяжко нам, але думаємо про майбутнє наших дітей – зараз із села мало хто виїжджає. Ну, крім тих, кому прагнуть до вузу. Значить, корінь тут кріпкий.

Голова запитально поглянув на мене, я – на нього. За вікнами туманився протилежний берег Бугу, а мені здалося: це – Рубікон. Усміхнений древній цезар, у туніці не по сезону, стояв на березі перейденої ріки, і його вітало щасливе військо.

Але це був не Рубікон – Буг, і це була Україна, а не Галлія. Але колгоспне військо було зодягнене святково.

Був день святого Миколая...

Росія – вітчизна слонів.

Україна – батьківщина лебедів.

І лебедів материнства – перш за все. Тому, що діють і на них закони аеродинаміки? Але й безкрила людина може літати: космонавти в невагомості – мов птахи...

Та для мене загадка зовсім не в цьому. В тому, як вони й за тисячі кілометрів знаходять гніздов'я. Свою Україну.

Добре, що професорують ув Америці Віталій Коротич і Микола Рябчук, розказують про невідомий європейський континент Юкрейн і Станіслав Чернілевський, і Оксана Забужко...

Коли, ще в часи СРСР – УРСР, у складі письменницької «елітної» делегації мені випало побувати (вперше, та й востаннє, вочевидь) у Польщі, за кордоном, усюди зу-

стрічав я українців. Як імперські римські чи руські орли скликали своїх, як інтернаціоналісти горобці – своїх, на половину, так на журний український, на лебединий тренос і ми, лебедине плем'я, зліталось... Ніколи не забуду ті жовтневі дні 1989-го у Варшаві та Лодзі, одухотворені обличчя Дмитра Павличка й Миколи Вінграновського, Романа Лубківського й Степана Пушика, Галини Турелик і Ганни Чубач. І Володимира Панченка, Станіслава Чернілевського, Юрія Стадниченка й Сергія Бурлакова. Для мене ніколи не була проблемою самоідентифікація, як і для Павла Мовчана: коли поета обікрали в варшавському магазині безпритульні (їх називали на французький кштат – «клошарами», та не дуже грамотно – вимовляли слово так – «клошарди»), Павло тільки махнув спересердя рукою. Хто нас, мовляв, тільки не обкрадає. Жебраки – й ті тягнуться красти в жебраків. А що ми жебраками були й тоді, кому це не ясно? Тим більше дивний плач за комуністичним минулим.

Ми побували в Білому Бору, – і там наші земляки...

Про них і про нас усіх думаю, прочитавши заадресованого мені листа одного з моїх читальників і пошанувальників. Він пише про «чорну сторінку» – виселення цілих двох етнічних груп, лемків і бойків, із предковічних земель на північ Польщі. Під Балтійське море. Вчинено це було безжально, внаслідок боротьби проти воїнів УПА. Це так звана «операція «Вісла», внаслідок якої (аналог її – в Сербській Країні, де вигнали й сербів, і русинів-українців молодчики-хорвати) зі значної частини Західної України, від Перемишля до Сяну, зняли з місця сотні тисяч українців. Вигнали до Балтики, аби нащадки Данила Галицького (його занапашена столиця й гробниця – і тепер на території сусідньої держави, вона занапашена так само, як і могила останнього українського князя-короля Юрія-Болеслава) не допомагали воїнам УПА. Розділена між Польщею й УРСР земля зазнала ран.

Не забув я того, як нас зустрічали в Білому Бору. В українській школі-ліцею, єдиному українському у Польщі (в Криму й досі нема жодної!) школі-ліцею діти й учителі зустрічали нас зі сльозами на очах.

І я був шокований насправді високою культурою цих людей: до мене підійшла молода, дивовижної краси вчителька української мови та літератури пані Марія Мандрик-Філь, і попросила вибачення. За те, що дівчинка, яка на поетичному вечорі мала прочитати мою поезію «Мадонна Чорнобиля», хвора. Тому пані Марія, котру я бачив уперше в житті, попросила дозволу прочитати цього вірша їй самій. Господи!

Як же мені, українцеві, не любити таких українців?

Я не про те, панове, який я поет. А про те, які ми люди. Якими людьми єсмо, скільки з нас не роблять нелюдів. І тепер. І знову те саме: дайте нам руську школу й самі з нами ходіть у ту саму руську школу...

Я нікого не закликаю ставати українцем: мені просто не потрібно, щоб і в Африці говорили по-нашому, як колись по-руськи. Згадую, порівнюю...

VI

Так, українці з польського міста знали: на колисковій землі їх уже займається зоря відродження, зоря національної державності. Тому приймали нас з ентузіазмом. Із любов'ю. З надією. Але найбільше мене вразили дитячі саморобні плакатики. Ось, приміром, такий напис: «Велика мати Україно! Забери нас звідси до себе, бо нам тут тяжко!» Просто крик душі: як вони вірили в Україну, як вони чекали на Україну, на її допомогу! Хай будуть навіки прокляті всі, хто обманув надії цих дітей, хто «чисте золото правди» розміняв на «просто золото», – я маю на оці тих «крутих», які заповонили Європу, ганьблячи все людське. А вже випадок із міліцейськими та есбеушними офіцерами, котрі створили злочинну групу під носом у найвищої влади (син заступника генпрокурора України, капітан, до речі, СБУ – в зраді виявився), то вже над усі міжнародні стандарти злочинства...

Та... «братія мовчить». І парламентська про таке мовчить. І коли в Україні творяться такі розбійні справи, і коли весь миротворчий батальйон у Боснії беруть у полон, – лише міністр закордонних справ зронив слово, ні, слівце протесту...

Тоді, в ліцеї імені Т. Г. Шевченка, в Білому Бору українські письменники почули не тільки захоплені, ностальгічні слова про Україну. А й про те, що на будівництво школи-ліцею гроші надіслали українці з усього світу, та... не з України. З УРСР не надійшло ні копійки. Ні цента, котрі й тоді були в гастролуючих знавців географічно-історичного положення країни їх. А от на половину вони кинулися – на хазяйську «вечерю при свічках».

Такі не всі ми.

Конкретні людські долі в цьому переконують. І той, хто прагне до самозречення – той і не українець, і не людина. Можна змінити, як Мишко, пардон, Майкл Джексон, колір шкіри. Але не буде з Михайлика Майкла. Навіть якщо він стане професором на Оклахомщині чи Техасині.

...Давне-давнє фото. На майданчику, на фоні альтанки – цілий духовий оркестр. Один із музикусів підніс до уст трубу, а той – кларнет. Третій заходився коло тромбона, четвертий тягне бубон, а ще інший демонстративно хвалить свій корнет-а-пістон. І всі такі молоді, такі щасливі, такі безсмертні, як тільки на фотографіях це буває! Музиканти як були, так і застигли навіки на знімку. Усміхнені, як і їхній диригент з розкритими руками. Капельмейстер, капельдудка, чорт забирай!

Мить, іще мить – і зі старої фотографії гримне марш або вальс, або танго, й відлуння мелодії обійме весь простір аж до овиду...

Хто він, цей усміхнений диригент, капельмейстер, капельдудка?

Його звали Борис Анатолійович Авраменко. Донедавна – заступник декана факультету підготовки вчителів початкових класів Миколаївського педінституту. Тринадцять років поспіль трудився на педагогічній ниві. Керував інститутським духовим оркестром – понад двадцять років. Й у вічність перейшов із цієї посади...

На вічну скорботу залишив дружину Софію Михайлівну, дітей – Лесю, Квіту, Мирослава...

Мені не раз розповідала, з любовною скорботою, про свого чоловіка немолода вже вдова, Софія Михайлівна. Про Бориса Анатолійовича мені повідали його колеги й колишні студенти. А доля його справді фантастична, як у того лелеки, що з-за далеких морів повертається в Україну, аби знайти все ж віковичне колесо біля простої хати, заклечаної квітами й рушниками. Лелеки летять в Україну й тільки в Україну. Чому – спробуй, зрозумій...

А народився Борис Авраменко у грудні 1931-го року в Чехословаччині. Як і мій батько, що народився в «республіці Томаша Масарика» 1927-го, мати – 1934-го року на Підкарпатській Україні. Та мої предки жили тут од часу Великої Моравської, Великої Паннонської держави, до Кирила й Мефодія, а Борис Авраменко народився в родині інженера-гірника з Великої України. Анатолій Іванович Авраменко був сином полтавського полковника Івана Авраменка, воював на фронтах першої світової війни, потрапив до австро-угорського полону (мій дід Ілько в цей час був у російському полоні, з «білочехами» повернувся й домів). Після австро-угорського концтабору, який закрили внаслідок розпаду імперії Франца-Йосифа і виникнення Чехословацької республіки Тимоша Масарика, Авраменко так і залишився тут. У «совети» не тягнуло: бачив тисячі біженців із рідної землі. Та що казати! Син Миколи Аркаса-старшого, автора «Історії України-Руси» й опери «Катерина», в Ужгороді заснував народний театр, а похований у Хусті, закарпатському місті, яке стало столицею Підкарпатської України року 1939 і було втоплене в крові закарпатських українців, січових стрільців із числа гімназистів (хіба не аналог Кругів 1918 року, територія – теж українська), могила його дотепер там...

У часи своєї студентської юності я знав «окрушини» ще тієї еміграції, знав руського князя Василя Голіцина, який у майстернях Худфонду робив туристичні значки, але демократично пив зі мною вино й каву, знав я особисто Лідію Ільяшенко-Панкратову, стару бабцю, яка божественною, богорівною красунею зіграла вперше в п'єсі

«Балаганчик» Олександра Блока! Але про це замало 1000-серійної телеповіді, тому продовжу главу про Авраменків.

Отже, колишній військовополонений опинився в Чехословаччині. Йому поталанило – зміг закінчити гірничу академію, отримав диплом інженера. Невдовзі по тому зустрів красуню чешку Марію Опічкову. Вони побралися...

Я не сумніваюся, що це була прекрасна родина, яка виховала п'ятьох дітей. Тут постійно панували любов і злагода, бо тут могли жити як люди. Їх не чехізували, як дітей польського гетьмана чи полтавського полковника – русифікували. По закінченні початкової школи діти вчилися в українській гімназії в Модржанах (передмісті Праги), де панував культ поваги й довіри до творчих можливостей дитини, – куди до такого нашим вузам і навіть сучасній Києво-Могилянській академії! Саме звідси – постійний інтерес усіх дітей до всіх мов: Борис Анатолійович Авраменко викликав інтерес інститутського «второго отдела» ще й тому, що володів українською, чеською, німецькою, розмовляв угорською, англійською, само собою – російською...

Мені, закарпатському українцеві, народженому в рік смерті, але по смерті Сталіна (учився я в ужгородській школі-інтернаті, в день уведення радянських військ у Чехословаччину поблизу гуркотили танки – на Прагу!), мені зрозумілі муки й боління всіх українців. Самостійників-бездержавників. Мої предки тисячоліття «з гаком» жили під владою – і якою нещадною! – спершу Мадярського королівства, від Іштвана I до Бели I, потім під владою двоглавої імперії Габсбургів – Австро-Угорської, а далі, після першої світової війни, в «буржуазній республіці Томаша Масарика», коли Закарпаття, Срібну Землю, Івана Ольбрахта назвав «Забутою Землею», ще далі – знову під мадярами, хортистами й салашистами, далі – в УРСР, – перепала тільки дещиця віковичної пам'яті. Але є пам'ять генетична...

Ті з давніх фотографій, сімейних альбомів, які я переглянув, дають мені повне уявлення про ту привілейовану школу, яку закінчив хлопчик.

У його пам'яті, як спогадує Софія Михайлівна, наче постійно жив той хлопчик-бойскаут з української гімназії: тут вчили малювати і вчили співати, вчили помічати в житті прекрасне. Напевне, тільки дитячий наїв не дав синові емігранта побачити хижий лик близької війни. Але там, у Празі, цей лик і не був таким страшним, як у нас, в Україні. Або в Білорусії. Чи в Росії! Коли тепер горе-хроністи (хронічні історики?) зводять усе до протистояння двох тоталітарних систем, ну як, на Бога, не вигукнути: «Побійтеся хоч Бога, панове!»

Та кому й гукати...

Війна доходила до всіх. І в тій же «суверенній» Словаччині Тісо, і в «протектораті Чехія та Моравія» (у нас був «гебітскомісаріат»), де царем і богом був Рейнгард Гейдріх. Той Гейдріх, який до своєї загибелі від рук чеських патріотів, десантованих із Лондона, був шефом ІV управління РСХА, шефом СД. Загинув кат – і вже кати знищили Лідіце...

Коли Закарпатська Україна приєдналась (до Української РСР, Авраменки переїхали до Ужгорода. Тут він і закінчив музичне училище, яке відкрило йому шлях до Київської консерваторії.

– Ми зустрілися в середині п'ятдесятих, – згадує Софія Михайлівна. – Тоді був післясталінський час, і дихалося легше, ніж раніше. Але це була молодість, коли дихається легше, ніж будь-коли. Нам поталанило: ми потрапили в таку прекрасну творчу атмосферу. Київ 50-х – такий неповторний... Уже в студентські роки Бориса запросили до роботи в оперній студії консерваторії. Трохи пізніше, витримавши конкурс, він почав працювати в Львівському оперному театрі...

Софія Михайлівна змовкає, переводячи подих.

А я думаю, що за цими простими словами так багато світлого щему й суму – коли людини нема, так багато значення надаєш кожній рисі, кожному штриху, кожному слову – навіть не вимовленому, а очікуваному...

Дні молодості були не тільки в нас. Сонце в тих днях сяє яскравіше, птахи співають мелодійніше, кохані

вуста найчарівніші, в очах – зорі... Та я не згадую свою молодість, я згадую інше. Я сам бачив не раз цього симпатичного чоловіка. Коли я працював викладачем кафедри української літератури педінституту, майже щодня бачив цього елегантного, окриленого Бориса Анатолійовича: наша кафедра була в старовинному вапняковому будинку, де й містився тоді сам музпед. Але гонор мій був звернений до інших світил, і взагалі – на двадцять шостому році, вже знаний поет, хіба я шукав товариства в сивих чоловіків, а не в золотоволосих богинь?

А як і тобі впаде срібло на долю, коли навчишся не вмерти сам на виду мертвих друзів, – тільки тоді починаєш усе розуміти інакше.

Одна доля, одна тільки доля українця перед нами, а скільки таких доль? І хіба не геєна вогненна, не море сліз переді мною, коли читаю листівку-меморію жінки-вдови: «Боже милосердний, дай мені сили розповісти про нього: надто болить рана... Мені смуток і надія на зустріч у далеких світах. Віра, що повернешся ніжною конвалією, теплим травневим дощем, білою заметіллю квітучого саду. Все ж таки встиг посадити сад і виростити дітей, навчити грати в шахи старшого внука, посіяти зерна людського ставлення до дитини. Дай, Боже, доброго сходу. Амінь».

VII

Амінь...

Усім нам?

Можна б написати багато на цю тему. Що і як. Але саме я не можу тому, що я – чую...

Лебеді кричать над Україною, і з п'яти дітей мого батька Дмитра єдиний прямий спадкоємець – мій син Тарас.

А як багато крутилося довкола того, щоби тільки мене в Закарпатті не було. Як старалися графомани, аби Шевченко став міфом!

Але український народ і живе саме тим, що він такий дурний і що походить од поетів. А далі – діло від тих залежить, які пішли.

1996

ПЛАНЕТА ПІД ВЕРБОУ

Есе

Ви знаєте українську ніч? О, ви не знаєте української ночі. А вона є... І геніальні слова малоросійського шляхтича і великоруського класика про старокозацьку романтичну Україну з «Купальської ночі»... – з лейтмотивом-камертоном, налаштованим на «грим українського солов'я», не забуваються. І про Дніпро, чия можуть така, що мало-яка птаха долетить до середини ріки... Далі ви знаєте. І про те, чому ми такі нещасні, чому над бідною українською голівонькою – чорні круки. Якщо то хоробрий вояк полковник Данило, то на нього йде підступно, забираючи душу в доньки, Басаврюк, а зятя – вбиває. Якщо вчений бурсак Хома Брут позбиткувався над паночкою-відьмою, сто тисяч пар нечистих приведуть до старого собору всевидючого Вія, і маленька прогалинка в крейдяному колі не порятує київського спудея-філософа. Та коли загинула і вся хоробра дружина Бульбів, батька й сина, хіба старенькій матері було бфронити романтичні руїни Гетьманщини та живих, але покріпачених козацьких дітей?

Але високими козацькими списками тяглися до неба край вікових шляхів українські раїни – пірамідальні тополі, а край старих ставків і молодих джерел – українські задумливі верби. Усі ми – з-під отієї тополі і тієї верби, і якщо перша парість – спис, то друга парість – українська кобза, котра не просто грає, а людськими словами переспівує наші думи, наші повісті – то повісті врем'яних, огненних наших літ.

Опереткова Україна вмерла, народилася державна Україна – це вже не те безмовне, заспане й зассане немовля, котре випручувалося з есесерівських одеж. Уже підліток. Уже – малий Тарас, який не тільки пасе ягнят «дядькам отечества чужого», а й «списує Сквороду». Велика історична мудрість в тому, аби не відступитися від своєї державницької ідеї.

Не треба дурити ні себе, ні людей: треба нести свого хреста. Треба думати про себе – й на себе розраховувати. За віки й віки світова громадськість уперше почула про Україну лише тоді, коли рвонув Чорнобиль. І хіба

людству пекла груднева річниця всеукраїнського референдуму? Та Боже борони! Щоб Україна пошвидше відкрила Чорнобиль, а там їй – усі шляхи-дороги відкриті. Куди хоче і з ким хоче. Але – «на свої»: гроші, мізки, зусилля. Вже коли нас українськими словами закликає до національної гордості президент США, цитуючи Тараса Шевченка, явно проамериканського «елемента» («Чи діждемося Вашингтона з новим і праведним законом? А діждемося!...»), і хай каліченою, а таки українською мовою промовляє англійський посол, то вже не так критично дивишся на рідних, питомих «гнучкошиєнкових», адже будують не Малоросію – Україну. Буде вона під вербою, і ніхто не затулить очі останньому українцеві, доки ця планета і доки ця верба, а Чумацьким Шляхом, а Волосо-жаром летять і летять стрімголов наші предки, і під зухвалий марш похідний запорозький ллються не сльози розпачу, а радісні сльози осяяння, звитяги – перемоги в історичному виборі. Місяцю, сонце козацьке, світи!

– Місяцю, сонце козацьке, світи нам! – лунав над стадіоном у Черкасах голос відомого поета з гордою левиною шевелюрою над і справді сократівським чолом. Іван Драч, автор симфонії «Смерть Шевченка», у травневі дні 1989 року був у самому осерді загальнонаціонального піднесення, малою атомічною часткою якого випало бути й авторові цих нотаток. І хвилі тодішнього українського моря сягали й справді небесних безмежних берегів. І хоча ніхто не знав тоді, коли ж Україна стане суверенною, соборною, незалежною, як про те мріяли покоління за поколіннями, передчуття великої історичної миті було в усіх. І нашу маєстатичність поділяли навіть мовчазні китайські перекладачі Шевченка, котрі пережили шок площі Тяньаньмень і бачили боягузливий відгук на китайські події Михайла Горбачова, котрий із усмішкою туриста оглядав Велику китайську стіну, замовчавши велику китайську трагедію. Перше на теренах СРСР все-світнє Шевченківське свято почалося навіть не в СРСР: одна частина авторитетних письменників стрічала теплохід «Маршал Рибалко» в Празі, друга – у Варні. З усіх же континентів шевченкознавці прибули до Одеси, звідки й почався шлях до Думної, до Чернечої гори в Каневі. Біло-аквамариновий красень, збудований у ще живій НДР, кількапалубний теплохід мандрував по Чор-

ному морю, Дніпром, приставав до великих міст, серед яких чомусь не значився «закритий» Миколаїв і такий же утаємничений Очаків, але були відкриті Херсон, Запоріжжя, Дніпродзержинськ і Дніпропетровськ, а далі – Черкаси, Канів, Київ, і фінал Шевченківського свята, і друге свято слов'янської писемності, освячене іменами Кирила та Мефодія. То було перше просяння української згуртованості, української духовності, і воно дало свої солодкі і гіркі плоди, свої лаври і терни. Кільканадцять років тому світові стало ясно: Україна не тільки Чорнобиль, і світ кинувся шукати на старих і нових картах загублену в імлі століть Русь-Україну, Роксоланію, Гетьманщину, хоча знаходив лише новоязівську аббревіатуру. Та лід уже було розтоплено, і посполите рушення почалося. Далі були з'їзди Руху, всесвітнє свято української поезії «Золотий гомін», з'їзд «Просвіти», далі – незабутні серпневі дні, коли горбачовська свита вкупі з охранкою ізолювала генсека-президента у Форосі, а він усе писав і писав, уявляючи себе героїчним президентом-страдником Альєнде в «Ла Монеда», і вся одна шоста планети затамувала подих, дивлячись у прямій трансляції балет «Лебедине озеро» та конференцію ГКЧП, танки на Москву і пожежі в столиці, захисників московського Білого дому та безсонного Ростислава Ростроповича, котрий голіруч охороняв заснулого бійця з автоматом. А коли кипіння громадянської непокори ледь не перелилося у громадянську війну, опісля карколомних зизаїв політичного сюжету з трапу літака у скромній футболці та курточці зійшов усміхнений Горбачов і чи то привітав ошасливлених підданих, чи попрощався, сам того не відаючи, з великою комуністичною імперією. Далі – відомо. Цими днями вже президент України у Форосі зустрічатиме президентів інших держав, і вже один такий поворот вартує століть зусиль і боротьби.

Але до України все ще далеко, як до неба, на якому сяє козацьке сонце.

Темно, але сяє. Сяє, але не сонце.

А Ріка Часу тече, тече, і треба раз у раз оглядатися, але ж не тільки те й робити, що оглядатися, ідучи вперед. Адже так ми ризикуємо набеззвік залишитися під своєю плакучою вербою, понад наплаканою рікою сліз.

Коли пишу ці рядки, мені ввижається: за моєю спиною стоїть янгол. Але я не знаю, який він, – чорний,

білий. Хай це буде – золотий янгол, і хай він стоїть за кожним на цій землі сушим українцем. Над кожним чоловіком і жінкою, кожною дитиною, котрі встають до схід сонця і пізно лягають із думкою про Україну, свою й сусідську родину, з вірою в краще, людяне, світле життя – світле, як храмове свято.

Я не кращий за вас, дорогі мої читальники, і не гірший. Я – один із вас. Поети доти пророки, поки не стають на державну службу. Всім упам'ятку блискуча декларація Івана Драча про те, якою ми хочемо бачити, будувати Україну. Таку, в якій росіянам буде краще, як у Москві, євреям – краще, як у Ізраїлі, полякам – ліпше за Річ Посполиту...

Тільки про українців не було сказано: не мислилося, що титульна нація може опинитися в становищі горопашної меншини. Здається, не так багато й треба для цього, та ба... Лець назвав себе прем'єр-міністр панукраїнцем, як почалося таке нагнітання антиукраїнських пристрасей! Хай тобі великі всі – від Великої Росії до Великої Верхньої Вольти, чому б ні? Але щоб українець був іще й панукраїнцем, а не синком відомої «тьоті Моті з Курська», що сказала як одрізала: «Ви це сурйозно чи поукраїнськи? А-а-а...». Чи не тому для світу ми все ще малі діти, яким «цяцю» в руки, себто копійку на закриття ЧАЕС, і то давати боязно? Хоча українська ракета виносить американські супутники в космос, і видно: ми – не діти...

От свідчення етнічного українця, котрому українська доля болить і який може його, свій біль, висловити. Це громадянин США, але головний редактор газети «Київ-пост» («Kyiv-post») Ярослав Кошів. Таку оцінку збоку треба знати нам самим, аби не надто сподіватися на чужого дядька, все тих же шевченківських «дядьків отчужства чужого». Свідчення тим цінніше, що доля не залишила в Україні жодного родича пана Ярослава: одних вивезли німці, інших виселили в Сибір, ще інших – до Білого Бору, в польську Прибалтику...

«На жаль, про Україну на Заході пересічна людина чула, коли була аварія в Чорнобилі. Перед тим і після аварії мають про неї уявлення невиразне. Я б назвав перший етап, коли СРСР розпадався і Україна стала незалежною. Тоді більшість пересічних людей на Заході, навіть

фахівці з питань Східної Європи, не вірили, що Радянський Союз остаточно розпадеться, думали, що принаймні постане якась нова наддержава. Більшість людей здивовані, що Україна існує (ось так! – Д.К.). З другого боку, вони гадали, що після проголошення незалежності щось найгірше станеться в Україні. І вони навіть дещо розчаровані, що не вгадали, що того не сталося. Скажімо, в період 1991 – 1994 рр., за часів президентства Леоніда Кравчука, експерти на Заході вважали, що буде громадянська війна, така, як в Югославії. Вийшло багато статей про дуже нестабільну ситуацію, цілком знищену економіку і прогнозування незабарної війни. На щастя, того не сталося.

По-друге, з 1994-го й до сьогодні вважають Україну дуже корумпованою країною, від президента до найнижчих посадовців у державі. Знову, це – перебільшення. Але, на жаль, багато людей вірить у це тут, на Заході. Так, держава корумпована, а навколо президента є чимало неясних олігархів. Чому вони там є, хто їх зробив олігархами? За кількістю «дядьків отечества чужого» ми – перші в світі.»

Гіркі слова американця українського походження про стан речей у нашому «Данському королівстві», але хіба це назвеш «очорнительством»? Хоч не в Україні високі урядовці почали красти мільйони та мільярди, від тайтянського диктатора дюка Шевальє до пакистанських прем'єрів та прем'єра і президента Ізраїлю, французького прем'єра тощо. Але крадуть одиниці, а в образі крадіїв і зарізяк опиняється вже такий працьовитий, вже такий лагідний український народ, що вже б він ліпше таким добрим не був! Адже важко уявити краще життя для мільйонів громадян, коли мільйони доларів і гривень, цими громадянами зароблені, провалюються у «бермудські трикутники» олігархічних рахунків і бездонні кишені свого таки посполитого чиновництва. І то ще нас як не люблять, то терплять: «Зараз на Заході люди хочуть, – зазначає головний редактор газети «Kyiv-post» – аби люди тут стали на ноги, бо це і для них добрий бізнес. Ніхто не бажає, щоб Україна розпалася на частини і люди почали різати один одного».

Золоті слова, не тільки нам би їх чути!

Так, Україна – планета під вербою. Але на цій вербі не родять груші і навряд чи родитимуть. На те є груша. А

верба – для пісень, а верба – для закоханих. Але українська планета під вербою може стати просто шматком чужої землі під деревом, якому ім'я знайдеться і в чужинецьких мовах.

Не вірите? З далекого 1630 року напередодні наших державницьких свят прибула до мене звістка про важливу знахідку – в Національній бібліотеці у Варшаві знайшли два мікрофільми, зроблені з оригіналів брошур італійською мовою, що зберігаються у відомій римській бібліотеці Касанатезе. У них ідеться про повстання українських та польських невільників на турецьких галерах у Середземному морі. Причому, одна з брошур видана в Римі уже за два роки після повстання, у серпні 1632 року, в друкарні Франческо Корбелетті. От вам і живе дихання історії! 215 невільників-веслярів під проводом Василя Рогатинського (земляка Роксолани – Насті з Рогатина!) знищили 96 турків і на трофейній галері втекли до Італії. В мене є повний український переклад і другої брошури, виданої в друкарні Гвільєльмо Фачіоті, а була вона написана Миколою Канцьким, ректором польського шпиталю в Римі.

В чому тут український інтерес і «український слід»? А в тому, що Канцькому були відомі три успішні повстання невільників протягом неповних чотирьох років, і кожне з них коштувало османам потужної галери разом із командою. По-друге, русини-українці в творі Канцького визначаються не за етнічною належністю, а за державою, в якій вони жили. А в нас держави не було... Господи, та навіть гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Виговського йменували польськими шляхтичами тільки тому, що вони до Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. формально були громадянами Речі Посполитої. Керівника повстання на одній турецькій галері Івана Волковського Канцький називає польським шляхтичем, тоді як рід Волковських був українським і зазначений у реєстрах та ревізіях, що проводилися на Волині в 1528 і 1545 рр. Як добувалися невільники на батьківщину, можна писати роман. Але, пам'ятаючи про тодішні реалії – гляну з нинішнього дня: не буде держави України, то галерної роботи нам знайдеться невпрогорт. І лише клаптик безіменної землі, що народила Шевченка, заплаче вербою над утраченим життям, що не спромоглося на ім'я – ні собі, ні країні...

Триумфальна мить, освячена іменем уславленого у віках великого Українця, неповторна і єдина для кожного лауреата. Шевченківська премія, присуджена мені на вершині двох епох, на порубіжжі століть і тисячоліть, на тектонічному розламі дійсності і мрії – устократ підвищала в ціні.

Я не маю на увазі скромний, як на відомі в світі премії, номінал. І зовсім інша, ніж у простих смертних, не осяяних крилатою лампадою краси, – планида поетів. Уже тепер ясно: більшість українців живе у втраченому часі, а велич Поезії – у часі виграному.

І трагедія, і велич, і гідність поета – в тому, аби виграти час у суворого Хроноса, безжального бога часу, котрого ще молоденький Тарас бачив у Літньому саду в перерві між кріпаччиною в Ширяєва і доленосними зустрічами із Сошенком. Уже друга українська революція, як отой Хронос, пожирає своїх дітей – зрештою, всяка революція пожирає своїх чад, і національна, овва, не виняток. Та тільки тепер зрозуміло більшості, видно навіч: найсуворіший іспит кожної нації – не тільки в складеному успішно екзамені на державну спроможність, у манкуртів і яничар вітчизняного розливу марно шукати генів національного державотворення, культурницького прометеїзму, марно шукати й проблиску гідності.

Страшна, інфернальна сила Шевченкового прозріння – й мені, Шевченківському лауреату порубіжних століть, ввижаються не воскреслі степи й озера, а верстовії шляхи нашого історичного й культурного назадництва, бо трагічна й марна справа – звертатися поетичним словом до клонованих ще в імперії персон «із циновими удзиками». Але й повторюючи за Шевченком слова зневаги і прокляття імперіям – чи то Римській, що розіп'яла Месію руками «своїх», чи то Романовській, яка змусила всіх мовчати «на всіх язиках», ми присутні при сакральних потугах новочасної імперської реінкарнації. Як інакше й назвеш процес перевтілення України соборної, незалежної, воскреслої – в напівживу губернію, населення якої записане в боржники ХХІ століття, здесятковане політичними чварами, конфесійним розбратом навіть у маєстаті однієї православної віри, залежної від усіх і вся, як наркоман від «дози»?

У моїй поетичній збірці «Пектораль» – камертон гіркої Тарасової музи, хоч би як це непоштиво звучало для

слуху літературних каламарів і малоруських реаніматорів-некрофілів. І я впадаю у відчай безнадії на теперішніх «розпуттях велелюдних», і я крізь кривавий туман всепланетарного бойовища прозираю зачарований берег України, яка воскресне, бо інакше – жити не варт, писати не варт; ані модерні школи в поезії, ні мистецькі одкровення не спроможні воскресити дух істинного УКРАЇНСЬКОГО РЕНЕСАНСУ. На теперішньому пострадянському просторі – все те ж Дике Поле в царинах Духу і невігданій реальності, і після масового зубожіння та маргіналізації всього народу, а не лише кримінальних авторитетів та чиновних розбійників, на Україну спадає ніч невольничого ринку, і не встає упрост із колін Україна-Русь, а рокована Роксоланія перетворюється на Малоросію.

Уже не тріщина, стежка розколу – тектонічний розлам проходить через поетове серце, і за окраденою ранише, ніж збудженою, українською Атлантидою – привид інфернального фіналу. Грізні, войовничі, залізні строфи українського відродження, битого ідеологічним терором, катованого й розстрілюваного, нищеного й знищеного – і все-таки незнищеного! – звучать і тепер у серцях Шевченкового народу, народу України, в юних синах і дочках наших, у котрих не вирвеш із серця: вони народилися і стали людьми не в імперії, не в заляканій Малоросії, а в незборимій, як дух і матерія, омріяній у найстрашніших часах – Україні. Ці бунтівні хлопчики й дівчатка здатні не тільки на голодні походи й протести, це – українська еліта, що прийшла у світ із психологією переможців. Це Шевченкові діти – «ненароженні», та народжені, це діти героїв Круг, яким випало стояти не під шлюбним вінцем, а під кулями більшовицько-матроської орди, це – діти Карпатської Січі, отже – нащадки й правнуки не прагдів поганих, рабів і підніжків, бидла й сміття історичного. Сторозтерзані й сторозп'яті, ми вже народ у трьох іпостасях поколінь, і поетичне слово вільної людини зазвучить інакше, аніж у травмованого рабством старшого покоління.

Трагедія наша не в історії: немає жодного народу в світі, який мав би історію – як медяник. Українська трагедія – в трагедії української мрії, в тому, що царська корона в наших казках обирає голову Івана-дурника,

котрому лише казка й дарує разом із короною силу богоборця, титана. Можна й тепер плакати за часами розбрату, Руїни, посипаючи голову попелом із власної хати, спаленої злими сусідами. Грім українського солов'я, за Шевченковим Гоголем – сучасником і земляком, улюбленцем українофоба Белінського – досі не зтих, але ж останній Рюрикович IV любив страви саме із солов'їних язичків, а ми й самі на краю загибелі: зрікшись солов'їного статусу української мови, станемо крилом двоголового візантійського орла Четвертого Риму, хай із комп'ютерною амуніцією. Храни нас, Господь, од такої долі!

Поезія може бути такою чи інакшою, традиційно-класичною чи модерною – та ж у трактаті Митрофана Довгалевського чи ізборниках Іоанна Величковського чи не весь «модерний арсенал» художніх тропів андеграунду ХХ століття, від дадаїстської піктографії до сюрреальної інфернальності, від кволої силабіки – до ізографіки. Сам Шевченко – геній словесної новації – інтуїтивно витворював не тільки сюжетні ліро-епічні собори своїх інвектив, у коломийковій стихії його вірша такі алітерації й асонанси («неначе ляля в льолі білій», «хто се, хто се по тім боці чеше коси, хто се?...» – от вам лише два приклади його «модерн арт'у!»), що прокреслили зоряну траєкторію в пошуки всієї поезії століття, та й за обрієм віку ХХ не закінчили свій путь у вулканічній магмі Слова.

Я щасливий уже тим, що не вчився в поетичній школі п'яного дяка, не шукав провіщення в хлипнівських малюнків, не благав перепустки на Парнас у земляків із циновими гудзиками, хоч холод таємних канцелярій проймав і мене з юних літ, і від коліскової землі мене відлучали замолоду. Так, не вбили, не розстріляли, не замучили, не потягли на панську стайню, та хіба Шевченко не мріяв про свободу та життя? Ще рано думати, що наші Берестечко, Полтава й Крути – позаду... Та й там та й мені просяяв удалині берег України-Атлантиди, яка підніметься з дна тоді, коли наші душі встануть з колін, водою Дніпра змиємо із чіл тавра, змахнемо порох і опіл спалених століть України.

І буде син, і буде мати...

2004 р.

**ШЕВЧЕНКІВСЬКА ПРОМОВА ДМИТРА
КРЕМЕНЯ**

*Присуджена Державна премія України
імені Тараса Шевченка 1999 року
КРЕМЕНЮ Дмитру Дмитровичу,
письменникові, — за збірку поезій «Пектораль».
Із Указу Президента України Л.Кучми від 4 березня 1999 року
№ 229/99.*

Тріумфальна мить, освячена іменем уславленого у віках великого Українця, неповторна і єдина для кожного лауреата. Шевченківська премія, присуджена мені на вершині двох епох, на порубіжжі століть і тисячоліть, на тектонічному розламі дійсності і мрії — устократ побільшала в ціні.

Я не маю на увазі скромний, як на відомі в світі премії, номінал. І зовсім інша, ніж у простих смертних, не осяяних крилатою лампадою краси, — планида поетів. Уже тепер ясно: більшість українців живе у втраченому часі, а велич Поезії — у часі виграному.

І трагедія, і велич, і гідність поета — в тому, аби виграти час у суворого Хроноса, безжалючого бога часу, котрого ще молоденький Тарас бачив у Літньому саду в перерві між кріпаччиною в Ширяєва і доленосними зустрічами з Сошенком. Уже друга українська революція, як отой Хронос, пожирає своїх дітей, — зрештою, всяка революція пожирає своїх чад, і національна, овва, не виняток. Але тільки тепер ясно більшості, видно навіть: найсуворіший іспит кожної нації — не тільки в складеному успішно екзамені на державну спроможність. У манкуртів і яничар вітчизняного розливу марно шукати генів національного державотворення, культурницького прометеїзму, марно шукати й проблиску гідності.

Страшна, інфернальна сила Шевченкового прозріння, — мені, Шевченківському лауреату порубіжних століть, ввижаються не воскреслі степи й озера, а верстовії шляхи нашого історичного й культурного назадняцтва, бо трагічна й марна справа — апелювати поетичним словом до клонуваних ще в імперії персон «із циновими гудзиками». Але й повторюючи за Шевченком слова зневаги і прокляття імперіям — чи то Римській, котра розп'яла Месію руками «своїх», чи то Романовській, котра змусила всіх мовчати «на всіх языках», ми присутні при сакральних потугах новочас-

ної імперської реінкарнації. Як інакше й назвеш процес перетворення України соборної, незалежної, воскреслої — в напівживу губернію, чиє населення вже записане в боржники ХХІ століття, здесятковане політичними чварами, конфесійним розбратом навіть у маєстаті однієї православної віри, залежної від усіх і вся, як наркоман від «дози»?

У моїй поетичній збірці «Пектораль» — камертон гіркої Тарасової музи, як би це непоштиво не звучало для слуху літературних каламарів і малоруських реаніматорів-некрофілів. І я впадаю у відчай безнадії на теперішніх «розпуттях велелюдних», і я крізь кривавий туман всепланетарного бойовища прозираю зачарований берег України, яка воскресне, бо інакше — жити не варт, писати не варт; ані модерні школи в поезії, ні мистецькі одкровення не спроможні воскресити дух істинного УКРАЇНСЬКОГО РЕНЕСАНСУ. На теперішньому пострадянському просторі — все те ж Дике Поле в царині духу в невигаданій реальності, і після масового зубожіння та маргіналізації всього народу, а не лише одних кримінальних авторитетів та чиновних розбійників, на Україну спадає ніч невольничого ринку, і не встає упрост із колін Україна-Русь, а рокована Роксоланія трансформується в Малоросію.

Уже не тріщина, стежка розколу — тектонічний розлам проходить через поетове серце, і за окраденою раніше, ніж збудженою українською Атлантидою — привид інфернального фіналу. Грізні, войовничі, залізні строфи геніїв українського відродження, битого ідеологічним терором, катованого й розстрілюваного, нищеного й знищеного — і все-таки незнищеного! — звучать і тепер у серцях Шевченкового народу, народу України, в юних синах і дочках наших, котрих не вирвеш із серця: вони народилися і стали людьми не в імперії, не в заляканій Малоросії, а в знищеній, та незнищеній, як дух і матерія, омріяній у найстрашніших часах — Україні. Ці бунтівні хлопчики й дівчатка здатні не тільки на голодні походи й протести, це — українська еліта, котра прийшла у світ із психологією переможців. Це Шевченкові діти — ненароджені, та народженні, це діти героїв Крут, яким випало стояти не під шлюбним вінцем, а під кулями більшовицько-матроської орди, це — діти Карпатської Січі, отже — нащадки й правнуки не прадідів поганих, рабів і підніжків, бидла й сміття історичного. Сторозтерзані й сторозп'яті, ми вже народ у трьох іпостасях поколінь, і поетичне слово вільної людини звучить інакше, аніж у травмованого рабством старшого покоління. Трагедія наша — не в історії: немає жодного на-

роду в світі, котрий мав би історію — як медяник. Українська трагедія — в трагедії української мрії, в тому, що царська корона в наших казках обирає голову Івана-дурника, котрому лише казка й дарує разом із короною — силу богоборця, титана. Можна й тепер плакати за часами розбрату, Руїни, посипаючи голову попелом із власної хати, спаленої злими сусідами. Грім українського солов'я, за Шевченковим антиподом Гоголем — сучасником і земляком, улюбленцем українофоба Белінського, — досі не затих, але ж останній Рюрикович Іоанн IV любив страви саме з солов'їних язичків, а ми й самі на краю загибелі: зрікшись солов'їного статусу української мови, станемо крилом двоглавого візантійського орла IV Риму, хай і з комп'ютерною амуніцією. Храни нас, Господь, од такої долі!

Поезія може бути такою чи інакшою, традиційно-класичною чи модерною, — таж у трактаті Митрофана Довгалевського чи ізборниках Іоанна Величковського чи не весь «модерний арсенал» художніх тропів андеграунду ХХ століття, від дадаїстської піктографії до сюрреальної інфернальності, від слабосилої силабіки — до ізографіки. Сам Шевченко — геній словесної новації — інтуїтивно витворював не тільки сюжетні ліро-епічні собори своїх інвектив, у коломийковій стихії його вірша — такі алітерації й асонанси («неначе ляля в льолі білій», «хто се, хто се по тім боці чеше коси, хто се?») і т.д. — от вам лише два приклади його «модерн арту!»), котрі прокреслили зоряну траєкторію в пошуки всієї поезії століття, рідної — теж, і за обрієм віку ХХ не закінчили свій політ у вулканічній магмі Слова.

Я щасливий уже тим, що не вчився в поетичній школі п'яного дядка, не шукав провіщення в хлипнівських малярів, не шукав перепустки на Парнас у земляків із циновими гудзиками, хоча холод таємних канцелярій проймав і мене з юних літ, і від коліскової землі мене відлучали замолоду. Так, не вбили, не розстріляли, не замучили, не потягли на панську стайню, та хіба Шевченко не мріяв про свободу за життя, а не про посмертну маску і посмертну харизму? Ще рано думати, що наше Берестечко, Полтава й Крути — позаду. І ми б загинули, якби не гинули, та й нам, та й мені просявав удалині берег України-Атлантиди, яка підніметься з дна тоді, коли наші душі піднімуться з колін, а водою Дніпра змиємо з чола тавра, змахнемо порох і попіл спалених століть України.

І буде син, і буде мати...

**ВІХИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ
ДМИТРА КРЕМЕНЯ**

КРЕМІНЬ Дмитро Дмитрович (21. 08. 1953, с. Суха Іршавського р-ну Закарпатської обл.) – поет, есеїст, публіцист, перекладач. Член Національної спілки письменників України (1979), Асоціації українських письменників (1997), Асоціації естрадних діячів України (1999).

Закінчив філологічний факультет Ужгородського держуніверситету (1975), по закінченні якого працював учителем української мови та літератури (сmt. Казанка Миколаївської обл.), пізніше – у районній газеті. Після переїзду до Миколаєва викладав на кафедрі української літератури в пединституті ім. В. Белінського (1979–1980), керував обласною літстудією «Джерела», був на посаді заввідділу молодіжної газети (1980–1990). Останніми роками – заступник головного редактора обласної газети «Рідне Прибужжя». Учасник багатьох літературних фестивалів. Лауреат республіканської літературної премії ім. В. Чумака (1987), культурологічної премії ім. М. Аркаса (1994).

Поетичний дебют Д. Д. Кременя відбувся на сторінках альманаху «Вітрила» (1970–1971). Рукопис першої книги було вилучено під час навчання в університеті. Перша книга поезій «Травнева арка» вийшла у 1978 р. Згодом були надруковані «Південне сяйво» (1982), «Танок вогню» (1983), «Бурштиновий журавель» (1987), «Шлях по зорях» (1990), «Пектораль» (1997), в яких автор шукав поетичний абсолют крізь незамулену суть дійсності. Останніми роками вийшли книги поезії: «Елегія троянського вина» (2001), «Літопис» (2003), «Атлантида під вербою» (2003), «Синопис» (2003), «Полювання на дикого вепра» (2006). Перекладав з російської (Б. Пастернак), грузинської (Л. Надарейшвілі, М. Циклаурі),

осетинської (С. Міндіашвілі, В. Ікаєв) та інших мов. У перекладі російською мовою вийшла збірка «Ольвійський транзит» (2006).

Д. Д. Кремінь друкувався у журналах «Вітчизна», «Київ», «Сучасність», «Кур'єр Кривбасу», «Україна», «Дзвін», «Музейний провулок», «Ukraine», «Вежа», «Море», «Січеслав» та ін. Набули розголосу його есе «Таємниця саркофага», «Козак Мамай у сузір'ї манкурта», «Куди орел несе дельфіна», «Тризубом по двоглавному горобцю», «Планета під вербою» та ін., видрукувані наприкінці 1980-х – на поч. 1990-х рр. Створив літературні портрети сучасників – художників, артистів, письменників: А. Антоюка, В. Бахтова, І. Булавицького, В. Бурдика, А. Завгороднього, М. Озерного, М. Ряснянського, П. Скунця, І. Чендея та ін.

Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка присуджено у 1999 р. за книгу поезії «Пектораль».

Література

Коротич В. Щастя тобі, друже // Друг читача. – 1979. – 13 січ.

Скунець П. Барви Південного Сяйва // Літературна Україна, 1983. – 12 трав.

Сизоненко О. Кремінь викрешує іскри // Літературна Україна. – 1998. – 5 бер.

Мушкетик Ю. Це – справжній поетичний злет // Літературна Україна. – 1998. – 5 бер.

Мідянка П. Блиск і тінь «Пекторалі» // Новини Закарпаття, 1998. – 20 квіт.

Гужва В. Незнищенність поезії. Про нову книгу Дмитра Кременя // Українська культура, 1998. – №11–12. – С. 12–13.

Мирошниченко Е. Пектораль, елегії... // Зеркало недели, 1998. – 11 юля.

ВИБРАНІ ТВОРИ

Качан А. Поетична іскра Дмитра Кременя // Літ Україна, 1999. – 13 трав.

Завадовська М. Я пригорну до серця «Пектораль» / Література Плюс, 1999. – № 5-6 (10-11), березень.

Логвиненко О. На вагу духу вимірюється нова книжка поета Д. Кременя «Пектораль» // Урядовий кур'єр. – 1999. – 15 черв. – С. 8.

Шуляр В. Поетичне світовідчуття Дмитра Кременя / Дивослово, 2000. – № 1. – С. 47–50.

Тарас Кремень

ЗМІСТ

ЛІТОПИСНА ІСТОРІОСОФІЯ ДМИТРА КРЕМЕНЯ 5

ПЕКТОРАЛЬ, 1999

Скіфське золото

Загублений манускрипт	20
«Асфальтівка звертає на Седнів...»	21
Бенефіс на Голготі	22
Ольвійська просодія	24
Вежа	25
Амфора царя Скіла	26
Чорний птах із чорною міткою	27
Богоматір Марія Оранта	28
Овідій	28
Ватерлоо	30
Секс-шоп на славній Україні... ..	31
Сувій	33
Повість наших літ	34
Собор посередині всесвіту	37
Веселий тестамент	38
Золота брама	39
Купальська ніч	39
Камінна душа	40
«Минуле не клени...»	41
Автопортрет-75	42
Скляний дощ	43
Сузір'я коня	44
«Запахла смородина чорна...»	45
«Темні знаки на таємнім прюзі...»	46
Шопен. Вальс меланхолійний... ..	46
Ноктюрн	48
Соло	48
Повернення буй-тура	49
Кочубеївна	50
«А єзуїт показує стигмати...»	51
«Моцарт – геній...»	52
«У старовинному сувої...»	53
Елегійний дистих	53
«...І мислю:...»	54
«Голоси неславетних поетів...»	55

Третій янгол

ЗОЛОТА ЛІХТАРНЯ	56
Allegro giocoso	56
Grave. Триумфальний марш	58
«Ми пройшли. Ми були...»	60
Allegro	61
Allegretto	64
Andante	65
Risoluto. Scenes pathetiques	66
Grave	67
Сад (симфонія)	
I Мотто	69
II Andante. «Аве Марія...»	71
III Andante. Маєстатичні сатурналії	72
IV Allegro Glocoso. Полуденний скін святого Себастьяна	74
V Мототекст про мотто	78
VI Risoluto. Собор саду	78
VII Grave. Сцена весілля в саду	81
VIII Allegretto. Пісня пісень саду	82
IX Allegretto. Сад – пантеон	84
X Allegro Glocoso. Сад усесвітнього нічника	85
XII Grave. Остання пісня зимового саду	89
XII Andante. Плач за садом	90

Літанії літ

Камені Мигії	91
«Україна – в Азії Європа...»	92
Дорога на Ольвію	93
Льотний час літа	94
«Русалками повняться води...»	95
Зоря змієлова	95
Просто життя	97
Сага торішнього снігу	98
Автопортрет зі свічкою	98
Щодня	100
Золотий гомін	101
Візія на Кінбурні	102
Із досьє	103
Діалог упродовж долі	104
Елегійне послання братові	105
Сага	106
Холера в Миколаєві	106
Шовковий шлях	107
«Гадяцький полковник, а чи з Умані...»	109

Льодовиковий апокаліпсис	109
«Асфальт приморського бульвару...»	111
Літанія літ	112
Елегія елегій	113
Літанія до пекторалі	115
Літанія екстазу	116
Літанія – у місячній проекції	119
«Навіщо минає життя...»	120
Літанія до міфу	121
Пастораль	122
Літанія до гіпсового янгола	122
Люлька миру	123
Краяни	124
Піонерська елегія	125
Тавро	126
Парубоцька меморія	127
Реквієм по АН-2	128
Чорнобильська молитва	128
Пора помирання каменя	129
Миттева літанія	130
Літопис	131
«Я любив цю божественну жінку...»	132
Літанія наостанку	132

ТРАВНЕВА АРКА, 1978

Бджолина елегія	134
Готель	135
Карпатська рапсодія	136
Тарасова верба	137
«У небі весняному, голубому...»	138
Травневий дощ	139
Елегія на смерть оленятка	139
«Мої горизонти...»	140
Дорога	141
Октави солодкого літа	142
«Коли бенкетують громи...»	143
Олені сурмять	143
Моряна	144
Світання	145

ПІВДЕННЕ СЯЙВО, 1982

Океанський фарватер	150
Веселий тренос	151
Над лиманом	152

Прощання в яхт-клубі	154
«Ходім до рибалок, ходім...»	155
Льотна балада	156
«Живуть мислителі й оратори...»	157
Ольвійська балада	157
Старовинна мелодія	158
«Які чудні ці старовинні фото!..»	159
Високі дерева	160
Сінокіс	161
«Та криниця не висохла ще...»	162
«Доріг, тривоги, журби, несамопиття...»	163
Вранішня колискова	164
Зимовий малюнок	164
Майстерня	165
«Древні міста...»	166
Лінія життя	167
Прощання з материнкою	168
Щоденна хроніка льодоходу	169
Перевтілення	171
Південь	172
Птахи	173
«Арбітри спрограмованого болю...»	173
Спогад про осінь у Києві	173
Карпатський етюд	175
«Поночі, коли в усьому світі...»	176
Літо для двох	177
«Як білий сніг весь білий світ огорне...»	179
«Я зрозуміти рано встиг...»	180
Колискова для коханої	181
«Ти мене не гукай і не клич, Катерино...»	182
Станція матері	183
«Та мить була, і вже не буде миттю...»	185
«Я знов у цьому закутку землі...»	185
Пастораль	186
Провінційна балада	187
Мотив	188
«Хтось напише про білі квіти ці...»	189
Романс	190
«Нічні сновидіння у лоні сновідання...»	191
Мадонна Літта	192
«Коли не стане сил і моці...»	192

«І де вона тепер, твоя рука?..»	193
Любов актора	194
Розлука	195
«Цей сон опівночі...»	196
Скрипка	197

ТАНОК ВОГНЮ, 1983

Журавлина абетка	200
Раїни Таврії	200
Прогноз погоди на завтра	201
Птахи на гобелені	202
Запис на магнітофоні	203
«Я полем був, а став – гудроном...»	203
Декабрист	204
Балада про нічний рейс	204
«Твій образ до мене летить...»	206
«Біле поле – як білі сни...»	207
Сосновий бір	207
Малий реквієм	208
«Обважніло, як під осінь селезень...»	211
Лев – сузір'я серпневе	211
Музика	212
«Чому, скажи, чому і ти одна?..»	213
«Поклади мені руку на руку...»	214
Спроба самокритики	214
Вірш, написаний на завтра	215
«За наші солодкі літа...»	216
«У мить опівнічну, у мить опівнічну жадану...»	217
Місячна соната	217
Строфа	219
«І тінь трави, що падає у ноги...»	220

БУРШТИНОВИЙ ЖУРАВЕЛЬ, 1987

Тегга incognita	222
Портрет з уяви	223
Асфальт	225
Леви Миколи Аркаса	225
«Побережім!..»	227
Мости	228
Голос із глибини	230

Седнів. Липа Шевченка	231
Зоряний велосипед	232
Вогні на болоті	233
Медозбір	235
«На границі поезії й прози...»	236
Учитель музики	237
«Летіли гуси, кричали гуси...»	239
Ескіз ранку	239
«Над лиманом – зірка. Надлиманська...»	240
Зелений вихор деревію	240
Горіхова сага	241
Бузковий вогонь	243
Набережна. Вулиця любові	243
«Літачок відлітався – і все...»	244
«А що там Нестору напишеться...»	245
Братерська пісня	245
Бурштиновий журавель	246
Повернення Івана Франка	248
Мамчина пісня	249
«Августійше волосся твоє...»	250
Театр тіней	251
Урбаністичний мотив	252
Журавлі понад Летою	252
Лісова елегія	254
«Лебедіння первісного снігу...»	255
«Сліпуча країна сонця...»	256
Богиня	258
Камінний скіф	258
Кіндратова хата	259
Чумацька вечеря	260
Сінокіс у місті	260
«Під колом осіннього місяця...»	261
Дівич – ліс	262
Молитва	263
«Струнка, зачарована, юна...»	263
«О предковічне слово правди!...»	264
Слово о «Слові...»	265
Останній вечір у Манайла	266
Спляють листя	268
Лермонтов	268
Китова алея	269
Сентиментальний реквієм по Марії Музиці	271

Шосе	272
Неопалима купина	272
«Я стомився – від туги вокзалу...»	274
Бароко базару	274
У травах травневих лягаємо спати навznak.	275
«Не зречуся життя, що було...»	275

ШЛЯХ ПО ЗОРЯХ, 1990

Ріка	278
Ольвійський метроном	279
«Книга Буття, чи Батія?...»	280
«Жити! – мовби насправді...»	281
Світ полуденний	282
Голоси	283
Орська зоря	284
Танго - 37	285
«Запустивши дзвінкого мотора...»	286
«Півжиття промине у чеканні відлиги...»	286
Лампа із зеленим абажуром	287
«Звикаю, що б там не було...»	288
Скіфська сага	289
Спогад Чорнобиля...	290
«Ні журби, ні слави, ні величчя...»	291
«В так звані застійні часи...»	292
Козацький літописець Граб'янка під Очаковом	293
Зоряна ворожба	295
«На голубому голубе...»	296
«А де ж те скіфське золото?...»	297
«Утікаю від себе до себе...»	298
«Асфальт і трава. І чуття неледачі...»	299
Басаврюк	299
Сніданок на траві	300
«У тім краю, де гинуть шовкопряди...»	301
«Науково-технічний прогрес...»	301
Інгульська містерія	302
Археолог в урочищі дідова хата	304
Поганський цар. Легенда в ретроспективі	306
«Порятували гуси древній Рим...»	308
«Ще й червінь кленову до куп не згребли...»	309
Пейзаж із вікна експреса	310
«Давайте думати про вічне...»	310
Танок невольничого майдану	311

Променева хвороба	313
Пролітає комета Галлея...	314
Полонинський сувій	315
«Ці рядки народились не вчора...»	316
Чумацька елегія	317
«Задивляюся в очі твої...»	318
Гніздов'я солов'я	318
«Призвичаєні до естради...»	319
Старокозацький літопис	321
«Заради престижу...»	322
Мандрівка з Аполлінером	323
«Ти прожив це життя не дарма...»	325
«Кого я вчора цілував...»	325
«Лиман мені далекий голубіє...»	326
«Зоріє. День. І тиша скресла...»	326
Сива буколіка	327
«Люблю тебе завжди...»	329
«Де жінка та живе, й сама не знає...»	330
«Це повинно відбутись у місяці травні...»	331
«Не грайсь у себе. Це не гра...»	332
Літо в опалі	332
Оскарження любові	333
Вірш до відкриття сезону	335
«Переболіло, – наче й не було...»	336

ЕЛЕГІЯ ТРОЯНСЬКОГО ВИНА, 2001

Віртуальна молитва	338
Прощання з морем	338
Катер порятунку	339
«Це ти мандрівецький філософ...»	341
«Дивацтво це? А може, це потреба...»	342
Фата фатуму	342
Платанова грамота	343
Тяжіння крила	344
Грибний дощ у місті	344
Реквієм о римській когорті	345
Південний сувенір	345
Запізнілі терцини	347
Атлантида під вербою	350
Тендрівська одиссея...	351
Сьомий день	352
Похвальне слово акордеону	353

Собор	354
Після потопу	355
Кінбурнська січ	357
Питальний речитатив для одного із 40	358
Постскрипtum до літопису	360
Art nuovo	362
Просодія	363
Деснянська елегія	363
Топографічна зйомка	364
Південний хрест	366
Ніч Галілея	366
Солов'ї ренесансу	367
Календар	368
Via dolorosa	369
Бал у опері	371
«Осінні вірші пишуться під осінь...»	372
Висока вода	373
Кентавріада	373
З України	375
Манускрипт	376
«Літургії трав і небесних птахів хорали...»	379
Стадіонна сага	379
Скраєчку міфу	380
Удосвіта	381
«Химерний світ...»	382
Карпатський сувенір	383
Ню	386
Голос	386
Елегія троянського вина	388
Циганський барон	391
«Коли проминає життя половина...»	393
«Мов стійбище розбійницьке – таверна...»	393
Сага острова Березань	394
Оргія	395
Чорна меса	399
Сага про мливо	405
Лист на барвінковому сувої	405
Скрипка	406
«Сьогодні ти така самітня...»	407
Реквієм по вузькоколіїці	408
«І рік такий. І вік такий. І їм я...»	410
Голос	410

«Марю морем і жінкою марю...»	410
«Щоночі до мене приходять...»	411
Одісей у пустелі	411
Сейсмічне серце	413
Алегорія	413
Ці дерева	414
Поет на засланні	414
Попіл самовидця	415
Літопис кульбаби	416
Археоптерикс	417
Журавлі над Карадагом	417
Ураїнська фієста	418
Гесіод – ХХІ	419
Неевклідова геометрія	420
Міленіум	420
Соло	421
Біблія	422
Притча про гріхопадіння	423
Повітряний тестамент	425
Мадригал з ХХІ віку	426
Послання до загубленої адресатки	427
Ромашка тисячоліття	428
«Рев літака захмарний...»	431
Різдво на Богополі	431
Елегія	433

СИНОПСИС *Із книги нової, ще не виданої*

Синопис	436
Собор Петра і Павла	436
«Мандрує жінка у смертельній зоні...»	437
«Траєкторія кулі в польоті пряма...»	438
Пізанська вежа	439
Гоголіада	440
«Впізнай мене у натовпі...»	441
Дорога болю	442
З похиленою головою	444
Дощ на морі	445
«Полога смужка берега...»	445
«Гелікоптер відкине в море тінь...»	446
Мушля	446
Футбол під музику Моцарта	447
«Профіль Сірано де Бержерака...»	448

На хоральний від'їзд Світлани Торнтон	448
Вертепна драма	450
Сувенір «Планета вишеславія»	452
Рутенський транзит	455
Вілла на березі моря	456
«Не я пишу – це мною пише Бог...»	457
«Кінбурн і Гілея. Еллада й Едем...»	458

ПОЛЮВАННЯ НА ДИКОГО ВЕПРА, 2006

«Правили варяги тут і вікінги...»	460
Південний натюрморт у стилі «Рюс»	460
Мандрівка на край світу (<i>Рімейк</i>)	461
«Архангел Михайл. Собор Бориса й Гліба...»	463
«Ані вік золотий, ані срібний...»	463
Нове літочислення	464
Світло вершин	466
«Усміхалась. Грала на гітарі...»	468
Сільський декамерон	468
Полювання на дикого вепра	470
Богема	472
«Латинських літер мідні голоси...»	473
«Ріка років закута в береги...»	474
Дон-Кіхот із лиману	474
Автопортрет – ХХІ	475
«Манускрипти, затерті читцями до дір...»	477
Опера в Одесі	477
«На літопис, у сльозі солоній...»	479
Вікно	479
Інтимне	480
«Кінець літературної епохи...»	480
«Коли твої друзі лежать у землі...»	481
«Антикварна чарчина зеленого скла...»	482
«І все-таки жаль...»	483
Третя колія	483
Anno domini	484
Мотив	486
Місячна соната – ХХІ	487
Станси	488
Прощальна гостроль артиста	489
Лиман	491
«Так жаль мені саду...»	492
Де плив Одісей...	493
«Ні мудреця, ані співця...»	494

Зозуля над морем	495
«Летять над морем сизі селезні...»	496
«Тільки вітер. Дух Гіперборея...»	497
«Літо. Море. Захід сонця – кратер...»	498
«На березі моря маленький оркестр...»	498
«Я – тільки проїздом...»	499
«Оркестр репетирує «Requiem»...»	500
«Аеродинамічною трубою все видуває...»	501
«Одна епоха відійшла...»	502
«Це дівчисько у майці «Динамо»...»	503
«Українського бароко боголіпний білий храм...»	504
«таке історичне тло...»	504
«У яхт-клубі стрінемося, Ігоре...»	505
«Ловлю скажений сніг у сіті сяйва фар...»	505
Монте-Карло	506
Серпень	507
Дежа вю	507
«...І дивиться, неначе з-під землі...»	508
«У Будинку художника – тінь од художника...»	509
Танець із шаблями	509
«Коли ми були молоді...»	510
«Я пив за тебе в штормовому морі...»	511
«Таку ми нині прийняли офіру...»	512
«Коли нас покинуть і люди, і Бог...»	512
«Любов нас кинула в обійми...»	513
«Я лежав у траві...»	514
«Через тридцять, через сорок...»	515
«Я тоді танцював із тобою...»	515
«Перші особи живуть на портреті...»	517
«У цій країні довго не живуть...»	518
«О, банкір-месія!...»	518

ВИБРАНІ ЕСЕ

ТАЄМНИЦЯ САРКОФАГА	520
Де сходиться небо з морем	520
Фактор людини	527
Козак Мамай у сузір'ї Манкурта (Есе)	535
Куди орел несе дельфіна? (Есе)	563
Тризубом по двоглавому горобцю (Есе)	584
Планета під вербою (Есе)	605

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ПРОМОВА ДМИТРА КРЕМЕНЯ	615
--	-----

КРЕМІНЬ Дмитро Дмитрович
К 592 ВИБРАНІ ТВОРИ/ Вступ. стаття Ю. І. Коваліва. —
Одеса: Маяк, 2007. — 632 с.: портр. — (Сер. «Бібліотека
Шевченківського комітету»).

ISBN 966-01-0320-4 (серія)

ISBN 966-587-136-6

До книги вибраного Дмитра Кременя — відомого українсько-го поета, лауреата Національної премії України ім. Т.Г.Шевченка, премій ім.В.Чумака та М.Аркаса увійшли кращі вірші та сим-фонії, які демонструють історіософську глибину, світовий рівень мислення і творення. Окремий розділ складають філософські хроніки-есеї.

К 4702640202-04 Без оголош.
217— 2007

ББК 84(4Укр)63-4/5
УДК 821.161.2'06-1/3

Літературно-художнє видання

КРЕМІНЬ Дмитро Дмитрович

ВИБРАНІ ТВОРИ

Поезія

Редактори А. Л. Качан, Н. П. Беленькова
Коректор Н. П. Беленькова
Технічний редактор М. О. Мнацканова

Розробка серійного оформлення обкладинки —
дизайнерський відділ видавництва «Дніпро»
Фотопортрет роботи Д. Ласкіна

Видруковано з оригінал-макету, виготовленого в комп'ютер-ному центрі видавництва «Маяк» та редакції газети «РІНО». Підписано до друку — 20.10.2006. Формат 84×108 1/32. Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Обл.-вид. арк. 38,0. Ум. друк. арк. 33,5. Наклад 5000 прим. Зам. № 7—39.

Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво «Маяк», редакція газети «РІНО».

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видав-ничої справи. Серія ДК № 654 від 31.10.2001.
65026, м.Одеса, вул. Жуковського, 14.

ВАТ «Поліграфкнига».

03057, м. Київ, вул. Довженка, 3.